

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Περίοδος Β, Τεύχος 38, Σάββατο 7 Φλεβάρη 1976

Δρχ. 20

ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΗΜΑΤΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

- Κύπρος
- Λίβανος
- Γκράμσι

Φοιτητές ταξιδέψτε μαζί μας

- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
- ΦΘΗΝΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ σε
αεροπλάνα
πλοία
τραίνα
- EXPRESS ΠΟΥΛΜΑΝ ΓΙΑ ΛΟΝΔΙΝΟ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ
δωρεάν από τα γραφεία μας
- Έκδίδουμε την
ΔΙΕΘΝΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

GAST HELLAS

- ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΓΩ-
ΝΙΑ 6' δροφος. Τηλ. 600.233 - 604.777
- ΣΟΛΩΝΟΣ 68, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΟ-
ΜΙΚΗ ΤΗΛ. 613.087 - 629.095.

κυκλοφορεί

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

(1700-1821)

έκδόσεις Έξάντας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Σ.Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7, τηλ. 605501, ΑΘΗΝΑ
ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 141, τηλ. 4116530, ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πολιτικό ρεπορτάζ	4
ANTI — θέσεις	5
Κ. ΚΙΤΣΟΥ: Ξένες Τράπεζες ...	6
Τό «Θέμα Λάσκαρη»	9
Δ. ΔΕΨΗ: Στρατός και φρονήματα	10
Η. ΚΑΡΡΑ: Λίβανος	18
Γ. ΤΣΑΛΑΚΟΥ: «Υπόθεση Κληρίδη»	24
Πλ. ΣΕΡΒΑ: Τό προσφυγικό ...	28
Μ. ΓΛΕΖΟΥ: Για ένα λαϊκό φορέα	31
ΜΑΡΙΑΣ ΗΛΙΟΥ: Γυναίκα και εκπαίδευση	34
ΑΝΤΟΝΙΟ ΓΚΡΑΜΣΙ: ΑΦΙΕΡΩΜΑ	40
Σ. ΚΑΒΟΥΝΙΔΗ: 'Η συνδιάσκεψη της «Σοσιαλιστικής Πορείας» ...	45
«Καλλιτεχνικές σελίδες»	47

Κάθε ένυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική γνώμη του συγγραφέα του.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 60, Αθήνα 601. Τηλ: συντ. 732-819 - διαχ. 732-713.

● Ίδιοκτήτης - Εκδότης - Διευθυντής: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131. ● Υπεύθυνος Τυπογραφείου: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΝΟΥΣΗΣ, Αιγαίου 16, Άνω Καλαμάκι. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ. ● Ατελιέ: Α. Σ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΑΚΗ, Πετσόβου 12. ● Τό «ΑΝΤΙ» τυπώνεται από την ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ «Ι. ΚΑΜΠΑΝΑΣ» Α.Ε., Φιλαδέλφειας 4.

‘Η εκπληξη από τίς αποκαλύψεις κάποτε τελειώνει. Στην αρχή, άπορεί κανείς για τό μέγεθος μιās χονδροειδούς παρανοήσεως, ύστερα για τή θεληματική μωρία, όπως εκείνη ή θριαμβολογούσα ανακάλυψη για τά όπλα τών Παλαιστινίων πού ποντίζονται στίς έλληνικές θάλασσες, αλλά γρήγορα, μέ τίς άλλεπάλληλες ανάδύσεις διαφόρων έγγραφών καί διαταγών, οί άπορίες συνθέτουν ένα σύνολο πού δέν περιέχει κανένα έρωτηματικό. Οί παρανοήσεις φτάνουν στην παρανοϊκότητα, αλλά καί αυτή διαλύεται για νά μείνει ανάγλυφη ή σκοπιμότητα του καλά όργανωμένου σχεδίου. ‘Ισχύουν ακόμα στό στράτευμα οί πολιτικές κατατάξεις πού χρησιμοποιούσε ή χούντα για νά κλιμακώνει, νά φακελώνει καί νά έξουδετερώνει τούς δημοκρατικούς στρατιώτες. ‘Η “έθνικοφροσύνη” για τήν όποία ό κ. ‘Αβέρωφ δέν παύει νά έπαίρεται, είναι ένα αναμφισβήτητο καθεστώς. Όσο καί εάν ό κ. ύπουργός έπιμένει ότι τό στράτευμα δέν βουλεύεται καί είναι άφοσιωμένο εις τά έργα του, οί λίγες ένδείξεις πείθουν ότι συντελείται άδιάκοπα μιá έσωτερική πολιτική διεργασία μέσα σ’ αυτό. ‘Αμιλλα κινδυνολογίας, μυθοπλαστική έφεύρεση φανταστικών όπλοστασίων - ένώ διαφεύγουν τά πραγματικά - άδιάκοπο σφυροκόπημα, μέ τούς παλιούς γνωστούς σκοπούς της έθνικοφροσύνης, της άντικομμουνιστικής ύστερίας, άτέλειωτο ξεδιάλεγμα, φακέλωμα, άμυντικός κλοιός για τήν έξουδετέρωση “του έχθρου”, εύλαβική παρασιώπηση της χουντικής κτηνωδίας, έπιτελικά σχέδια έσωτερικής χρήσεως. Όλα αυτά άποδεικνύουν ότι ό στρατός του κ. ‘Αβέρωφ γίνεται όλο καί περισσότερο ένα πολιτικό όργανο στη διάρθρωση, στη νοοτροπία καί στην καθημερινή διαμόρφωση της δομής καί του χαρακτήρα του. Ποιόν νά έξυπηρετεί άραγε;

ό εκδότης

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: έξάμηνι 260 δρχ. - έτήσια 520 δρχ. ‘Ετήσια ‘Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ. 1.000 δρχ. - Για μαθητές, σπουδαστές έκπτωση 15%. ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εύρώπη - Μεσογ. χώρες: έξάμηνι: άπλή δολ. 10, άεροπ. δολ. 13 - έτήσια: άπλή δολ. 20, άεροπ. δολ. 25 - Η.Π.Α. - Καναδάς - ‘Ανατ. ‘Ασία: έξάμηνι: άπλή δολ. 10, άεροπ. δολ. 17 - έτήσια: άπλή δολ. 20, άεροπ. δολ. 34 - Αύστραλία - ‘Ωκεανία: έξάμηνι: άπλή δολ. 10, άεροπ. δολ. 24 - έτήσια: άπλή δολ. 20, άεροπ. δολ. 47. ● ‘Εμβάσματα, τραπεζικές έπιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601. ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20.

Κέντρική διάθεση του «ΑΝΤΙ»
● για τά βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Στά γραφεία του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732.713
● για τά βιβλιοπωλεία Β. ‘Ελλάδος:
Βιβλιοπωλείο «Ξένος Τύπος»,
Ν. Κοτζιάς καί Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279-720, Θεσ/νίκη

Τέλος καλό, όλα καλά!... Ίκανοποιημένοι έδειχναν οί — περισσότεροι τουλάχιστον — βουλευτές της αξιωματικής αντιπολίτευσης, καθώς έβγαιναν τó απομεσήμερο της περασμένης Τρίτης από την πολύωρη συνεδρίαση της Κ.Ο. Η πολυήμερη μάχη είχε λήξει, με την έπιλογή ενός τίτλου, πού :

- Δέν περιείχε τίς λέξεις «Νέες Δυνάμεις» — πράγμα πού σήμαινε νίκη των λεγομένων παλαιοκομματικών.
- Άνῆκε σέ... άλλον (τόν Ι. Ζίγδη) — πράγμα πού έδειχνε πόσο θολή ήταν ή ατμόσφαιρα στην Κ.Ο. και πόσο δύσκολη ή έπιλογή τίτλου.

Τελικά, ή ΕΚΝΔ έγινε πρώτα ΔΕΚ, με «σύμφωνον γνώμη» όλης της Κ.Ο. και μετά... ΕΔΗΚ, με πρωτοβουλία και απόφαση αποκλειστικά του κ. Γ. Μαύρου, πού «έσωσε την κατάσταση» την τελευταία στιγμή. Άτυχία ή...

Τέλος καλό, όλα καλά, λοιπόν;

Έξαρτάται από ποιά σκοπιά βλέπει κανένας την άλλοτε ΕΚΝΔ. Γιατί, οί άλλεπάλληλες συνεδριάσεις της Κ.Ο. σήμαιναν πάνω από όλα «τό τέλος του πειράματος ανανεώσεως του χώρου του Κέντρου πού οί Νέες Δυνάμεις έπιχείρησαν», όπως χαρακτηριστικά έλεγε, χωρίς να κρύβει την πικρία του, στέλεχός τους. Και μάλλον είχε δικίο : τό πέραςμα στη σοσιαλδημοκρατία, πού αν γινόταν λίγον καιρό πριν θά ήταν μάλλον ανώδυνο (και όπωσδήποτε πιό ουσιαστικό) κατάληξε, φοβόμαστε, σέ μιá απλή... αλλαγή ταμπέλας. Έτσι, εξηγείται πώς ξαφνικά οί έμπνευστές του βρέθηκαν «στο περιθώριο» και οί πολέμιοί του έγιναν ένθερμοι υποστηρικτές, μιá κι έβλεπαν πώς, ουσιαστικά, τίποτα δέν σήμαινε ή «αλλαγή» — άλλωστε δέν φαίνεται... ούτε στον τίτλο, διάβολε!...

Τελικά, πρόκειται για ένα ακόμα — τό πιό «σημαντικό» — κουκούλωμα των ιδιαίτερα έντονων (θεμελιωδών ίσως) διαφορών, πού άνεκαθεν υπήρχαν στο κόμμα και πού φάνηκαν πεντακάθαρα τούτη τη φορά : σίς μαραθώνιες συνεδριάσεις, άκούστηκαν βαρύτατοι χαρακτηρισμοί, έγιναν όριστικές (;) ή μερικές αποχωρήσεις (Άλ. Παναγούλης, Γ. Α. Μαγκάκης, Τ. Μήνης, αλλά και Στ. Χούτας, κ.ά.) και ή τελική εξέλιξη έπιβεβαίωσε την άποψη πού πολλοί υποστήριζαν τόν τελευταίο καιρό : σίς πρώτες πολιτικές ανακατατάξεις ένα κομμάτι της αξιωμα-

Τέλος καλό, όλα καλά, ή...

τικής αντιπολιτεύσεως θά είναι έτοιμο για... αναχώρηση.

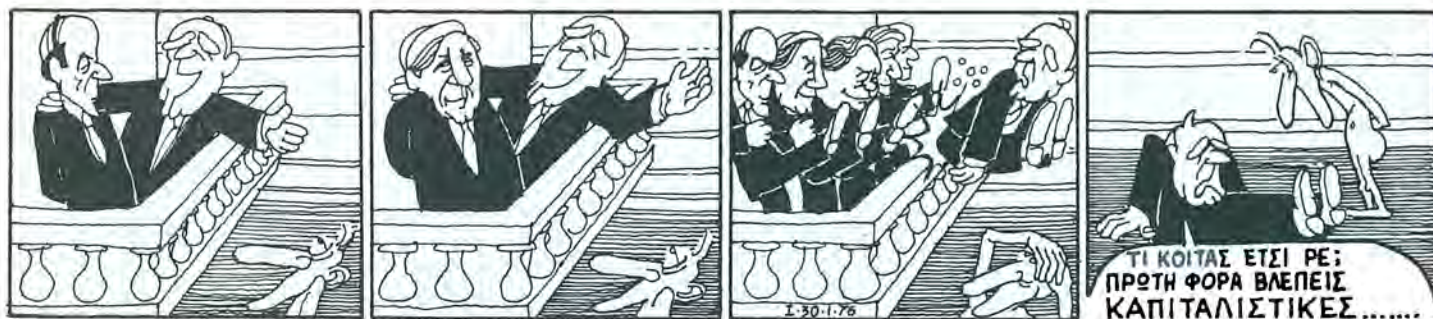
Και στη φάση, πάντως, αυτή, κερδισμένος φάνηκε ό άρχηγός του κόμματος κ. Γ. Μαύρος : άφου ξεπέρασε την κρίση της μίνι - άποστασίας των 6 βουλευτών πριν λίγο καιρό (πώς; μά με τό να την... άγνοήσει!) έφερε τό θέμα «Καταστατικό — Τίτλος» σέ μιá έποχή «πτώσεως» των Ν.Δ. και «ανόδου» των παλαιοκομματικών, ίσως γιατί, μη πιστεύοντας ποτέ σάν αληθινούς τούς «όρκους πίστεως» των Ν.Δ., αποφάσισε να στραφεί όριστικά προς τόν χώρο από τόν όποιο προέρχεται : των λεγομένων παλαιοκομματικών... Και έσπυσε να υίοθετήσει χαρακτηρισμούς του άσπονδου φίλου του κ. Ά. Παπανδρέου, (όμαδοποίηση και βεντετισμός, αντί του έλιτισμού!) για μερικά από τά «ποικίλα ταλέντα πού άφθονούν στην παράταξή του» — όπως ό ίδιος, με μιá δόση ειρωνείας, είπε.

Λεπτομέρεια : και στα δύο Κόμματα (ΠΑΣΟΚ και άλλοτε ΕΚΝΔ) οί ίδιοι χαρακτηρισμοί χρησιμοποιήθηκαν για στελέχη πού προέρχονταν από την ίδια πλευρά (τή «Δημ. Άμυνα») και πού κατά τεκμήριο εκφράζανε (;) την προοδευτικότερη μερίδα στο κάθε κόμμα.

Άκόμα, ό κ. Μαύρος αντιμετώπισε με έπιτυχία (αν κρίνει κανείς από τό αποτέλεσμα — τη... μη διάσπαση, δηλαδή, τώρα, άμέσως...) τίς διάφορες μικρές ομάδες πού ανεξάρτητα και μέσα από τίς δυό μεγάλες τάσεις (παλαιοί και νέοι) υπάρχουν στο κόμμα. Πιό σημαντική, ή ομάδα των Κρητών βουλευτών, πού τελεσιγραφικά ζητούσε από τόν κ. Μαύρο να ξαναβρεί τό κόμμα τόν τίτλο «του 53%» — δηλαδή να γίνει «Ένωση Κέντρου». Άλλες μικρές ομάδες ήταν του κ. Ι. Πεσματζόγλου (Κ. Άλαβάνος, Θ. Άναγνωστόπουλος κ.ά.), των κ.κ. Γραμματίδη, Μάντζαρη, του κ. Χ. Πρωτοπαπά, των κ.κ. Άγγελούση, Ντεντιδάκη, Πεντάρη κλπ., κλπ. Η... παλαιά συνταγή («παραιτούμαι αυτή τη στιγμή») χρησιμοποιήθηκε με έπιτυχία και τούτη τη φορά από τόν άρχηγό του Κόμματος και μαζί με τό «στόλωμα των παλαιοκομματικών» (κατά χαρακτηριστική έκφραση ήγετικού στελέχους) σέ μιá περίοδο «συρρικνώσεως» των Ν.Δ. (μόλις 7 αντιτάχτηκαν στον νέο τίτλο, χωρίς κι αυτοί ν' αποτελούν ένιαία ομάδα)... όλα, στο τέλος πήγαν καλά!

Συμπέρασμα : ή σοσιαλδημοκρατία «πέρασε» στην Έλλάδα, μέσα από ένα κόμμα πού την άποδέχτηκε χωρίς να την προβάλλει στον τίτλο και χωρίς να ξέρει κανείς πώς και... πόσο θά την εφαρμόσει, μιá και οί έμπνευστές της υίοθεσίας της, με στόχο ένα «βαθύτερη αλλαγή» (όσο μπορεί να λεχθεί κάτι τέτοιο για τη σοσιαλδημοκρατία) βρίσκονται στην... άκρη του κόμματος και δέν φεύγουν μόνο και μόνο ίσως γιατί «οί δύσκολες περιστάσεις πού βρίσκεται ή χώρα, έπιβάλλουν την διαφύλαξη της συνοχής του κόμματος» (Γ. Α. Μαγκάκης). Τέλος καλό, ή...

Άντίλογος

αντι·θέσεις

Η ΠΑΡΑΖΑΛΗ

Το Τεχνικό Έπιμελητήριο άτάκτησε και ο Εισαγγελέας του Άρειου Πάγου το επέκρινε αυστηρά για να το επαναφέρει στην τάξη. Το ψήφισμα που εξέδωσε η αντιπροσωπεία του Έπιμελητηρίου λέει: «Οι κύριοι που άθωώθηκαν έξακολουθούν να είναι βασανιστές για μας». Σκάνδαλο! Αμφισβήτηση του έργου της δικαιοσύνης. Τέτοιες έκδηλώσεις «ούδεις άσφαλώς άνέμενε από όργανισμόν τοιαύτης σοβαρότητος», λέγει ο εισαγγελέας. Δικαιολογούνται «μόνον έκ της προσκαίρου παραζάλης της έποχής». Το φοβερό, όμως, σκάνδαλο φαίνεται να μετατοπίζεται έτσι προς την άλλη πλευρά. Οι άποφάσεις των δικαστηρίων είναι σεβαστές, αλλά δεν καθορίζουν τη γνώμη που πρέπει να έχουν οι πολίτες για τα ζωτικά ζητήματα και για τις όδυνηρές έμπειρίες τους. Το δημόσιο αίσθημα δεν ρυθμίζεται με δικαστικές άποφάσεις, ιδιαίτερα μάλιστα όταν στα έπτά χρόνια της στρατοκρατικής χούντας πολλοί υπέφεραν, βασανίστηκαν και έξευτελίστηκαν από τη δικτατορία. Η Μπουμπουλίνας και το ΕΑΤ/ΕΣΑ δεν ήταν πλάσματα φαντασίας και οι βασανιστές που δρούσαν εκεί δεν ήταν ήρωες μυθιστορήματος. Η δικαστική άπόφαση δεν καταργεί τα γεγονότα. Τα δικαστήρια έχουν άθωώσει και δράστες φόνο, αλλά η άπόφασή τους δεν σημαίνει ποτέ ότι δεν έγινε φόνος. Το εισαγγελικό έγγραφο θεωρεί την ένέργεια του Τεχνικού Έπιμελητηρίου άποτέλεσμα «προσκαίρου παραζάλης της έποχής, ήτις επέτρεψεν εις τινας να πιστεύουν εις την ύπ' αútων ύποκατάστασιν των νομίμων δικαστών της χώρας». Τα βασανιστήρια δεν ήταν άπλο άστικό άδίκημα αλλά το κλίμα και το αίσχος μιās έποχής, η έκφραση του καθεστώτος και η κτηνωδία του, την όποία δοκίμασαν άμεσα και πολλοί δικαστικοί όπως και μηχανικοί. Ο χαρακτηρισμός «παραζάλη» δεν μπορεί να θεωρηθεί προκλητική είρωνεία; Η δήλωση για τους βασανιστές συνιστά κατά τόν εισαγγελέα κίνδυνο «μετατροπής του ΤΕΕ εις πολιτικολογούσαν ομάδα», επειδή εξέφρασε το διάχυτο και έντονο γενικό αίσθημα των Έλλήνων. Άν αυτό είναι πολιτικολογία τότε τί είναι η «παραζάλη» που προσπαθεί να μειώσει τη σημασία κάθε παρόμοιας έκδήλωσης;

ΤΑ ΔΟΛΛΑΡΙΑ ΤΟΥ ΔΟΛΟΦΟΝΟΥ

Άτυχής και κωμική ή μεγάλη Έλληνοπερσική φίστα στην Τεχεράνη με την εύκαιρία κάποιας «έβδομάδας», που οργανώθηκε με τις εύλογίες του όπισθοδρομικού δυνάστη. Τί νόημα είχε αυτή ή έλληνοπερσική συσχέτιση όταν έχουν λεχθεί τόσα πολλά και τόσο βαριά για τόν τυραννικό μονάρχη, για τις ύποπτες σχέσεις με άλλες έκπτωτες δυναστείες και για τη διατυμπανισμένη άμερικανοδουλεία του; Η έξευτελιστική παράτα έγινε μέσα σε μιá άποκάλυψη του πραγματικού κλίματος αύτης της γελοίας και ύποπτης προσέγγισης. Έκείνες τις μέρες συνέπεσε να έκτελεσθούν από τόν Σάχη στην Τεχεράνη όχτώ άνδρες και μία γυναίκα, πολιτικοί αντίπαλοι του καθεστώτος· καταδικάστηκαν για τη δράση τους. Μήπως αύτοι που την όργάνωσαν την «έορτή» έπεδίκωκαν διάφορες «δουλειές» με τα δολάρια του δολοφόνου;

Η ΣΤΕΝΗ ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ...

Η γνωμάτευση της Έπιτροπής Εύρωπαϊκών Κοινοτήτων βάζει σε άμφισβήτηση πολλά από τα τρέχοντα σχήματα άνάλυσης της ΕΟΚ και των σχέσεών της με την Ελλάδα. Η Έπιτροπή δέχθηκε, ότι ή Ελλάδα μπορεί να γίνει δέκατο μέλος της Κοινότητας, άφού όμως μεσολαβήσει μιá ένδιάμεση χρονική περίοδος («προένταξη»). Η τελευταία είναι άναγκαία, γιατί ή ελληνική οικονομία δεν είναι άκόμη ώριμη, ή άμεση ένταξη συνεπάγεται ιδιαίτερη οικονομική έπιβάρυνση της Κοινότητας, ή τελευταία έχει άκόμη προβλήματα από την πρόσφατη διεύρυνσή της και ή «έλληνοτουρκική διένεξη» άπειλεί τη μεσογειακή πολιτική της ΕΟΚ.

Οι ελληνικές αντιδράσεις στηρίχθηκαν έξ όλοκληρου στο τέταρτο («πολιτικό») σημείο της γνωμάτευσης και άγνόησαν τα υπόλοιπα. Έτσι π.χ. ο πρωθυπουργός κ. Καραμανλής διαμαρτυρήθηκε ότι οι θέσεις της Έπιτροπής «στηρίζονται σ' έπιχειρήματα ήθικώς και πολιτικώς άπαράδεκτα», έννοώντας προφανώς το τελευταίο. Το ίδιο ισχύει και για τα κόμματα της αντιπολίτευσης.

Η περίεργη αύτη σύμπτωση έχει την εξήγησή της: Συγκalύπτει το γεγονός, ότι οι πολιτικές δυνάμεις αίφνιδιασθηκαν από τη γνωμάτευση. Αυτό όμως σημαίνει επίσης ότι οι προηγηθείσες αναλύσεις τους ήταν λαθεμένες. Αυτό πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα.

Όσον άφορά την κυβέρνηση, ο αίφνιδιασμός είναι φανερός. Άλλά και όσοι είχαν στηρίξει την άπόρριψη της ένταξης στη θέση, ότι αύτη «έντάσσεται μέσα στη βασική προσπάθεια της ΕΟΚ για μεγαλύτερη έκμετάλλευση των άναπτυσσομένων χωρών» (Ρίζοσπάστης, 22.6.75) δεν αίφνιδιάστηκαν λιγότερο! Γιατί λογική προέκταση της θέσης αύτης είναι ή άποψη ότι ή Έπιτροπή θέλει ν' αναβάλει τη μεγαλύτερη έκμετάλλευση της Ελλάδος από την ΕΟΚ κλπ. κλπ.

Φυσικά, δεν ύποστηρίζουμε ότι ή ΕΟΚ κινείται σ' ένα διεθνές πολιτικό κενό άέρος. Υποστηρίζουμε μόνο ότι τις αναλύσεις δεν πρέπει να ύποκαθιστούν άπλοϊκά σχήματα, γιατί τότε οι αίφνιδιασμοί δεν θα έχουν τέλος. Πιθανόν ό έπόμενος θα έλθει στις 9 Φεβρ. Τότε συνέρχεται ή Έπιτροπή Υπουργών.

Η ΩΡΑ ΤΩΝ ΒΡΥΚΟΛΑΚΩΝ

Στόν τόπο μας τίποτα δεν είναι όριστικό: ούτε ό πολιτικός θάνατος. Έτσι, τις μέρες αυτές μαθαίνουμε μέσω ύπαινιγμών πώς ό Κ. Μητσοτάκης δραστηριοποιείται για να σώσει τη «φιλελεύθερη παράταξη» και το Κέντρο. Άπ' την άλλη, ό Στ. Στεφανόπουλος ξεσπαθώνει και ζητά την άμνηστευση των χουντικών — μπερδεμένη βέβαια μέσα σε κάποια έπιχειρηματολογία, λίγον «Άσπίδα» και άφορισμούς περί της «επαράτου τυραννίας». Έλειψε το όνομα του Μαρκεζίνη μέχρι στιγμής: Όλοκληρώνει ίσως, στοχαστικά — όπως ταιριάζει σε ένα φιλοσοφημένον ιστορικό — το πανόραμα της Νέας μας Ιστορίας. Άπ' το μισόφωτό της ξεφεύγουν κάποιοι σκιές και ξαφνικά βρυκολακιάζουν...

ΟΙ ΞΕΝΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

και πώς θα τις ελέγξουμε

Τα άνεπισημα σχόλια για την εγκατάσταση των ξένων Τραπεζών ποικίλουν, από την υπογράμμιση ενός πολύ θετικού προηγούμενου που συνιστούν για τον εκσυγχρονισμό και των εγχώριων τραπεζικών εργασιών, ως την πλήρη άρνηση της ωφελιμότητάς των. Η επίσημη πλευρά ενδιαφέρεται να αποκατασταθεί κάποιο σύστημα κανόνων που θα διέπουν τη λειτουργία των ξένων Τραπεζών, γιατί ως τώρα παρόμοιοι κανόνες δεν υπάρχουν. Η λειτουργία τους ρυθμίζεται από τους όρους που περιλαμβάνονται στη συμφωνία με το ελληνικό δημόσιο που υπέγραψε το 1964 η Φέρετ Νάσιοναλ Σίτυ Μπάνκ.

Αλλά αυτό δεν είναι και πολύ δεσμευτικό για τους ξένους τραπεζίτες, ενώ παράλληλα δημιουργεί συνεχείς προστριβές μεταξύ αυτών και του κράτους, που δεν ξέρει πού να αγκιστρωθεί για να εμποδίσει αυτές ή εκείνες τις «πράξεις» που ζητούν οι ξένες Τράπεζες.

Όσοι επικρίνουν την πολιτική του κράτους να εγκρίνει την εδώ εγκατάσταση ενός ή περισσότερων υποκαταστημάτων ξένων Τραπεζών, επιχειρηματολογούν την άποψή τους με τον ισχυρισμό ότι οι ξένες αυτές Τράπεζες δεν ενδιαφέρονται για την ελληνική οικονομία και για τη διευκόλυνση της διακινήσεως του χρήματος που απαιτεί η όμαλη λειτουργία των διαφόρων τομέων της. Αλλά αποικλειστικά και μόνο για την προαγωγή των δικών τους συμφερόντων και αυτών των πελατών τους, που δεν είναι άλλοι από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν εγκαταστήσει ένα μικρότερο ή μεγαλύτερο εκμεταλλευτικό προγεφύρωμα στην Ελλάδα. Είναι πολύ λογικό, συνεπώς — συνεχίζουν οι επικριτές — ότι η δραστηριότητα του άλλοδαπου τραπεζικού κεφαλαίου στη χώρα είναι άρνητική και αντίθετη προς τα συμφέροντά της, αφού υπηρετεί τις επιδιώξεις των μεγάλων μονοπωλίων — επιδιώξεις αποκλειστικά ληστρικές.

Από την άλλη πλευρά, οι υπεραμυνόμενοι της εγκατάστασης των ξένων Τραπεζών, επιμένουν ότι από την εποχή που ήρθαν εδώ, απαλλαγίκαν σε μεγάλο βαθμό οι ελληνικές Τράπεζες από την εξουθενωτική για τους πελάτες γραφειοκρατική διαδικασία που χαρακτήριζε τις

Δεκατρείς ξένες Τράπεζες, ανάμεσα στις οποίες και δύο από τις μεγαλύτερες του κόσμου, η Μπάνκ οφ Άμερিকা και η Φέρετ Νάσιοναλ Σίτυ Μπάνκ, έχουν εγκατασταθεί τα τελευταία δέκα χρόνια στην Ελλάδα. Η παρουσία τους και η δραστηριότητά τους έχουν προκαλέσει διάφορα σχόλια, και από πλευράς Νομισματικών Αρχών, την ανάγκη λήψεως ειδικών μέτρων ώστε να μη δημιουργηθούν ανωμαλίες στη λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

του Κ. Κίτσου

συναλλαγές τους, ενώ έγινε ευρύτερος ο ορίζοντας των έκτιμήσεών τους για τη σκοπιμότητα χρηματοδότησης αυτής ή εκείνης της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας. Υποστηρίζουν, επίσης, ότι οι άλλοδαποι τραπεζικοί οργανισμοί, προκειμένου να διευρύνουν τις πιστοδοτήσεις τους, είναι υποχρεωμένοι να εισάγουν κεφάλαια από το εξωτερικό, δεδομένου ότι οι δυνατότητες τους για συγκέντρωση εσωτερικών αποταμιεύσεων είναι περιορισμένες. Έτσι, η οικονομία έχει το διπλό όφελος, από τη μία μεριά να αυξάνει την εισαγωγή συναλλάγματος, και ταυτόχρονα να διευρύνει τα διαθέσιμά της για χρηματοδότηση των διαφόρων παραγωγικών της τομέων.

Η αλήθεια δεν βρίσκεται — όπως συνήθως λέγεται — στη μέση. Αλλά σε μία τρίτη θέση, που τίποτε σχεδόν δεν αντλεί για τη στήριξή της από την επιχειρηματολογία των δύο προηγούμενων θέσεων.

Ως το 1964, δεν λειτουργούσε στην Ελλάδα παρά μία μόνο Τράπεζα ξένων συμφερόντων: η Άμερικαν Έξπρες. Την εδώ εγκατάστασή της είχε υπαγορεύσει, στις αρχές του 1922, η ανάγκη εξυπηρέτησής των Ελλήνων που σε μεγάλους

αριθμούς είχαν ήδη μεταναστεύσει στις Ένωμένες Πολιτείες, και έμβάζαν χρήματα στους εδώ συγγενείς των. Ένας άλλος λόγος ήταν η εξυπηρέτηση του περιορισμένου εξωτερικού εμπορίου της χώρας προς την Άμερική ή τις άλλες περιοχές του κόσμου όπου επίσης είχε υποκαταστήματα η Άμερικαν Έξπρες. Αλλά αυτές οι ανάγκες αποδείχθηκαν τόσο περιορισμένες ήταν αφού δεν προκάλεσαν το ενδιαφέρον κανενός άλλου τραπεζικού οργανισμού για ανάλογη εγκατάστασή του στη χώρα μας.

Τα πράγματα μεταβάλλονται πολύ στη δεκαετία του '60. Η εξέλιξη της διεθνούς οικονομίας και ιδιαίτερα των καπιταλιστικών χωρών ύστερα από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, οδηγεί στην ένταση του καταμερισμού της παραγωγικής δραστηριότητας, πράγμα που σημαίνει ότι όσοι επιδιώκουν να ελέγχουν σε όλη του την έκταση κάποιον πλουτοπαραγωγικό τομέα είναι υποχρεωμένοι να έπекτείουν γεωγραφικά τον έλεγχό τους. Αφού, τα διάφορα στάδια της παραγωγής του ίδιου τελικού προϊόντος πραγματοποιούνται σε διάφορες χώρες, ενώ η εμπορική του τοποθέτηση επιβάλλει, επίσης, την κατάκτηση πολλών αγορών. Ας επικαλεσθούμε ένα απλό παράδειγμα.

Το αλουμίνιο και τα κράματα που δίνει ή πρόσμιξή του με άλλα μέταλλα, είναι χρησιμότητα σε πολλούς βιομηχανικούς κλάδους, ανάμεσα στους οποίους και στα αυτοκίνητα. Βωξίτες για την παραγωγή αλούμινας υπάρχουν π.χ. στην Ελλάδα ή στο Καμερούν. Εγκαθίσταται, λοιπόν, σε μία από τις δύο αυτές χώρες βιομηχανία μετατροπής των βωξιτών σε αλουμίνη. Δεν προχωρεί από την ξένη επιχείρηση που έχει το εργοστάσιο ή μεταποιητική επεξεργασία, ώστε να γίνει η αλουμίνη αλουμίνιο. Αλλά ή ήμικατεργασμένη ύλη (ή αλουμίνη) μεταφέρεται σε μία τρίτη χώρα για να γίνει στα εκεί εργοστάσια ή μετατροπή, γιατί εκεί υπάρχει άφθονο και φθινό ηλεκτρικό ρεύμα, που ενδεχομένως λείπει από τις χώρες που διαθέτουν τα μεταλλεύματα του βωξίτη. Ύστερα, το ζετομα προϊόν, το αλουμίνιο, μεταφέρεται σε μία τέταρτη χώρα, όπου κατασκευάζονται τα διάφορα εξαρτήματα των αυτοκινήτων, και εκείνα στην πέμπτη χώρα όπου είναι τα

εργοστάσια των αυτοκινήτων. Αυτά τα αυτοκίνητα, τέλος, πρέπει να πουληθούν σε όσο γίνεται περισσότερες χώρες του κόσμου.

“Ολη τούτη η παραγωγική και εμπορική διαδικασία απαιτεί χρηματικά κεφάλαια. Είναι λογικό να αναμένεται ότι η Τράπεζα ή οι Τράπεζες που χρηματοδοτούν την «μητρική» ξένη επιχείρηση εκμεταλλεύσεως των βωξιτών για την παραγωγή αλουμινίου, θέλουν να παρακολουθούν όλο το κύκλωμα παραγωγής και εμπορίας του τελικού προϊόντος, για να το εξυπηρετούν κερδίζοντας, αλλά και να το ελέγχουν για να μη βρεθούν κάποια στιγμή πρό δυσχερών εκπλήξεων. Είναι πολύ χρήσιμο, π.χ., να υπάρχει κάποιο υποκατάστημα της κεντρικής Τράπεζας στη χώρα όπου πηγαίνει το αλουμίνιο για να γίνει εξαγωγή του αυτοκινήτου. Γιατί θα ξέρει από κοντά αν η βιομηχανία που κατασκευάζει τα εξαγόμενα πηγαίνει καλά, επομένως θα είναι συνεπής στην εξόφληση των πιστώσεων που ενδεχομένως της κάνει η εταιρία πωλήσεως του αλουμινίου, και την οποία στηρίζει χρηματοδοτικά. Ένω αν έχει οικονομικές δυσχέριες, ή ενδιαφερόμενη Τράπεζα θα σπεύσει να λάβει τα μέτρα της για να μην αποβούν σε βάρος του πελάτη της, και τελικά της ίδιας, οι δυσχέριες αυτές.

Σ' αυτόν τον χορό των δικτυωμένων και αλληλοσυμπληρούμενων οικονομικών — παραγωγικών ή εμπορικών — δραστηριοτήτων μητρε αναπόφευκτα και η ελληνική οικονομία. “Αν δεν ξμπαίνε, αυτό θα εσήμαινε ή ότι εξακολουθεί να είναι άφρογρητα ύπανάπτυκτη, ήρα εντελώς αδιάφορη για το εκμεταλλευτικό κεφάλαιο ή, ότι ανήκει στίς σχεδιασμένες, σοσιαλιστικές οικονομίες. Ούτε το ένα, ούτε το άλλο συμβαίνει. “Ο βαθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας δεν αφήνει αδιάφορο το ξένο τραπεζικό κεφάλαιο και ιδιαίτερα εκείνο που έχει δώσει μεγάλα δάνεια σε “Ελληνες έφοπλιστές. Πόσο μεγάλα είναι αυτά τα δάνεια, ήρα πόσο θερμό ενδιαφέρον έχουν οι δανειοδοτούντες να παρακολουθούν αυτούς που τα πήραν, ήγινε γνωστό και στην ελληνική κοινή γνώμη με την πρόσφατη ιστορία για τόν έφοπλιστικό οίκο Κολοκοτρώνη, που αντιμετωπίζει — λέγανε οι ειδήσεις από το έξωτερικό — κάποιες δυσκολίες, και οι Τράπεζες που του είχαν χορηγήσει πιστώσεις 300 εκατομμυρίων δολλαρίων, θα του δίναν και άλλα χρήματα για να τόν στηρίξουν.

“Ολοι οι μεγάλοι έλληνικοί έφοπλιστικοί οίκοι που ως πριν λίγα χρόνια είχαν τις έδρες τους στο Λονδίνο, άρχίζουν να τις μεταφέρουν στον Πειραιά για να συνάπτουν από δώ πιά τα ναυλοσύμφωνά τους και τις άλλες σχετικές εργασίες. Αυτές τις έφοπλιστικές επιχειρήσεις τις έχουν δανειοδοτήσει με κολοσιεία ποσά ξένες Τράπεζες για να χτίσουν τα πλοία τους. Πολύ φυσικό, επομένως, να θέλουν να παρακολουθούν «εκ του πλησίον» αν τα δάνεια τους εξακολουθούν να «επιπλέουν» ή αν κινδυνεύουν να καταποντισθούν. Καί έπειδή το «πλησίον» είναι ο Πειραιάς, οι ξένες Τράπεζες ίδρυσαν τα υποκαταστήματά τους στην Αθήνα και

δεύτερο υποκατάστημα στον Πειραιά ή μόνο εκεί. Βέβαια, οι έφοπλιστικές επιχειρήσεις δεν είναι οι μόνοι για τίς όποιες ενδιαφέρεται το άλλοδαπο τραπεζικό κεφάλαιο. Πολλές άλλες έχουν εγκατασταθεί παραγωγικά ή εμπορικά στη χώρα μας και οι δούλειές τους είναι πολύ ένδιαφέρουσες για τίς Τράπεζες. Μία γεωμνική ήταιρία ήλεκτρικών συσκευών π.χ. είναι ή δεύτερη βιομηχανική ήταιρία στη χώρα μας σε άριθμο άπασχολουμένων εργατών. “Άλλες επιχειρήσεις — διυλιστήρια κ.λ.π. — είναι θυγατρικές κολοσιείων ξένων ήταιριών, ένω οι ήταιρίες πετρελαιοειδών που έμπορεύονται άπλως τα ύγρα καύσιμα άντιπροσωπεύουν έτήσιο τζίρο δεκάδων δισεκατομμυ-

Τράπεζες δεν προάγεται ή έλληνική οικονομία. “Η προαγωγή της ελληνικής οικονομίας δεν θέτει σάν λειτουργική προϋπόθεσή της την ύπαρξη ή όχι ξένων Τραπεζών στον τόπο μας. “Αντίθετα, ή προσπάθεια για την ανάπτυξη επιβάλλει να ληφθούν όλα τα μέτρα ώστε να μη γίνει πρός όφελος των ξένων κυρίως, τα συμφέροντα των όποιων κατά σημαντικό τρόπο διευκολύνουν οι ξένες Τράπεζες. Την εγκατάσταση των όποιων δεν μπορούμε να έμποδίσουμε, αλλά άπλως να ελέγχουμε τη δράση ώστε να μην «περιγράφουν» την έθνική νομισματική και πιστωτική πολιτική.

“Η μορφή δράσεως των καταστημάτων των Τραπεζών που μάς ένδιαφέρουν, δεν

Στην “Ελλάδα έχουν υποκαταστήματα οι ακόλουθες ξένες Τράπεζες. Στόν πίνακα παρατίθενται και τα ποσά των καταθέσεων που είχε συγκεντρωμένες στό τέλος Νοεμβρίου 1975 ή κάθε μία άπ' αυτές και των δανείων που είχε δώσει. Οι καταθέσεις άνέρχονταν συνολικά στο ποσόν των 29,3 δισ. δραχμών, από τίς όποιες τα 7,8 δισ. ήταν σε συνάλλαγμα. Οι δανειοδοτήσεις ήφταναν στην ίδια ήμερομηνία στο ποσόν των 31,2 δισ. δραχμών. Οι άριθμοι δείχνουν ότι οι δανειοδοτήσεις τροφοδοτούνται κατά το μέγιστο ποσοστό τους από δραχμές της έσωτερικής άποταμείωσης και κατά το ύπόλοιπο από το συνάλλαγμα (ισοδύναμο δέκα εκατομμυρίων δολλαρίων) που ύποχρεώνεται να εισάγει ή Τράπεζα για κάθε ύποκατάστημα που ίδρύει. Οι καταθέσεις, άντιπροσωπεύαν τα 13,3% των καταθέσεων που ήταν συγκεντρωμένες στην ίδια ήμερομηνία στίς έλληνικές Τράπεζες, και οι δανειοδοτήσεις άντιπροσωπεύαν τα 17% των δανειοδοτήσεων των έλληνικών Τραπεζών. “Η διαφορά του ποσοστού όφείλεται στο γεγονός ότι από τίς καταθέσεις των έλληνικών Τραπεζών ένα πολύ σημαντικό μέρος κατατίθεται ύποχρεωτικά στόν Τράπεζα της “Ελλάδος ή άναλαμβάνεται από τόν κρατικό προϋπολογισμό με τα έντοκα γραμμάτια, ένω παρόμοιες ύποχρεώσεις δεν λειτουργούν για τίς καταθέσεις στίς ξένες Τράπεζες. (Τα ποσά είναι σε εκ. δρχ.)

Τράπεζες

1. Φέροτ Νάσιοναλ Σίτυ Μπάνκ

Δάνεια
14.427 εκ.

Καταθέσεις
4.193 εκ.
(7.079 εκ. συν/μα)

2. Μπάνκ δφ “Αμέρिका

5.227 εκ.

7.079 εκ.

3. Γκρίντλαϊνς Μπάνκ

184,4 εκ.

322 εκ.

4. Τσαϊλς Μανχάτταν

1.843,6 εκ.

2.824 εκ.

5. Ουϊλιαμς έντ Γκλάϊνς

13,6 εκ.

265,2 εκ.

6. Νάσιοναλ Ουέστμινστερ

38,4 εκ.

280 εκ.

7. Νόβα Σκότια

1.200 εκ.

1.416 εκ.

8. “Αμέρικαν “Εξπρές

2.739 εκ.

4.207 εκ.

9. Φέροτ Νάσιοναλ δφ Σικάγκο

2.276 εκ.

2.473 εκ.

10. Κομινένταλ

2.414 εκ.

1.289 εκ.

11. “Ιντερνάσιοναλ

343,8 εκ.

501 εκ.

12. “Αλγκεμένε Μπάνκ Νέδερλαντ

1.059 εκ.

648 εκ.

“Υπενθυμίζεται ότι έλληνικές έμπορικές Τράπεζες είναι μόνον έννιά (9). Δύο είναι έπενδύσεων, που δεν δέχονται καταθέσεις, και τέσσαρες κρατικές.

ρίων δραχμών, ήρα γευστικοτάτα κέρδη για τίς Τράπεζες που τίς εξυπηρετούν. (Χωρίς να ύπολογίσουμε ότι οι ήταιρίες των πετρελαιοειδών με τίς συνεχείς άγορές οίκοπέδων για την εγκατάσταση των Πρατηρίων τους, τείνουν — αν δεν έχουν ήδη μεταβληθεί — στόν μεγάλύτερον ιδιοκτήτες άκινήτων της “Ελλάδας!)

“Ηταν, λοιπόν, αναπόφευκτη ή εγκατάσταση και στη χώρα μας των ξένων Τραπεζών, άφου ή ελληνική οικονομία ή επιχειρήσεις έλληνικών συμφερόντων έχουν πραγματοποιήσει βήματα ανάπτυξης, άφου αυτή ή ανάπτυξη συντελείται στη σφαίρα που έλέγχει το ιδιωτικό κεφάλαιο, άφου δεχθήκαμε την εγκατάσταση ξένων επιχειρήσεων στον οικονομικό μας χώρο, και άφου οι ξένες επιχειρήσεις της έποχής μας που κατά κύριο λόγο πραγματοποιούν άξιόλογες παραγωγικές ή έμπορικές έπενδύσεις, είναι κατά κύριο λόγο οι κολυμβητικές.

Είναι, λοιπόν, συναισθηματικής μόνον ή έπιπλοκία άπολογητικής προελεύσεως τα συνθήματα: να φύγουν οι ξένες Τράπεζες από την “Ελλάδα ή, χωρίς ξένες

είναι ένιαία, παρὰ σε μία μόνο άρχή: να καλύπτουν από έπιτόπιες δραστηριότητες, τα έξοδα λειτουργίας των, και όχι να τα καλύπτουν οι μητρικές επιχειρήσεις. “Από κεί και ύστερα κάθε ξένη Τράπεζα ακολουθεί την ιδιαίτερη πολιτική της, που είναι συνυφασμένη με το αν ή Τράπεζα αυτή δρὰ στην “Ελλάδα μόνον με το έπώνυμο ύποκατάστημα ή και με συμμετοχική παρουσία στο κεφάλαιο ελληνικής Τράπεζας. “Η διαφορά είναι ουσιώδης. Γιατί ή Τράπεζα που μετέχει στο κεφάλαιο μιάς ελληνικής Τράπεζας φτάνει ως τίς ελληνικές επιχειρήσεις που ένδιαφέρεται να προσεγγίσει πολύμορφα, μέσω των πιστώσεων που τούς παρέχει ή έγχώρια Τράπεζα. “Αντίθετα, οι Τράπεζες με την άποκλειστική, έπώνυμη παρουσία πρέπει να δανειοδοτήσουν άπ' ευθείας τίς επιχειρήσεις που θέλουν για πελάτες, και αυτό σημαίνει ότι πρέπει να βρουν χρήματα από την έσωτερική άγορά. Θά μπορούσαν, φυσικά, να τα φέρουν από το έξωτερικό. Καί αυτό γίνεται. “Αλλά προτιμούν να τα άναζητούν στην έγχώρια άποταμίευση για πάρα πολλούς λόγους,

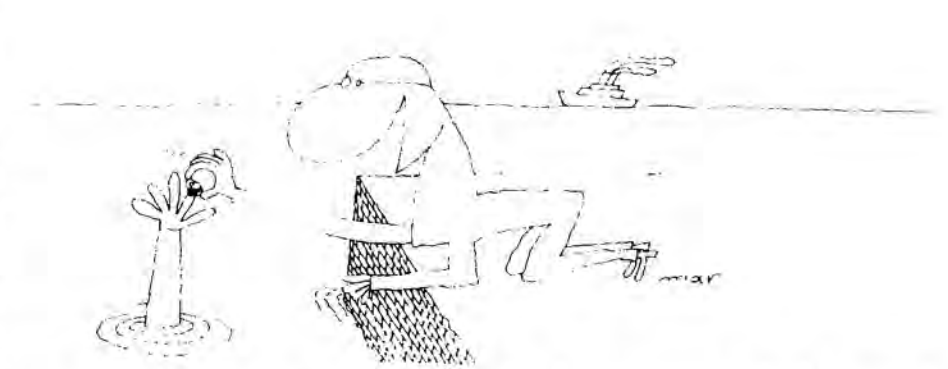
που δεν είναι δυνατό να καταγραφούν όλοι, αφού ποικίλλουν κατά περίπτωση. Υπάρχουν, λοιπόν, Τράπεζες που άνοιξαν — αντίθετα με τις άλλες — υποκαταστήματα σε συνοικίες της Αθήνας, χωρίς να το δικαιολογεί τίποτε άλλο εκτός από την επιθυμία να αγρεύσουν καταθέσεις. Δεν υπάρχουν σ' αυτές τις συνοικίες ούτε οι μεγάλες εταιρίες-πελάτες, ούτε βιομηχανίες.

Έχουν οι ξένες Τράπεζες πρόσθετα έλκυστικά επιχειρήματα για να άγκιστρώσουν την προτίμηση των αποταμιευτών. Το κύρος τους, φυσικά. Την απλούστευση, ύστερα, των διαδικασιών για τις διάφορες συναλλαγές. Τη δυνατότητα να βοηθήσουν κάποιον ενδιαφερόμενο να στείλει περισσότερα χρήματα στο παιδί του, π.χ., που σπουδάζει στο εξωτερικό, από όσα επιτρέπει ή σχετική απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής. Την πολύ σημαντική, επίσης, δυνατότητα να «περιγράψουν» προς χάρη κάποιου καλού πελάτη τους μια ειδική απαγόρευση χορηγήσεως δανείων πέραν ενός ορισμένου σημείου. Μπορεί, δηλαδή, ένας Έλληνας επιχειρηματίας να βρει χρήματα για την επιχείρησή του με εισαγωγή τους από το εξωτερικό. Τα κεφάλαια αυτά δεν θα είναι δικά του, αλλά δάνειο της ξένης Τράπεζας με την οποία συνεργάζεται εδώ. Πράγμα που δεν μπορεί να ελεγχθεί, ενώ, παράλληλα, δεν μπορεί να απαγορευθεί σε κανέναν να εισάγει συνάλλαγμα για να καλύψει τρέχουσες ή μακροπρόθεσμες ανάγκες της επιχειρηματικής του δραστηριότητας.

Αυτά και... άλλα πολλά, είναι εκείνα που θέλει να εμποδίσει ή υπεύθυνη για τα πιστωτικά και νομισματικά προβλήματα ηγεσία, υποχρεώνοντας τις άλλοδαπες Τράπεζες να άσχοyn τη δραστηριότητά τους σύμφωνα με τους κανόνες που διέπουν ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα της χώρας, και με δυνατότητα έλέγχου αυτής της συμμόρφωσης.

Είναι εύκολη ή επίδωξη; Μάλλον, όχι.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, στην Ελλάδα δε λειτουργούν μόνο με επώνυμα καταστήματα οι δεκατρείς ξένες Τράπεζες. Άλλα και με μετοχική παρουσία στις ελληνικές Τράπεζες. Στην Τράπεζα Αττικής, π.χ., μετέχουν με μεγάλο ποσοστό γαλλικές Τράπεζες, οι οποίες εκπροσωπούνται στο διοικητικό Συμβού-

λιο του ιδρύματος με τέσσερα από τα δέκα μέλη του. Στην Ε.Τ.Ε.Β.Α. (Εθνική Τράπεζα Έπενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως) μετέχουν, κατά πλειοψηφία, ή Εθνική Τράπεζα και με το 45% δεκατρείς γαλλικές, αγγλικές, γερμανικές, αμερικανικές, έλβετικές, ιταλικές, σουηδικές Τράπεζες. Η Ε.Τ.Ε.Β.Α. μετέχει στο κεφάλαιο 27 βιομηχανικών, 6 ξενοδοχειακών και τεσσάρων άλλων επιχειρήσεων, από τις μεγαλύτερες ελληνικές. Που σημαίνει ότι οι ξένες Τράπεζες, έχουν αποκαταστήσει έμμεση παρουσία στις μεγάλες ελληνικές εταιρίες, τις οποίες, επομένως, δεν είναι δύσκολο να επηρεάσουν οικονομικά, αλλά και πολιτικά. Ανάλογη είναι ή μετοχική παρουσία ξένων Τραπεζών και στην Τράπεζα Έπενδύσεων που έχει ιδρύσει ή Έμπορική Τράπεζα. Μετέχουν: ή Μπράνκντφ Άμερικαν, ή γερμανική Ντρέσντερ Μπάνκ, οι γαλλικές Μπράνκ Νασιονάλ ντε Παρί, ή Γενική Έταιρία για την Ανάπτυξη της Βιομηχανίας και του Έμπορίου στη Γαλλία, ή Τράπεζα Ευρωπαϊκής Ένώσεως, ή αγγλική Μονταγιούβ και ή Μπέρκλεϋς Μπάνκ, ή ολλανδική Άλγκεμένε, ή ιταλική Μπράνκα ντι Λαβόρο, ή βελγική Κρέγκλινγκερ.

Η Τράπεζα Έπενδύσεων έχει μετοχική παρουσία στις βιομηχανικές επιχειρήσεις του κ. Ανδρεάδη, καθώς επίσης και σε ξένων ενδιαφερόντων έμπορικές ή βιομηχανικές εταιρίες.

Στην Τράπεζα Πίστεως μετέχουν, με συνεχώς αυξανόμενη αναλογία, τρεις ξένες Τράπεζες: ή αμερικανική Μανυφάκτουρερς Χάνοβερ, ή ιταλική Λαβόρο και ή έλβετική Τραπεζική Ένωση.

Δεν είναι εύκολο να επιτηρούνται όλοι οι μηχανισμοί μέσω των οποίων

είναι δυνατό να προωθούν τη δραστηριότητά τους οι ξένοι τραπεζίτες, αγνοώντας τη γενικότερη ελληνική πολιτική για πιστοδοτήσεις, επενδύσεις κ.λ.π. προκειμένου να προωθήσουν τους δικούς τους επιχειρηματικούς συνδυασμούς. Πού μπορεί να φθάσουν και μέχρι ολόκληρωτικού έλέγχου των ελληνικών έμπορικών Τραπεζών στις οποίες μετέχουν και των ελληνικών επιχειρήσεων που χρηματοδοτούν.

Τί σημασία έχει αυτό για την εθνική οικονομία, δεν είναι ανάγκη να αναλυθεί έκτεταμένα για να γίνει κατανοητό. Άρκει μόνο να «κρατηθεί» ότι με τις ξένες Τράπεζες, οι πολυεθνικές εταιρίες λύνουν το μεγαλύτερο μέρος των νομισματικών και πιστωτικών προβλημάτων που τις άπασχολούν σε όλο τον κόσμο, ξεφεύγοντας από τους περιορισμούς που θέτει ή μία ή ή άλλη εθνική οικονομική πολιτική. Η σύγχρονη, δηλαδή, έννοια της εθνικής οικονομικής πολιτικής είναι ανατριχιαστικά άκρωτηριασμένη από τη δράση των διεθνών μονοπωλιακών επιχειρήσεων, όποια μορφή και αν προσλαμβάνουν, και των οποίων οι άρνητικές πλευρές είναι έντελως ανεπιθύμητες. Δυστυχώς, συνοδεύουν μια ιστορικά αναπόφευκτη φάση της καπιταλιστικής ανάπτυξεως. Δεν είναι, επομένως, εύχερες να άπαλλαγεί από την παρουσίαι τους μια χώρα του δυτικού κόσμου, χωρίς να αλλάξει στρατόπεδο. Είναι, όμως, δυνατό και ή επιβεβλημένο να έλέγχονται όσο γίνεται περισσότερο αυτές άκριβως οι άρνητικές πλευρές, για να μην είναι εκείνες με το μεγαλύτερο ειδικό βάρος. Αυτό είναι και το μόνο που μπορούμε να κάνουμε αυτή τη στιγμή με τις ξένες Τράπεζες στον τόπο μας.

Ο ΚΥΡ-ΜΑΝΩΛΗΣ

του Ν. Μαρουλάκη

Τὸ «ΑΝΤΙ» δημοσίευσε πρὶν λίγο καιρὸ τὸ «πορτραῖτο ἑνὸς ὑπουργοῦ», τοῦ κ. Κ. Λάσκαρη, ὑπουργοῦ Ἑργασίας.

Στὶς ἀποκαλύψεις τοῦ περιοδικοῦ, ὁ κ. ὑπουργὸς δὲν ἀπάντησε βέβαια, ἀλλὰ μὲ τὶς πρόσφατες δηλώσεις του [περὶ «κοινωνικῶν ἀταξιῶν», περὶ χρησιμοποίησιν «δύων τῶν μέσων»] (γὰρ ἀντιμετώπιση τῶν ἀπεργῶν!) καὶ περὶ «πολιτικῶν κύκλων» ποὺ «ἐνθαρρύνουν τὴν ὀξυνση τῶν ἐργασιακῶν διαφορῶν» μὲ σκοπὸ «τὴν δημιουργία ἀθῶων θυμάτων» κλπ!] ἦλθε ν' ἀποδείξει πῶς ἀντιμετωπίζει ἕνας «ἀντιστασιακὸς» ὑπουργὸς τὶς ἐργατικὰς διεκδικήσεις...

Τὸ γεγονός δὲν μᾶς ξενίζει — γενικὰ... Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ξενίζει καὶ ποὺ γιὰ μᾶς στάθηκε δυσάρεστη ἐκπλήξη, ἦταν ἡ κάλυψη τοῦ κ. ὑπουργοῦ ἀπὸ τὰ «Πολιτικά Θέματα» — καὶ ὁ τρόπος ποὺ ἔγινε ἡ κάλυψη αὐτῆς. Καὶ τὸ χειρότερο: ἡ συνέχιση τῆς ἱστορίας κατὰ τρόπο πρωτοφανῆ καὶ ἀπαράδεκτο γιὰ ἕνα ἔντυπο ποὺ ἀνήκει μὲν στὴ Δεξιά, ἀλλὰ — πιστεύαμε — ὅτι εἶχε ξεπεράσει τὴ νοοτροπία ποὺ χαρακτηρίζει (γενικὰ) τὴν παρατάξη αὐτῆς.

Στὸ «θέμα Λάσκαρη» τὰ πράγματα εἶναι ἀπλά. Ὑπάρχουν δύο σκέλη:

1. Τὸ βασικό: ἦταν ἢ δὲν ἦταν «συνομιλητὴς» («ἐφαψίς» τοὺς εἶχε προσφύεσθαι χαρακτηρίσει ὁ λαὸς ὧς αὐτοὺς τότε!) τοῦ Γ. Παπαδόπουλου ὁ σημερινὸς ὑπουργός;

2. Τὸ «ἐπιμέρους»: ποίος ἦταν μέχρι τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ κ. Λάσκαρης. Ἀναφέραμε σειρά ἐρωτημάτων (ποὺ ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ φυσικά), ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ Π.Θ. ξεχώρισαν... ἕνα μόνο: τὸ τί ἔκανε στὴν 4ῃ Αὐγούστου, στὸν Ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο, στὴν Κατοχή, τὰ Δεκεμβριανὰ καὶ τὸν ἐμφύλιο ὁ κ. Λάσκαρης. Ἡ ἀπάντησις τοῦ περιοδικοῦ: ὁ συνεργάτης του «ἀνακρίθηκε» πολλὰς φορὲς μ' αὐτὸ τὸ ἐρωτηματολόγιό καὶ δὲν ἔννοεῖ νὰ τὸ ὑποβάλει σὲ ἄλλους! Μὰ, θέμα συνεργάτου ἢ θέμα... ὑπουργοῦ εἶναι;

Τὸ περιοδικὸ χρησιμοποίησε ἀκόμα: ● Ἐνα «ἐπιχειρήμα» γιὰ νὰ σώσει τὸν «ὑπουργό του»: ὅτι καὶ τὸ ΑΕΜ ἐνέκρινε — διήθεν — τὴ «συνομιλία του» μὲ τὸν δικτάτορα. Ἡ διάψευσις γίνεται πῶς κατὰ ἀπὸ δύο ὑπεύθυνα ἡγετικά στελέχη τῆς ὁργάνωσιν: τὸν Τάσο Δήμου καὶ τὸν Ὁρ. Χατζηβασιλείου.

● Μιὰ «ἐπιχειρηματολογία» ποὺ θυμίζει τὸν θεωρητικὸ τῆς χούντας καὶ παλαιότερα «πνευματικὸ ἐγκέφαλο» τῆς παρατάξεως ποὺ τὸ περιοδικὸ εκπροσωπεῖ, Σάββα Κωνσταντόπουλο, ρωτᾷ πῶς βρέθηκε στὸ «ΑΝΤΙ» τὸ «μνημόνιο» Λάσκαρη, «ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς ΕΣΑ!»

Ἡ ἀτυχία γιὰ τὸ περιοδικὸ εἶναι ὅτι πολλοὶ ξέρουν ποῖα ἀκριβῶς ἦταν ἡ «σχέσις» ΕΣΑ καὶ «ΑΝΤΙ» στὴ δικτατορία... Κατὰ τὰ ἄλλα... «λασπολογεῖ» τὸ... «ΑΝΤΙ».

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ κ. ΟΡ. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ὁρ. Χατζηβασιλείου ἔχει ὡς ἑξῆς:

Τὸ «θέμα Λάσκαρη»

ἢ ἢ κακὴ «προστασία» ἐνός ... «ἐφαψία»!

Τοῦ Ἀντ. Ἑργατικοῦ

«Ἀγαπητὲ κ. διευθυντή,

Στὸ περιοδικό σας μὲ ἡμερομηνία 10 Ἰανουαρίου 1976, δημοσιεύεται σχετικὸ ρεπορτάζ περὶ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Ἀπασχολήσεως, καὶ παράλληλα ἀναφέρεσθε καὶ στὸ ἄτομό μου. Θὰ ἤθελα στὴν προκειμένη περίπτωσι νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἀλήθεια, μακριὰ ἀπὸ διαφορὰς καὶ διενέξεις ποὺ μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν μεταξὺ περιοδικῶν καὶ προσώπων.

1) Τὰ Π.Θ. στὸ σχετικὸ ρεπορτάζ πρὸς ἀπάντησίν σας, ἀσφαλῶς δὲν εἶχαν ἐξακριβωμένες πληροφορίες, γι' αὐτὸ μὲ συγκρατᾶν μεταξὺ τῶν στελεχῶν τοῦ ΔΕΚΕ καὶ μάλιστα ἀναφέρουν καὶ τὸν Κύπριο συνδικαλιστικὸ ἡγέτη κ. Ἀν. Ζιαρντίδη Βουλευτὴ τοῦ ΑΚΕΛ, τὸν ὁποῖο ὅμως ὧς παραδόξως ἐσεῖς δὲν τὸν ἀναφέρετε στὸ ρεπορτάζ σας. Καὶ τώρα ἡ ἀλήθεια. Οὐδέποτε ὑπῆρξε μέλος ἢ στέλεχος τοῦ ΔΕΚΕ, οὔτε ἐγὼ οὔτε ὁ Ζιαρντίδης.

2) Ὑπῆρξε κατὰ τὴν περίοδο τῆς Δικτατορίας μία συνεργασία μεταξὺ τῶν τριῶν παρατάξεων Α.Ε.Μ., Ε.Σ.Α.Κ., καὶ ΔΕΚΕ πάνω στὰ θέματα τῶν πολιτικῶν καὶ συνδικαλιστικῶν ἐλευθεριῶν, καὶ τὴν ἀνατροπὴ τῆς Δικτατορίας. Σχετικὴ ἐπιστολὴ δημοσιεύσανε τὰ Π.Θ. τὴν 10/1/1976.

3) Τὸ Α.Ε.Μ. οὐδέποτε ἐνέκρινε τὸ ὑπόμνημα τοῦ κ. Λάσκαρη, γιὰ αὐτὸ συνετάχθη καὶ ὑπεβλήθη εὐθύνῃ καὶ μόνο τοῦ ἰδίου.

4) Ἀναφέρεστε ἀκόμη σὲ μιὰ ἐπιστολὴ μου ποὺ δημοσιεύσανε τὰ Π.Θ. τὸ 1973.

Ἐδῶ σημειώνονται δύο παραλήψεις ἐκ μέρους σας. Πρῶτο δὲν δίδετε ὁλόκληρο τὸ κείμενο στὴ δημοσιότητα γιὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτό, ὅτι ὁ Ο.Χ. δὲν ἀσχολεῖται μόνο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ μὲν γιὰ τὶς ἀπολύσεις καὶ ἄλλων συνδικαλιστῶν καὶ εἰδικὰ γιὰ τὴν ἰδική του, ποὺ ἔπασχε ἀπὸ νομικὴ ἀκυρότητα.

Δεύτερο, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ μου ἐκείνη, ποὺ δόθηκε γιὰ δημοσίευσιν σὲ ὁλόκληρο τὸν ἡμερησίον καὶ περιοδικὸ τύπο, ἀπευθύνεται στὸν τύπο καὶ ὄχι στὴν Δικτατορία, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ἐλθῇ ξανά στὴ δημοσιότητα καὶ ἐπικαιρότητα τὸ θέμα τῶν ἀπολύσεων τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὸ Διεθνὲς Γραφεῖο Ἑργασίας, καὶ σὲ ἄλλες διεθνεῖς συνδικαλιστικὰς ὁργανώσεις οἱ «συνδικαλιστὲς» τῆς Δικτατορίας κατέθεταν, ὅτι οὐδεὶς συνδικαλιστὴς ἀπελύθη ἀπὸ τὴν ἐργασία του ἢ ὑπέστη διώξεις.

Τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς μου ὁλόκληρο τὸ δημοσίευσαν ἀρκετὲς ἐφημερίδες, καὶ ἦταν ἕνα κείμενο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τῆς δικτατορίας, ποὺ μπόρεσε καὶ πέρασε τὴ λογοκρισία. Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότητα. Διερωτῶμαι ὅμως τώρα ποῖα ἄραγε σκοπιμότητα ἐξυπηρετεῖ ἡ ἀνάμιξη τοῦ Α.Ε.Μ. καὶ τῶν στελεχῶν του σ' ὅλο αὐτὸ τὸ κύκλωμα τῶν δημοσιεύσεων καὶ ποιοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς ἐπιδιώκει. Τὸ Α.Ε.Μ. σὰν ἀντιδικτατορικὴ ὁργάνωσις στάθηκε ὁλόρθο ἐναντίον τῆς τυραννίας καὶ σήμερον συνεχίζει τὸν ταξικὸ του ἀγῶνα στὸ πλευρὸ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Στὴν πορεία του δέχεται τὰ πυρὰ τοῦ ἐμφυλίου ιδεολογικοῦ πολέμου, ἀλλὰ δὲν πρόκειται ποτε νὰ ἀνακόψῃ τὴν ἀγωνιστικὴν του πορεία.

Μὲ φιλία
Ὁρέστης Χατζηβασιλείου

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ κ. Τ. ΔΗΜΟΥ

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Τ. Δήμου ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Κύριε Διευθυντά,

Στὸ περιοδικὸ «ΑΝΤΙ» (10 Γενάρη 1976) σὲ δημοσίευμα μὲ τὸν τίτλο «ὁ Ὑπουργὸς Ἀπασχολήσεως καὶ δύο πορτραῖτα του» ἀναγράφετε ὅτι τὸ ΑΕΜ ἐνέκρινε τὸ ὑπόμνημα ποὺ εἶχε ἀπευθύνει ὁ κ. Κ. Λάσκαρης τὸ 1971 στὸν δικτάτορα Παπαδόπουλο. Ἐπειδὴ ἰσὰ χρόνια τῆς δικτατορίας εἶχα τὴν πρώτη εὐθύνῃ γιὰ τὸ ΑΕΜ, ὀφείλω νὰ διευκρινίσω ὅτι τὸ σχετικὸ δημοσίευμα δὲν εἶναι σωστό. Τὸ ΑΕΜ οὔτε ἐγνώριζε, οὔτε πολὺ περισσότερο ἐνέκρινε τὸ ὑπόμνημα τοῦ κ. Κ. Λάσκαρη. Αὐτὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἱστορία.

Εὐχαριστῶ
Τάσος Δήμου
ἰδρυτῆς τοῦ ΑΕΜ

Καὶ μιὰ ἀκόμα παρατήρησις: ἀφορᾷ τὸν «Ὁδηγητὴ»: γράφοντας γιὰ τὸ «θέμα Λάσκαρη» λέει ὅτι τὸ... ἀποκάλυψαν τὰ «Πολιτικά Θέματα»!! Ὅχι κι ἔτσι, σύντροφοι...

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΗΜΑΤΑ

Του Δημήτρη Δέψη

Το «ΑΝΤΙ» αποκαλύπτει σήμερα, με τη δημοσίευση μιας σειράς απόρρητων έγγραφων και ντοκουμέντων (άδημοσίευτων ή ήδη δημοσιευμένων) πώς λειτουργούσε όλο αυτό το διάστημα, και κυρίως στη δικτατορία, ο μηχανισμός της αστυνόμευσης των πολιτικών φρονημάτων των όπλιτών και των εφέδρων αξιωματικών του ελληνικού στρατού. Το πρόβλημα που βασικά προκύπτει από τις αποκαλύψεις αυτές είναι ότι ο μηχανισμός αυτός εξακολουθεί ακόμα να λειτουργεί, υπονομεύοντας και καταργώντας στην ουσία του το θεμελιακό στοιχείο της δημοκρατικής ισότητας των ατόμων στο σύγχρονο ελληνικό κράτος.

Για το καθεστώς της 21 'Απριλίου '67 οι πιο κρίσιμες στιγμές ήταν αναμφισβήτητα εκείνες που ακολούθησαν τη γενική επιστράτευση της 20ής 'Ιούλη 1974. Κι αυτό όχι μόνο για το σημαντικό κενό εξουσίας που σημειώθηκε μετά το κυπριακό πραξικόπημα και την τουρκική απόβαση. 'Αλλά, παράπέρα, και λόγω της αλλοίωσης που έγινε στη σύνθεση των ενόπλων δυνάμεων μετά την κλήση στα όπλα χιλιάδων ανθρώπων, που ιδιαίτερα ύστερα από το Πολυτεχνείο ήταν στη συντριπτική τους πλειοψηφία ενεργητικοί ή παθητικοί έχθροι του καθεστώτος. Οι δύο αυτοί παράγοντες θα μπορούσαν, αν φυσικά συνέτρεχαν και οι υποκειμενικές προϋποθέσεις του επαναστατικού χώρου, να οδηγήσουν στην άμεση και βίαιη ανατροπή της δικτατορίας.

Θα ήταν όμως αφέλεια να πιστέψει κανείς ότι ένα καθεστώς που αντλούσε τη δύναμη της ύπαρξής του από τον στρατό δεν είχε φροντίσει να πάρει μέτρα, ώστε να μην κινδυνεύει να χάσει τον έλεγχο του στρατεύματος στην περίπτωση που θα αναγκαζόταν να κηρύξει τη γενική επιστράτευση. Κι αυτό ιδιαίτερα αν ληφθεί υπ' όψη ότι τα «μέτρα» αυτά είχαν ήδη θεσπιστεί άμέσως μετά το τέλος του έμφυλου πολέμου και διατηρούσαν ακέραιη την ισχύ τους την παραμονή του πραξικοπήματος. 'Ετσι το νέο καθεστώς δεν είχε παρά να τα μεθοδεύσει και ενδεχόμενα να τα πολλαπλασιάσει, ως εκεί που θα το εξυπηρετούσαν καλύτερα.

Πολλές φορές ως τώρα ο κ. 'Αβέρωφ μάς έχει διαβεβαιώσει πως «οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας ασχολούνται με τα έθνικά και στρατιωτικά των έργα»· μπορούμε λοιπόν να κοιμόμαστε ήσυχοι... 'Ομως ούτε ο κ. 'Αβέρωφ ούτε κανένας άλλος «άρμόδιος» μάς έχει πει αναλυτικά ποια ακριβώς είν' αυτά τα έθνικά (έμεις θα τα ονομάζουμε «εθνικοφρονικά») και στρατιωτικά έργα. Είμαστε υποχρεωμένοι λοιπόν, να τα ανακαλύπτουμε μόνοι μας από τις ρωγμές που ανοίγονται στο τείχος σιωπής που περιβάλλει τα άγια των αγίων της εθνικοφροσύνης: το στρατό και τα σώματα ασφαλείας.

Κι οι ανακαλύψεις ήταν έντυπωσιακές: Μάθαμε πως χωριά ολόκληρα φακελώνονται, πως το ΚΚΕ παίρνει όπλα από τους Παλαιστίνιους, πως βουλευτές (πάλι σε συνεργασία με Παλαιστίνιους) είναι ύποπτοι ανατρεπτικών ενεργειών και παρακολουθούνται, πως οι άριστεροι φοιτητές καθυ-

στερούν σκόπιμα να πάρουν πτυχίο, πως ο στρατός (για να παραμένει στα πλαίσια του Συντάγματος) είναι ενάντια στον επαναστατικό ή αναρχικό κομμουνισμό κι όχι σ' αυτόν των δύο ΚΚΕ... Κι ακόμα: αν είστε χαρακτηρισμένοι ήρθε ο καιρός να καταλάβετε γιατί άγρησαν να σās όπλις στον επιστράτευση της 20 'Ιούλη του '74. "Αν έχετε ύποψίες πως ανήκετε στην κατηγορία των 'Ελλήνων που θεωρούνται Γ, μην εκπλαγείτε στην επόμενη επιστράτευση αν (αν ο πίνακας 2 των οδηγίων προς τους αξιωματικούς των Β Γραφείων δεν έχει αλλάξει) μόλις παρουσιαστείτε, αντί να σās δώσουν όπλο, σās συλλάβουν. Θα καταλάβετε ακόμη γιατί πήρατε διαγωγή «μέτρια» ή «κακή» στο στρατό, χωρίς να έχετε την παραμικρή ποινή. 'Οσοι υπηρετούν τώρα ή ετοιμάζονται να παρουσιαστούν θα μάθουν πως ν' αναγνωρίζουν τους άριστους στρατιώτες, κι ως έχουν υπ' όψη τους ότι δεν γίνονται ΔΕΑ ή υπήρξαν φοιτητές θα παρακολουθούνται, έστω κι αν έχουν ατράνταχτα πιστοποιητικά νομιμοφροσύνης.

Είμαστε όμως αρκετά πορωμένοι πιά ώστε τα παραπάνω να μην ανατρέπουν την ομαλή ροή της ζωής μας· μετά το πρώτο ξάφνιασμα, σκεφτόμαστε πιά λογικά και καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως όλ' αυτά δεν ανατρέπουν, αλλά επιβεβαιώνουν αυτά που ήδη ξέραμε ή υποψιαζόμαστε· προσθέτουν απλώς ένα κομμάτι στο PUZZLE, τη συνολική εικόνα όμως την έχουμε ζωντανή στη μνήμη μας — έφτά χρόνια τώρα, για να μην πάμε πιά πίσω, τη βλέπαμε καθημερινά.

Το τί πρόκειται να γίνει το ξέρουμε: μερικές εφημερίδες θ'

ἀναδημοσιεύσουν τις ἀποκαλύψεις κατακεραυνώνοντας τους ὑπεύθυνους, ἴσως γίνει καὶ κάποια ἐπερώτηση στὴ Βουλὴ, ὁ κ. Ἀβέρωφ θὰ μᾶς συμβουλέψει μὴ ἀκόμη φορὰ «νὰ κοιμόμαστε ἡσυχῶν», καὶ μετὰ ὅλα θὰ ξαναβροῦν τὸν παλιὸν τους ρυθμὸ: οἱ χαφιέδες θὰ συνεχίσουν νὰ μᾶς καρφώνουν, τὸ Β Γραφεῖο θὰ συνεχίσει ἀπτόητο τὶς παρακολοιυθήσεις καὶ τὰ φακελώματα, τὰ ἀστυνομικὰ τμήματα, ἡ χωροφυλακὴ, ἡ ΥΠΕΑ, ἡ ΚΥΠ τὸ ἴδιο. Θὰ συσταθεῖ μεγαλύτερη ἐνταση στὴν ἐπαγρύπνηση τῶν ἀξιωματικῶν, θὰ στηθοῦν παγίδες γιὰ νὰ ἐντοπιστοῦν οἱ βέβηλοι τῶν ἐθνικοφρόνων ἀπορορήτων, οἱ φάκελοι συνέχειας θὰ φουσκώνουν καὶ οἱ διάφορες ὑπηρεσίες θὰ μᾶς ξέρουν σὲ λίγο πῶς καλὰ καὶ ἀπ' τοὺς γονεῖς μας καὶ ἀπ' τοὺς φίλους μας — ἴσως καὶ ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους, μὴ πού ἐμεῖς ξεχνᾶμε, ἐνῶ οἱ φάκελοι δὲ λησιμονοῦν ποτέ.

Παραμένουν πάντως δυὸ ἐρωτήματα πού θὰ μᾶς τὰ λύσει τὸ μέλλον:

Ποιὰ εἶναι τὰ ὄρια τῆς ἀφέλειας ἢ τῆς ξεδιαντροπιᾶς τῶν ὁποιων (συμπολιτευόμενων ἢ ἀντιπολιτευόμενων) ἀρμοδιῶν, πού μᾶς διαβεβαιώνουν κάθε τόσο πῶς κάτι ἔχει ἀλλάξει, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀστυνόμευση, ἀπ' τὴ δικτατορία καὶ μετὰ; Ποιὰ εἶναι τὰ ὄρια τῆς δικῆς μας παθητικότητος μπρὸς σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι;

Αὐτὸ πού χαρακτηρίζει μορφολογικὰ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα εἶναι ἡ τυποποίησις, ἡ πεζότητα, ἡ ὁμοιότητα. Τὸ προσωπικὸ στοιχεῖο λείπει ἐντελῶς — ἀν' ἐξαιρέσει κανεὶς τὶς ἀσυνταξίες ἢ τὶς ἀνορθογραφίες. Πίσω ἀπὸ τὸ κείμενο δὲν εἶν' αὐτὸς πού τὸ ὑπογράφει ἀλλὰ ἡ ὑπηρεσία στὴν ὁποία ἀνήκει κατὰ πρῶτο λόγο, καὶ ἡ σχέση τοῦ ὑπογράφοντος μὲ τὸν ἀποδέκτη κατὰ δεῦτερο λόγο. Ὁ θεσμὸς καὶ οἱ θέσεις στὴν ἱεραρχία του, καθορίζουν, μιᾶν ἐκείνη ἀπὸ τὸ κείμενο, καὶ ὅχι αὐτὸς πού τὸ γράφει. Μὴ πρῶτὴ ἀνάγνωσις μᾶς δίνει τὶς ἀπόψεις τῆς ὑπηρεσίας γιὰ τὰ ἄμεσα γεγονότα: στὴν περίπτωσή μας ποιοὶ καὶ πότε νὰ παρακολουθοῦνται, ποιοὶ νὰ συλλαμβάνονται, πῶς νὰ χαρακτηρίζονται κλπ. Μὴ δεῦτερη πῶς διεισδυτικὴ καὶ γενικεύουσα ἀνάγνωσις μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει στοιχεῖα γιὰ τὴν ἰδεολογία πού τὰ ἀνώτερα κλιμάκια τῆς ἱεραρχίας τοῦ θεσμοῦ καλλιεργοῦν στὴν κοινωνικὴ ομάδα πού ἀπαρτίζουν ἢ καὶ στὸ σύνολο τῆς κοινωνίας. Θὰ ἀρχίσουμε ἀπ' αὐτὴ τὴ δεῦτερη ἀνάγνωσις. Τί ἰδεολογικὰ στοιχεῖα, χαρακτηριστικὰ τοῦ σώματος τῶν ἀξιωματικῶν, βρίσκουμε σ' αὐτὰ τὰ κείμενα;

1. Ἡ ἰδεολογία τῆς ἐπαγρύπνησις: «... κρίνεται σκόπιμον... νὰ ὑπομνησθεῖ ἡ ἀνάγκη συνεχοῦς ἐπαγρυπνήσεως...» (ἔγγραφο 8). «... ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ νὰ δραστηριοποιηθοῦν εἰς τὸν τομέα τῶν πληροφοριῶν...» (ἔγγραφο 3). «Τὰ ἀνωτέρω, δέον νὰ ἐμβάλλουν (SIC) τὰς Διοικήσεις ἀπάντων τῶν κλιμακίων εἰς ἀντιστοιχίαν καὶ σκέψεις...» (ἔγγραφο 6). «...Τὸ θέμα εἶναι λίαν σοβαρὸν, ἀπαιτεῖ δὲ ζήλον, ἐνδιαφέρον καὶ δραστηριότητα διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἀναγκαιουσῶν πληροφοριῶν» (ἔγγραφο 7).

Τὸ Ἔθνος, ἡ Πατρίδα, οἱ Ἐθνικοφρόνες, ὁ Στρατός, βρίσκονται, χρόνια τώρα, σὲ Ἄμεσο Κίνδυνον. Τὸ Σῶμα τῶν Ἀξιωματικῶν εἶναι ὁ ἄγρυπνος φρουρὸς ὅλων τῶν παραπάνω (τὰ κατώτερα στελέχη εἶναι ἐκτεθειμένα σὲ διάβρωση, ἔγγραφο 6). Ὁ ἐχθρὸς, ὁ ἄλλος, δὲν εἶναι μόνον ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα, εἶναι καὶ ἐδῶ μέσα: μιλάει ἑλληνικά, εἶναι (θέλει δὲ θέλει) χριστιανὸς ὀρθόδοξος, ψηφίζει στὶς ἐκλογές, πληρώνει τοὺς φόρους του, πουλάει τὴν ἐργατικὴ του δύναμη σὲ ντόπιους (καὶ ξένους, ἀν' χρειαστεῖ) κεφαλαιοκράτες, αὐτὰ ὅμως δὲν πρέπει νὰ σὲ ξεγελοῦν, Ἑλληνα Ἀξιωματικέ: εἶναι ἀλλότριος, ξένο σῶμα, ἐχθρὸς, ἀνατροπέας τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ. Μὴ σὲ ξεγελᾷ τὰ ἀθῶο παρουσιαστικὰ του: ὑπόβλη, ἀργὰ, σταθερὰ ὑποσκάπτει τὰ θεμέλια τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος. Πρόσχεχέ τον, παρακολοιυθήσε τον, κάρφωσέ τον (ἐντὸς 5 ἡμερῶν, ἔγγραφο 3) στοὺς ἀνωτέρους σου. Ὅταν κολυμπᾷς στὴ θάλασσα, ρίχνε καὶ καμιά ματιὰ μήπως καὶ βρεῖς τὰ ὕδατοστεγὰ κίβωτα μὲ τὰ ὅπλα τῶν Παλαισινίων.

Τὰ παραπάνω συγκροτοῦνται τόσο μὲ τὴν κοινὴ λογικὴ (πῶς εἶναι δυνατόν νὰ διαβλέπουν ἐπαναστατικὴ-ἀνατρεπτικὴ ἰδεολογία σὲ μὴ ἀριστερὰ πού ἀποδεδειγμένα δὲν τὴν ἔχει;) ὅσο καὶ μὲ μὴ ὀρισμένη ἰδέα τοῦ στρατιωτικοῦ (ἀρρενωποῦ, γενναίου, εὐθύ, τὰ ἀντίθετα τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ πληροφοριοδότη) πού ἀποκτήσαμε στὰ παιδικὰ μας χρόνια.

Τὰ ἐπιτελικά γραφεῖα ξέρουν πολὺ καλὰ πῶς ἡ πατρις δὲν εὐρίσκεται ἐν κινδύνῳ λόγω τῶν ΚΚΕ, πῶς οἱ ἀξίωματικοί, ἄνθρωποι εἶναι καὶ αὐτοί, ἔχουν καὶ ἄλλες δουλειές νὰ κάνουν καὶ δὲν θ' ἀσχοληθοῦν μὲ τὴ συλλογὴ πληροφοριῶν. Ἡ λειτουργία τῆς προτροπῆς γιὰ ἐπαγρύπνησις εἶναι ἄλλη: ἀποβλέπει κύρια στὴν αὔξησις τῆς συνοχῆς τοῦ σώματος τῶν ἀξιωματικῶν. Ἡ συνοχὴ μιᾶς ομάδας εἶν' ἀνάλογη τῶν κινδύνων πού διατρέχει ἢ πού πιστεύει πῶς διατρέχει ἐκτὸς ἀν' γιὰ κάποιο κομμάτι τῆς ὑπάρχουν ἀντικειμενικοὶ λόγοι πού θὰ τὸ σπρώξουν νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὸν «ἐχθρὸ». Ὁ θεωρητικὸς ἀντικομμουνισμὸς ἀποβλέπει στὴ διάλυσις τῶν ὁποιων ἀντικειμενικῶν ἐρεισμάτων μιᾶς τέτοιας συμμαχίας. Καὶ ἡ προτροπὴ γιὰ ἐπαγρύπνησις, ἡ «κινδυνολογία», στὴν αὔξησις τῆς συνοχῆς τῆς ἀπομονωμένης πλὴτ ομάδας.

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ συνοψίσουμε τὴ λειτουργία τῆς «ἐπαγρυπνητικῆς ἰδεολογίας» στὰ παρακάτω:

α) Τείνει ν' ἀπομονώσῃ τὸ σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν, αὐξάνοντας ταυτόχρονα τὴ συνοχὴ του, ἀπὸ τὶς ἐπιδράσεις, τὶς ἀνακαταξίσεις, «τῆς κοινωνίας πολιτῶν». β) Μεγαλύτερη συνοχὴ σ' ἓνα ἱεραρχικὸν σύνολο ὅπως ὁ στρατός, σημαίνει αὔξησις τῆς ἐξουσίας τῶν ἀνωτέρων πάνω στοὺς κατώτερους, εὐκολώτερη ὑποταγὴ τῶν τελευταίων. γ) Ἡ συνοχὴ δὲν εἶν' αὐτοσκοπός: ἐνδιαφέρει ἡ ἐπιχειρησιακὴ συνοχὴ, ἡ συνοχὴ — γιὰ δράσις. δ) Σὰν ἀντικείμενο τῆς συνοχῆς — γιὰ δράσις λειτουργεῖ αὐτὸς πού τὴν προκαλεῖ, στὴν περίπτωσή μας ὁ ἐγχώριος κομμουνισμὸς. ε) Ἐπομένως ἡ ἰδεολογία τῆς ἐπαγρύπνησις ἔχει σὰν στόχο νὰ διατηρεῖ τὸ κλίμα ἐμφύλιου πολέμου, προετοιμάζοντας τὸν ἐπόμενο ἐμφύλιον ἢ τὴν ἐπόμενη δικτατορία.

2. Ὁ Ἐθνικοφρονισμὸς: «... ὀπλίται ἀνήκοντες εἰς Α καὶ Β κατηγορίας... δὲν ἐξοπλίζονται πρὶν ἢ καταταγῶσι ἐθνικόφρονες ὀπλίται...» (ἔγγραφο 1), «πᾶς παρουσιαζόμενος εἰς τὰ συνεργεῖα κατατάξεως... (καὶ ἀνήκει στὴν κατηγορίαν Γ, ΣΣ)... θὰ συλλαμβάνεται ἀθροῦβως», «... ψήφισον (γιὰ τὸ Πολυτεχνεῖο, ΣΣ)... οἵτινες ἐπιδροῦν δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ ἡθικοῦ τοῦ ἐθνικόφρονος πληθυσμοῦ» (ἔγγραφο 3), «... εἰς ἀνευρεθὲν ἀτομικὸν σημειωματᾶριον ὀπλίτου, ἡγετικοῦ στελέχους τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.). Θεσ/νίκης ἀνεγράφητο διευθύνσεις καὶ ἀριθμοὶ τηλεφώνων ὑπαξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν κατηγορίας ΕΨΙΛΟΝ ΕΝΑ» (ἔγγραφο 6).

Ὑπάρχουν δυὸ προβλήματα σὲ σχέση μὲ τὸν ἑλληνικὸ στρατό. Τὸ πρῶτο συνδέεται μὲ τὴν ἐνταξί του στὸ ΝΑΤΟ καὶ τὴν ἐξάρτησή του ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς καὶ τὴ μεταπρατικὴ ἰδεολογία πού αὐτὸ δημιουργεῖ (βλέπε σχετικὰ: Ὁ στρατός, οἱ κληρωτοί, ἡ κἀθαρσις, «ΑΝΤΙ» 20, σελ. 18). Τὸ δεῦτερο, ἰδεολογικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐμφύλιου, σχετίζεται μὲ τὴν ἰδέα τοῦ ἔθνους πού ἔχουν οἱ ἀξιωματικοί, πού τὸ ταυτίζουν μὲ τὸ σύνολο τῶν ἐθνικοφρόνων. Ἐθνικόφρονες δέ, σημαίνει Ε1, Ε2, τὸ πολὺ πολὺ καὶ οἱ Χ. Ὁ Ἑλληνας ἀξιωματικὸς θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸ του στὴν ὑπηρεσία τῶν ἐθνικοφρόνων, γεγονὸς πού τοῦ δίνει τὴν ἰδεολογικὴ δυνατότητα ν' ἀντικρούσῃ τὴν κατηγορίαν πῶς βρίσκεται στὴν ὑπηρεσία μιᾶς τάξης καὶ ὅχι τοῦ ἔθνους. Εἶναι χαρακτηριστικὸ πῶς ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ ἔχουν νὰ ἀναφερθοῦν σὲ κάποιο συγγενὴ πού «ἐσφάγη ὑπὸ τῶν Κ/Σ». Κι ἀποτελεῖ βέβαια αὐτὸ ἓνα πολὺ ἰσχυρὸ συστατικὸ γιὰ νὰ μπεῖ κανεὶς σὲ κάποια ἀπὸ τὶς «παραγωγικὰς σχολὰς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων» (Εὐελπίδων, Δοκίμων κλπ), ὥστε, πράγματι, ἡ συχνότητα συγγενῶν «θυμάτων» νὰ εἶναι μεγάλη μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν· ἔστω ὅμως καὶ ἀν' μποῖν στὸν στρατὸ χωρὶς αὐτὸ τὸ προσόν, εἶναι ὑποχρεωμένοι ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ βροῦν κάποιο θῦμα στὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον γιὰ νὰ βροῦν ἔτσι τὸ ὕλικὸ στήριγμα τῆς ἰδεολογίας πού τοὺς διχοτετεῖται καὶ νὰ μὴ νιώθουν μετέωροι, ξένοι πρὸς τὸ περιβάλλον τους.

Τοὺς Ἑλλήνες ἀξιωματικούς λοιπὸν δὲν τοὺς χαρακτηρίζει ὁ ἐθνικισμὸς, παλιὰ ἰδεολογία τῶν στρατιωτικῶν, προηγούμενη τῆς δημιουργίας «πολυεθνικῶν στρατῶν», πού θὰ ἐρχόταν ἄλλωστε σὲ σύγκρουσι μὲ τὴν ἄμεση ἐξάρτησι ἀπὸ ξένα ἐπιτελεῖα; Ἀλήθεια ὁ ἐθνικοφρονισμὸς στηρίζεται τὴ μεταπρατικὴ ἰδεολογία μὴ καὶ ἡ κατηγορία «ἐθνικόφρων» εἶναι πολιτικὴ, ἐπομένως διαταξικὴ καὶ συμφωνεῖ μὲ τὶς πολιτικὰς (φυσικά, σὲ τελευταία ἀνάλυσις, ταξικὰς) ἐκτιμήσεις τῶν ἱμπεριαλιστικῶν ἢ πολυεθνικῶν ἐπιτελειῶν.

3. Ἡ ἄμωμος ἀναπαραγωγή: «... ἅπασαι δὲ αἱ καθ' οἷονδήποτε τρόπον συλλεγόμεναι δυσμενεῖς πληροφορίες νὰ διαβιβάζονται ἀρμοδίως καὶ ἐγκαίρως εἰς τὰς ἐνδιαφερομένας

Παραγωγικός Σχολός των Ένόπλων Δυνάμεων» (Έγγραφο 7).

Το κράτος μπορεί να παίξει το ρόλο του μόνο στο βαθμό που οι διαμάχες, οι ανταγωνισμοί της «κοινωνίας πολιτών» (SOCIETE CIVILE) δεν το αγγίζουν. Πού θα πει να εξυπηρετεί μακροπρόθεσμα, σταθερά και σίγουρα τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης. Το πρόβλημα της αναπαραγωγής του κρατικού μηχανισμού, με τρόπο που ν' ανταποκρίνεται στις παραπάνω προδιαγραφές, δεν είναι μικρό. Η άρχουσα τάξη στον τόπο μας για να το επιλύσει βρήκε τον πιο απλό και σίγουρο τρόπο, τον αστυνομικό: Καθιέρωσε την αρχή του Πιστοποιητικού Κοινωνικών Φρονημάτων, που το εκδίδει η αστυνομία, και την εξασφάλισε από την είσοδο ανατρεπτικών στοιχείων στον κρατικό μηχανισμό.

Από τη μεταπολίτευση και μετά το Πιστοποιητικό, τυπικά τουλάχιστον, καταργήθηκε. Δεδομένου ότι το φακέλωμα (όπως αποδειχνεται από τα έγγραφα που σήμερα δημοσιεύονται, όπως κι από προηγούμενα) συνεχίζεται, οι αναγκαίες πληροφορίες φθάνουν στις αρμόδιες υπηρεσίες, γλιτώνει κανείς μόνο τον εξευτελισμό του να του παίρνουν τα δακτυλικά αποτυπώματα και να περιγράφει λεπτομέρειες της οικογενειακής του ζωής.

Φυσικά στα άδυνα της εθνικοφοροσύνης — στρατό και σώματα ασφαλείας — «ού παντός πλείν»: Η έρευνα είν' εξονυχιστική. Όμως ο στρατός ανησυχεί (υποθέτουμε και η αστυνομία). Παρόλη την αγαστή συνεργασία των υπηρεσιών πληροφοριών Στρατού με την Ασφάλεια, ΥΠΕΑ κλπ. ο στρατός δεν τους έχει εμπιστοσύνη σ' ό,τι αφορά την αναπαραγωγή του, του σώματος των αξιωματικών δηλαδή. Όλο το Έγγραφο 7 είν' ένδεικτικό της αγωνίας του 2ου Γραφείου. Ζητά από τους ίδιους τους αξιωματικούς, να μετάσχουν στην εκστρατεία «κρίσματος» των υποψηφίων για στρατιωτικές σχολές. Ένας άριστερός λοχαγός είναι πιο επικίνδυνος από 20 άριστερους καθηγητές Πανεπιστημίου, κατά το 2ο Γραφείο (βλέπε π.χ. Καρβάλιο). Και τούτο γιατί, όπως όλοι ξέρουμε, οι καθηγητές αποφεύγουν εν γένει να όπλοφορούν και γιατί οι στρατιωτικοί γνωρίζουν καλύτερα από κάθε άλλον πως ό όποιοσδήποτε συσχετισμός δυνάμεων ανάγεται, σε τελευταία ανάλυση, σε άλλο μέτρομα της φυσικής βίας που μπορεί να ασκήσει ό ένας αντίπαλος πάνω στον άλλο.

Η αναγκαιότητα λοιπόν συντήρησης της κοινωνικής τους ομάδας και ή γνώση τους πως αυτό, σε τελευταία ανάλυση, ανάγεται στη δυνατότητά τους να εξασκήσουν μετρήσιμη, συγκεκριμένη φυσική βία ανώτερη απ' αυτήν του αντιπάλου,

κάνει τους στρατιωτικούς αδιάλλακτους στο θέμα της «καθαρότητας» του σώματος των αξιωματικών. Η εθνικοφορονικότητα του στρατού (λόγω ίσως και της απομάκρυνσης Καραπαναγιώτη, Γκραβαρίτη κλπ.) μπορεί πια να εξασφαλιστεί μόνο από τους ίδιους. Η φροντίδα λοιπόν για την άμωμη αναπαραγωγή του σώματος των αξιωματικών είναι πρόβλημα ζωής ή θανάτου του (εθνικοφορονικού) στρατού και υποχρέωση κάθε αξιωματικού να την εξασφαλίσει.

ΜΕΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΥ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΑ

ΥΠΑΡΧΟΥΝ μερικά πολύ αποκαλυπτικά έγγραφα που βάζουν συγκεκριμένα προβλήματα και που έχουν ιδιαίτερη σημασία:

ΕΓΓΡΑΦΟ 1

Πρόκειται για 3 διαφορετικά κείμενα που ασχολούνται όλα με το ίδιο θέμα: Πώς θα αντιμετωπιστούν οι χαρακτηρισμένοι Α, Β, Γ σε περίπτωση επιστράτευσης. Δεδομένου ότι τυπικά βρισκόμαστε ακόμη σε περίοδο γενικής επιστράτευσης και έντονης προετοιμασίας για αντιμετώπιση επίθεσης, ή σοβαρότητα του θέματος που δημιουργείται είναι περισσότερο από προφανές. Τις υποψίες μας πως οι διαταγές αυτές είναι ένδεχόμενες να ισχύουν τονίζει το έγγραφο 5 (συνταγμένο μετά τη μεταπολίτευση), που εξηγεί τη σκοπιμότητα ένθερμης της αστυνομίας για τους «υποπτους» εφένδρων, ώστε να εξασφαλίζεται ή παρακολούθηση της εφένδρας. Τι ενδιαφέρει ή κατάσταση των εφένδρων, αν όχι για να αντιμετωπιστούν κατάλληλα την ώρα της επιστράτευσης; Όχι. Αβέρωφ όφείλει να είναι παραπάνω από σαφής στις εξηγήσεις που θα δώσει.

«ΕΠΕΙΓΟΝ

ΑΣΔΕΝ

2ου ΕΓ/Α2/ΙΓ/

ΒΣΤ 902 9 ΦΕΒ. 1956

ΘΕΜΑ: Κατάταξις και εξοπλισμός χαρακτηρισμένων εφένδρων.

ΣΧΕΤ.: α. Φ 31912/1/12115/31-1-56 ΓΕΣ

β. Φ 735/8/4/136142/3-12-59 'Ημετέρα

1. Σχετικώς με πιθανήν περίπτωση άθροας προσελεύσεως προς κατάταξιν χαρακτηρισμένων εφένδρων όπλιτών κατά τας πρώτας ώρας γενικής επιστράτευσεως ΚΑΘΟΡΙΖΟΝΤΑΙ τά ακόλουθα:

α. 'Εν περιπτώσει μερικής ή γενικής επιστράτευσεως εφένδροι όπλιται άνήκοντες εις Α και Β κατηγορίας και προσερχόμενοι άθροώς προς κατάταξιν κατατάσσονται μόν υπό των οικείων Ε.Α. πλην όμως δεν εξοπλίζονται πριν ή καταταγώσι εθνικόφρονες όπλιται εις άριθμόν τοιούτον ώστε ή οικεία Ε.Α ή Ε.Μ να δύναται να άποτρέψη παντός είδους κίνδυνον, άπορρέοντα εις τυχόν άντεθνικά εκδηλώσεις των χαρακτηρισμένων εφένδρων.

β. 'Υπομνησκειται ότι το ποσοστόν των χαρακτηρισμένων εφένδρων όπλιτών εις τινε Ε.Α δέον να κατανέμηται πάντοτε εν αναλογία προς τας υπομονάδας...».

Τὰ παραπάνω ἔχουν θεωρηθεῖ μεταγενέστερα ἀπὸ τοὺς :
Τ/χην Α2 Πανουτσόπουλον Δ
ΑΝΘΛ/ΓΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ Κοντόπουλος Ἡρ. 13-3-68
Α/ΓΟΣ (Π2) Νταουνάκης Εὐτ. 30-6-73
Ἀκόμα σὲ ὁδηγίες «πρὸς Ἀξ/κὸν Α2 δι' ὀπλίτας Γ' κατηγ. Πίναξ II», ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα σὲ ἄλλο ἔγγραφο, στὸ ἴδιο πάντα πνεῦμα :

«Πᾶς παρουσιαζόμενος εἰς τὰ συνεργεῖα κατατάξεως πρὸς κατάταξιν καὶ ἀναγραφόμενος εἰς πίνακα 1 θὰ συλλαμβάνηται ὡς ὁ ὅ β ω ς (sic!) καὶ θὰ ἀπομονοῦται εἰς τὸ πειθαρχεῖον τῆς ΕΜ ὑπὸ αὐστηρὰν φρουρήσιν. Μερὶ μνη σας, καθ' ἐκάστην θὰ παραδίδονται οἱ τυχόν τοιοῦτοι ὑπὸ ἰσχυρὰν συνοδείαν. Πίναξ III

ΜΑΕ ΛΙΑΓΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΥΠΛΓΟΣ ΠΖ
30-6-69»

Τὸ ἴδιο ἔγγραφο θεωρήθηκε καὶ στὶς 30-6-73 μὲ ὑπογραφή : Στεφανόπουλος Κων/νος.

ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΑΞ/ΚΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΛΟΧΟΥ

«ΓΕΝΙΚΑ: Ἐὰν κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς ἐπιστρατεύσεως παρουσιάζονται ἀθρόως πρὸς κατάταξιν ὀπλῖται χαρακτηρισμένοι, νὰ ἀναβληθῇ ἡ χορήγησης ὀπλισμοῦ μέχρις ὅτου παρουσιασθῇ ἐπαρκὴς ἀριθμὸς ἐθνικοφρόνων ὀπλιτῶν. Τοῦτο θὰ διαπιστωθῇ ὑπὸ τοῦ συνεργείου κατατάξεως τοῦ λόχου, καθ' ὅσον οἱ χαρακτηρισμένοι εἰς τὰ γενικά καὶ μερικὰ εὐρετήρια ἔχουν ὑπογραμμισθῇ δι' ἑγχρῶμον μολυβδίδος».

Ὑπογραφή: Δεμέστιχας Κων. Ὑπολ/γός.

Καὶ τὸ μνημόνιο αὐτὸ ἔχει θεωρηθεῖ ἀργότερα ἀπὸ τὸν Κ. Στεφανόπουλο.

ΕΓΓΡΑΦΟ 2

Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ τοῦ Ὁδ. Ἀγγελῆ, εἶχαμε δημοσιεύσει στὸ προηγούμενο τεῦχος μας. Βέβαια δὲν σχολιάστηκε διόλου ἀπ' τοὺς ἀρμόδιους, οὔτε διαψεύστηκε. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀποψη ὅτι ἡ διαταγὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει. Στὴ Βουλὴ κατατέθηκε ἤδη ἐπερώτηση γιὰ τὸ θέμα τῶν διαγωγῶν. Ὑπάρχουν παραδείγματα ἀπολυμένων πού ἐφυγαν μὲ διαγωγὴ καλὴ καὶ μετὰ 15 μέρες τοὺς κάλεσαν στὸ ἀστυνομικὸ τμήμα γιὰ νὰ τοὺς δώσουν νέο ἀπολυτήριο μὲ τὴν κατάλληλὴ διαγωγὴ (μέτρια ἢ κακὴ). Τὸ ἔγγραφο μᾶς μιλᾷ ἀκόμη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ εἰδικῶν μονάδων.

«ΕΠ Φ. 400/53/197936/Α. Σχ. 6528/14-9-70/ΑΕΔ/ΑΣ

ΘΕΜΑ: Προσωπικὸν - Διοικητικά.

Ι. Ἐπειδὴ εἷς τινες μονάδας ἐγεννήθησαν ἀμφιβολίαι περὶ τὸ θέμα χαρακτηρισμοῦ τῆς διαγωγῆς τῶν ἀπολυμένων τῶν Τάξεων τοῦ Στρατοῦ ὀπλιτῶν, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζεται ὑπὸ τοῦ ΣΚ 20-1 ἀρθρ. 76 § 3, καθορίζονται τὰ κάτωθι :

α) Ὀπλῖται κατηγορίας «Α-ΑΦΑ».

Οὗτοι δὲν θὰ χαρακτηρίζονται ὅτι στεροῦνται πίστεως πρὸς τὰ Ἐθνικά Ἰδεώδη καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς διαγωγῆς τῶν θὰ γίνεται ὡς καὶ τῶν ὀπλιτῶν κατηγορίας «ΕΨΙΛΟΝ».

β) Ὀπλῖται κατηγορίας «Β-ΗΤΑ».

Ι) Ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θητείας τῶν δὲν ἀνέπτυξαν ἀντεθνικὴν ἢ ἀναρχικὴν δρᾶσιν καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἀπεστάλησαν εἰς Εἰδικὰς Μονάδας νὰ χαρακτη-

ρίζονται ἀπλῶς ὅτι στεροῦνται Πίστεως πρὸς τὰ Ἐθνικά Ἰδεώδη καὶ ἡ διαγωγὴ τῶν νὰ χαρακτηρίζεται «μετρία».

2) Ἐφ' ὅσον ἀνέπτυξαν ἀναρχικὴν ἢ ἀντεθνικὴν δρᾶσιν ἢ ἀπεστάλησαν εἰς Εἰδικὰς Μονάδας ἢ διαγωγὴ τῶν νὰ χαρακτηρίζεται ὡς «κακὴ».

γ) Ὀπλῖται κατηγορίας «Γ-ΑΜΑ».

Ἡ διαγωγὴ τῶν θὰ χαρακτηρίζεται ὡς «κακὴ» ἀσχέτως ἀντεθνικῆς δράσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θητείας τῶν.

Στρατηγὸς Ὀδυσσεὺς Ἀγγελῆς
Ἀρχηγός.

ΕΓΓΡΑΦΟ 3

Πέντε μέρες μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ Ἰωαννίδη ποὺ ἀνέτρεψε τὸν Παπαδόπουλο, κύρια φροντίδα ἦταν νὰ ἀνψωθεῖ τὸ ἠθικὸ τοῦ «ἐθνικοφρονος» πληθυσμοῦ. Τὸ ἔγγραφο οὐσιαστικὰ ἀποδέχεται πῶς ἐκφράστηκε συμπαράστασις ἀπὸ τὸ λαὸ στὸν «ἀγῶνα τῶν ἀναρχικῶν φοιτητῶν», καὶ γιὰ νὰ τὴν ἀναστείλει καλεῖ τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς νὰ μεταφέρουν τὸ «κλίμα» καὶ πληροφορίες. Τί νὰ προσθέσουμε ἐμεῖς; (Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ πρωτοδημοσιεύτηκε στὸ «ΑΝΤΙ», ἀριθ. 32, τῆς 15-11-75).

«ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ ΕΠΕΙΓΟΝ

ΠΡΟΣ : Χ, ΧΙ, ΧΙΙ ΑΕΑ :

Μερ/2ον ΕΓ

ΑΑΑ :

87-99 ΣΔΙ/2ον ΙΓ

Γ' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

123 Δ.ΤΕ/2ον ΕΓ

2ον ΕΠΙΤΕΛΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΜΜΜ

Τηλ. 3-25

Ἀριθ. Φ. 180/33/125270

ΚΟΙΝ. :

Ἀριθ. Σχεδ. 989

Θεσ/νίκη, 30 Νοε. 73

ΘΕΜΑ : Δημοσία Τάξεις - Ἀσφάλεια.

ΣΧΕΤ. : Φ. 180/122/833570/23 Νοε. 73/ΑΣ/2ον

ΕΓ/6ον

1. Ἐκ περιελθουσῶν εἰς τὸ ΑΣ καὶ Σ. Στρατοῦ πληροφοριῶν, διεπιστώθησαν τὰ κάτωθι :

α. Κατὰ τὰς προσφάτους ἀναρχικὰς φοιτητικὰς ἐκδηλώσεις, ἐκκυκλοφόρουν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ κυκλοφοροῦν παντὸς εἶδους ψῆφιοι, οἵτινες ἐπιδροῦν δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐθνικοφρονος πληθυσμοῦ. Τοιοῦτοι ψῆφιοι διοχετεύθησαν καὶ ὑπὸ ὁδηγῶν φορητῶν αὐτοκινήτων, κινουμένων ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ δικτύου, πρὸςπρατηριούχους ὄγκων καυσίμων κατὰ τὴν διάρκειαν ἐφοδασμοῦ τῶν ὀχημάτων τῶν διὰ καυσίμων.

β. Ὑπῆρξαν περιπτώσεις Καθηγητῶν Γυμνασίων, οἵτινες παρώτρυναν τοὺς μαθητὰς τῶν νὰ συμπαρασταθοῦν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἀναρχικῶν φοιτητῶν.

2. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐντέλλομαι τὰ κάτωθι :

α. Ἀπαντες οἱ Ἀξκοὶ νὰ δραστηριοποιηθοῦν εἰς τὸν τομέαν τῶν πληροφοριῶν καὶ ἀναφέρουν ἐφεξῆς, ἐγγράφως ἱεραρχικῶς, πᾶσαν πληροφορίαν σχετικὴν μὲ ψιθύρους, διαδόσεις, μελλοντικὰς ἐνεργείας, ἢ ἐν γένει προθέσεις, στάσιν ὁργανώσεων καὶ ἀτόμων.

β. Οἱ Ἀξκοὶ, οἵτινες ἔχουν τέκνα εἰς τὰ Σχολεῖα Μέσης ἢ Δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως νὰ ἀναφέρουν ὡσάυτως περιπτώσεις Καθηγητῶν ἢ Διδασκάλων, οἵτινες παρώτρυναν ἢ παρωτρύνουν τοὺς μαθητὰς τῶν τελευταίων τάξεων, ὅπως συμπαρασταθοῦν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἀναρχικῶν φοιτητῶν, ἢ ἐπέδειξαν ἀνοχήν εἰς ἐνεργείας συμπαραστάσεως ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν (ἐρανοὶ, συνήματα κλπ.) ὡς καὶ οἰανδήποτε ἐτέραν πληροφορίαν σχετῶσιν ἔχονσα μὲ τὴν τηρουμένην στάσιν ὑπὸ τῶν Καθηγητῶν καὶ Διδασκάλων.

3. 'Αναφορά ἐπὶ τῆς παραγράφου 2β ἐντὸς πενθιμέρου ἀπὸ λήψεως.

'Ακριβὲς ἀντίγραφον.

'Αναστ. Παπακωνσταντίνου

'Αρχῆς (ΠΒ) - 2ου ΕΓ/Ιβ».

ΕΓΓΡΑΦΟ 4

«Νεκροί, τραυματίες κλπ.» δὲν ὑπῆρξαν κατὰ τὸν ταξίαρχο Κυζιρίδη στὴ διάρκεια τῆς ἐξέγερσης τοῦ Πολυτεχνείου. Ἐχει ἀλλάξει γνώμη ἄραγε ἀπὸ τότε; Μήπως, ἀμειβόμενος γιὰ τὴν τόσο καλὴ ἐνημέρωσή του, ἔχει προαχθεῖ σὲ ὑποστράτηγο; (Πρωτοδημοσιεύτηκε στὸ «ΑΝΤΙ», ἀριθ. 32, 15-11-75).

«ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΠΡΟΣ: 'Αποδέκτας Πί-
νακος Α 6000

ΕΠΕΙΓΟΝ

Γ' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

2ου ΕΠΙΤ. ΓΡΑΦΕΙΟΝ/Ια
Τηλ. 223

ΚΟΙΝ.:

'Αριθ. Φ. 100/65/125450

'Αριθ. Σ. 1027

Θεσ/νίκη 14 Δεκ. 1973

ΘΕΜΑ: Πληροφορίαι 'Ασφάλεια

1. Παρατηρήθη προσφάτως ἡ λήψις ἐπιστολῶν παρὰ ὀπλιτῶν, ἀποστελλομένων ὑπὸ διαφόρων ἀναρχικῶν ἀτόμων, ἀναφερομένων εἰς τὰς ἀναρχικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Πολυτεχνείου 'Αθηνῶν.

2. Εἰς ταύτας περιγράφονται διάφοραι ἐνέργειαι ἐκατέρωθεν, ('Αναρχικῶν - 'Αστυνομικῶν), ὡς καὶ γεγονότα ἅτινα ἔλαβον χώραν, μὴ ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν πραγματικότητα ἦτοι, νεκροί, τραυματίαι κλπ.

3. 'Ομοίως, Στράται, οἵτινες συμπτωματικῶς εὐρέθησαν εἰς 'Αθήνας, λόγῳ ἀδείας ἢ ἄλλης αἰτίας, μετέφεραν εἰς τὰς Μονάδας των ἀπόψεις, κρίσεις καὶ σχόλια ἐπὶ τῶν γεγονότων, ἅτινα συνεζήτησαν μεθ' ἐτέρων ὀπλιτῶν, περιέχοντα ἀνακριβείας καὶ φαντασίαν.

4. Σκοπὸς τῶν ἀνωτέρω εἶναι, ἡ δημιουργία ἐντυπώσεων καὶ ἐπηρεασμὸς τῶν λοιπῶν ὀπλιτῶν, ἵνα διὰ τῆς φανταστικῆς περιγραφῆς τῶν γεγονότων προκαλέσουν τὸ ἐνδιαφέρον τούτων διὰ περαιτέρω ἐκμετάλλευσιν ὑπὸ τῶν ἀναρχικῶν.

5. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω παρακαλοῦμεν ὅπως συστηθῇ εἰς τοὺς ὀπλίτας ὅπως, μὴ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τοιαύτας συζητήσεις τυχὸν δὲ λαμβανόμεναι, ἐπιστολαὶ τοιούτου περιεχομένου ὁποθενδήποτε προερχόμεναι παραδίδονται εἰς τὴν Μονάδα.

Ταξχος Παν. Κυζιρίδης
'Επιτελάρχης

'Ακριβὲς ἀντίγραφον

Χ. Κουτσοβέλης

'Αρχῆς (ΠΖ) - 2ον ΕΓ».

ΕΓΓΡΑΦΟ 5

Εἶναι «πρόδηλη» ἀκόμη καὶ στίς 24-3-75 ἡ ἀνάγκη παρακολούθησης αὐτῶν γιὰ τοὺς ὁποίους ὑπῆρχαν «δυσμενεῖς πληροφορίες». Καὶ πρέπει νὰ ἐνημερώνονται τὰ στρατολογικὰ γραφεῖα (ΣΓ) καὶ ἡ 'Επιστρατεύουσα 'Αρχὴ (ΕΑ). Τὸ γιὰτί, μᾶς τὸ ἐξηγοῦν τὰ κείμενα τοῦ 1ου ἐγγράφου.

«ΕΠ Φ. 121/2/31579/24-3-75/ Α' ΣΣ/2ΕΓ

ΘΕΜΑ: Φρονήματα Στρατ. Προσωπικοῦ.

ΣΧΕΤ.: ΠΔ 1-8/67/ΑΣ.

1. Εἰς Κεφ. Θ' § 31 γ/3/ὑπερθεν σχετικῆς προβλέπονται τὰ κάτωθι:

α. Μὲ τὴν ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν ἀπόλυσιν τῶν 'Εφεδρῶν 'Αξ/κῶν καὶ 'Οπλιτῶν ἀποστέλλεται εἰς τὰς ἀρμοδίας 'Αστ. ἀρχὰς τοῦ τόπου καταγωγῆς καὶ τοῦ τόπου διαμονῆς τούτων, ἀντίγραφον τοῦ Δελτίου Νομιμοφροσύνης, ὡς τοῦτο ἐτηρήθη καὶ συνεπληρώθη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς θητείας τῶν ἀνωτέρω.

β. Τὸ ἐν λόγῳ ἀντίγραφον τοῦ ΔΝ δὲν ἀποστέλλεται δι' ἅπαντας τοὺς ὀριστικῶς ἢ προσωρινῶς ἀπολυθέντες 'Εφ. 'Αξ/κούς καὶ 'Οπλίτας, ἀλλὰ μόνον:

(1) Δι' ἐκείνους περὶ τῶν ὁποίων εἶχον παρασχεθῇ δυσμενεῖς πληροφορίες ὑπὸ τῶν 'Αστ. 'Αρχῶν, διὰ τῶν ἀρχικῶν καὶ μεταγενεστέρων Δελτίων Ποιοῦ.

(2) Δι' ἐκείνους περὶ τῶν ὁποίων τὰ δελτία Ποιοῦ τῶν 'Αστ. 'Αρχῶν δὲν περιεῖχον δυσμενεῖς πληροφορίες, πλὴν ὅμως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς εἰς τὸν Στρατὸν ὑπηρεσίας των ἐπέδειξαν τοιαύτην διαγωγὴν ὥστε νὰ θεωροῦνται μὴ νομιμόφρονες ἢ ἀμφιβόλου Νομιμοφροσύνης καὶ συνεπεία τούτου λαβόντες ἀνάλογον χαρακτηρισμὸν ἐν τῷ Στρατῷ.

2. 'Η σκοπιμότης τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἀντιγράφου ΔΝ εἰς τὰς 'Αστ. 'Αρχὰς εἰς τὰς δύο ἀναφερομένας περιπτώσεις εἶναι πρόδηλος. Αἱ 'Αστ. 'Αρχαί, βάσει τούτου, θὰ συνεχίσουν τὴν παρακολούθησιν τῶν ἀνωτέρω προσώπων, προβαίνουσαι εἰς τὰς περαιτέρω ἐνεργείας ἀποχαρακτηρισμοῦ ἢ χαρακτηρισμοῦ ἀντιστοίχως, μετὰ σχετικῆς ἐνημερώσεως τῶν ΣΓ καὶ ΕΑ ἐξασφαλιζόμενης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τῆς παρακολουθήσεως τῆς ἐφεδρείας.

3. 'Επειδὴ ὑφίστανται ἐνδείξεις περὶ μὴ πλήρους τηρήσεως τῶν ἀνωτέρω, καθορίζεται ὅπως ἅπασαι αἱ μονάδες τοῦ ΣΣ ἐφαρμόζουν ἐπακριβῶς τὴν καθοριζομένην διαδικασίαν ὑπὸ τῆς ὑπερθεν σχετικῆς.

'Αντγος Α. Σταθόπουλος
Διοικητῆς

'Ακριβὲς ἀντίγραφον

Τ.Σ.Υ.

Α. Καελλόπουλος

Τχῆς 2 ΕΓ».

ΕΓΓΡΑΦΟ 6

'Ο ἰστός τῶν ὑπηρεσιῶν ποὺ μᾶς παρακολουθοῦν γίνεται πιὸ ὁρατὸς ἐδῶ. 'Απ' τὶς παρακολουθήσεις δὲν γλιτώνουν οὔτε οἱ Ε1 (ἡ ἀφρόκρεμα τῆς ἐθνικοφροσύνης). Προσωπικὲς σχέσεις («κουκουέδων» - Ε1 ἀπαγορεύονται. "Ὅσο γιὰ τὴν προοδευτικότητα, κατὰ τὸν κ. Λιὸ (πρόκειται γιὰ τὸν ἴδιο ποὺ ζητοῦσε περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὰ ὕδατοστεγὰ κιβώτια τοῦ ΚΚΕ) «ἐξασθενίζει τὴν δύναμιν ἀντιστάσεως εἰς τὰ βέλη (sic) τοῦ κομμουνισμοῦ». "Ὅσοι ΔΕΑ ἢ ὀπλίτες πῆραν δυσμενεῖς μεταθέσεις κατὰ τὸν 'Ιούλιο τοῦ '75, ἃς μὴν ἀποροῦν πιά: μεταξύ 10 Μαΐου καὶ 23 'Ιουνίου τοὺς παρακολουθοῦσαν...

«ΠΡΟΣ: 'Ὡς Πίναξ 'Αποδεκτῶν ΕΠΕΙΓΟΝ

ΚΟΙΝ.:

ΑΕΑ: ΑΑΑ

87 ΣΔΙ

2ον ΕΠΙΤ. ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Τηλ.

Φ. 121/22/184

Σ. 42

Θεσ/νίκη 15 Μαΐου 75

ΘΕΜΑ: Φρονήματα Στρατιωτικοῦ Προσωπικοῦ.

ΣΧΕΤ.: Φ. 121/8/161240/ΑΣ 6/10-5-75/ Γ' ΣΣ/2ον ΕΓ/Ια.

1. Διὰ τοῦ σχετικοῦ ἐγνώσθη ἡμῖν ὅτι, μικρὸς ἀριθμὸς ΔΕΑ καὶ ὀπλιτῶν φοιτητῶν φερομένων ὡς νομιμοφρόνων, ἐπιδεικνύει ἀσύνηθες ἐνδιαφέρον δι' ἀνάγνωσιν

κομμουνιστικῶν ἐντύπων καὶ δὴ τῆς ἐξτρεμιστικῆς Ἀριστερεῶς.

2. Εἰς ἀνευρεθὲν ἀτομικὸν σημειωματάριον (Ἀτζέντα) ὀπλίτου, ἡγετικῶς στελέχους τοῦ Κ.Κ.Ε. [ἔσωτερικοῦ Θεσσαλονίκης, ἀνεγράφητο πρόσφατο. Ἀνσεις καὶ ἀριθμοὶ τηλεφώνων Ὑπαξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν κατηγορίας Ε-ΨΙΛΟΝ ΕΝΑ.

3. Τὰ ἀνωτέρω δέον νὰ ἐμβάλουν τὰς Δκσεις ἀπάντων τῶν κλιμακίων εἰς ἀνησυχίας καὶ σκέψεις ὡς πρὸς τὸν δημιουργούμενον κίνδυνον ἀφανοῦς διεισδύσεως τοῦ ἀναρχισμοῦ εἰς τὸ Στράτευμα, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν κάτωθι :

α. Ὁ ἀναρχισμὸς ὅψ' οἰανδήποτε μορφήν ἐπιδιώκει τὴν διείσδυσιν εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις, τὸν προσεταιρισμὸν ὁπαδῶν εἰς τὰ κατώτερα στελέχη καὶ τὴν δημιουργίαν κομματικῶν ὁργανώσεων.

β. Ἡ ὡς ἄνω διείσδυσις καὶ ὁργάνωσις ἐπιδιώκεται δι' ἀχρώμων στελεχῶν ἄνευ κινδύνου παρακολουθήσεως καὶ ἐντοπισμοῦ.

γ. Διὰ σημαντικὸν ἀριθμὸν ΔΕΑ καὶ ὀπλιτῶν φοιτητῶν δὲν ὑφίστανται ἐπαρκῆ στοιχεῖα εἰς τὰς ἀρχὰς Ἀσφαλείας, συνεπεία τῆς προσφάτου δραστηριοποιήσεως τοῦ ἀναρχισμοῦ εἰς ἡδὴ μὲν ἔντασιν.

δ. Πλεῖστοι ΔΕΑ καὶ ὀπλιτῆς φοιτηταί, συνδεόμενοι φιλικῶς καὶ συναισθηματικῶς μετὰ ἀναρχικῶν συμφοιτητῶν καὶ συμφοιτητριῶν τῶν, δέχονται τὰ συνεχῆ πυρὰ παρὰ τῆς ἀναρχικῆς προπαγάνδας ὅψ' ὅλας τῆς τὰς μορφὰς δι' ἀλληλογραφίας, τηλεφωνικῶν συνδιαλέξεων, ἐπισκέψεων, ἐντύπου ὕλικου κλπ.

ε. Τέλος ἡ ἐπιλεγόμενη προοδευτικότης ἡ τόσον προβαλλομένη ὑπὸ τοῦ ἀναρχισμοῦ, ἐξασθενίζει τὴν δύναμιν ἀντιστάσεως εἰς τὰ βέλη τοῦ κομμουνισμοῦ.

4. Πρὸς ἄμεσον προληπτικὴν ἀντιμετώπισιν ἐνδεχομένου κινδύνου τὸ Γ' ΣΣ καθορίζει ὅπως εὐθὺν τῶν Διοικήσεων ὑλοποιηθῶν τὰ κάτωθι μέτρα :

α. Νὰ αἰτηθῶν ἐκ νέου ἀπὸ τὰς Ἀρχὰς Ἀσφαλείας πρόσφατοι πληροφορίες διὰ τοὺς ΔΕΑ καὶ ὀπλίτας φοιτητὰς ὡς καὶ διὰ τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον τούτων.

β. Νὰ τεθῶν ὑπὸ διακριτικὴν παρακολούθησιν ΔΕΑ καὶ ὀπλιτῆς φοιτηταί (νομιμόφρονες) περιοδικῶς κατὰ κρίσιν.

γ. Διὰ καταλλήλου διαφωτίσεως, προσωπικῶς ὑπὸ τῶν Δκτῶν Μονάδων, νὰ καλλιεργηθῇ τὸ Ἐθνικὸν φρόνημα τῶν ΔΕΑ καὶ ἡ πίστις εἰς τὸ Ἔθνος καὶ τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις, ἐν συσχετισμῷ μὲ τὰς ἐγκληματικὰς ἐπιδιώξεις τοῦ ἀναρχισμοῦ.

δ. Ν' ἀναπτυχθῇ συναδελφικὴ ἀλληλεγγύη καὶ ἀγάπη, ἄνευ οὐδενὸς διαχωρισμοῦ, μεταξὺ Μονίμων στελεχῶν καὶ ΔΕΑ.

5. Ἀποτελέσματα παρακολουθήσεως καὶ ἐρευνῆς τῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ καθοριζομένων ν' ἀναφερθῶν εἰς 87 ΣΔΙ/2ον ΕΓ μέχρι 23-6-75.

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Κων/νος Παπανικόπουλος
'Αρχῆς (ΠΖ) Ἀντῆς 2ου ΕΓ

Ταῆχος Βασίλειος Λιδός
Διοικητῆς».

ΕΓΓΡΑΦΟ 7

Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ζητιέται ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς νὰ μεταδίδουν πληροφορίες : αὕτῃ τῇ φορὰ πρέπει νὰ παρακολουθήσουν καὶ νὰ ἀναφέρουν γιὰ τοὺς συμπατριῶτες τοὺς ποὺ θέλουν νὰ γίνουν ἀξιωματικοί. Δημοκρατίες καὶ δικτατορίες ἔρχονται καὶ παρέρχονται. Οἱ μέθοδοι ὅμως παραμένουν. Διαβλέπει κανεὶς ἀκόμη μιὰ ἐπιφύλαξη ὡς πρὸς

τὴν ἱκανότητα τῶν σωμάτων ἀσφαλείας νὰ ξεχωρίσουν τοὺς γνήσιους ἐθνικόφρονες ἀπὸ τοὺς κίβδηλους. Οἱ ὑπηρεσίες ποὺ μᾶς φακελώνουν δὲν ἔχουν ἐμπιστοσύνη ἢ μιὰ στὴν ἄλλη... (Δημοσιευμένο στὴν «Αὐγὴ» (30-8-75) καὶ στὰ «Πολιτικά Θέματα»).

«ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

Πρὸς: Ὡς Πίναξ Διανομῆς

Κοιν.:

ΘΕΜΑ: Φρονήματα Στρατιωτικοῦ Προσωπικοῦ

ΣΧΕΤ.: α) Π.Δ. 1-8/67/2ον ΕΓ

β) Α.Π. Φ. 121/65/829926/15 Ἰούν. 75

ΑΣ/2ον ΕΓ/Ια

1. Διὰ τῆς ὑπερθεῖν (β) σχετικῆς ἐγνώστη ἡμῖν ὅτι, κατὰ πληροφορίας ὁ ἐγχώριος Κομμουνισμὸς θὰ προσπαθήσῃ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰς Παραγωγικὰς Στρατιωτικὰς Σχολὰς νέους ὁργανωμένους εἰς Ἀναρχικὰς Ὁργανώσεις ἐξ ὧν καὶ τέκνα ἐθνικοφρόνων οἰκογενειῶν μεμνημένα εἰς τὸν Κομμουνισμὸν μέ:

α. Τὴν πιθανότητα παρεισφύσεως ἐνίων ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς Στρατιωτικὰς Σχολὰς τὴν δημιουργίαν προϋποθέσεων διὰ τὴν κατάργησιν μελλοντικῶς τῶν Πιστοποιητικῶν Κοινωνικῶν Φρονημάτων.

β. Τὴν δυνατότητα εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐλέγχῃ ἀριθμὸν Ἀξ/κῶν καὶ κατωτέρων ὁργάνων εἰς τὰς Ε.Δ. καὶ τὰ Σώματα Ἀσφαλείας.

2. Πρὸς ἀποτροπὴν ἐπιτεύξεως τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν καὶ δεδομένου ὅτι, ὁ ἐλεγχος Νομιμοφροσύνης τῶν ὑποψηφίων διὰ τὰς Παραγωγικὰς Σχολὰς διενεργεῖται διὰ τῶν Πιστοποιητικῶν Κοινωνικῶν Φρονημάτων εἰς ᾧ περιέχονται πληροφορίες περὶ τοῦ ἰδίου τοῦ ὑποψηφίου ἀλλὰ κυρίως περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ συγγενικοῦ του περιβάλλοντος, καθίσταται σαφὴς ἡ ἀνάγκη ἐξευρέσεως καὶ ἐτέρων πηγῶν πληροφοριῶν, πλέον τῶν ὁργάνων Ἀσφαλείας, διὰ τὴν μόρφωσιν περισσότερον σαφοῦς καὶ συγκεκριμένης γνώμης περὶ τῆς καταλληλότητος ἢ οὐ τῶν ὑποψηφίων, ἔστω καὶ ἐὰν οὗτοι προέρχονται ἐξ ἐθνικοφρόνων οἰκογενειῶν.

3. Πρὸς τούτοις οἱ Σχηματισμοὶ παρακαλοῦνται ὅπως ὁργανώσουν ἐντὸς τῆς ΖΕ τῶν διακριτικῶν ἐρευνῶν πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν περὶ τοῦ ποιοῦ τῶν ὑποψηφίων διὰ τὰς παραγωγικὰς Σχολὰς, καθ' ἑκάστον ἔτος. Ἡ ἐρευνα αὕτη δύναται νὰ διεξάγεται παραλλήλως πρὸς τὴν τοιαύτην τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, παρ' ὧν δύναται νὰ λαμβάνωνται τὰ στοιχεῖα τῶν ὑποψηφίων.

4. Ὡσαύτως ἅπαντες οἱ Μόνιμοι Ἀξ/κοὶ δέον ὅπως ἐνημερωθῶν ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῆς παρούσης εἰς περιπτώσιν δὲ καθ' ἣν περιέρχονται εἰς γνώσιν τῶν δυσμενεῖς πληροφορίες περὶ τοῦ ποιοῦ ὑποψηφίου τινός, ν' ἀναφέρουν πάσαντα ταῦτα ἀρμοδίως. Ἰδιαίτερος δύναται νὰ συμβάλλουν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰ μέγιστα Ἀξ/κοὶ ὑπηρετούντες εἰς περιοχὴν καταγωγῆς τῶν, καθ' ὅσον λόγῳ ἐντοπιότητος γνωριμιῶν δύναται εὐχερέστερον ν' ἀρυσθῶν στοιχεῖα.

5. Ἵνα ἀποδώσῃ τὸ ἀνωτέρω σύστημα δέον νὰ καταστῇ πίστις εἰς ἅπαντες ὅτι τὸ θέμα εἶναι λίαν σοβαρὸν, ἀπαιτεῖ δὲ ζήλον, ἐνδιαφέρον καὶ δραστηριότητα διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἀναγκασιούσων πληροφοριῶν, ἅπασαι δὲ αἱ καθ' οἷονδήποτε τρόπον συλλεγόμεναι δυσμενεῖς πληροφορίες νὰ διαβιβάζωνται ἀρμοδίως καὶ ἐγκαίρως εἰς τὰς ἐνδιαφερομένας Παραγωγικὰς Σχολὰς τῶν Ε.Δ.».

Τὸ εὐτράπελο τῆς παραγράφου 3α (περὶ ἀσμάτων, συριγμῶν, πλησιάζματος ἐπὶ τῷ ἀκούσματι) δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐμποδίσαι νὰ δοῦμε τίς παρακάτω ἐπίσημες ὁμολογίες : Οἱ «βεβαρυμένοι μὲ κομμουνιστικὴ ἰδεολογία», ὅποιες γνώσεις κι ἂν ἔχουν, στὸ στρατὸ δὲν κάνουν παρὰ γιὰ τυφεκιοφόροι. Δὲν μπαίνουν σκοπιὰ σὲ κρίσιμες θέσεις (πυρομαχικά, καύσιμα), δὲν γίνονται ΔΕΑ (Δόκιμοι Ἀξιωματικοὶ δηλαδή). Ἔστω κι ἂν «τὰ προσόντα τῶν εἶναι ἐμφανῆ», δὲν χρησιμοποιοῦνται σὲ γραφεῖα. Κι ὅλα αὐτὰ τὸν Σεπτέμβρη τοῦ '75. Ὁ Ἐθνικοφρονισμὸς σ' ὅλο τοῦ τὸ μεγαλεῖο...

«ΘΕΜΑ: Κομμουνιστικὴ κίνησις ἐσωτερικοῦ. ΣΧΕΤ.:»

1. Διὰ τῶν ἐν παραρτήματι «Α» ἐκδοθεισῶν κατὰ καιροὺς Ἀγῶν ἐπεσημάνθησαν διάφοροι περιπτώσεις προσπάθειας ἀναρχικῶν κύκλων πρὸς διείσδυσιν εἰς τὰς ΕΔ καὶ διάβρωσίν των.

2. Ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τῆς μέχρι τοῦδε δραστηριότητος τῶν πάσης φύσεως ἀναρχικῶν διαπιστοῦται συνεχῆς καὶ αὐξοῦσα προσπάθεια ἀκολουθοῦσα γενικῶς τὴν κατωτέρω τακτικὴν.

α. Δημιουργία ὁργανώσεων εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Στρατοῦ.

β. Εἰσαγωγή νέων μεμνημένων εἰς τὸν ἀναρχισμὸν εἰς τὰς παραγωγικὰς Σχολὰς Ἀξικῶν τῶν ΕΔ καὶ τῶν σωμάτων Ἀσφαλείας.

γ. Εἰσαγωγή συνδικαλιστικοῦ πνεύματος εἰς τοὺς ἄνδρας τῶν ΕΔ.

δ. Κυκλοφορία ποικίλων ἀναρχικῶν ἐντύπων, κατάργησις ΤΓ καὶ μέσων ἐνημερώσεως τῶν ΕΔ ΥΕΝΕΔ.

ε. Μείωσις τοῦ αἰσθήματος ἐμπιστοσύνης Λαοῦ πρὸς τὰς ΕΔ καὶ τὴν ἡγεσίαν τούτων.

3. Ἡ ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν ἀναρχικῶν ὁπλιτῶν καὶ τοιούτων κομμουνιστικῆς ἰδεολογίας διειστώθη ὅτι πραγματοποιεῖται ἐντὸς τῶν Μονάδων ὡς κάτωθι :

α. Δι' ἀσμάτων κατὰ τὰς ὥρας ἀναπαύσεως. Ὁ ἀνῆκων εἰς κομμουνιστικὴν ὁργάνωσιν ἄδει ἢ σφυρίζει σκο-

πὸν κομμουνιστικοῦ ἄσματος. Οἱ ὁμοιοῦδεάται τοῦ ὁπλῆται ἐπὶ τῷ ἀκούσματι πλησιάζουν τοῦτον καὶ οὕτω ἐπέρχεται ἡ γνωριμία μεταξὺ τῶν πρὸς περαιτέρω δράσιν.

β. Συσχετισμὸς γραμματικῶν γνώσεων καὶ ειδικότητος. Ἀπόφ. Γυμνασίου ἢ πτυχιούχοι Α. Σχολῶν μὲ ειδικότητα τυφεκιοφόρου, τεκμαίρεται ὡς βεβαρυμένοι μὲ κομμουνιστικὴν ἰδεολογίαν.

γ. Ὑπηρεσία Φρουρᾶς : Παρακολουθοῦνται οἱ μὴ ἀναλαμβάνοντες καθήκοντα σκοποῦ εἰς κρίσιμους θέσεις (πυρομαχικά - καύσιμα).

δ. Μὴ ἐπιλογὴ ὁπλίτου μὲ ἐμφανῆ προσόντα ὡς ΔΕΑ: ὁ ὁπλίτης ἐξαναγκάζεται ὅπως αἰτιολογήσῃ τὴν μὴ ἐπιλογὴν τοῦ καὶ οὕτω ἀποκαλύπτει τὴν θέσιν του.

ε. Κέντρα κατατάξεων : οἱ ὁπλῆται οἱ προερχόμενοι ἐκ τοῦ ΚΕΝ Κορίνθου παρὰ τὰς γραμματικὰς γνώσεις των (δὲν ἔγινε ἀξιωματικὸς) τεκμαίρονται ὡς κομμουνιστὰ ἢ ἀναρχικοί.

ζ. Ὑπηρεσία γραφέως : ὁπλῆται μὲ ἐμφανῆ προσόντα καὶ μὴ χρησιμοποιούμενοι εἰς γραφεῖα θεωροῦνται ὡς κομμουνιστικῆς ἀποκλίσεως.

η. Ὑποβολὴ ἐρωτήσεων κατὰ τὴν ΕΗΛ : Οἱ ἐπιδιώκοντες νὰ ἐπισημανθοῦν ὑπὸ τῶν ὁμοιοῦδεατῶν τῶν ὁπλῆται, ὑποβάλλουν καταλλήλους ἐρωτήσεις.

θ. Σύστασις δι' ἀλληλογραφίας : Δι' ἰδιωτικῆς ἀλληλογραφίας ὑπὸ κομματικῶν στελεχῶν ἢ καὶ ὁπλιτῶν ἐξ ἐτέρων Μονάδων, δίδονται στοιχεῖα ἀλληλογνωριμίας διὰ διαφόρων συνθηματικῶν φράσεων.

4. Παρὰ τὰς κατ' ἐπανάληψιν ἐκδοθείσας διαταγὰς καὶ γνωστοῦ ὄντος τοῦ θέματος ὑφ' ἀπάντων, κρίνεται σκόπιμον, λόγῳ τῆς σοβαρότητος τὴν ὁποίαν τοῦτο παρουσιάζει, νὰ ὑπομνησθῇ ἡ ἀνάγκη συνεχοῦς ἐπαγρυπνήσεως καὶ λήψεως τῶν ἐπιβαλλομένων μέτρων, πρὸς ἔγκαιρον ἐντοπισμὸν τοιούτων ἐνεργειῶν καὶ ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισίν των. Ἰδιαιτέρα προσοχὴ νὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἐν παραγράφῳ 3 μνημονευμένους τρόπους ἐπαφῆς καὶ ἀλληλογνωριμίας μεταξὺ τῶν ἀναρχικῶν κομμουνιστῶν ὁπλιτῶν. Πρὸς τοῦτο, νὰ ἐρευνηθῇ σχετικῶς τὸ ὅλον θέμα τῶν ὡς ἄνω ἐπαφῶν, ἀποτελέσματα δὲ τῆς ἐρένης νὰ ἀναφεροῦν εἰς Μεραρχίαν ἔστω καὶ ἀρνητικῶς μέχρι 27 Σεπ. 75.

Ἀκριβὲς Ἀντίγραφον

Πάνω σ' αὐτὰ θὰ μπορούσε νὰ κάνει κανεὶς μερικὲς γενικὲς παρατηρήσεις :

α. Τὰ ἔγγραφα 5 καὶ 7, ἀναφέρονται στὴν πάγια διαταγὴ (Π.Δ.) 1-8-67 τοῦ Ἀρχηγείου Στρατοῦ (Α.Σ.), ποὺ πιθανότατα ἔχει ἐκδοθεῖ μετὰ τίς 21 Ἀπρίλη. Προφανῶς αὕτῃ ἡ διαταγὴ καθορίζει τὰ σχετικὰ μὲ τὰ «φρονήματα τοῦ στρατιωτικοῦ προσωπικοῦ», ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ ἔγγραφου. Οἱ διαταγὲς τῶν Παπαδόπουλου - Ἀγγελῆ ἐξακολουθοῦν ἀκόμα νὰ ρυθμίζουν τὰ τοῦ στρατοῦ...

β. Τὰ ἔγγραφα ποὺ δημοσιεύουμε δὲν ἐκδόθηκαν μὲ πρωτοβουλία αὐτῶν ποὺ τὰ ὑπογράφουν. Ἀπὸ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα στὰ ὁποῖα παραπέμπουν πρὶν ἀπὸ τὸ κεῖμενο, προκύπτει πὺς γράφτηκαν εἴτε μετὰ ἀπὸ ἐντολὴ καὶ ὁδηγίες ἀνωτέρων (τοῦ Ἀρχηγείου Στρατοῦ γιὰ τὰ ἔγγραφα 3, 6, 7, τοῦ Ἀρχηγείου Ἐνόπλων Δυνάμεων γιὰ τὸ 2), εἴτε ἐρμηνεύουν πάγιες διαταγές, τὸ 5.

Γιὰ νὰ κλείσουμε μὲ τὸ θέμα τῶν ἔγγράφων, τῆς νοοτροπίας ποὺ ἐπιδιώκεται νὰ καλλιεργηθῇ στοὺς ἀξιωματικούς καὶ τῶν μηχανισμῶν τοῦ φακελώματος ποὺ μένουν ἄθικτοι στὸ στράτευμα, δημοσιεύουμε δίπλα καὶ τὸ γράμμα ἐνὸς ἀναγνώστη μας, ποὺ δείχνει καθαρά ποῦ βρίσκεται τὸ πρόβλημα καὶ πὺς μπορεῖ νὰ λυθεῖ, ἐν μέρει τουλάχιστον. Ἀπὸ ποιὸς ὅμως;

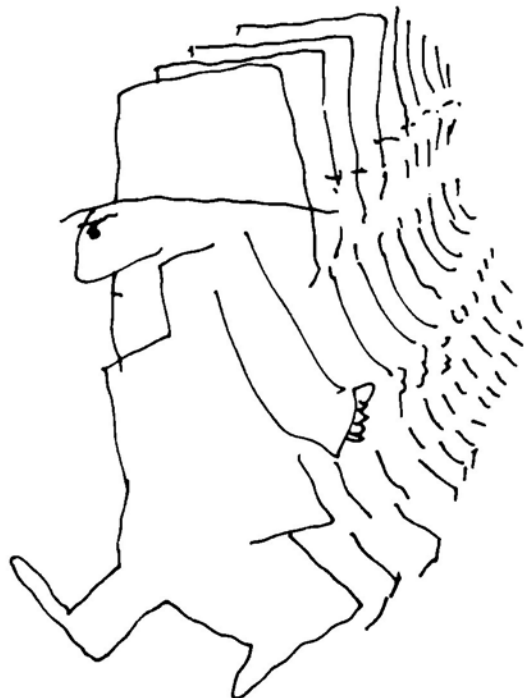
«Αγαπητό «ANTI»

Είμαι αναγνώστης σου πολύ παλιός, από το 1ο τεύχος σου ακόμα της 1ης περιόδου του 1972. Θάθελα να σε απασχολήσω για λίγο με το θέμα του φακελώματος των χωριών, των δικτύων του 2ου Γραφείου των Μονάδων κλπ. Δεν νομίζω ότι το φταίξιμο είναι των συγκεκριμένων Μονάδων. Πρόκειται απλώς για ανταπόκριση υπό των Μονάδων στις συγκεκριμένες εντολές και διαταγές των Αρχηγείων των τριών όπλων. Πρόκειται για ένα σύστημα πολύ παλιό που αρχίζει από την εποχή του εμφυλίου πολέμου και στηρίζεται σε πάγιες διαταγές των Αρχηγείων. Δηλαδή κάθε Μονάδα έχει ένα πίνακα μηνιαίων καταστάσεων που στηρίζεται στις πάγιες αυτές διαταγές που της έστειλε το Αρχηγείο της και τις οποίες πρέπει να στέλνει χωρίς διακοπή μια δορισμένη ημέρα κάθε μήνα ή κάθε 2-3 μήνες, ανάλογα. Σε αυτές τις πάγιες διαταγές υπάρχει και το πρότυπο εκάστης καταστάσεως που πρέπει να σταλεί. Ο αξιωματικός του 2ου Γραφείου της Μονάδος, αν μὲν είναι της νοσητείας της 7ετίας, τότε προσπαθεί να βρει στοιχεία, πολλές φορές υπερβολικά, για να δείξει ότι κάνει καλά την δουλειά του. Τα στοιχεία αυτά — τα υπερβολικά — πηγαίνουν στο ανώτερο κλιμάκιο (π.χ. 2ο ΕΓ Συντάγματος, Σχηματισμού ή Μεραρχίας), όπου εκεί, σύμφωνα με την

ψυχολογία και τη νοημοσύνη του εκεί Δ/ντού του 2ου Γ, ή απορρίπτονται και δεν υπάρχει άλλη εξέλιξη ή διοχετεύονται προς το Αρχηγείο Στρατού όποτε αρχίζει ή, μάλλον, συμπληρώνεται ο μηχανισμός της κινδυνολογίας. Αν ο αξιωματικός του 2ου Γραφείου της Μονάδος είναι πιο λογικός και αντικειμενικός τότε αναγκάζεται να στέλνει τις καταστάσεις του γράφοντας κάθε μήνα «οὐδέν» και «οὐδέν», όποτε όμως αρχίζει και γίνεται ύποπτος ή ότι δεν κάνει καλά τη «δουλειά» του. Επομένως το κακό βρωμάει στην κορφή. Πρέπει να σταλούν άλλες πάγιες διαταγές, πού, αφού καταργούν συγκεκριμένα την προηγούμενη τάδε και τάδε διαταγή, να δίνονται διαταγές για νέα, αν και σύμφωνα με το Σύνταγμα υφίσταται ανάγκη. Αυτό είναι θέμα Βουλής - Κυβέρνησης - Αβέρωφ - Ήγεσίας Ενόπλων Δυνάμεων - Δ/ντών κλάδων Αρχηγείων Στρατού - Ναυτικού - Αεροπορίας (κυρίως Στρατού). Να καταργηθούν π.χ. οι πάγιες διαταγές που μιλάνε για «ΠΔΠ» (Πληροφοριακό Δίκτυο Πληροφοριών) για «φρονήματα Στρατιωτικού Προσωπικού», για «ΕΞΔΑΣ - ΕΣΔΑΣ» (Εξωτερικό Δίκτυο Ασφαλείας, δηλαδή χωριού, και έσωτερικό, δηλαδή Μονάδος), για «Μηνιαίες καταστάσεις χαρακτηρισμένων όπλιτών», για παρόμοιες καταστάσεις που στέλνονται στην «Στατιστική Ύπηρεσία του

Στρατού», όπου τις επεξεργάζεται Κομπιούτερ, για απαγορεύσεις όπλιτών Α' κατηγορίας (παππούς ή προπάππος άντάρτης ΕΛΑΣ) να υπηρετούν στο λεκανοπέδιο Αττικής ή Θεσσαλονίκης και ακόμα περισσότερο των Β' κατηγορίας (κομ/στής με μικρή δράση).

Για τους Γ' κατηγορίας ούτε λόγος (κομ/στής επικίνδυνος). Για απαγορεύσεις επίσης αυτών των όπλιτών να υπηρετούν κοντά στο χωριό τους, έστω κι αν αυτό το χωριό βρίσκεται στα άλβανικά ή τουρκικά σύνορα. Πρόκειται για διαταγές και μηχανισμούς οι όποιοι παραμένουν στο άκραιο με οποιαδήποτε κυβέρνηση, γιατί καμιά κυβέρνηση δεν τόλμησε ακόμη να πιέσει την ήγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων να βγάλουν νέες πάγιες διαταγές και όχι απλώς διαταγές για κατάργησή τους. Το μόνο που γίνεται είναι, σύμφωνα με τις συνθήκες, να πέφτουν αυτές οι διαταγές άλλοτε σε κατάσταση μισοϋπνώσεως και άλλοτε να δραστηριοποιούνται, αλλά ποτέ δεν καταργούνται. Επίσης τα πληροφοριακά δελτία που έρχονται στις Μονάδες για να διαβαστούν στους στρατιώτες διαβάζονται μόνον όταν δεν χτυπάνε τη χούντα, γιατί δεν υπάρχει συγκεκριμένη πρόσφατη και άσπρη διαταγή να διαβάζονται όλα δημοσίως στη Μονάδα. Με μεγάλη αγάπη και εκτίμηση για το «ANTI»

ΛΙΒΑΝΟΣ

ΜΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΥΠΡΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝ. ΜΕΣΟΓΕΙΟ;

Του 'Ηλία Καρά

Ο Λίβανος, ή ηλιόλουστη «Ελβετία της Μέσης Ανατολής», ή χώρα όπου πριν από λίγα χρόνια βασιλευε ο νόμος των αμερικανικών εταιριών και του τραπεζικού κεφάλαιου, βρίσκεται από έννιά μήνες τώρα μέσα στις φλόγες ενός αιματηρότατου εμφύλιου πόλεμου. Όμως, ο πόλεμος αυτός, παρόλο που έχει ήδη προκαλέσει πάνω από 10.000 θύματα κι ανυπολόγιστες καταστροφές, παραμένει για πολλούς δυσεξήγητος. Συχνά προσπαθούν να μās τον παρουσιάσουν σαν πόλεμο Παλαιστινίων και Λιβανέζων ή σεν ιερό πόλεμο μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων. Είναι κι αυτή μια μέθοδος για την απόκρυψη και διαστρέβλωση των κοινωνικών αγώνων, που παράλληλα ευνοεί τις ιμπεριαλιστικές επιδιώξεις «κυπροποίησης» του Λιβάνου (έκμετάλλευση των αντιθέσεων και διαχωρισμός των εθνικοθρησκευτικών κοινοτήτων, καλλιέργεια του μίσους, ώστε να γίνει αδύνατη ή ειρηνική συμβίωσή τους, ίσως αύριο εισβολή, διζωνική όμοσπονδία, γιατί όχι και διχοτόμηση...).

Ι. ΙΣΤΟΡΙΚΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Ο Λίβανος, που μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο βρισκόταν, όπως και η Συρία, κάτω από γαλλική έντολη, αποκτή την ανεξαρτησία του το 1943, και ύστερα από την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ (1948), γίνεται το βασικό έμπορικό και τραπεζικό κέντρο του αραβικού κόσμου της Μέσης Ανατολής. Ιδιαίτερα μετά την επανάσταση στην Αίγυπτο και την άνοδο του αραβικού εθνικισμού ο Λίβανος γίνεται το καταφύγιο των αιγυπτιακών, παλαιστινιακών, συριακών κλπ. κεφαλαίων ενώ παράλληλα αποτελεί τον κυριότερο συνδετικό κρίκο ανάμεσα στο αραβικό κεφάλαιο και τον αμερικανικό και δυτικοευρωπαϊκό ιμπεριαλισμό. Έτσι η διαμόρφωση της λιβανέζικης κοινωνίας ήταν το αποτέλεσμα της συγχώνευσης του ιδιόμορφου κοινωνικού σχηματισμού που προϋπήρχε με την παγκόσμια αγορά, κυρίως στον έμπορικό και τραπεζικό τομέα. Οι καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις που άρχισαν να αναπτύσσονται μπόρεσαν να συνυπάρξουν για μια δλόκληρη περίοδο με την παραδοσιακή φεουδαρχική και θρησκευτικοπολιτική δομή της κοινωνίας και της ιδεολογίας.

Ο κοινωνικός σχηματισμός που προϋπήρχε στο Λίβανο ήταν εξαιρετικά ιδιόμορφος. Στην περιοχή συνυπήρχαν από παλιά πολυάριθμες εθνικοθρησκευτικές κοινότητες που βρίσκονταν κάτω από την κυριαρχία μερικών μεγάλων φεουδαρχικών οικογενειών που δεν έχουν πάψει μέχρι σήμερα να ελέγχουν τον Λίβανο. Ακόμα και οι μαρονίτες, που πολλοί απ' αυτούς μετατράπηκαν από βουνήσιοι χωρικοί σε λεβαντίνικη αστική τάξη, διατήρησαν σχεδόν άθικτη τη «φεουδαρχική» οργάνωσή τους, όπου ο πατριάρχης (θρησκευτικός ηγέτης), ή εκκλησία και μερικές μεγάλες οικογένειες κρατούν στα χέρια τους την πολιτική και κοινωνική εξουσία, και όπου ένα μεγάλο μέρος της γης (περίπου το 30%) ανήκει στην εκκλησία.

Αποτέλεσμα αυτών των κοινωνικών ιδιομορφιών είναι το Λιβανέζικο σύνταγμα, το πιο περίπλοκο σύνταγμα που υπάρχει στον κόσμο. Δημιούργημα της γαλλικής αποικιοκρατίας, επικυρωμένο από το «εθνικό συμβόλαιο» (1943), κατοχυρώνει ουσιαστικά την εξουσία των μεγάλων «φεουδαρχικών» οικογενειών πάνω στις εθνικοθρησκευτικές τους κοινότητες και την κυριαρχία των μαρονιτών πάνω στις υπόλοιπες κοινότητες. Σύμφωνα με το σύνταγμα, ο πρόεδρος της δημοκρατίας — ένα είδος δημοκρατικού μονάρχη — είναι πάντα μαρονίτης, καθώς επίσης και ο αρχηγός του στρατού, ενώ ο πρωθυπουργός και ο πρόεδρος της βουλής είναι μουσουλμάνοι. Η βουλή, χάρη σ' ένα περίπλοκο εκλογικό σύστημα που βασίζεται επίσης σε εθνικοθρησκευτική κοίτηρία, είναι ένα άλλο φόρουμο για τους φεουδάρχες των διαφόρων κοινοτήτων και αποτελείται σχεδόν αποκλειστικά από μέλη μεγάλων οικογενειών, από επιχειρηματίες, τραπεζίτες και πλούσιους άστούς.

Έτσι, χάρη στη θέση που κατείχε στο

παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα, και χάρη στο έλεγχόμενο από την άστική τάξη κοινωνικοοικονομικό σύστημα, ο Λίβανος έγινε ένας παραδείσιος των προνομίων. Το 5% του πληθυσμού ιδιοποιείται πάνω από το 50% του εθνικού εισοδήματος, τη στιγμή που οι άχτημονες αγρότες του νότου ζουν σε πραγματικά μεσαιωνικές συνθήκες, όπου νόμος είναι η θέληση του φεουδάρχη. Κι όταν προσπαθήσουν να ξεφύγουν απ' αυτή την έκμεταλλευση, στοιβάζονται, μαζί με τους Παλαιστίνιους πρόσφυγες, τους εργάτες και τους άνεργους, στις άθλιες παραγκογειτονιές όπου κατοικούν 600.000 άνθρωποι, δηλ. ο μισός περίπου πληθυσμός της Βηρυτού, της πόλης που έχει το θλιβερό προνόμιο να είναι η πιο πυκνοκατοικημένη στον κόσμο, μετά το Τόκιο.

Η άστική τάξη του Λίβανου είναι σχεδόν αποκλειστικά μεταπρατική και η βασική της λειτουργία είναι να παίζει το ρόλο του μεσίτη ανάμεσα στα δυτικά και τα άραβικά κεφάλαια. Κεφάλαια από το Άμπου Ντάμπι επενδύονται στο Τσάντ, μέσω μιας τράπεζας της Βηρυτού, μήλα από την Καλιφόρνια πουλιούνται στη Σαουδική Άραβία, μερικές φορές με άλλη ανταλλαγή τηλεγραφημάτων, χωρίς καν να περάσουν από το λιμάνι της Βηρυτού. Τα έσοδα από αυτού του είδους τις μεσιτείες φτάνουν τα 15 δισεκατ. δρχ. και οι άραβικές επενδύσεις και τραπεζικές καταθέσεις φτάνουν επίσης σ' ένα αντίστοιχο ύψος κάθε χρόνο. Ο Λίβανος αποτελεί επίσης ένα «φορολογικό παρά-

δεισο» όπου, σύμφωνα με τους υπολογισμούς, η φοροδιαφυγή ξεπερνάει το 70%. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της λιβανέζικης άστικής τάξης είναι οι αγοραπωλησίες γης, που, κατά ένα παράδοξο σύστημα, δεν υπόκεινται σε καμιά φορολογία, και οι οικοδομικές επιχειρήσεις, ενώ η ανάπτυξη της βιομηχανίας είναι σχετικά περιορισμένη.

Η άστική τάξη του Λίβανου αποτελείται κυρίως από χριστιανούς, και ιδιαίτερα από μαρονίτες. Σύμφωνα με τα διαθήσιμα στοιχεία, οι διευθυντές των μεγάλων επιχειρήσεων ανάλογα με το θρήσκευμα (χριστιανοί - μουσουλμάνοι) είναι:

- Στη βιομηχανία 105-21,
- Στις χρηματιστικές επιχειρήσεις 11-2
- Στις υπηρεσίες 40-5.

Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι οι μεγάλες μουσουλμανικές οικογένειες δεν διαθέτουν ένα σημαντικό μερίδιο της εξουσίας και του πλούτου. Αυτήν εξ άλλου την ισορροπία κατοχυρώνει το «έθνικό συμβόλαιο», και οι διάφορες ρεφορμιστικές προσπάθειες, τόσο των «μετριοπαθών» χριστιανών όσο και της παραδοσιακής ήγερσίας της μουσουλμανικής κοινότητας, δεν αποβλέπουν παρά στην επιδιόρθωση αυτής της ισορροπίας, ώστε να αντανakλά πιστότερα τη σημερινή κατάσταση.

Το χαρακτηριστικό όμως της μαρονίτικης κοινότητας δεν είναι μόνο ότι αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα της άστικής τάξης. Η κοινότητα των μαρονιτών συγκεντρώνει επίσης τα μεσαία στρώματα

στον τομέα της γεωργίας, του εμπορίου, των δημοσίων υπηρεσιών και στους χρηματιστικούς και εμπορικούς οργανισμούς, δημόσιους ή ιδιωτικούς. Σ' αυτό οφείλεται η μεγάλη άπτηση που έχουν βρει στη μαρονίτικη κοινότητα οι φασιστικές και ρατσιστικές ιδέες και η εύκολα με την όποια παρασύρεται σ' ένα θρησκευτικό πόλεμο.

Σ' ένα τέτοιο κοινωνικό σύστημα, όπου συνυπάρχουν οι τεράστιες αντιθέσεις των λαϊκών μαζών απέναντι σε μια προκλητικά πλούσια άστική τάξη και μερικές μεγάλες «φεουδαρχικές» οικογένειες, καθώς και οι έσωτερικές αντιθέσεις αυτής της ίδιας της άστικής τάξης, όπου όλες αυτές οι αντιθέσεις έπαυξάνονται και διασταυρώνονται από τις εθνικοθησκευτικές διαιρέσεις και τις ξένες επεμβάσεις, μια σπίθα αρκεί για να βάλει φωτιά σ' ολόκληρη την πεδιάδα.

Το 1958, η άνοδος του άραβικού εθνικισμού και η ιδέα της παναραβικής ενότητας πρόσφερε ένα εθνικοαπελευθερωτικό όραμα στα λαϊκά στρώματα και τις μικροαστικές άραβικές μάζες των πόλεων. Το αποτέλεσμα ήταν μια παλλαϊκή εξέγερση η ένας εμφύλιος πόλεμος που κράτησε τέσσερις μήνες. Όταν η κατάσταση έφτασε σε κρίσιμο σημείο, τόσο έσωτερικά όσο και με την ανατροπή του βασιλιά του Ιράκ, ο τότε πρόεδρος (και σήμερα ύπουργος Έσωτερικών) Καμίλ Σαμούν κάλεσε τους Αμερικάνους «για να επιβάλουν την τάξη».

Ακολούθησε μια περίοδος διακυβερ-

1943-1976: ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ

1943: Άνεξαρτησία του Λίβανου και υιοθέτηση του «έθνικού συμβολαίου».

1958: Γενική άπεργία και εξέγερση. Ο εμφύλιος πόλεμος γενικεύεται. Οι Αμερικανοί επεμβαίνουν στρατιωτικά στο Λίβανο μετά από πρόσκληση του προέδρου Καμίλ Σαμούν.

1967: Πόλεμος των έξι ημερών. Ένα μέρος των Παλαιστίνιων προσφύγων εγκαθίσταται στο Λίβανο.

1968: Επίθεση των Ισραηλινών στο αεροδρόμιο της Βηρυτού. Συνεχείς συγκρούσεις φενταγίν — Ισραηλινών.

1969: Σκληρές συγκρούσεις μεταξύ φενταγίν και λιβανικού στρατού. Η συμφωνία που υπογράφεται στο Κάιρο, υπό την αιγίδα του Νάσερ, αναγνωρίζει στους Παλαιστίνιους πλήρη κυριαρχία στο έσωτερικό των προσφυγικών καταυλισμών και καθορίζει τις σχέσεις τους.

1970: Σφαγή των Παλαιστίνιων από το στρατό του Χουσεΐν της Ιορδανίας. Ο Λίβανος γίνεται η κύρια έδρα της Παλαιστινιακής Άντίστασης.

1972: Έντονι κοινωνικοί αγώνες και μαχητικές διαδηλώσεις. Το Προοδευτικό Μέτωπο σημειώνει σημαντικές επιτυχίες στις εκλογές.

1973: Ισραηλινοί κομμάντος αποβιβάζονται στη Βηρυτό και δολοφονούν τρεις Παλαιστίνιους ήγέτες. 250.000

άτομα ακολουθούν την κηδεία τους. Ο λιβανικός στρατός επιτίθεται εναντίον των παλαιστινιακών προσφυγικών καταυλισμών: Η επίθεση αποτυγχάνει.

1975, Φεβρουάριος: Στη Σιδώνα οι Παλαιστίνιοι εργάτες και οι Λίβανοι ψαράδες διαδηλώνουν εναντίον της έταιρίας Προτεΐν του Καμίλ Σαμούν. Ο στρατός πυροβολεί και σκοτώνει 11 διαδηλωτές, μεταξύ των οποίων και τον άριστερό βουλευτή της πόλης. Ο λαός εξέγείρεται και καταλαμβάνει την πόλη. Το Προοδευτικό Μέτωπο κηρύσσει γενική άπεργία.

Ο Γκεμαγιέλ ζητά τη διοργάνωση δημοψηφίσματος για την απομάκρυνση των Παλαιστίνιων από το Λίβανο.

Άπρίλιος (13): Οι φαλαγγίτες δολοφονούν 27 Λιβανέζους και Παλαιστίνιους στη Βηρυτό. Αρχή του εμφύλιου πολέμου.

Μάιος: Παραίτηση του μετριοπαθούς πρωθυπουργού Ρασίντ Έλ Σόλ και σχηματισμός στρατιωτικής κυβέρνησης.

Ιούνιος: Η λαϊκή άντίσταση γενικεύεται. Η στρατιωτική κυβέρνηση αναγκάζεται να παραιτηθεί και αναλαμβάνει πρωθυπουργός ο μετριοπαθής Καραμέ, επικεφαλής κυβέρνησης εθνικής σωτηρίας. Κατάπαυση των

έχθροπραξιών (1η Ιουλίου).

Σεπτέμβριος: Νέες συγκρούσεις στο βορρά και το νότο του Λίβανου.

Οκτώβριος: Οι συγκρούσεις αρχίζουν ξανά στη Βηρυτό.

Νοέμβριος: Άλλεπάλληλες καταπαύσεις του πυρός χωρίς αποτέλεσμα. Μεσολαβητικές προσπάθειες Άράβων, Γάλλων κ.λ.π.

Δεκέμβριος: Οι φαλαγγίτες, για να εκδικηθούν 4 δικούς τους νεκρούς, συλλαμβάνουν τυχαία στο δρόμο 200 μουσουλμάνους και τους δολοφονούν. Οι μάχες ξαναρχίζουν. Ο στρατός παρεμβαίνει υπέρ των φαλαγγιτών. Ηγέτες των μαρονιτών εκφράζονται άνοιχτά υπέρ της διχοτόμησης του Λίβανου.

Γενάρης 1976: Οι φαλαγγίτες κυκλώνουν διάφορα στρατόπεδα Παλαιστίνιων προσφύγων στη Βηρυτό. Οι δυνάμεις της Άριστοεάς ανταπαντούν κυκλώνοντας διάφορα χριστιανικά χωριά. Ο στρατός και η αεροπορία παρεμβαίνουν υπέρ των φαλαγγιτών. Ο πρωθυπουργός Καραμέ παραιτείται. Οι δυνάμεις της Παλαιστινιακής Άντίστασης παρεμβαίνουν στον εμφύλιο πόλεμο.

Ο Σύρος ύπουργός έσωτερικών πηγαίνει στη Βηρυτό και πετυχαίνει συμφωνία μεταξύ των αντιμαχόμενων παρατάξεων. Κατάπαυση του πυρός.

ΟΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Οι δυνάμεις της αριστεράς συνεργάζονται και αποτελούν το Προοδευτικό Μέτωπο, ηγέτης του οποίου είναι ο Καμάλ Ζουμπλάτ. Τα κυριότερα κόμματα που το απαρτίζουν είναι:

1. **Το Σοσιαλιστικό Προοδευτικό Κόμμα** του Καμάλ Ζουμπλάτ, που στην αρχή ήταν αποκλειστικά κόμμα των δρούζων. Σήμερα η δύναμή του έχει αυξηθεί σημαντικά και ξεπερνάει κατά πολύ τα όρια της εθνικοθρησκευτικής κοινότητας των δρούζων. Η ριζοσπαστικοποίησή του είναι αποτέλεσμα και χαρακτηριστική ένδειξη της οικονομικής και κοινωνικής εξέλιξης στο Λίβανο.

2. **Το Λαϊκό Συριακό Κόμμα**, που αποτελείται κυρίως από χριστιανούς και πρόσκειται στην "Αλ Φατάχ.

3. **Οι Άνεξάρτητοι Νασερικοί** του Ίμπραϊμ Κολεϊλάτ, που είναι διοικητής των ενόπλων τμημάτων του Προοδευτικού Μετώπου. Συνεργάζεται στενά με την "Αλ Φατάχ.

4. **Το Κομμουνιστικό Κόμμα.** Ίδρύθηκε το 1924 και είναι το αρχαιότερο πολιτικό κόμμα στο Λίβανο. Μέχρι το 1967 η δύναμή του ήταν αρκετά περιορισμένη και διατηρούσε μόνο μια μικρή επιρροή σε μερικά συνδικάτα. Πέρασε από όλους τους δαιδάλους της πολιτικής των αραβικών ΚΚ (σε συνεργασία με το Λαϊκό Μέτωπο στη Γαλλία, ήταν εναντίον της ανεξαρτησίας του Λίβανου, αγνώρισε και υποστήριξε τη δημιουργία του Ισραήλ, υποσκελίστηκε από το Μπάαθ και τον νασερισμό κλπ.) Μετά το 1967, παρόλο που βρισκόταν

Καμάλ Ζουμπλάτ: «Φεουδαρχικός» ηγέμονας, θρησκευτικός ηγέτης των Δρούζων, βραβείο Λένιν και ηγέτης του Προοδευτικού Μετώπου.

στην παρανομία, κατόρθωσε ν' αποκτήσει σημαντική δύναμη στους φτωχούς αγρότες του Νότου, στους εργάτες και στις παραγκογειτονίες της Βηρυτού. Μετά τη νομιμοποίησή του (1970) αποτελεί μια από τις κυριότερες πολιτικές δυνάμεις και έχει δημιουργήσει πολλές μαζικές οργανώσεις (π.χ. καπνεργατών, καπνοκαλλιεργητών κλπ.). Ο γραμματέας του Χάβι είναι χριστιανικής καταγωγής.

5. **Όργάνωση Κομμουνιστικής Δράσης.** Όργάνωση της άκρας αρι-

στεράς, με σημαντική δύναμη, που συνεργάζεται στενά με την αριστερή μερίδα της παλαιστινιακής αντίστασης, ιδιαίτερα με το Δημοκρατικό Μέτωπο για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης (FDLP). Το ΚΚΛ και η ΟΚΔ είναι σχεδόν τα μόνο κόμματα που δεν έχουν καμιά σχέση με τις εθνικοθρησκευτικές διαιρέσεις. Παρά τη διαφορετική τους εκτίμηση για το ρόλο της Σοβιετικής Ένωσης, τα δύο κόμματα «αναγνωρίζονται αμοιβαία, οι αναλύσεις τους για την κατάσταση στο Λίβανο συγκλίνουν και συνεργάζονται στενά στην ένοπλη πάλη». Βέβαια η συνεργασία αυτή «παλαιών αριστερών» και «ριζοσπαστικοποιημένων κομμουνιστών» δεν είναι το μόνο παράδοξο της πολιτικής κατάστασης στο Λίβανο.

Στο Προοδευτικό Μέτωπο συμμετέχουν επίσης κι άλλες οργανώσεις με μικρότερη ή με τοπικά περιορισμένη επιρροή, όπως οι δύο τάσεις του Μπάαθ (συριακή και ιρακινή), μια νασερική οργάνωση Λιβυακής τάσης κλπ. Με το Προοδευτικό Μέτωπο συνεργάζεται το «Κίνημα των Απρόκλητων», οργάνωση με σημαντική δύναμη των Σιτών, της οποίας ηγείται ο θρησκευτικός τους ηγέτης (ιμάμης) Μουσσά Σάντερ.

Υπάρχουν επίσης διάφορες τροτσικιστικές και μαοϊκές ομάδες που συνεργάζονται με το Λαϊκό Μέτωπο για την Άπελευθέρωση της Παλαιστίνης (FPLP) του Χαμιάς και έχουν αρκετά σημαντική δύναμη σε ορισμένες παραγκογειτονίες της Βηρυτού.

νησης της χώρας από το στρατό, που προσπάθησε να πραγματοποιήσει μερικές μεταρρυθμίσεις που είχαν γίνει απόλυτα αναγκαίες. Όμως ούσιαστικά τίποτα δεν άλλαξε. Ο πόλεμος των Ξι ήμερων είχε σαν άμεσο αποτέλεσμα για το Λίβανο την εγκατάσταση 400.000 περίπου Παλαιστίνιων προσφύγων. Παράλληλα η διεθνής κρίση και οι ανακατατάξεις στον αραβικό κόσμο δεν άφησαν ανεπηρέαστο το Λίβανο. Με το τέλος του νασερισμού και τη στροφή της Αιγύπτου, καθώς και με την άνοδο των πετρελαιοπαραγωγών χωρών, τα αραβικά κεφάλαια άρχισαν να επιστρέφουν στις χώρες από τις οποίες προέρχονται. Μέσα στη συνεχώς δξυνόμενη κοινωνική κρίση, η άνοδος της παλαιστινιακής αντίστασης στάθηκε ο απαραίτητος καταλύτης...

II. Ο ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΟΣ ΚΑΤΑΛΥΤΗΣ

Πέρουσι, στις 23 Ιουλίου, κομμάντος του Ισραηλινού στρατού εισβάλλουν σ' ένα παραμεθόριο χωριό του νότιου Λίβανου και μετά από μάχη που κρατάει πολλές ώρες ανατινάζουν τα περισσότερα σπίτια και συλλαμβάνουν επτά κατοίκους. Είναι ένα από τα συνηθισμένα επεισόδια του καθημερινού πολέμου που

διεξάγεται ανάμεσα στους φενταγίν και το κράτος του Ισραήλ. Ο λιβανικός στρατός, όπως πάντα, μένει άμετοχος. Οι αιχμάλωτοι, όλοι Λιβανέζοι, βασανίζονται και ανακρίνονται επί δεκαπέντε μέρες στο Ισραήλ και μετά αφήνονται ελεύθεροι. Όμως, μόλις επιστρέφουν στο χωριό τους, ο λιβανικός στρατός με τη σειρά του τους συλλαμβάνει και τους ανακρίνει, γιατί τους υποπτεύεται για «συνεργασία με την αντίσταση». «Άλλωθ, για ποιο λόγο να σ'ας συλλάβουν οι Έβραιοι;» ούρλιαζει ο Λιβανέζος ανακριτής. «Οι Λιβανέζοι στρατιωτικοί μ'ας μεταχειρίστηκαν με μια βαρβαρότητα που ξεπερνάει αυτά που υποστήκαμε στο Ισραήλ», λέει ένα από τα θύματα. Κι ο κομμουνιστής οικοδόμος που διοικεί τη λαϊκή πολιτοφυλακή του χωριού συμπληρώνει: «Έχουμε δυο έχθρους, το Ισραήλ και το λιβανικό κράτος, που τα συμφέροντά τους ταυτίζονται».

Το περιστατικό αυτό που μεταφέρει ο ανταποκριτής της «Monde», Έρικ Ρουλώ (24-9-75), δείχνει παραστατικά τη διαδικασία μέσα από την οποία πραγματοποιείται και δυναμώνει καθημερινά η συμμαχία ανάμεσα στους φτωχούς Λιβανέζους και τους Παλαιστίνιους πρόσφυγες, που άλλοτε τους χώριζε μια αμοιβαία

δυσπιστία. Οι φτωχοί Λιβανέζοι και οι Παλαιστίνιοι, που είτε βρίσκονται δίπλα-δίπλα στα χωριά του νότιου Λίβανου είτε κατοικούν στις ίδιες παραγκογειτονίες της Βηρυτού, της Τρίπολης, της Σιδώνας, της Τύρου, του Μπααλμπέκ, ξέρουν ότι η τύχη τους είναι κοινή, ότι αποτελούν τα φτηνά εργατικά χέρια για τους φεουδάρχες του νότου ή το κακοπληρωμένο προλεταριάτο και τους άνεργους των πόλεων. Ξέρουν ότι ο στρατός, που το μεγαλύτερο μέρος των αξιωματικών του είναι μαρονίτες, δεν πρόκειται να τους προστατέψει από τις Ισραηλινές επιθέσεις. Είναι επομένως αναγκασμένοι να οργανωθούν και να όπλιστούν μόνοι τους για να προστατέψουν την ίδια τους τη ζωή.

Η παρουσία και η ανάπτυξη της παλαιστινιακής αντίστασης άλλαξε σημαντικά το συσχετισμό δυνάμεων στο Λίβανο. Κι αυτό όχι γιατί οι 400 χιλιάδες μουσουλμάνοι Παλαιστίνιοι ανέτρεψαν τη δημογραφική ισορροπία ανάμεσα στις εθνικοθρησκευτικές κοινότητες, ισορροπία που είχε από πολύ πριν ανατραπεί, αλλά γιατί ο αγώνας των Παλαιστινίων έδινε στις λαϊκές μάζες το παράδειγμα για να κατακτήσουν τα αναφαίρετα δικαιώματά τους.

Με την παρουσία των Παλαιστινίων

στο Λίβανο ή δεξιά βρέθηκε σὲ δύσκολη θέση. Ἡ ἀπουσία τοῦ Λίβανου ἀπὸ ὅλων τοὺς ἀγῶνες τῶν Ἀράβων ἐναντίον τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὁ ἀντίκτυπος πὺν εἶχε τόσο στὶς μουσουλμανικὲς μάζες ὅσο καὶ στοὺς διανοοῦμενους ὁ ἀγῶνας τῶν Παλαιστινίων γιὰ νὰ ξαναγυρίσουν στὴν πατρίδα τους, ἀνάγκασε τοὺς παραδοσιακοὺς ἡγέτες τῶν μουσουλμάνων καὶ τοὺς μετριοπαθεῖς ἡγέτες τῶν χριστιανῶν πὺν ἐνδιαφερόντοσαν νὰ διατηρηθεῖ ἡ εὐθραυστη ἰσορροπία στοῦ Λίβανου, νὰ συμπαραστέκονται στὰ λόγια στὴν παλαιστινιακὴ ἀντίσταση. "Ὁμως τὰ ἀντικειμενικὰ συμπερόντα τῆς λιβανικῆς ἀστικῆς τάξης ἦταν ριζικὰ διαφοροετικά. Ἰδιαίτερα οἱ μαρονίτες κατὰγγελλαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν παρουσία τῶν Παλαιστινίων, «πὺν καταχρῶνται τῆς φιλοξενίας μας καὶ τῆς δημοκρατίας μας». Ὁ λιβανικὸς στρατός, πὺν ποτὲ δὲν προστάτεψε τὶς παραμεθόριες περιοχὲς ἀπὸ τὶς ἰσραηλινὲς ἐισβολές, ἄρχισε νὰ ἐπεμβαίνει ἐναντὶν τῶν φρενταγίν, καὶ δυὸ φορὲς (τὸ 1969 καὶ τὸ 1973) ἡ ἐπέμβαση αὐτὴ πῆρε μορφή ἀνοιχτῆς καὶ σὲ μεγάλη ἔκταση ἐπίθεσης. Ἡ ἀντίθεση τῆς ἀστικῆς τάξης ἀπέναντι στὴν παλαιστινιακὴ ἀντίσταση ἔδειχνε καθημερινὰ τὴν ἀντικειμενικὴ τῆς σύμπραξης μὲ τὸ Ἰσραὴλ καὶ τὸν ἀμερικάνικο ἱμπεριαλισμό, συνδέοντας ἔτσι γιὰ τὴν ἀριστερὰ καὶ τὶς λαϊκὲς μάζες τὸ ἐθνικὸ πρόβλημα μὲ τοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀριστερᾶς εἶναι ὅτι ἀντὶλήφθηκε ἔγκαιρα τὸ παλαιστινιακὸ πρόβλημα καὶ κατόρθωσε νὰ πραγματοποιήσει καὶ νὰ σταθεροποιήσει τὴν συμμαχία τῆς μὲ τὴν παλαιστινιακὴ ἀντίσταση, πράγμα πὺν τῆς ἐπέτρεψε νὰ ἀγγίξει τὰ εὐρύτερα λαϊκὰ στρώματα (ἀγρότες, ἐργάτες, φοιτητές, διανοούμενους) καὶ νὰ ἀνατρέψει τὸ συσχετισμὸ δυνάμεων πὺν, ὡς τότε, ἦταν ἐξαιρετικὰ σὲ βάρος τῆς. Καὶ ταυτόχρονα προσέφερε μιὰ σημαντικὴ ὑπηρεσία στὴν παλαιστινιακὴ ἀντίσταση, ὥστε νὰ μὴ γίνεῖ ὁ Λίβανος μιὰ καινούργια Ἰορδανία.

III. ΟΙ ΕΝΔΟΑΡΑΒΙΚΕΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

"Ἀν ἡ βαθιὰ κοινωνικὴ κρίση καὶ ὁ παλαιστινιακὸς καταλύτης ἔπαιξαν καθοριστικὸ ρόλο στὴν ἔκρηξη τοῦ ἐμφύλιου πολέμου, θὰ ἦταν λάθος νὰ παραγνωρίσει κανεὶς τὴν ἐπίδραση τῶν ἐνδοαράβικων ἀντιθέσεων πὺν συνδέονται ἅμεσα μὲ τὶς ἀλλαγὲς πὺν ἔχουν γίνεῖ στὴν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων στοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου. Εἶναι φανερό ὅτι οἱ συνεχεῖς ἐπιθέσεις τῶν ἀντιδραστικῶν δυνάμεων στοῦ Λίβανου δὲν κατευθύνονται ἐναντίον ὅλων τῶν Ἀράβων, ἀλλὰ ἀντιστοιχοῦν στὴν ἀλλαγὴ τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων στὴν περιοχή ὑπὲρ τῆς Δεξιᾶς καὶ στὴν αὐξηση τῆς ἀμερικανικῆς ἐπιρροῆς.

Γιὰ τὰ ἀραβικὰ καθεστῶτα, τὰ θρησκευτικὰ κριτήρια δὲν παίζουν κανένα ρόλο ὅταν τὸ πρόβλημα εἶναι ἡ ὑπεράσπιση τῶν οικονομικῶν συμφερόντων στοῦ Λίβανου, πὺν εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένα μὲ τὰ ἀντιδραστικὰ καθεστῶτα τῶν πετρελαιοπαραγωγῶν χωρῶν. Τὰ περισσότερα ἀραβικὰ καθεστῶτα φοβοῦνται περισσότερο ἅπ' ὅλα μιὰ νίκη τῶν προο-

δευτικῶν δυνάμεων, τῶν «κόκκινων» ὅπως τοὺς ὀνομάζουν. Ἡ παλαιστινιακὴ ἀντίσταση (κυρίως οἱ ὀργανώσεις τῆς ἀριστερᾶς) ἔχει ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τους καὶ ἔχει ἀποκτήσει μιὰ σχετικὴ αὐτονομία. Φιλοαμερικανικὲς, ἀντικομμουνιστικὲς ἢ ἀπλῶς συντηρητικὲς, οἱ περισσότερες ἀραβικὲς κυβερνήσεις μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὰν συμπαθοῦντες, φίλοι ἢ σύμμαχοι τῶν Φαλαγγιτῶν. Ἡ συμμαχία αὐτὴ ὑλοποιεῖται μὲ τὴ βοήθεια πὺν προσφέρουν ἄρκετὰ ἀραβικὰ καθεστῶτα στὶς ἐθνικοθρησκευτικὲς χριστιανικὲς ὀργανώσεις καὶ στοὺς πὺν συντηρητικοὺς «φεουδαρχικοὺς» ἡγέτες τῶν μουσουλμάνων. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ ἰορδανικὸς στρατὸς ἐκπαιδεύει καὶ ὀπλίζει τοὺς Φαλαγγίτες.

Ἡ θεαματικὴ ἀλλαγὴ πολιτικῆς στὴν Αἴγυπτο, καὶ ἡ ἔντονη καμπάνια πὺν ἔχει ἀρχίσει στοῦ Κάιρο ἐναντίον τῆς Ὀργάνωσης γιὰ τὴν Ἀπελευθέρωση τῆς Παλαιστίνης, ἐνισχύουν σημαντικὰ τὶς ἀντιδραστικὲς δυνάμεις στὸν Λίβανο. Ἡ Αἴγυπτος, ταυτιζόμενη οὐσιαστικὰ μὲ τοὺς Φαλαγγίτες, ἀποδίδει τὴν κρίση στὴν «πάλη μεταξὺ λιβανέζικου καὶ παλαιστινιακοῦ ἐθνικισμοῦ» καὶ καταγγέλλει τὴ Συρία ὅτι «προσπαθεῖ νὰ ἐπεκτείνει τὴν ἐπιρροὴ τοῦ κόμματος Μπάαθ στὸν Λίβανο».

Ἡ δράση τῶν Φαλαγγιτῶν δὲν εἶναι ἡ μόνη ἐνέργεια πὺν ἐξυπηρετεῖ τὰ ἀμερικανικὰ σχέδια γιὰ τὴν αὐξηση τῆς ἐπιρροῆς τῶν ΗΠΑ στὴν περιοχή μετὰ ἀπὸ τὴ συμφωνία γιὰ ἀπαγκίστρωση στοῦ Σινά. Συμπίπτει μὲ τὶς ἰρανο-ιορδανοβρετανικὲς στρατιωτικὲς ἐπιχειρήσεις στοῦ Ὁμάν ἐναντίον τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου τοῦ Ντοφάρ, μὲ τὶς ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς νότιας Ὑεμένης, μὲ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν σοβιετικῶν συμπολέων καὶ τὴν ἐνίσχυση τῆς Δεξιᾶς στὴ Β. Ὑεμένη κ.τ.λ. Ὁ Φόρντ καὶ ὁ Κίσινγκερ ἔχουν δηλώσει ἐπανειλημμένα ὅτι οἱ ΗΠΑ εἶναι ἔτοιμες «νὰ ἀναλάβουν τὶς εὐθύνες τους γιὰ νὰ σώσουν τὰ συμφέροντα τῶν χριστιανῶν στοῦ Λίβανου».

Τὸ Ἰσραὴλ ἐπίσης ἔχει δηλώσει ὅτι εἶναι ἔτοιμο νὰ ἐπέμβει στοῦ Λίβανου καὶ ὁ Φόρντ συμπληρώνει ὅτι ἂν οἱ ΗΠΑ ἔχουν κατορθώσει μέχρι στιγμῆς νὰ τὸ συγκρατήσουν (!) δὲν εἶναι σίγουρο ὅτι θὰ μὴ μωρέσουν νὰ συνεχίσουν νὰ ἐλέγχουν τὶς ἰσραηλινὲς ἀντιδράσεις...

Ἐπιδιώκοντας τὴ δημιουργία ἐνὸς «διοικητικὰ αὐτόνομου» παλαιστινιακοῦ κρατιδίου, στὰ πλαίσια εἶτε τοῦ ἰσραηλινοῦ εἶτε τοῦ ἰορδανικοῦ κράτους, τὸ Ἰσραὴλ ὑποστηρίζει ἀνεπιφύλακτα τὶς ἐπιδιώξεις μερικῶν μαρονιτικῶν ὀργανώσεων γιὰ διαμελισμὸ τοῦ Λίβανου καὶ δημιουργία νέων κρατιδίων μὲ βάση θρησκευτικὰ κριτήρια, πὺν πιθανὸν νὰ ἀποτελέσουν μιὰ ὁμοσπονδία σὰν αὐτὴ πὺν προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν οἱ Τοῦρκοι στὴν Κύπρο. Ἡ δημιουργία ἐνὸς μικροῦ κρατιδίου στοῦ νότιο Λίβανου, κυκλωμένου ἀπὸ τὸ Ἰσραὴλ καὶ ἀπὸ ἕνα χριστιανικὸ Λίβανο, καὶ ἡ ἐγκατάσταση σ' αὐτὸ ἐνὸς μέρους τῶν Παλαιστινίων εἶναι μιὰ «λύση» πὺν θὰ ἐξυπηρετοῦσε πάρα πολλὰ συμφέροντα!

Στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς συγκυρίας ἡ Συρία ἀποτελεῖ μιὰ ἰδιαίτερη περίπτωση.

Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἐγκαταλείψει τὴ λιβανικὴ ἀριστερὰ καὶ τοὺς Παλαιστίνιους πὺν στὴ σημερινὴ φάση ἀποτελοῦν τοὺς φυσικοὺς τῆς σύμμαχους στὴ διένεξη μὲ τὸ Ἰσραὴλ. Ὁμως ταυτόχρονα ἡ προσέγγιση μὲ τὴν Ἰορδανία καὶ ἡ ἐξάρτηση τῆς Συρίας ἀπὸ τὶς πετρελαιοπαραγωγὲς χώρες καὶ τὰ ἀντιδραστικὰ καθεστῶτα τους τὴν ἀναγκάζει νὰ μὴ ἐρθεῖ σὲ ἀνοιχτὴ ρήξη μὲ τοὺς μαρονίτες. Ἔτσι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φαλαγγιτῶν Γκεμαγιέλ ἔγινε δεκτὸς πρὶν ἕνα μῆνα στὴ Συρία μὲ τιμὲς ἀρχηγοῦ κράτους καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι τὰ ὄπλα πὺν στέλνει ἡ Ἰορδανία στοὺς μαρονίτες περνᾶνε ἀπὸ τὸ συριακὸ ἔδαφος. Καὶ θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ συμπληρώσουμε ὅτι καὶ ἀπὸ ἰδεολογικοπολιτικὴ ἀποψη τὸ καθεστῶς τοῦ Μπάαθ δὲν θὰ ἔβλεπε μὲ καλὸ μάτι μιὰ ὀλοκληρωτικὴ ἐπικράτηση τῆς Ἀριστερᾶς στοῦ Λίβανου.

Ἡ διεθνὴς αὐτὴ συγκυρία μπορεῖ νὰ ἐξηγήσει γιὰτὶ, παρὰ τὸν αἱματηρότατο ἐμφύλιο πόλεμο, οἱ διεκδικήσεις τῆς Ἀριστερᾶς παραμένουν ἐξαιρετικὰ μετριοπαθεῖς καὶ γιὰτὶ ἡ Ὀργάνωση γιὰ τὴν Ἀπελευθέρωση τῆς Παλαιστίνης (παρὰ τὰ διάφορα μυθιστορήματα πὺν γράφει ὁ τύπος), δὲν πῆρε οὐσιαστικὰ μέρος στὶς μάχες παρὰ μόνον γιὰ νὰ ὑπερασπίσει τὰ παλαιστινιακὰ στρατόπεδα ἡ γιὰ ἐνέργειες ἀντιπερισπασμοῦ, ὅπως τὶς τελευταῖες μέρες πρὶν ἀπὸ τὴ συμφωνία εἰρήνης.

IV. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ Ἡ ΤΑΣΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ;

"Ἀν ὁ παλαιστινιακὸς καταλύτης καθὼς καὶ τὰ ἱμπεριαλιστικὰ σχέδια ἔπαιξαν σημαντικό ρόλο στὴν ἐκδήλωση καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς σημερινῆς κρίσης, δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει ὅτι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶναι πρῶτα ἅπ' ὅλα ἀποτέλεσμα τῶν ἀντιθέσεων στοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς λιβανικῆς κοινωνίας. Οἱ πὺν ἄγριες συγκρούσεις ἔγιναν στὶς λιβανικὲς συνοικίες, οἱ σκληρότερες ἐπιθέσεις τῶν Φαλαγγιτῶν ἔγιναν στὶς λιβανέζικες παραγκοιτωνιές (Καραντίνα, Σφαγεία κ.τ.λ.) καὶ οἱ περισσότερες μάχες ἔξω ἀπὸ τὴ Βηρυτὸ ἔγιναν ἀνάμεσα σὲ λιβανέζικες δυνάμεις. Αὐτὸ ὀφείλεται στοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ὄξυνση τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων καὶ οἱ συνεχεῖς ἀπεργίες πὺν ἔδω καὶ τρία χρόνια κινητοποιοῦσαν τοὺς ἐργαζόμενους ὁδηγῶσαν στὴν ἀποδυνάμωση τῆς ἐπιρροῆς τῶν παραδοσιακῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν καὶ στὴν ἀνοδο τοῦ λαϊκοῦ κινήματος, πὺν ἐκφράστηκε μὲ τὴν αὐξανόμενη ἐπιρροὴ τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων. Οἱ κοινωνικοὶ ἀγῶνες ἀντικατέστησαν τὶς θρησκευτικὲς διαμάχες καί, τουλάχιστον μέσα στοῦ λαό, μειώθηκε σημαντικὰ ἡ σημασία τοῦ διαχωρισμοῦ σὲ ἐθνικοθρησκευτικὲς κοινότητες.

Φυσικὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἀπλὰ καὶ γραμμικά. Ὑπάρχουν μικροαστοί, ἐργάτες καὶ ἀνεργοὶ πὺν ἀνήκουν στὴ Φάλαγγα καὶ πολεμοῦνε τὴν Ἀριστερά. Ὁμως αὐτὸ εἶναι ἕνα φαινόμενο πὺν τὸ συναντᾶμε σὲ κάθε ἐμφύλιο πόλεμο καὶ πὺν στοῦν Λίβανο ἐνισχύεται ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Φαλαγγίτες ἐμφανίζονται σὰν ὑπερασπιστὲς τῶν χριστιανῶν καὶ τῆς χριστιανοσύνης καὶ προσπαθοῦν νὰ μετατρέψουν τὶς συγκρούσεις σὲ πόλεμο θρησκείων.

Ἡ ἐπιδίωξη τῆς Δεξιᾶς ἀπὸ τὴν πρῶ-
τῃ στιγμῇ ἦταν διπλή:

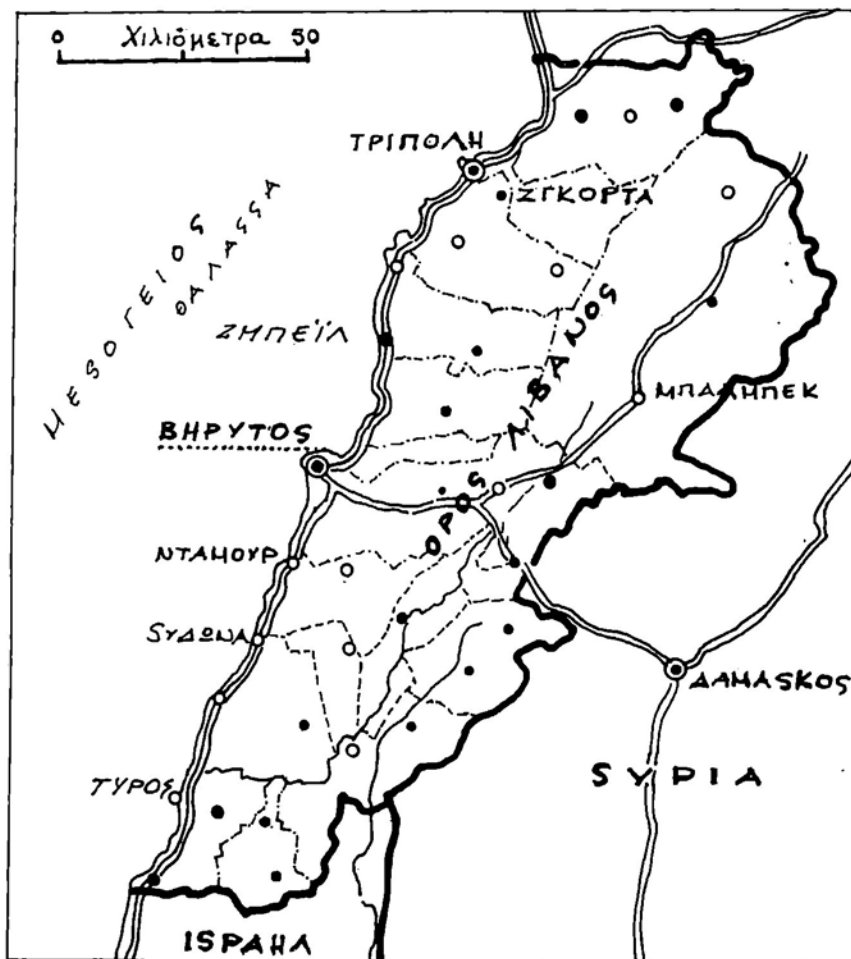
- Νὰ διώξει τοὺς Παλαιστίνιους ἀπὸ
τὸν Λίβανο.
- Νὰ συντρίψει τὴν Ἀριστερά.

Οἱ κυριότερες δυνάμεις τῆς εἶναι τὸ
κόμμα τῆς Φάλαγγας (καθαρὰ φασιστι-
κό) τοῦ Γκεμαγιέλ, τὸ Ἐθνικὸ Φιλελεύ-
θερο Κόμμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερι-
κοῦ Καμὶλ Σαμούν (τοῦ ἴδιου ποὺ κάλεσε
τοὺς Ἀμερικάνους τὸ 1958) καὶ ὁ πρόε-
δρος τοῦ Λιβάνου Φρανζιέ. Καὶ στὸ Λί-
βανο ὅταν λέμε κόμματα ἐννοοῦμε ταυτό-
χρονα ἔνοπλες ὁμάδες καὶ ἰδιωτικὸν
στρατοὺς. Ἔτσι ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Φάλαγγα,
ποὺ εἶναι ἡ ἰσχυρότερη στρατιωτικοπολι-
τικὴ ὁργάνωση τῆς Δεξιᾶς, ὅλα τὰ ἄλλα
κόμματα εἶναι τελείως προσωπικὰ καὶ ὁ
ἡγέτης τοῦ κόμματος διαθέτει πάντα καὶ
τὴν «προσωπικὴ φρουρά» του, ποὺ ἀρι-
θμεῖ συνήθως πάνω ἀπὸ 100 ἄτομα.

Ἰδιωτικὸν στρατοὺς ὅμως δὲν διαθέ-
τουν μόνο οἱ ἡγέτες τῶν κομμάτων. Δια-
θέτουν ἐπίσης καὶ οἱ μεγάλοι φεουδάρχες
ἢ οἱ πλούσιοι ἐπιχειρηματίες. Ἔτσι, π.χ.,
τὸ χωριὸ Ζγκόρτα, ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτε-
ρα χριστιανικὰ χωριά, ἀπ' ὅπου κατάγε-
ται καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ Λιβάνου Φρανζιέ,
ἐλέγχεται ἀπὸ πέντε μεγάλες οἰκογένειες
ποὺ ἡ κάθε μιὰ διαθέτει καὶ τὸν ἰδιωτικὸ
τῆς στρατό. Στὶς ἔνοπλες αὐτὲς ὁμάδες
συμμετέχουν πολλοὶ μισθοφόροι ποὺ
πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν ἤδη ὑπηρετήσει
ἄλλος στὸ Βιετνάμ, ἄλλος στὴν Κορέα,
τὴν Ἀλγερία κ.λ.π. Συμμετέχουν ἐπίσης
καὶ ἀπόστρατοι ἀξιωματικοὶ τοῦ στρα-
τοῦ, ἀκόμα καὶ ἐν ἐνεργείᾳ μερικὲς φο-
ρές, ἀν κατορθώσουν νὰ πάρουν «εἰδικὴ
ἀδεία».

Ἀπέναντι στὴν ἐπίθεση τῆς Δεξιᾶς, τὸ
πολιτικὸ πρόγραμμα τῆς Ἀριστερᾶς εἶ-
ναι ἐξαιρετικὰ μετριοπαθές. Τὸ βασικὸ
σημεῖο του εἶναι ἡ κατάργηση τῶν θρη-
σκευτικῶν κριτηρίων καὶ ἡ δημιουργία
ἐνὸς «λαϊκοῦ» (μὲ τὴν ἔννοια μὴ θρη-
σκευτικοῦ) κράτους. Ὅμως, τόσο τὸ
ΚΚΛ ὅσο καὶ ἡ Ο.Κ.Δ., δηλώνουν ὅτι ἡ
πλήρης κατάργηση τῶν θρησκευτικῶν
κριτηρίων εἶναι ἡ μάξιμουμ διεκδίκηση
καὶ ὅτι σὲ πρώτη φάση τὸ πρόβλημα εἶναι
νὰ περιοριστοῦν τὰ προνόμια τῆς ἡγετι-
κῆς μαρονίτικης κοινωνικῆς ὁμάδας. Γι'
αὐτὸ οἱ ἄμεσες διεκδικήσεις τῆς Ἀριστε-
ρᾶς εἶναι α) ἡ ἀναδιοργάνωση τοῦ στρα-
τοῦ ὥστε νὰ μὴν ἐλέγχεται ἀποκλειστικά
ἀπὸ τοὺς μαρονίτες, β) ἡ ἀλλαγὴ τοῦ
ἐκλογικοῦ νόμου, ποὺ μέσω μιᾶς σειρᾶς
περίπλοκων διατάξεων βασιζομένων στὰ
θρησκευτικὰ κριτήρια ἐξασφαλίζει τὴν
ἐκλογὴ τῶν μεγάλων «φεουδαρχῶν», καὶ
γ) ἡ λήψη μερικῶν ἄμεσων κοινωνικῶν
καὶ οἰκονομικῶν μέτρων.

Ὅμως ἀν οἱ ἄμεσες διεκδικήσεις τῆς
Ἀριστερᾶς εἶναι μετριοπαθέστατες, οἱ
κατακτήσεις τοῦ λαϊκοῦ κινήματος, μέσα
ἀπὸ τὴν ἔντολη πάλι ἐναντίον τῆς Δεξι-
ᾶς, εἶναι σημαντικότερες. Ἔτσι οἱ ἀγρό-
τες τοῦ νότου ἔχουν καταλάβει καὶ καλλι-
εργοῦν τὰ τσιφλίκια πουλώντας μόνοι
τους τὰ καπνὰ στὴν ἀγορὰ. Ὅλος ὁ
νότιος Λίβανος ἐλέγχεται ἀπὸ τὶς πολιτο-
φυλακὲς τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων ποὺ
ἀποτελοῦν ἓνα πραγματικὸ λαϊκὸ στρατὸ
καί, σὲ συνεργασία μὲ τοὺς Παλαιστίνι-
ους, ὑπερασπίζονται τὰ σύνορα τῆς χώ-

ρας ἀπὸ τὶς ἰσραηλινὲς ἐπιθέσεις. Ἡ
Τρίπολη, δευτέρα πόλη τοῦ Λιβάνου, καὶ
ἡ Σιδώνα διοικιοῦνται ἀπὸ «λαϊκὲς ἐπι-
τροπές» στὶς ὁποῖες μετέχουν ὅλες οἱ
δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς. Τὸ ἴδιο συμβαί-
νει καὶ στὶς παραγκογειτονιὲς τῆς Βηρυ-
τοῦ, ὅπου οἱ «λαϊκὲς ἐπιτροπές» ἔχουν
ἀναλάβει τὴ διοίκηση τῆς συνοικίας, καὶ
τὴν ὑπεράσπιση τῶν κατοίκων.

Ἐνα ἄλλο ἀποτέλεσμα τοῦ ἐμφύλιου
πόλεμου ἦταν ἡ ἀπομόνωση τῆς Δεξιᾶς
καὶ ἡ ἐμφάνιση ἐνὸς ρεφορμιστικοῦ ρεύ-
ματος ποὺ ἐκφράζεται ἀπὸ μερικοὺς ἡγέ-
τες τῶν μαρονιτῶν (ὅπως ὁ πατριάρχης
Κορέϊσε καὶ ὁ τῶς πρόεδρος Ἐντε) καὶ
ἀπὸ τοὺς παραδοσιακοὺς ἡγέτες τῶν
μουσουλμάνων (ὅπως ὁ πρωθυπουργὸς
Καραμέ), ποὺ βλέπουν μέρᾳ μὲ τὴ μέρᾳ
τὴ δυνάμει τους νὰ μειώνεται. Μπροστὰ σ'
αὐτὴ τὴν αὐξανόμενη ἀπομόνωσή της ἡ
Δεξιὰ προσπάθησε νὰ χρησιμοποιήσει τὸ
τελευταῖο της ἀτοῦ, τὴν ἐπέμβαση τοῦ
στρατοῦ. Ὅμως ἡ κρίσιμη τῆς λιβανικῆς
κοινωνίας δὲν εἶχε ἀφήσει ἄθικτο τὸ
στρατό. Ἔτσι ἡ χρησιμοποίησή του ἀπο-
δείχθηκε καὶ προβληματικὴ καὶ μικρῆς
σχετικᾶς αποτελεσματικότητος. Ἐνῶ ἀν-
τίθετα ἡ παρέμβαση τῶν παλαιστινιακῶν
δυνάμεων ἀπέδειξε ὅτι σὲ μιὰ παρατετα-
μένη σύγκρουση ἡ πλάστιγγα θὰ ἔγερνε
σχεδὸν σίγουρα πρὸς τὴ μεριά τῆς Ἀρι-
στερᾶς.

Ἡ συμφωνία ποὺ ὑπογράφηκε, κάτω
ἀπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Συρίας, μεταξὺ τῶν
ἀντιμαχόμενων παρατάξεων καὶ ποὺ
προβλέπει τὴν ἐξισορρόπηση τῶν ἐξουσι-
ῶν τοῦ προέδρου καὶ τοῦ πρωθυπου-

γοῦ, τὴν ἴση ἐκπροσώπηση τῶν δύο κοι-
νοτήτων στὴ Βουλὴ, καὶ τὴν κατάργηση
τῶν θρησκευτικῶν κριτηρίων γιὰ τοὺς
δημόσιους ὑπάλληλους, δὲν ἱκανοποιεῖ
φυσικὰ οὔτε τὶς μίνιμουμ διεκδικήσεις
τῆς Ἀριστερᾶς. Ἀν τὴν δέχτηκε εἶναι
γιατὶ δὲν εἶναι ἡ Ἀριστερὰ ποὺ προκάλε-
σε τὸν ἐμφύλιο πόλεμο καὶ γιατί ἡ κατά-
παυση τοῦ πυρὸς ἐπιτρέπει στὴν παλαι-
στινιακὴ ἀντίσταση νὰ στρέψει τὴν πάλι
πρὸς τὸν βασικὸ της στόχο, ποὺ εἶναι ἡ
ἀπελευθέρωση τῆς Παλαιστίνης.

Ἡ τελευταία συμφωνία εἰρήνης φαί-
νεται ὅτι θὰ διαρκέσει περισσότερο ἀπὸ
τὶς προηγούμενες ἐκεχειρίες. Ὁ ἡγέτης
τοῦ Δημοκρατικοῦ Μετώπου γιὰ τὴν
Ἀπελευθέρωση τῆς Παλαιστίνης Ναχὲβ
Χαβατμέχ δήλωσε στὶς 23 Ἰανουαρίου:
«Πιστεύω ὅτι αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ ὀδηγη-
θοῦμε σὲ μιὰ πραγματικὴ ἐκεχειρία. Σὲ
τοπικὸ ἐπίπεδο ἡ φασιστικὴ δεξιὰ βρί-
σκεται σὲ ἀδιέξοδο. Ἡ ἐπίθεσή της ἐνάν-
τια στὸ δημοκρατικὸ κίνημα τοῦ Λιβάνου
καὶ τὴν παλαιστινιακὴ ἀντίσταση ἀπέτυ-
χε, κυρίως γιατί ὁ στρατὸς δὲν μπόρεσε
νὰ ἐπέμβει ὑπὲρ τῆς Δεξιᾶς. Σταθήκαμε
μάλιστα μάρτυρες μιᾶς προοδευτικῆς
ἀποδιοργάνωσής του. Σὲ ἀραβικὸ ἐπίπε-
δο ἀπέτυχαν ἐπίσης ὅλες οἱ προσπάθειες
διεθνοποίησης τῆς κρίσης μὲ τὴν παρέμ-
βαση τῶν ἀντιδραστικῶν καθεστώτων».

Λίγες μέρες ὅμως ἀργότερα ὁ Κα-
μὶλ Σαμούν δήλωσε ὅτι οἱ δυνάμεις
τῶν Παλαιστινίων πρέπει νὰ ἐγκατα-
λείψουν τὸν Λίβανο. Μιὰ σπῆδα εἶναι
ἀρχετὴ γιὰ νὰ βάλει φωτιά σ' ὁλόκλη-
ρὴ τὴν πεδιάδα...

ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Ο Λίβανος αποτελεί ένα πραγματικό μωσαϊκό θρησκευτών και αιρέσεων, ζωντανά υπολείμματα από ξεχασμένες πιά διαμάχες και σχίσματα που κάποτε συντάραζαν και διαιρούσαν τη χριστιανική εκκλησία ή τους μουσουλμάνους. Οι θρησκευτικές αυτές διαιρέσεις παίζουν ένα σημαντικό ρόλο γιατί ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό με τη διαίρεση των Λιβανέζων σε φυλές ή γένη και γιατί σύμφωνα με το «έθνικο συμβόλαιο» του 1943, που αποτελεί το έγγραφο σύνταγμα και καθορίζει το γενικό θεσμικό πλαίσιο, η αναλογία ανάμεσα στα διάφορα θρησκευτικά, όπως καθορίστηκε τότε (συνολικά 6 χριστιανοί για 5 μουσουλμάνους), πρέπει να διατηρείται σ' όλες τις κρατικές και πολιτικές λειτουργίες, από το διορισμό στις δημόσιες υπηρεσίες μέχρι το σχηματισμό της κυβέρνησης, την εκλογή της βουλής κλπ. Ο θεσμός αυτός των θρησκευτικών κριτηρίων επιβλήθηκε για πρώτη φορά από τους Γάλλους το 1926 και οι αναλογίες που καθορίστηκαν τελικά βασίζονται στην τελευταία επίσημη απογραφή ή οποία χρονολογείται από το ... 1932 (!) και κατά την οποία υπήρχαν στο Λίβανο 397.000 χριστιανοί και 386.500 μουσουλμάνοι, ενώ σήμερα, σύμφωνα με τις πρόσφατες δημογραφικές εκτιμήσεις, υπάρχουν 940.000 χριστιανοί και πάνω από 2.000.000 μουσουλμάνοι. Η κατάργηση του «έθνικού συμβολαίου» και η δημιουργία ενός κράτους που να μη βασίζεται σε θρησκευτικά κριτήρια αποτελεί ένα από τα κυριότερα αιτήματα της 'Αριστεράς. Αντίθετα η Δεξιά υποδαυλίζει συνέχεια τις θρησκευτικές διαφορές προσπαθώντας να μετατρέψει τους κοινωνικούς αγώνες σε θρησκευτικό πόλεμο.

Οι κυριότερες από τις 17 επίσημα αναγνωρισμένες εθνικοθρησκευτικές κοινότητες που υπάρχουν στο Λίβανο είναι:

1. ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Α) **Μαρονίτες:** Καθολικοί ανατολικού λειτουργικού, είναι η ισχυρότερη εθνικοθρησκευτική χριστιανική κοινότητα και διατηρούν ουσιαστικά το Λίβανο κάτω από τον έλεγχό τους, παρ' όλο που αποτελούν σήμερα μόλις το 17% του συνολικού πληθυσμού (το 29% το 1932).

Έξελληνισμένοι κάτοικοι της περιοχής της 'Αντιόχειας εγκαταστάθηκαν στο όρος Λίβανος και σχημάτισαν αυτόνομο πατριαρχείο περίπου το 700 μ.Χ. περίπου. Δυτικοποιήθηκαν και προσχώρησαν στον καθολικισμό την εποχή των Σταυροφορών, με τους οποίους συμάχησαν ενεργά εναντίον των 'Αράβων και στη συνέχεια, με την αδιάκοπη προστασία της Ρώμης στην αρχή και της Γαλλίας αργότερα, κατόρθωσαν, με διάφορα διαλείμματα, να κυριαρχήσουν οικονομικά και έμπορικά στην περιοχή. Οι μαρονίτες αποτελούν σήμερα την πλειοψηφία της αστικής τάξης και ένα μεγάλο

μέρος των μικροαστών.

Σύμφωνα με το «έθνικο συμβόλαιο» ο πρόεδρος, που έχει υπερβολικά διογκωμένες εξουσίες, είναι πάντα μαρονίτης, καθώς και ο αρχηγός του στρατού. Τα κυριότερα κόμματα των μαρονιτών είναι:

α) Η Φάλαγγα («καταέμπτ») του Γκεμαγέλ (άνοιχτά φασιστικό), β) το 'Εθνικό Φιλελεύθερο του ύπουργού των 'Εσωτερικών Καμίλ Σαμούν ('Αμερικανόδουλο) που συνεργάζεται στενά με τη Φάλαγγα, και γ) το 'Εθνικό Μέτωπο του π. προέδρου του Λιβάνου Ραϋμόν 'Εντέ, που έχει όμως εγκαταλείψει την τρικομματική συμμαχία και συνεργάζεται με τους μετριοπαθείς μουσουλμάνους.

Β) **Έλληνο-καθολικοί** και διάφορες άλλες καθολικές εκκλησίες με μικρότερη δύναμη (Χαλδαίοι, 'Αρμένιοι, Σύριοι κλπ). Μερικοί από τους σημαντικότερους εκπροσώπους τους (όπως ο επίσκοπος Χαντάμπ) συνεργάζονται με τους μουσουλμάνους και επιδιώκουν την κατάργηση των θρησκευτικών κριτηρίων.

Γ) **Έλληνορθόδοξοι** και άλλες μικρές ορθόδοξες εκκλησίες ('Αρμένιοι, 'Ιακωβίτες κλπ.) που αριθμούν συνολικά 200.000 άτομα. Η έλληνορθόδοξη εκκλησία υποστηρίζει επίσης την κατάργηση των θρησκευτικών κριτηρίων, θεωρώντας ότι τα υπερβολικά προνόμια που παρέχονται στους μαρονίτες βλάπτουν τους υπόλοιπους χριστιανούς.

2. ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΙ

Α) **Οι σουνίτες.** Αποτελούν τη μουσουλμανική ορθόδοξία και κατοικούν κυρίως στο βόρειο τμήμα του Λιβάνου. Σύμφωνα με το «έθνικο συμβόλαιο» ο πρωθυπουργός, που έχει όμως πολύ περιορισμένες δικαιοδοσίες, είναι πάντα σουνίτης.

Β) **Οι σιίτες.** Μουσουλμανική αίρεση που είναι επίσημη θρησκεία στην Περσία και αρκετά δυνατή στο 'Ιράκ. Κατοικούν κυρίως στο νότιο Λίβανο και στις παραγκογειτονίες της Βηρυτού. Αποτελούν την πιο πολυάριθμη και πιο φτωχή και καταπιεσμένη εθνικοθρησκευτική ομάδα. Μέχρι πριν λίγα χρόνια βρισκόνταν κάτω από την απόλυτη επιρροή των «φεουδαρχικών» αρχηγών τους, όπως ο πρόεδρος της βουλής (που είναι πάντα σιίτης), από την οποία έχουν σήμερα απελευθερωθεί, πραγματοποιώντας στο νότο μιá πραγματική κοινωνική επανάσταση.

Γ) **Οι δρουζοί.** Αίρεση που προήλθε από σχίσμα των σιιτών κατά τον 11ο αιώνα. Οργανωμένοι κατά θρησκευτικό-φεουδαρχικό τρόπο κατοικούν κυρίως στο όρος Λίβανος, όπως κι οι μαρονίτες. Θρησκευτικο-πολιτικός αρχηγός τους είναι ο Καμάλ Ζουμπλάτ, ήγέτης του Προοδευτικού Μετώπου.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΑΠΠΑ

Τρία βιβλία σχετικά με την καταγωγή του
ανθρώπου και την εξέλιξη του πολιτισμού

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο «Κέδρος» Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 3248346

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 615.783

Ένα επίκαιρο
βιβλίο

ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΛΗΡΙΔΗ

Του Γιώργου Τσαλακού

Στις 13 Γενάρη το 'Εθνικό Συμβούλιο της Κύπρου συνήλθε σε μιὰ σημαντική του συνεδρία για νὰ συζητήσει, ἐξετάσει καὶ διατυπώσει τὶς ἐλληνικὲς προτάσεις ποὺ θὰ ὑποβάλλονταν στὴ νέα φάση τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν, ἀφοῦ ἡ ἐλληνοκυπριακὴ πλευρὰ εἶχε προηγουμένα ἀποδεχτεῖ τὴν πρόταση τοῦ Γεν. Γραμματέα τοῦ ΟΗΕ Βαλντχάιμ γιὰ τὸν ὁρισμὸ τῆς 17 Φλεβάρη σὰν χρόνον διεξαγωγῆς τους. Ὁ κ. Κληρίδης συμμετεῖχε στὸ 'Εθνικὸ Συμβούλιο ex officio, ἀπὸ τὴ θέση του σὰν πρόεδρος τῆς Βουλῆς καὶ διαπραγματευτῆς. Τὸ 'Ενιαῖο Κόμμα (τοῦ κ. Κληρίδη) ἐκπροσωπεῖ ὁ κ. Τάσος Παπαδόπουλος, τὸ ΔΕΚ ὁ κ. Τάκης Εὐδόκας, τὸ ΑΚΕΛ ὁ κ. Παπαϊωάννου, τὴν ΕΔΕΚ ὁ κ. Β. Λυσσαρίδης, τὴν Προοδευτικὴ Παράταξη ὁ κ. Σταῦρος Ποσκώτης. Ἀκόμα, ἐπρόκειτο νὰ ὁρισθεῖ ἡ διακομματικὴ Ἐπιτροπὴ ποὺ θὰ πλαισίωνε τὸν κ. Κληρίδη στὴν νέα φάση.

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ κ. Κληρίδης εἶναι ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια ὁ ἐπίσημος διαπραγματευτῆς τῆς ἐλληνοκυπριακῆς πλευρᾶς στὶς λεγόμενες «διακοινοτικὲς» συνομιλίες. Καὶ εἶναι φαντάζομαι γνωστὸ πὼς ὁ κ. Κληρίδης μαζὶ μὲ τὸν κ. Ντενκτὰς ἐπισκέφθηκαν τὴν κατεχόμενη Καρπασία ψάχνοντας ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ γιὰ νὰ ἀνακαλύψουν κάποιο ἀγνοούμενο...

Τί, ὅμως, συνέβη στὸ 'Εθνικὸ Συμβούλιο ἐκείνη τὴν ἡμέρα; Γιατί «παραιτήθηκε» καὶ «ἀνακάλεσε» τὴν παραίτησή του μετὰ;

Σύμφωνα μὲ ἀπόλυτα ἔγκυρες πληροφορίες, τὸ 'Εθνικὸ Συμβούλιο ἄρχιζε τὴ συνεδρία του ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου καὶ ἐξέτασε τὶς προτάσεις γιὰ τὴ λύση τοῦ Κυπριακοῦ ποὺ θὰ ὑπέβαλλε ἡ ἐλληνικὴ πλευρά. Σύμφωνα πάντα μὲ τὶς ἴδιες πληροφορίες, τὸ 'Εθνικὸ Συμβούλιο κατέληξε σὲ «νέες» προτάσεις πρὸς τὴν τουρκοκυπριακὴ πλευρά. Στις προτάσεις αὐτὲς δὲν διαφώνησε κανένας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῆς ΕΔΕΚ Βάσο Λυσσαρίδη, ὁ ὁποῖος διεφώνησε σὲ μερικὰ σημεῖα τῶν προτάσεων, ἐκφράζοντας φόβους γιὰ ἐμπλοκὴ τοῦ Κυπριακοῦ σὲ σταδιακὲς λύσεις ἢ σὲ μιὰ πορεία συνεχῶν «μικρῶν» ὑποχωρήσεων. Τὸ 'Εθνικὸ Συμβούλιο ἀσχολήθηκε στὴ συνέχεια μὲ τὸ θέμα τῆς συγκρότησης μιᾶς «διακομματικῆς ἐπιτροπῆς ἐμπειρογνομῶν» καὶ τοῦ ρόλου της σὲ σχέση μὲ τὸν διαπραγματευτῆ. Ὁ κ. Κληρίδης συμφώνησε μὲ τὴ σύσταση μιᾶς τέτοιας ἐπιτροπῆς καὶ τὸ Ε.Σ. ἄρχιζε νὰ ἐξετάζει τὸ ρόλο της. Ὁ κ. Κληρίδης ἀνεκοίνωσε ὅτι παραιτεῖται ἀπὸ τὴ θέση

τοῦ διαπραγματευτῆ πρὸς τὸ τέλος τῆς συνεδρίας καὶ ὅταν τὸ Ε.Σ. συζητοῦσε ἐὰν ἡ «διακομματικὴ ἐπιτροπὴ ἐμπειρογνομῶν» θὰ ἔπρεπε νὰ βρισκεται «ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς αἰθούσης» τῶν συνομιλιῶν. Ὁ κ. Κληρίδης πρόβαλε σὰν λόγον τῆς παραίτησής του τὸ ὅτι «εἶναι κουρασμένος». Ὁ Ἀρχ. Μακάριος ὅμως παρατήρησε ὅτι «ὅλοι εἴμεθα κουρασμένοι» καὶ ὅτι δὲν ἀποδέχεται τὴν παραίτησή του.

Τὴν ἐπόμενη ὁ κ. Κληρίδης δήλωσε πρὸς τοὺς δημοσιογράφους ὅτι οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους παραιτήθηκε «εἶναι βαθεῖς καὶ οὐσιαστικοί. Δὲν σχετίζονται ὅμως — εἶπε — μὲ διαφωνίαν μου πρὸς τὸν Ἀρχ. Μακάριον οὔτε πρὸς τὴν χαρὰ τοῦ 'Εθνικοῦ καὶ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου γραμμῆ».

Τὰ προηγουμένα

Ἀμέσως μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ κ. Κληρίδη, πολιτικοὶ κύκλοι τῆς Λευκωσίας θεωροῦσαν σχεδὸν βέβαιο καὶ τουλάχιστο δυὸ ἐφημερίδες ἀφῆναν καθαρά νὰ νοηθεῖ ὅτι ὁ κ. Κληρίδης θὰ ἀνακα-

λοῦσε τελικὰ τὴν παραίτησή του. Οἱ ἐκτιμήσεις τοὺς αὐτὲς δὲν στηρίζονταν σὲ καμιὰ «ἀπόρρητη πληροφορία», ἀλλὰ, ἀπλούστατα, ὑπῆρχαν τὰ προηγούμενα...

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ὁ κ. Κληρίδης ὑποβάλλει τὴν παραίτησή του ἀπὸ τὴ θέση του — σὲ πρώτη φάση — τοῦ διαπραγματευτῆ καὶ σὲ δεύτερη ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς. Ἡ τελευταία παραίτηση εἶναι ἡ τρίτη στὴ σειρά. Τὸ σενάριο εἶναι γνωστὸ στὶς βασικὲς του γραμμές: ἐνάμισι περὶπου μῆνα πρὶν τὴν ἐναρξὴ κάποιας νέας φάσης τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν ὁ κ. Κληρίδης βρίσκει τὴν εὐκαιρία, τὴν προηγούμενη φορὰ στὴν γκαλερί «Ἀργῶν», τώρα στὸ Παλαιχώρι, γιὰ νὰ διακηρύξει ὅτι «ὐπάρχουν γεγονότα τὰ ὁποῖα δὲν μπορούμε νὰ μὴν λάβουμε ὑπόψη» καὶ ὅτι «δὲν θὰ ἀπέρριπτε τὴ διζωνικὴ πρὶν λάβῃ γνώσιν τῶν συγκεκριμένων προτάσεων» καὶ ὅτι «οἱ "Ἕλληνες εἰς τὸν εὐρύτερον τουρκοκὸν χῶρον εἴμαστε μειοψηφία» (Αὐγούστος '75 στὴν γκαλερί «Ἀργῶν» τῆς Λευκωσίας) καὶ ἀκόμα ὅτι «εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπιστροφὴ ὅλων τῶν προσφύγων, ὑπὸ τουρκικὴν ἢ ὁμοσπονδιακὴν, εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς ὁμοσπονδίας» (πρὶν ἕνα μῆνα στὸ χωριὸ Παλαιχώρι τῆς Λευκωσίας). Τὸ δεύτερο πλάνο εἶναι ἡ παραίτηση τοῦ κ. Κληρίδη, ποὺ ὑποβάλλεται λίγο πρὶν τὴ νέα φάση τῶν συνομιλιῶν. Καὶ ἀρχίζουν νὰ «ἀσκούνται πιέσεις» πρὸς τὸν κ. Κληρίδη νὰ μὴν παραιτηθεῖ, ἀρχίζουν «διαβουλεύσεις καὶ ζυμώσεις», «ἐπεμβαίνει» ὁ "Ἕλληνας πρέσβυς στὴ Λευκωσία, τοῦ ἀπευθύνει «ἐκκλήση» ἡ Βουλὴ, καὶ μετὰ τὸ μήνυμα τοῦ "Ἑλληνα πρωθυπουργοῦ, «εὐχαριστεῖ ὅλους διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην» καὶ ἀνακαλεῖ.

Ἡ στάση τῶν κομμάτων

1. ΑΚΕΛ: Σύσσωμη ἡ Κοινοβουλευτικὴ Ὁμάδα τοῦ ΑΚΕΛ ἐπισκέφθηκε τὸν κ. Κληρίδη στὸ γραφεῖο του καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ ἀνακαλέσει τὴν παραίτησή του. Ὁ Γ.Γ. τοῦ ΑΚΕΛ Ε. Παπαϊωάννου «προσφωνῶν» τὸν κ. Κληρίδη εἶπε: «Ὡς πρόεδρος τῆς Βουλῆς καὶ ὡς δημόσιος ἄντρας ἔχετε καθῆκον νὰ θέσετε τὸ συμφέρον τοῦ τόπου ὑπεράνω οἰουδήποτε ἄλλου συμφέροντος. Πρέπει νὰ λάβετε σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν τῆς Βουλῆς καὶ πιστεύω ὅτι ἀφοῦ λάβετε αὐτὸ ὑπ' ὄψιν ἡ ἀπόφασί σας θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὀριστικὴ, ὅτι δηλαδή δὲν πρέπει νὰ παραιτηθεῖτε». Ἐξάλλου ὁ βουλευτὴς τοῦ ΑΚΕΛ Γιάγκος Ποταμίτης ἐπιδίδοντας τὴν «ἐκκλήση» τῆς Βουλῆς εἶπε

στόν κ. Κληρίδη ότι «ο καλός карабо-
κύρης στη φουρτούνα φαίνεται. Και
είσθε καλός карабоκύρης, κ. Κληρίδη».

Η ΧΑΡΑΥΓΗ — αντίσημο έκφρα-
στικό όργανο του ΑΚΕΛ — στις 17 Γε-
νάρη σε πρωτοσέλιδο άρθρο με τον τί-
τλο «Στάση Πατριωτική» γράφει
«... Η έκδηλωθείσα πρόθεση του κ.
Κληρίδη να παραιτηθεί από διαπραγμα-
τευτής και πρόεδρος της Βουλής, έθεσε
τις πολιτικές δυνάμεις του τόπου πρό
των τεραστίων εϋθυνών τους. Και οι
βουλευτές της άριστερᾶς, με γνώμονα
το γενικότερο συμφέρον, έταξαν σάν
πρωταρχικό τους καθήκον να συμβά-
λουν στο να αποτραπεί η παραίτηση
του κ. Κληρίδη...» (Τά λόγια του κ.
Παπαϊωάννου — η δήλωσή του που
αναφέραμε πιο πάνω —) Ύπογραμμί-
ζουν την έγνοια και το ζωηρό ενδιαφέ-
ρον του λαού μας για να αποφευχθούν
σοβαρές συνέπειες σ' ό,τι αφορά το μέλ-
λον των συνομιλιών και την ομαλότητα
και ένότητα του έσωτερικού μας μετώ-
που. Τονίζουν την ανάγκη της πολιτι-
κής έξαρσης πάνω από όποιουσδήποτε
μικροϋπολογισμούς και υποδεικνύουν
στον καθένα μας τον όρθο πατριωτικό
δρόμο...»

2. Σοσιαλιστικό Κόμμα Κύπρου
(ΕΔΕΚ): «Ο Πρόεδρος της ΕΔΕΚ
Βάσος Λυσσαρίδης ήταν ό ένας από
τους δυό βουλευτές που άρνήθηκαν να
υπογράψουν την «έκκληση της Βουλής»
προς τον κ. Κληρίδη να μην παραιτηθεί.
Αντίθετα ό Β. Λυσσαρίδης τόνισε πως
«άγνωστους λόγους για τους όποιους
ό κ. Κληρίδης θα παραιτηθεί». Δήλωσε
ακόμα: «... Ο κ. Κληρίδης δεν υπέ-
βαλε παραίτησιν προς την Βουλήν. Έ-
πίσης οι λόγοι της παραίτησως του κ.
Κληρίδη ούδέποτε άνεκοινώθησαν προς
την Βουλήν και η Βουλή δεν ήταν δυ-
νατό να τοποθετηθεί άγνοούσα την ού-
σίαν του θέματος. Θα πρέπει ν' απο-
φευχθούν τά πρωϋστερα...»

3. Ο ανεξάρτητος βουλευτής κ.
Χρ. Χριστοφίδης, που ήταν ό δεύτερος
βουλευτής που δεν υπέγραψε την «έκ-
κληση της Βουλής», έκαμε την ακό-
λουθη δήλωση: «Εδήλωσα εις την σύ-
σκεψιν των βουλευτών ότι θα άπόσχω
άπό έκκλησιν προερχομένην από την
Βουλήν διά τό θέμα της παραίτησως
του κ. Κληρίδη, δεδομένου ότι η Βουλή
δεν έτιμήθη με έννημέρωσιν επί των λό-
γων εις τους όποιους όφείλεται η πα-
ραίτησις».

4. Ο βουλευτής της Προοδευτικής
Παράταξης κ. Χατζηρακλέους «παρά
τις διαφωνίες του» υπέγραψε τη σχετι-
κή «έκκληση», όπως και όλοι οι άλλοι
βουλευτές αυτού του κόμματος.

5. Με ανακοίνωσή του τό Φόρεϊν
Όφφισ στις 15 Γενάρη αναφέρει ότι
«ή Αγγλική Κυβέρνηση θα λυπηθεί
πολύ αν πραγματοποιηθεί η παραίτηση

του κ. Κληρίδη από τη θέση του δια-
πραγματευτή».

6. Ο ειδικός άπεσταλμένος του Γ.Γ.
του ΟΗΕ στην Κύπρο κ. Κορζιέ μετέ-
φερε την επιθυμία του κ. Βαλντχάιμ να
μην παραιτηθεί τελικά ό κ. Κληρίδης,
«προς διευκόλυνσιν των συνομιλιών».

7. Ο Τούρκος άνταποκριτής στην
Αγκυρα της άγγλικής έφημερίδας
«Γκάρντιαν» τηλεγράφησε στην έφη-
μερίδα του: «Στους κύκλους του Τουρ-
κικού Ύπουργείου Έξωτερικών έκ-
φραζόταν δυσaréσκεια για την παραί-
τηση του κ. Κληρίδη, που τη χαρακτη-
ρίζαν σάν απλήγμα για τις έλπίδες έπι-
τεύσεως ενός διακανονισμού του Κυ-
πριακού διά των διαπραγματεύσεων».
«Άλλες επίσης καλά πληροφορημένες
πηγές στην Αγκυρα εξέφρασαν λύπη
για την παραίτηση του κ. Κληρίδη, για-
τί πιστεύουν ότι ακολουθούσε, όπως
και η Έλληνική Κυβέρνηση, πιο με-
τριοπαθή γραμμή από τον Αρχ. Μακά-
ριο». Οι ίδιες πηγές απέδιδαν σε Τούρ-
κους επισήμους τη δήλωση ότι «οι
άπόψεις της Τουρκίας θα διαμορφω-
θούν αναλόγως του ποιός θα διαδεχθεί
τον κ. Κληρίδη».

8. Σε μήνυμά του ό Πρωθυπουργός
Κ. Καραμανλής κάλεσε τον κ. Κληρίδη
να άνακαλέσει την παραίτησή του διότι
«άνεξάρτητως των οίωνδήποτε λόγων
οι όποιοι ώθησαν τον κ. Κληρίδη σε πα-
ραίτηση, ούτος δεν πρέπει να έπιμείνη,
διότι άλλως θα προκληθή ένδικη ζημία».

9. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος
δέν έκανε καμιά δήλωση
σχετικά με την παραίτηση Κληρίδη,
παρόλο που επανειλημμένα αναφέρθηκε
στις διακοινοτικές.

Οι «βαθείς λόγοι»

Ο κ. Κληρίδης «άνεκάλεσε» την
παραίτησή του χωρίς τελικά να έξηγή-
σει τους «βαθείς και ουσιαστικούς λό-
γους» για τους όποιους παραιτήθηκε.
Είχε προαναγγείλει πρὲς-κόνφερανς για
τις 11 π.μ. του Σαββάτου 17 Γενάρη,
την όποια όμως ματαίωσε τό πρωί της
ίδιης μέρας δηλώνοντας ότι «θα προβεί
(ίσως) σε γραπτή ανακοίνωση».

Η γραπτή ανακοίνωση δόθηκε πρα-
γματικά στη δημοσιότητα, μόνο που για
κανένα «βαθύ λόγο» δεν γινόταν λόγος.
Περιείχε τις γνωστές «ευχαριστίες»
και έλεγε πως οι λόγοι που τον ώθησαν
να υποβάλει την παραίτησή του έκθέ-
τονταν σε «έμπιστευτική επιστολή»
του προς τον Πρόεδρο Αρχ. Μακάριο
και τον πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή.
Τη Δευτέρα 19 Γενάρη η έφημερίδα
της Λευκωσίας «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ»
(που θεωρείται άκραιφνης μακαριακή)
άποκάλυπτε πως η «έμπιστευτική έπι-
στολή» του κ. Κληρίδη δεν είχε παρα-
δοθεί ούτε στον Πρόεδρο Μακάριο,
ούτε στον πρωθυπουργό Καραμανλή.

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ του
Ιωάννου γεννήθηκε στη Λευκωσία
στις 24 Απρίλη 1919. Είναι παν-
τρεμένος και έχει μία κόρη.

ΣΠΟΥΔΑΣΕ στο Παγκύπριο
Γυμνάσιο μέχρι την Ε' τάξη. Τό
1936 φεύγει στην Αγγλία για να
συνεχίσει ανώτερες σπουδές.

ΤΟ ΕΤΟΣ 1939 κατατάσσεται
στη Βρετανική Βασιλική Αερο-
πορία (ΡΑΦ) και τό 1942 συλλαμ-
βάνεται αιχμάλωτος των Γερμανών,
δταν τό αεροπλάνο του καταρρίπτε-
ται πάνω από τό Αμβούργο. Η
Βρετανική Βασιλική Αεροπορία
την παρασημοφόρησε για «τις δια-
κεκριμένες υπηρεσίες του» έναντιον
του έχθρου.

ΜΕ ΤΟ τέλος του πολέμου συνε-
χίζει τις σπουδές του στη Νομική
Σχολή του Γκρέης Ίνν, όπου και
παίρνει δίπλωμα. Συνεχίζει, όμως,
τη Νομική και στο Βασιλικό Κολλέ-
γιο του Πανεπιστημίου του Λονδί-
νου.

ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ στην Κύπρο τό
1951 και εξασκεί τό δικηγορικό
επάγγελμα μέχρι τον Απρίλη του
1959, όπότε διορίζεται από τον Πρό-
εδρο Μακάριο ύπουργός Δικαιοσύ-
νης. Τίθεται επικεφαλής της Κυ-
πριακής Έπιτροπής στη Μικτή
Συνταγματική Έπιτροπή.

ΣΤΙΣ 31 Ιουλίου εκλέγεται μέ-
λος της Βουλής των Αντιπροσώπων
και στη συνέχεια Πρόεδρός της, θέ-
ση που κατέχει μέχρι σήμερα.

ΤΟ 1964 μετέχει από νομοσχέ-
λια πλεονός στη Διάσκεψη του Λονδί-
νου ύστερα από τις διακοινοτικές
ταραχές.

ΙΔΡΥΣΕ μαζί με τον Πολύκαρπο
Γεωργιάδη και τον Τάσο Παπαδό-
πουλο τό «Ενιαίο Κόμμα», του
όποιου είναι σήμερα άρχηγός.

ΑΝΕΛΑΒΕ άμέσως μετά την
«κυβέρνηση Σαμψών» τη διακυβέ-
ρηση της Κύπρου.

ΠΗΡΕ μέρος σάν εκπρόσωπος
των Έλληνοκυπρίων στη Διάσκεψη
της Γενεύης (14 Αύγουστου '74)
και στην επόμενη για την κατάλυση
του πυρός στην Κύπρο, και είναι
έδώ και χρόνια ό επίσημος διαπρα-
γματευτής της έλληνικής πλευράς
στις λεγόμενες «διακοινοτικές συ-
νομιλίες».

Ποιοι λοιπόν οι λόγοι για τους οποίους ο κ. Κληρίδης υπέβαλε την παραίτησή του — αν υπάρχουν — και είναι πράγματι «βαθείς»; Ή μήπως ο κ. Κληρίδης απέβλεπε με την παραίτησή του στην «ανάνωση της έμπιστοσύνης» στο πρόσωπό του σαν υπεύθυνου χειριστή του κυπριακού, έτσι ώστε να καλύψει δεσμεύσεις που ανέλαβε απέναντι στον κ. Ντενκτάς, πράγμα που φαίνεται να πιστεύει ο πρόεδρος της ΕΔΕΚ κ. Βάσος Λυσσαρίδης; Σε τί τελικά αποσκοπούσε ο κ. Κληρίδης με την παραίτησή του;

Υπάρχουν πραγματικά «βαθείς» λόγοι που θα δικαιολογούσαν την παραίτηση Κληρίδη, αλλά ο ίδιος τους διέψευσε. Είναι κοινό μυστικό πως υπάρχει ανάμεσα στον πρόεδρο Μακάριο και στον κ. Κληρίδη διαφορετική αντίληψη για τη γενικότερη αντιμετώπιση και τη στρατηγική πάνω στο Κυπριακό. Ο Πρόεδρος της Βουλής έχει ταχθεί υπέρ μιας «σύντομης λύσης του Κυπριακού», και οι παραπάνω δηλώσεις του που αναφέρουμε είναι ένδεικτικές του τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζει το όλο πρόβλημα. Είναι εξάλλου γνωστή η κριτική που του ασκεί στο σημείο αυτό το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Κύπρου, αποκαλώντας το ρεαλισμό του — όπως ο ίδιος επανειλημμένα είπε πως πρέπει να χαρακτηρίζει την πολιτική μας — σαν «ρεαλισμό υποταγής» και τη «μετριοπάθειά» του σαν «ήττοπάθεια». Είναι ακόμα γνωστή η θέση του κ. Κληρίδη ότι «κάθε νέα πρόταση είναι και χειρότερη» και ότι «εις το παρελθόν έχασαμε ευκαιρίες» για μια λύση του Κυπριακού (ANTI τ. 25, 'Ανταπόκριση DAVID TONGUE από την Κύπρο) και κατηγορήσε σε σχέση μ' αυτά στη δίκη της εφημερίδας «TA NEA» στη Λευκωσία (για τη δημοσίευση ορισμένων έγγραφων από τις συνομιλίες της Γενεύης — Αύγουστος '74) τον τότε αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης 'Εθνικής 'Ενότητας και υπουργό των 'Εξωτερικών κ. Μαύρο ότι απέριψε στη Γενεύη τις προτάσεις του Τούρκου υπουργού 'Εξωτερικών κ. Γκιουνές, που πρόβλεπαν έξι καντόνια που κάλυπταν περίπου ολόκληρη την κατεχόμενη περιοχή. Είπε ακόμα ο κ. Κληρίδης σε κείνη τη δίκη αφήνοντας σαφή αίχμη ότι: «Στη Γενεύη ο κ. Μαύρος είπε: 'Εάν έχωμεν να εκλέξωμεν μεταξύ ταπεινώσεως και πολέμου, θα προτιμήσωμεν τον πόλεμον. 'Η ταπεινώσις έγινε, ο πόλεμος όχι». Πρόσθεσε ο κ. Κληρίδης. "Αν λοιπόν ο κ. Κληρίδης επέμενε στην παραίτησή του και δεν την ανακαλούσε, θα είχε σίγουρα ένα σοβαρό λόγο να επικαλεσθεί: Τη διαφωνία του πάνω στη γενικότερη στρατηγική. Δεν το έκανε. 'Ανέλαβε ο κ. Κληρίδης όποιεσδήποτε «δεσμεύσεις» απέναντι στον κ.

Ντενκτάς ή μπορεί ο κ. Κληρίδης να προχωρήσει μόνος του σε δεδομένη στιγμή; Ή «παραίτησή» του ήταν άσκηση πίεσης, και προς ποιά κατεύθυνση;

Ο πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Κύπρου, ΕΔΕΚ, Βάσος Λυσσαρίδης σε συνέντευξή του στο τελευταίο τεύχος των «Πολιτικών Θεμάτων» είπε: «'Ελπίζω να μην ανέλαβε δεσμεύσεις ο κ. Κληρίδης». Πόσο όμως πραγματικοί είναι οι φόβοι του προέδρου της ΕΔΕΚ; Αύτη τη στιγμή δεν έχουμε τίποτε χειροπιαστό που να τους βεβαιώνει. Έχουμε όμως την πολιτική του κ. Κληρίδη, που φαίνεται να τους δικαιολογεί. Οι μελλοντικές βέβαια εξελίξεις θα δείξουν. Και τότε ο κ. Κληρίδης θ' αναγκαστεί να προχωρήσει μόνος — πράγμα βέβαια κάπως δύσκολο, όσο ο 'Αρχ. Μακάριος θα είναι στην Προεδρία. Ή υπογραφή της συμφωνίας για τη μεταφορά των Τουρκοκυπρίων του νότου στο βορρά από τον κ. Κληρίδη στη Βιέννη τον περασμένο χρόνο — που φαίνεται τελικά να ήταν έξω από την εξουσιοδότησή του, γιατί το ανακοινώθεν του Ε.Σ. που τελικά τον κάλυψε, έλεγε «διεπίστωσε ότι ο κ. Κληρίδης ένηργησεν...», πράγμα που σημαίνει ότι εκ των υστέρων επιλήφθηκε του θέματος — αποτελεί

ήδη ένα «μικρό προηγούμενο».

Και φαίνεται πως η νέα φάση των διακοινοτικών είναι εξαιρετικά κρίσιμη από τη συζήτηση που έγινε στο Ε.Σ. για τη συγκρότηση μιας «διακοινοματικής επιτροπής έμπειρογνομόνων» που θα «συμβούλευε» τον διαπραγματευτή. Ή παραίτηση του κ. Κληρίδη δεν ξέρουμε τελικά αν θα ματαιώσει τη συγκρότηση μιας τέτοιας επιτροπής, γιατί στην «έμπιστευτική επιστολή» του ο κ. Κληρίδης, εκτός από τους λόγους που τον ώθησαν σε παραίτηση, εκθέτει, σύμφωνα με πληροφορίες, και ορισμένους όρους, οι όποιοι, όπως και οι λόγοι, θα μείνουν μυστικοί... Οι δημοσιογραφικές πληροφορίες εξάλλου έδιναν σαν ένα από τους λόγους της παραίτησής του το ότι ο κ. Κληρίδης δεν αισθανόταν ικανοποιημένος από τις συνθήκες διεξαγωγής των συνομιλιών και πρόβλεπε πως δεν θα υπήρχε πρόοδος. Ποιές είναι αυτές οι συνθήκες; Το ότι οι 'Αμερικανοί και το ΝΑΤΟ δεν πίεσαν αρκετά την Τουρκία για να προβεί σε «παρχωρήσεις»;

Μια διαμάχη

Όσοι παρακολουθούν τον κυπριακό τύπο θα πρόσεξαν σίγουρα τον τελευταίο καιρό μια διαμάχη ανάμεσα στον

ΕΚΚΛΗΣΙΣ ΔΙ' ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΝ ΤΟΥ ΓΛΑΥΚΟΥ

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΓΛΑΥΚΟΥ

κ. Πασχάλη Πασχαλίδη, πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Μεταλλευτικῆς Ἑταιρείας τῆς Κύπρου, καὶ στὸν ὑπουργὸ Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας κ. Κολοκασιδῆ. Ὁ κ. Πασχαλίδης κατηγόρησε ἀνοικτὰ τὸν ὑπουργὸ ὅτι ματαίωσε τὴν ἔδρυσή ἐνὸς ἐργοστασίου λιπασμάτων στὴν Πάφο πού θὰ τὸ χρηματοδοτοῦσε ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωση. Ὁ κ. ὑπουργὸς ἀπάντησε πὼς τὸ ὑπουργεῖο του συμβουλεύτηκε τὴ Διεθνή Τράπεζα Ἀναπτύξεως, τῆς ὁποίας πρόεδρος — γιὰ ὅσους δὲν ξέρουν — εἶναι ὁ πρῶτος ὑπουργὸς ἀμύνης τῶν ΗΠΑ Μακναμάρα. Γιὰ πολλοὺς ὅμως αὐτὴ ἡ διαμάχη — ὁ κ. Πασχαλίδης εἶναι γνωστὸς ἄνθρωπος τοῦ προέδρου Μακαρίου — εἶχε καὶ μιὰ ἄλλη καθαρά πολιτικὴ σημαντικὴ. Αὐτὴ ἡ διαμάχη θὰ ἔδινε τὸ πρόσχημα στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο γιὰ ἓναν ἀνασχισματισμὸ τῆς κυβερνήσεώς του, μιὰ καὶ τὸ θέμα παραμένει στάσιμο ἀπὸ τότε πού ἡ Κυβέρνηση Ἑθνικῆς Ἐνότητας ναυάγησε ἐξαιτίας τῆς ἄρνησής τοῦ κ. Κληρίδη νὰ δεχτεῖ στὴν Κυβέρνηση αὐτὴ ἐκπροσώπους τῆς ΕΔΕΚ

Τὸ 1959 διεξάγονται οἱ πρῶτες προεδρικές ἐκλογές στὴν Κύπρο — ὅστερα ἀπὸ τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα καὶ τὴν ἀνεξαρτησία — στὶς ὁποῖες παίρνουν μέρος ἀπὸ τὴ μιὰ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Γιάννης Κληρίδης, γιὰ λογαριασμὸ τοῦ ἀδυναμον κόμματος τῆς «Δημοκρατικῆς Ἑνώσεως» — ὑποστηρίχθηκε τελικὰ ἀπὸ τὸ ΑΚΕΛ — πού ἦταν ἀντίθετο μὲ τὶς συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου. Ὁ Γλαῦκος, γιὸς τοῦ Γιάννη Κληρίδη, ἀνακοινώνει λίγο πρὶν τὶς ἐκλογές τὴν ὑποστήριξή του πρὸς τὸν Ἀρχ. Μακάριο δικαιολογώντας τὴ θέση του αὐτὴ μὲ τὸ γνωστὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο τοῦ Περικλῆ «μητρός τε καὶ πατρός τε.....».

καὶ τοῦ ΑΚΕΛ. Ποιὰ σχέση μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ παραίτηση Κληρίδη μὲ τὸν καθὼς φαίνεται ἀπὸ καιρὸ μελετώμενο ἀπὸ τὸν πρόεδρο Μακάριο ἀνασχισματισμὸ,

εἶναι ἐπίσης κάτι πού θὰ μᾶς δείξει τὸ ἀμέσως προσεχὲς μέλλον. Ἐκεῖνο πάντως πού ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, εἶναι τὸ γεγονός πὼς τὸ Κυπριακὸ βρίσκεται αὐτὴ τῇ στιγμῇ στὴν «κόψη τοῦ ζυγαριοῦ» καὶ ἀπὸ τὴ νέα φάση τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν πολλοὶ εἶναι ἐκείνοι πού περιμένουν μιὰ «λύση». Ἡ «κατανόηση» τῶν ἐλληνικῶν ἀπόψεων ἀπὸ τὸν κ. Σμίτ εἶναι ὅπωςδήποτε ἓνα γεγονός ἀνησυχητικὸ. Πιὸ ἀνησυχητικὸς ἀκόμα εἶναι οἱ δηλώσεις τοῦ Ἑλληνα ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Σταυρόπουλου σὲ ἐφημερίδα τῆς Λευκωσίας, ὅτι «εἶναι δύσκολο νὰ ἀποφύγει κανεὶς τὴ Διζωνικὴ, γιὰτὶ καὶ ὁ χάρτης τῆς Κύπρου δίνει αὐτὴν τὴν ἐντύπωση εἰς τοὺς ξένους» καὶ ὅτι «ἡ Διζωνικὴ κοντεῖ νὰ γίνῃ ντὲ φάκτο κατάσταση». Ἀκολούθησε βέβαια μιὰ λακωνικὴ κυβερνητικὴ ἀνακοίνωση πού ἔλεγε πὼς οἱ δηλώσεις Σταυρόπουλου «δὲν ἀπεδόθησαν καλῶς». Φαίνεται ὅμως πὼς ἐμεῖς ἀποφασίσαμε νὰ πᾶμε στὴ νέα φάση τῶν συνομιλιῶν μὲ ἀνοικτὰ χαρτιά. Κι ἂς χάσουμε.

Ὁ κ. Κληρίδης ἔγινε πρόεδρος τῆς Κύπρου στὶς 21 τοῦ Ἰούλη, λίγες, δηλαδή, μέρες μετὰ τὸ πραξικόπημα.

Ἀναλαμβάνοντας καθήκοντα «ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΕ» θεορῶν τὸν ΤΕΩΣ πρόεδρο Νικόλαο Σαμψῶν γιὰ τὶς ὑποσχέσεις του, ἀφοῦ προηγουμένα ὁρκίστηκε ἐνώπιον τοῦ τοποτηρητῆ τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου Γεννάδιου — ἐνὸς ἀπὸ τοὺς «τρεῖς μητροπολίτες» πού τώρα ἀναγνωρίζουν ὅτι «ἔσφαλαν καὶ ἡμάρτησαν» καὶ ζητοῦν «ἀπὸ τὸν Πανάγαθο νὰ τοὺς συγχωρέσει...» — τὸν ὁποῖο εἶχε ὀρίσει ἡ Χούντα. Γιὰ ἀρκετὸ μετὰ τὴν «ὁρκομοσία» του χρόνὸ ὁ κυπριακὸς λαὸς ἔζησε μὲ τὸ φοβερὸ δίλημμα: τί ἦταν τέλος πάντων ὁ κ. Κληρίδης, προεδρεύων στὴ θέση τοῦ ἀπουσιάζοντος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἢ νέος πρόεδρος σύμφωνα μὲ τὴν πραξικοπηματικὴ τάξη, καθὼς ραδιόφωνο καὶ τηλεόραση ἀναφέρονταν στὸν «πρόεδρο κ. Κληρίδη» ἐνῶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ φωτογραφία τοῦ Προέδρου Μακαρίου ἦταν ἀπαγορευμένα.

Ἀμέσως μετὰ τὸ πραξικόπημα καὶ ὅταν τὸ καθεστὼς ἐπέτρεψε, μὲ πλήρη λογοκρισία, τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἐφημερίδων, ἡ ἐφημερίδα τοῦ Ἑνιαίου Κόμματος τοῦ κ. Κληρίδη «ΑΓΩΝ», πού διευθύνεται ἀπὸ τὸν Νίκο Κόση, βουλευτὴ τοῦ κόμματος καὶ πὺ ὅστερα ὑπουργὸ τῶν Ἑσω-

Τότε πού ἦταν πρόεδρος...

τερικῶν καὶ Ἀμύνης, προεδρεύοντος τοῦ κ. Κληρίδη, κυκλοφόρησε σὰν νὰ μὴν συνέβαινε τίποτε καὶ μάλιστα μὲ τὸν ὀλοσέλιδο διπλὸ τίτλο: «ΔΕΝ ΑΝΕΤΡΑΠΗ Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΤΑΞΙΣ». Ἀπὸ τὸ κόμμα ἐπίσης τοῦ κ. Κληρίδη ἀλείυνε τὸ χουντικὸ καθεστὼς δυν ἀπὸ τοὺς ὑπουργούς του, τοὺς κ.κ. Νεοκλέους καὶ Δημητρίου, οἱ ὁποῖοι ἐξακολουθοῦν ἀκόμα καὶ σήμερα νὰ συμμετέχουν στὸ «Ἑνιαῖο Κόμμα».

Καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα συνέντευξη πού ἔδωσε στὶς 24 Ἰούλη 1974, στὸ Γραφεῖο Δημοσίων Πληροφοριῶν, ὁ «πρόεδρος» κ. Κληρίδης:

ΕΡ: Ἡ κυβερνήσις Σαμψῶν ἐδήλωσεν ὅτι θὰ προκηρύξῃ ἐκλογὰς τὸ ἀργότερον ἐντὸς ἐνὸς ἔτους. Ποία ἢ στάσις σας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου;

ΑΠ: Ἡ ἀποψίς μου εἶναι ὅτι

πρέπει νὰ διεξαχθοῦν ἐκλογαὶ τὸ ταχύτερον δυνατόν καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει οὐχὶ ἀργότερον μερικῶν μηνῶν.

ΕΡ: Ἐδηλώσατε ὅτι τὸ θέμα ἐπανόδου ἢ μὴ τοῦ Μακαρίου εἶναι θέμα τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ τὸν Κυπριακὸν λαόν. Μᾶς ἔχετε ἀφήσει μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι σεῖς προσωπικῶς δὲν ἐννοεῖτε τὴν ἐπάνοδο τοῦ δημοκρατικῶς ἐκλεγέντος προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Εἶναι ὀρθὴ ἡ ἐκτίμησις;

ΑΠ: Ἡ θέσις μου εἶναι ὅτι ἔχουν συμβῆ πολλὰ πράγματα κατὰ τὰς ὀλίγας τελευταίας ἑβδομάδας καὶ δὲν δύναμαι ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ εἰπω πῶς θὰ ἀντιμετωπισθῇ αὐτὴ ἡ κατάσταση. Θὰ ἦτο καλύτερον πρὸς τὸ παρὸν ὅπως ἀφήσωμεν τὸ θέμα τοῦτο εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ.

ΕΡ: Πῶς θὰ ἐκφράσῃ ὁ λαὸς τὴν ἀπόφασίν του εἰς τὸ θέμα τῆς ἐπανόδου ἢ μὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου;

ΑΠ: Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἀνέφερα ὅτι πιστεύω ὅτι θὰ παρῇ ἀνάγκη ἐκλογῶν εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον.

ΕΡ: Εἰς τὰς ἐκλογὰς αὐτὰς θὰ ἡδύνατο ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος νὰ ὑποβάλῃ ὑποψηφιότητα διὰ τὴν προεδρίαν;

ΑΠ: Εἰς μίαν ἐλευθερὰν χώραν καθὲς πολίτης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑποβάλῃ ὑποψηφιότητα εἰς τὰς ἐκλογὰς.

ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ

Ένα δεμελιακό πρόβλημα που πρέπει να λυθεί άμεσα

Του Πλουτή Σέρβα

Έπέστρεψα από την Κύπρο με τη διαπίστωση ότι οι περισσότεροι πολιτικοί και κρατικοί παράγοντες βλέπουν σήμερα τη λύση του Κυπριακού σά θέμα μακρόχρονης συνεπούς πάλης για μιὰ ἀκέραιη και ἀνεξάρτητη Κύπρο. Έχουν ἀπαυδήσει ἀπὸ τὸν ἐμπαιγμὸ τῶν Μεγάλων, καί, προπαντός, τῶν Ὑπερμεγάλων. Καί ἐλεηνολογοῦν ὅλους αὐτοὺς τοὺς «ἐπιφανεῖς», πὺ ἐξακολουθοῦν, ἀκόμη, νὰ παίζου, καταγέλαστα, τὸ παιχνίδι τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης Μεγάλης Δύναμης.

Γι' αὐτοὺς, καί γιὰ τὸ σύνολο, σχεδόν, τοῦ λαοῦ τὸ πρόβλημα προβάλλει, κυρίως, σὰν πρόβλημα ἐσωτερικό. Ἐσωτερικό μὲ τὴ διπλή του ἀποψη. Τὴν αὐτοάμυνα καί, ταυτόχρονα, τὴ φροντίδα γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Πρώτιστα, νὰ προσεχτεῖ ὁ ἄνθρωπος, σὰν τὸ πιὸ πολύτιμο κεφάλαιο — ἀγωνιστικό, παραγωγικό. Νὰ ζήσουν καλύτερα, μὲ παλμὸ καὶ αὐτοπεποίθηση ὅλοι οἱ Κύπριοι. Καί, κείνοι πὺ ἔχασαν τὰ σπίτια τους, νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν ἐπαιτεία στὴ δημιουργία. Τὸ προσφυγικὸ νὰ συγκεντρώσει τὸ μᾶξιμουμ τῆς κρατικῆς προσοχῆς. Τὸ ταχύτερο τὸ ψαλίδι νὰ κλείσει καὶ νὰ παύσει ὁ πρόσφυγας νὰ ἔναι πρόσφυγας, σὲ ἀγωνιστικὸ χῶρο, ὅπου οἱ περισσότεροι συμπατριῶτες του δὲν εἶναι πρόσφυγες καὶ ἡ πάλη γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ νησιοῦ πρέπει νὰ ἔχει κοινὸ στρατόπεδο καὶ κοινὸ στόχο. "Ολοι οἱ Κύπριοι, μὲ ἴσους ὅρους, μὲ μιὰ ψυχὴ καὶ μιὰ καρδιά νὰ γίνουν ἀκαταμάχητοι ἀγωνιστὲς στὴ μακρόχρονη ἀντίσταση.

Μὰ γιὰ νὰ γίνουν ὅλοι ἀγωνιστὲς πρέπει πρὶν ἀπ' ὅλα οἱ πρόσφυγες νὰ γίνουν παραγωγοί, ἐφόσον ἡ τωρινὴ ἀντιστασιακὴ φάση (μεγάλῃ ἢ μικρῇ; Κανεῖς δὲν ξέρει πόσον καιρὸ θὰ διαρκέσει) καταγράφεται σὰ στάδιο εἰρηνικῆς ἐμπόλεμης κατάστασης.

Τὸ προσφυγικὸ εἶναι σήμερα θεμελιακὸ πρόβλημα. "Ας τὸ δοῦμε στὴ βάση του.

Οἱ ἀριθμοὶ

Καί ἂς ἀρχίσουμε ἀπὸ τοὺς ἀριθμούς. Διακόσιες χιλιάδες Κυπρίους, τὰ σαράντα τοῖς ἑκατὸ τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ξεριζώσε ἡ λαίλαπα, πὺ, πρὶν ἀπὸ δεκαοχτὼ μῆνες, εἶχε ξεσπάσει μὲ τὴν τουρκοαμερικανικὴ εἰσβολὴ καὶ μὲ πρωτεργάτες τοὺς χρηματοδοτούμενους ἀπὸ τὴ CIA, «Ἕλληνες» χουντικούς. Σὲ πολὺὰ δισεκατομμύρια λίρες ὑπολογίζονται οἱ ὑλικὲς ζημιές. 5.000 σκοτώθηκαν ἢ

θεωροῦνται «ἀγνοημένοι» (δηλαδὴ ἕνας στοὺς ἑκατὸ Ἕλληνες). Ἄλλες 9.000 παραμένιναν ἐγκλωβισμένοι στὴν κατεχόμενη γῆ, 120 ἑλληνικὲς κοινότητες (τὰ 20%) διαλύθηκαν καὶ 29 (τὰ 7%) παραμένιναν αἰχμάλωτες κάτω ἀπὸ τὶς μπότες τῶν Τούρκων.

Τὸ πλῆγμα ἦταν βαρύντατο. Μεταφέροντάς το ἀναλογικά στὶς μεγάλες χώρες μπορούμε νὰ φανταστοῦμε τὴν ἀκόλουθη εἰκόνα:

- 98 ἐκ. ξεριζωμένους στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση
- 84 ἐκ. ξεριζωμένους στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖς
- 24,8 ἐκ. ξεριζωμένους στὴ Δυτικὴ Γερμανία
- 22 ἐκ. ξεριζωμένους στὴν Ἀγγλία
- 20,8 ἐκ. ξεριζωμένους στὴ Γαλλία
- 14 ἐκ. ξεριζωμένους στὴν Τουρκία
- 3,3 ἐκ. ξεριζωμένους στὴν Ἑλλάδα

Ἦταν τρομαχτικὸ τὸ δράμα πὺ δημιουργόνταν καὶ τεράστια τὰ προβλήματα πὺ πρόβhallαν. Ἀργότερα, σὲ δυὸ φάσεις, τὸ δράμα πῆρε τὴν ἐπέχτασή του καὶ στοὺς σύνοικους Τουρκοκύπριους. Πρῶτα, μὲ τὴν ἐξωφρενικὴ ἀπόφαση, κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τοῦ Ρανούφ Ντενκτάς, τῶν Βρετανῶν νὰ ἑξαποστείλουν στὸν τουρκοκρατούμενο βορρᾶ τὶς δέκα χιλιάδες τῶν Τουρκοκυπρίων πὺ κατέφυγαν στὶς βρετανικὲς βάσεις. Καί ὕστερα μὲ κείνη τὴν τραγικὴ ἀπόφαση τῆς Διάσκεψης τῆς Βιέννης πὺ ἐπέτρεπε στὸν Ντενκτάς νὰ ξεριζώσει ἀπ' ὅλες τὶς κυπριακὲς ἐπαρχίες ὅλους τοὺς Τουρκοκύπριους καὶ σὰν ἀγέλες νὰ τοὺς μαντρίσει στὸ βορρᾶ, γιὰ νὰ πραγματοποιήσει τὸ ἐξάλλο ὄνειρό του νὰ δημιουργήσει τάχα μαζί μὲ τὶς πολλὰς χιλιάδες τοὺς Τούρκους (ἀκληροῦς ἀνατολίτες, Λαζοὺς, Πακιστανοὺς καὶ ἀτσίγγανους) τὸ τουρκοκυπριακὸ κράτος, ὅπου ἡ ζωὴ μετατράπηκε σὲ κόλαση πραγματικὴ. Ποιὰ ἡ νέα ζωὴ τῶν Τουρκοκυπρίων στὴ νέα γῆ τῆς ἐπαγγελίας; Τὰ στοιχεῖα πὺ τὴ συνιστοῦν μπορεῖ κανεῖς νὰ τὰ συγκεντρώσει ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς τουρκοκυπριακὲς ἐφημερίδες καὶ ἀπὸ κείνους τοὺς σύνοικους πὺ δρασκελίζοντας (μὲ κίνδυνο θανάτου) τὰ «νέα σύνορα» ἐπανέρχονται στὴν παλιὰ στέγη τους, ἢ προστρέχουν στὶς ἑλληνοκυπριακὲς διευκολύνσεις γιὰ νὰ μεταναστεύσουν στὴν Ἀγγλία.

Πρέπει νὰ ὁμολογηθεῖ πὺς χάρις στὴ διεθνή, καὶ πρὸ παντὸς τὴν ἐλληνικὴ, ἀλληλεγγύη, σημαντικὴ ἀνακούφιση προσφέρθηκε (στὸ δεκαοχτάμηνο διάστημα) καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ προσφέρεται. Ἀπὸ τὶς 207 χιλιάδες Ἕλληνες ξεριζωμένους (μερικὲς χιλιάδες κατέφυγαν στὸ ἐξωτερικὸ) πὺ εἶχαν ἀνάγκη βοήθειας, σὲ στέγη, σὲ τρόφιμα καὶ ἄλλα στοιχειώδη μέσα διαβίωσης, σήμερα, σύμφωνα μὲ τὰ ἐπίσημα δεδομένα τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1975, παραχωρεῖται βοήθεια σὲ 165.438.

Φυσικά, οὔτε νὰ τὸ σκεφτεῖ κανεῖς πὺς ἡ παραχωρούμενη βοήθεια εἶναι ἡ ἀπαιτούμενη. Περιορίζεται στὰ ἐλάχιστα στοιχειώδη μιᾶς ἐπιβίωσης κάτω ἀπὸ συνθήκες πὺ ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν τραγικὲς. Συνθήκες ἀφόρητου συνωστισμοῦ σὲ καταυλισμούς. Στὰ ἀντίσκηνα δὲν ἔχουν παραμείνει παρὰ 15.700 πρόσωπα. Ἐλάχιστα τρόφιμα, μηδαμινὰ χρηματικὰ ἐπιδόματα. Δύσκολες συνθήκες ἐκπαίδευσης. Καὶ τὸ χειρότερο, γιὰ τοὺς περισσότερους πρόσφυγες λόγια παρηγοριάς καὶ ἀναμονὴ χωρὶς δουλειά, μέσα στὶς φοβερὲς ψυχολογικὲς συνθήκες πὺ δημιουργεῖ τὸ συναίσθημα μιᾶς παρασιτικῆς ἐπαιτητικῆς ζωῆς.

«Προγραμματισμός»

Λέει τὸ κράτος πὺς ἔχει προγραμματίσει τὴν πορεία γιὰ μιὰ ἀποκατάσταση τῶν προσφύγων μέσα σὲ συνθήκες παραγωγῆς. Καὶ ἔχει προβάλει μ' ἕνα Ἐκτακτὸ Σχέδιο Οἰκονομικῆς Δράσεως γιὰ τὸ

1975-76. Τα κύρια σημεία αυτού του Σχεδίου περιλαμβάνουν:

α) Τη δημιουργία εύκαιρων απασχόλησης όσο το δυνατό περισσότερων ατόμων.

β) Την αναπλήρωση όσο το δυνατό μεγαλύτερου μέρους της απολεσθείσης παραγωγής.

γ) Την αναπλήρωση και εξοικονόμηση όσο το δυνατό περισσότερων συναλλαγματικών αποθεμάτων και

δ) Τη δικαιότερη κατανομή των έκ της έκτακτου καταστάσεως οικονομικών βαρών και την εξασφάλιση ενός κατωτάτου αποδεκτού επιπέδου διαβίωσης γιαλόκληρο τόν πληθυσμό».

Όμως, από όσα έχουν γίνει στα 1975 φαίνεται πώς, αν εξαίρουμε κανείς το σχετικό με την εξοικονόμηση των συναλλαγματικών αποθεμάτων κεφάλαιο (ή κυπριακή λίρα ως τα σήμερα κρατιέται έναντι του εξωτερικού νομίσματος σταθερά) ή πορεία για την πραγματοποίηση του Σχεδίου δε βγαίνει σε κείνη την ορθολογιστική γραμμή, που επιβάλλουν από τη μία οι ανάγκες της παραγωγής και από την άλλη οι απαιτήσεις για «μιά δικαιότερη κατανομή των έκ της έκτακτου καταστάσεως οικονομικών βαρών». Μπορεί να ισχυριστεί κανείς πώς κάτι το έντελως αντίθετο συμβαίνει. Και τα γεγονότα, όπως τα αντικρίσα στην Κύπρο, είναι κραυγαλέα.

Ο Διοικητής του κολοσσιού Συνεργατικού Κινήματος, κ. Άνδρέας Άζινας, που δεν είναι ένταγμένος σοσιαλιστής, είναι ο μόνος από τους εκφραστές της κυπριακής οικονομίας, που αντικρίζει το θέμα της ανόρθωσης κατά τρόπο ορθολογιστικά (τολμηρά θά 'λεγαν οι άστοι οικονομολόγοι έπίσημοι) προοδευτικό. Διανοείται κατά τρόπο που προκαλεί έντονες έντυπώσεις στο συνομιλητή του. 'Η οικονομία μας — λέει — για ν' αποδώσει καρπούς πρέπει να θεμελιωθεί συνεταιριστικά, πέστε το σοσιαλιστικά. Οι αντικειμενικές συνθήκες που δημιουργήσε ή τουρκική εισβολή, είναι εκείνες που μάς επιβάλλουν να δούμε το όλο προσφυγικό πρόβλημα με ρωμαλεότητα. Δεν λύνεις το πρόβλημά σου, προσφέροντας στον πρόσφυγα έπιδόματα και στέγη, εκεί που δεν υπάρχουν πλαίσια παραγωγής. Τον πρόσφυγα πρέπει, πρωτίστως, να τον συνδέσεις με την παραγωγή. Και μάλιστα τη συνεταιριστική παραγωγή. Τα παλιά ταμπούρια της καθεστηκυίας τάξεως πρέπει να πέσουν. Οι παλιές μέθοδοι είναι τόσο άπληχαιωμένες και έντελως απαράδεχτες με τις νέες συνθήκες που δημιουργήσε ή εισβολή. Και που προστάζουν άλλαγή πορείας. Το μέλλον παντού, και ιδιαίτερα για μάς, προδιαγράφεται συνεταιριστικά, σοσιαλιστικά. Και το Κυπριακό Συνεργατικό Κίνημα είναι ήδη έτοιμο να παίξει πρωτοποριακό ρόλο. 'Αν βοηθήσει το κράτος.

Και πραγματικά, αν ρίξεις μιά ματιά στο παρελθόν, στα χρόνια πριν από την εισβολή, θά σταθείς με θαυμασμό μπροστά στα μέχρι σήμερα έπιτεύγματα του Κυπριακού Συνεργατικού Κινήματος. 'Ισχυροί συγκεντρωτικοί και προμηθευτικοί συνεργατικοί οργανισμοί δεσπόζουν σήμερα στο Νησί. Συγκεντρώνουν σχεδόν

τό σύνολο των βασικών αγροτικών προϊόντων (άμπελουργικά, χαρούπια, πατάτες, έσπεριδοειδή, λάδι κ.τ.λ.) και τό εξάγουν στό έξωτερικό, κυρίως έπ' ανταλλαγή βασικών βιομηχανικών αγαθών. Συνεργατικές πιστωτικές εταιρίες, κάτω από την αίγίδα της άκμαίας Συνεργατικής Τράπεζας, χρηματοδοτούν τούς παραγωγούς και τούς προμηθεύουν με μηχανικά αγροτικά εργαλεία, λιπάσματα, σπόρους. Συνεργατικά παντοπωλεία είναι σπαρμένα στίς πόλεις και στό κάθε χωριό. Η Συνεργατική Τράπεζα διεξάγει τίς δοσοληψίες της (πώλη και αγοράζει) με τούς κρατικούς οργανισμούς του έξωτερικού και ιδίως των σοσιαλιστικών χωρών. (Άλλά δέν πρόκειται νά γίνει εδώ αναφορά στίς σημαντικές και άάπολλες δραστηριότητες του Κυπριακού Συνεργατικού Κινήματος. Γι' αυτό, θά μπορούσε νά άπασχολεί κανείς σέ σειρά άρθρων).

Σήμερα, αυτό τό διεθνώς κύρους Συνεργατικό Κίνημα, πού έχει ήδη όργανώσει τό Συνεργατικό Παγκύπριο Κολλέγιο του και πού ήταν έτοιμο (άν δέ μεσολαβούσε ή είσβολή) νά εκδώσει την καθημερινή Συνεργατική του έφημερίδα και νά στήσει εργοστάσιο συναρμολόγησης μεγάλων φορτηγών και έπιβατικών αυτοκινήτων, είναι έτοιμο νά προχωρήσει σέ παραγωγικούς συνεταιρισμούς, πραγματοποιώντας όνειρα πού έπρεπε νά είχαν ήδη άπασχολήσει τά ισχυρά πολιτικά κόμματα της νήσου. Καί τούτο, άς σημειωθεί, ότι από πολλά χρόνια (πριν από την είσβολή) τό Κυπριακό Συνεργατικό Κίνημα άποτελούσε και άποτελεί τό φόβο και τόν τρόμο του ιδιωτικού έμπορικου κεφαλαίου.

“Όμως, άλλες είναι οί κατευθύνσεις των Κυπρίων έπισήμων. Έκπρόσωποι, αυτοί, του κατεστημένου, προσπαθούν νά κρατήσουν τά πράγματα στό κατεστημένο. Κι ούτε πού τά τό παραδεχτούν πώς ή σύγχρονη κυπριακή πραγματικότητα, δημιουργημένη από την είσβολή και τό προσφυγικό πρόβλημα, άπαιτούν έπιταχτικά άλλες λύσεις, έξω από τό κατεστημένο. Καί νά τά παραδείγματα:

1. “Αν εξαίρεσεις τά ξενοδοχεία (ιδιωτικά και εκκλησιαστικά), πού άποτελούν ισχυρό παράγοντα της δραστηριότητας των δυό κατελιγμένων πόλεων (της Άμμοχώστου και της Κερύνειας), ύπηρχαν εκεί, ιδιαίτερα στην Άμμόχωστο, και άλλες μικροβιομηχανίες, ειδών ένδύσεως, πλαστικών κτλ. Με τόν ξεριζωμό, είναι φανερό πώς καταδικάστηκαν στό μαρasmus και οί ιδιοκτήτες των εργοστασίων και τό εργατοπαλληλικό προσωπικό. “Όλοι έγιναν πρόσφυγες. “Όλοι χρειάζονται βοήθεια για νά σταθούν στά πόδια τους. Καί τό όρθό, άν στό μυαλό των άρμοδίων δέν επικρατούσε ή σκέψη νά διατηρηθούν οί παλιές κατεστημένες τάξεις, και ή άπόσταση άνάμεσα στους πλούσιους και τούς φτωχούς νά μεγαλώνει (νά γίνονται οί πρώτοι πλουσιότεροι και οί δεύτεροι φτωχότεροι), ήταν όλοι τό ίδιο, σάν ξεριζωμένοι νά βοηθηθούν.

“Όμως τά μεγάλα βοηθήματα των εκατοντάδων χιλιάδων μικρών, με την εγκατάσταση των νέων μικροβιομηχανιών δέν παραχωρούνται στό σύνολο του έργατο-

υπαλληλικού προσωπικού, πού μοχθοΰσε και δημιουργούσε στίς καταχτημένες έπιχειρήσεις. Θά μπορούσαν αυτοί, με την έμπειρία τους, με μέθοδες αυτοδιαχείρισης και κάτω από τόν κρατικό έλεγχο, νά στήσουν τίς νέες έπιχειρήσεις, νά τίς κάμουν ν' άποδίνουν πιο προσοδοφόρα, για τό δικό τους και τό γενικότερο καλό. Άντίθετα, όλες οί διευκολύνσεις παραχωρούνται στους παλιούς προνομιστικούς, για νά συνεχίσουν, όπως και πριν την κατοχή, την ιδιωτική εκμετάλλευση σέ βάρος εκείνων, πού, όπως κι αυτοί, όλα τά έχασαν. Κι αυτό για νά μήν αλλάξει τίποτα από τό παλιό, όταν ή νέα άγωνιστική κατάσταση άπαιτεί συνεργατικές μέθοδες στην αντίκριση των προβλημάτων της αντίστασης, της άνασφάλωσης και της δημιουργίας. Καί ύπάρχουν περιπτώσεις πού οί παλιοί έπιχειρηματίες, αφήνοντας τίς ευθύνες της διαχείρισης στό άνώτερο υπάλληλικό τους προσωπικό, στρέφονται πρds την Έλλάδα, για νά στήσουν εδώ νέες έπιχειρήσεις στηριζόμενοι στό χρήμα πού έχει συσσωρευθεί για τίς άνάγκες των προσφύγων, ένw τό «Σχέδιο Οικονομικής Δράσεως» διααλεί πώς «δικαιότερη πρέπει νά' είναι ή κατανομή των οικονομικών βαρών».

2. Η ένδυματική μικροβιομηχανία (κατασκευή κοστούμιών, ύποκαμίων, έσωρούχων, πουλόβερ κτλ) από καιρό άκμάζει στην Κύπρο, χάρις στό φτηνότερα από τίς άλλες χώρες άμειβόμενο προσωπικό και τά τελειοποιημένα μηχανήματα. Μιά τέτοια έπιχείρηση, πού από τό τίποτα είχε ξεκινήσει πριν από λίγα χρόνια, με την πρωτοβουλία δυό αδελφών ραφτάδων, παραδίνει σήμερα στην αγορά (έσωτερική και έξωτερική) δύο χιλιάδες ύποκαμια στήν ήμέρα, έκτός από τά άλλα είδη, πανωφόρια, κοστούμια κτλ. Καί ή ζήτηση για τά τέτοια είδη αυξάνει ραγδαία. Άπλώνει ως την Κεντρική Ευρώπη και έχει φτάσει ως τη Λαϊκή Κίνα. Χέρια πολλά άπαιτεί αυτός ό κλάδος της βιομηχανίας, πού χωρίς έπιρροήτες εγκαταστάσεις μπορούσε νά περάσει σέ τρεις βάρδιες, δουλεύοντας νυχτοήμερα. “Όμως τούτο δέν έγινε. Καί τό έπιχείρημα, βγαλμένο από τό στόμα του ίδιου του ύπουργού Βιομηχανίας και Έμπορίου, είναι ότι «τά κορίτσια δέν είναι διατεθειμένα νά δουλεύουν τίς νυχτερινές ώρες». “Όμως, διερωτάται κανείς, πώς τά άλλα κορίτσια πού δουλεύουν στά κυπριακά νοσοκομεία, χωρίς νά έγερθεί ποτέ κανένα πρόβλημα, άπασχολούνται σέ συνεχείς βάρδιες;

3. ‘Ο ύπουργός των Έσωτερικών, σέ μιá φιλική συνάντησή μας μου ‘λεγε ότι άνετα είναι σέ θέση νά άποκαταστήσει στην Πάφο, σέ χώρους πού εγκατέλειψαν οί Τουρκοκύπριοι και σ' άλλους παραγωγικούς χώρους, ως τριάντα χιλιάδες πρόσφυγες. “Όμως, δέν πάνε, λέει, οί πρόσφυγες στην Πάφο». Γιατί; Καί πώς μπορεί αυτό νά αιτιολογηθεί, όταν, από τη μέρα της κατοχής, πολλές χιλιάδες πρόσφυγες έχουν μεταναστεύσει, χωρίς θετικές προοπτικές δουλειάς, στην Άγγλία, στην Έλλάδα, στην Αυστραλία, ένw ως τρεις χιλιάδες εργάτες έπίσημα έχουν άποσταλεί στη Βουλγαρία για οίκοδομικές δουλειές; Τό έρώτημα είναι τραγικό.

Και διερωτάται κανείς, τί έχουν κάμει τό κράτος και τά πολιτικά κόμματα για νά νά πειστούν οί πρόσφυγες; Ποιές παραγωγικές προϋποθέσεις έχει προδιαγράψει τό «Σχέδιο Οικονομικής Δράσεως»; Ποιά μέτρα έχει λάβει τό κράτος για νά προσελκύσει τούς πρόσφυγες πρds τούς ευφόρους χώρους της έπαρχίας της Πάφου; Καί συγκεκριμένα: Πώς μέχρι σήμερα, τό ίδιο τό κράτος, έπιτρέπει νά διατηρούνται σέ ισχύ εκείνα τά άδιανόητα ένοικιαστήρια συμβόλαια, πού όρισμένοι σπεκουλαδόροι συνήψαν με τούς μεταφερμένους στό βορρά Τουρκοκύπριους για την εκμετάλλευση της πλούσιας γης πού άφησαν πίσω τους, όταν ήδη με νόμο έχει άποφασιστεί ή έπίταξη όλων των τουρκοκυπριακών περιουσιών; Καί σκέφτεται κανείς τί όργανος παραγωγής μπορούσε νά δημιουργηθεί στην Πάφο, με τό σημερινό άνεργο εργατικό προσφυγικό δυναμικό, άν δινόταν ή ευκαιρία στό Συνεργατικό Κίνημα νά άπλώσει εκεί τίς δραστηριότητές του, πάνω στή βάση των παραγωγικών συνεταιρισμών.

Στην Κύπρο, όπου σωστά έχει άποφασιστεί ότι για νά τραβήξει ό έθνικο-άπελευθερωτικός άγώνας σ' αίσιο άποτέλεσμα, πρέπει νά χαραχτεί μακρόχρονη πολιτική, δέν έχουν προβάλλει, ακόμη, εκείνες οί δυνάμεις, πού έπιταχτικά θά έθεταν τη γραμμή, ότι τό πρόβλημα του μακροχρόνιου άγώνα δέν μπορεί νά λυθεί με στείρα, άγονή άναμονή, στηριζόμενη στην περιθάλψη των προσφύγων με βάση την έπαρχία, και στό χρονικό διάστημα πού θά έπιτρέψει στόν έλληνισμό νά προβάλλει με πολεμική ικανότητα. Φυσικά, πολεμική ικανότητα άπαιτείται. “Όμως ό μακρόχρονος άγώνας κυρίως πρέπει νά στηριχτεί πάνω στην πνοή της παραγωγής, της δημιουργίας. Στην πορεία του, αυτός ό άγώνας, συνδυάζεται άμεσα με τό όλο κοινωνικό πρόβλημα, πού ή λύση του αρχίζει από τό σημείο πού άπαιτεί όπως οί ξεριζωμένοι παύσουν νά είναι πρόσφυγες. Νά άποκατασταθούν τό ταχύτερο, πάνω σέ βάση συνεργατική, σοσιαλιστική. Νά γίνουν όλοι παραγωγοί. Νά οργανώνουν τη γη και νά αυτοδιαχειρίζονται τίς νέες έπιχειρήσεις.

Κι αυτό, ν' αρχίσει άμέσως (πρό καιρού έπρεπε νά είχε αρχίσει), έστω κι άν νέες, πιο έλπιδοφόρες διαπραγματεύσεις άναμένονται για τίς 17 του Φλεβάρη. Άντίθεση δέν ύπάρχει. Έδώ ύπάρχει θέση και σύνθεση. Γιατί κι άν ακόμη, σέ διάστημα πού θά 'ναι μικρότερο από τό προσδοκώμενο, έπιστρέψουν όλοι οί πρόσφυγες στά σπίτια τους, ή πορεία πρds μία συνεταιριστική εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων της νήσου, θά 'ναι κωμικό νά ισχυριστεί κανείς πώς θά πάει χαμένη. Άντίθετα, είναι ή μόνη ρωμαλέα πορεία στην έφαρμογή γραμμής πού νά μήν ύποχωρεί στά τουρκοαμερικανικά σχέδια και άποτελεί τη μοναδικά σωστή βάση για τη λύση, την προοδευτική λύση όλων των πολλαπλών προβλημάτων πού θά έγερθούν μετά τόν τερατισμό της κατοχής, πού όπωσδήποτε πρέπει νά τείνουν στην άδελφική συμβίωση των Έλλήνων και Τούρκων συνοίκων, τη στηριζόμενη στίς προϋποθέσεις μιáς σοσιαλιστικής νέας ζωής.

Οί σημερινοί πολιτικοί φορείς του παγκόσμιου λαϊκού επαναστατικού κινήματος, πέρα από το γεωγραφικό τους διαχωρισμό, διαφορίζονται, ουσιαστικά, μόνο γύρω από το θέμα της αυτονομίας τους.

Όσοι από τους πολιτικούς φορείς επιδιώκουν την αυτονομία τους από ήγετικά κέντρα λήψης αποφάσεων, αυτοονομάζονται ανανεωτές και κατηγορούνται από την άλλη πλευρά ως «άνανθεωρητές».

Όσοι, πάλι, από τους πολιτικούς φορείς επιδιώκουν, άλλοι να αναγνωρίζουν και άλλοι να διατηρούν, τα διεθνιστικά κέντρα λήψης αποφάσεων — άσχετα αν έχουν τώρα πολλαπλασιαστεί — αυτοονομάζονται γνήσιοι μαρξιστές-λενινιστές και κατηγορούνται από την άλλη πλευρά ως «δογματιστές».

Στην ουσία, λοιπόν, η διαπάλη διεξάγεται μέσα σε πλαίσια εφ' εαυτού τους καθορισμένα και περιορισμένα, τα οποία δεν επιτρέπουν ούτε τα ανοίγματα που απαιτούν οι καιροί, ούτε την επιστημονική μελέτη, ούτε τη ρεαλιστική αντιμετώπιση της πραγματικότητας, αλλά ούτε και όσα η θεωρία του επιστημονικού σοσιαλισμού διδάσκει.

Στο θεωρητικό τομέα η διαμάχη δεύεται αλλά και περιορίζεται κατ' αποκλειστικότητα στη σφαίρα της ερμηνείας των κειμένων των Μάρξ - Ένγκελς - Λένιν, αλλά και Λούξεμπουργκ - Μάο, όπως και Γκράμσι - Τολιάτι - Λούκατς και άλλων, σε τέτοιο μάλιστα σημείο ώστε να χαρακτηρίζεται από πολλούς ως στεῖρος βυζαντινισμός.

Αντίθετα η ΕΔΑ, όπως αποδεικνύουν οι θέσεις της Προγραμματικής της Διακήρυξης, επιχειρεί να αποσπαστεί όριστικά από τα πεδία μιας στεῖρας και αναποτελεσματικής διαμάχης, από τα πλαίσια της «άνανθεωτικής» όσο και της «δογματικής μαρξιστικής ὀρθοδοξίας», και ανοίγεται διάπλατα στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που η αντικειμενική πραγματικότητα παρουσιάζει, με οδηγό τον επιστημονικό σοσιαλισμό. Κι απ' ὅ,τι φαίνεται, ὄχι ὡς μιὰ ἄλλη ερμηνεία του, ἀλλὰ ὡς ἐφαρμογή του στις σημερινές συνθήκες, στους σημερινούς καιρούς.

ΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ

Οἱ ἐπαναστατικὲς αὐτὲς τομὲς τῆς ὁποῖες ἐπιχειρεῖ νὰ χαράξει ἡ ΕΔΑ καὶ οἱ ὁποῖες τῇ διαφοροποιοῦν ἀπὸ τὰ παραδοσιακὰ πολιτικὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς καὶ τῇ χαρακτηρίζουν ὡς ἕνα νέου τύπου κόμμα, εἶναι:

Πρῶτο: Ἡ φυσιογνωμία τῆς ΕΔΑ, ὡς κόμματος τοῦ ὁποῖο ἐκφράζει πολιτικὰ τὴν κοινωνικὴν συμμαχία τῶν ἐργατῶν, τῶν ἀγροτῶν, τῶν μεσαίων στρωμάτων, τῶν ἐπιστημόνων καὶ διανοουμένων, τῆς νεολαίας.

Συνεπῶς δὲν εἶναι κόμμα μιᾶς μόνο τάξης, ἀλλὰ ὅλου τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ, ὁ ὁποῖος βρίσκεται ἀντιμέτωπος τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, τοῦ διεθνοῦς μονοπωλιακοῦ ὑπερεθνικοῦ κεφάλαιου καὶ τῆς ντόπιας οἰκονομικῆς ὀλιγαρχίας.

Ἀπὸ τὴν τοποθέτηση αὐτὴ ξεφρνί-στηκαν ὅλοι ὅσοι θεωροῦν ὅτι στὴ σημερινὴ κοινωνία βρῖσκονται ἀντιμέτωποι μόνον ὁ καπιταλιστὴς καὶ ὁ ἐργάτης παρα-

ΓΙΑ ΕΝΑ ΦΟΡΕΑ ΛΑΪΚΟ- ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟ

Τοῦ Μανώλη Γλέζου

ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ πὺν περιέχονται στὴν Προγραμματικὴ Διακήρυξη τῆς ΕΔΑ προσφέρουν μιὰ νέα προβληματικὴ στὸ λαϊκὸ προοδευτικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα ὄχι μόνον στὰ ἐλλαδικὰ ὄρια ἀλλὰ καὶ σὲ οἰκουμενικὴ κλίμακα.

Ἡ ΕΔΑ, μὲ ὅσα διακηρύσσει, ξεφεύγει, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀπὸ τὸ τυφλόληκτα πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα κατατρέβονται οἱ παραδοσιακοὶ πολιτικοὶ φορεῖς τοῦ λαϊκοῦ προοδευτικοῦ κινήματος καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ χαράξει, μὲ βαθύτατες τομὲς, ἕναν καινούριο δρόμο πρὸς τὸ σοσιαλισμὸ, ἕναν καινούριο τρόπο ἐφαρμογῆς του καὶ οἰκοδομεῖ ἕναν καινούριο τύπο λαϊκοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος.

γωγῆς πὺν δημιουργεῖ πλεόνασμα, μόνον τὸ κεφάλαιο καὶ ἡ ἐργατικὴ τάξη πὺν γεννᾷ τὸ κεφάλαιο.

Ἀλλὰ, εἶναι διαπιστωμένο πιά, ὅτι κατὰ τὴ διαδικασία τῆς παραγωγῆς, δὲν παίρνει μέρος μόνον ὁ ἐργάτης, ἀλλὰ παίρνουν μέρος ὅλοι οἱ μισθωτοὶ πὺν μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο συμμετέχουν στὴν παραγωγικὴ λειτουργία, γιατί ἡ συμβολὴ τους εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴ δημιουργία τῶν προϊόντων, ὅπως τεχνικοὶ, μηχανικοὶ, ἐπιστήμονες, ὑπάλληλοι, ἀκόμα κι ὅλοι οἱ διανοούμενοι οἱ ὁποῖοι μεταβιβάζουν στὸ προϊόν ἀξία μὲ τὴ μορφή τῶν γνώσεων.

Όσοι, λοιπόν, θέλουν νὰ σχηματιστοῦν τὰ πράγματα καὶ θεωροῦν ὅτι π.χ. οἱ γραφιάδες, οἱ κλητῆρες, οἱ δάσκαλοι, δὲν ἀνήκουν στὴν ἐργατικὴ τάξη, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ἰδιαίτερες κοινωνικὲς κατηγορίες, ὀφείλουν νὰ ἀποδείξουν ὅτι οἱ κατηγορίες αὐτὲς δὲν παίρνουν μέρος στὴν παραγωγή. Ὄφείλουν νὰ ἀποδείξουν ὅτι αὐτὲς τὶς κατηγορίες δὲν τὶς ἐκμεταλλεύεται τὸ κεφάλαιο, ὅπως ἐπίσης καὶ γιατί δὲν εἶναι ἀντιμέτωποι τοῦ κεφάλαιου.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγρότης μὲ τὸ μικρὸ κλῆρο γῆς, μὲ τὴν ἀποξένωσή του ἀπὸ τὴν ἐμπορία τοῦ προϊόντος του, μὲ τὴ δέσμευσή του στὸ κεφάλαιο καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐργαλεῖα, τὰ λιπάσματα, τὰ φυτοφάρμακα, καὶ τὶς ἐγκαταστάσεις, στὴν οὐσία δὲν εἶναι ὁ ἀποκλειστικὸς παραγωγὸς τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, ὅπως ἦταν παλαιότερα, ἀλλὰ συμμετέχει στὴ διαδικασία παραγωγῆς τους, κατέχοντας ἕνα μόνον μέρος στὸ κύκλωμα τῆς παραγωγῆς τους. Γι' αὐτὸ καὶ τὴν ὑπεραξία πὺν παράγει τοῦ τὴν κλέβει τὸ κεφάλαιο καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο συντελεῖ στὴν ἀναπαραγωγή του.

Ὅσο τώρα γι' αὐτοὺς πὺν συνηθίσαμε νὰ ἀποκαλοῦμε «μεσαία στρώματα», καὶ στὴν περίπτωσή αὐτὴ πρέπει νὰ ξεκαθα-

ρίσουμε ὅτι ἐννοοῦμε τοὺς βιοτέχνες, τοὺς ἐπαγγελματίες, τοὺς μικροὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς μικρομεσαίους ἐπιχειρηματίες μεταφορῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπασχολοῦν 0 — 9 ἄτομα καὶ ἀνέρχονται σὲ 384.369 (ἀπογραφή 27.9.1969) καὶ ἀπασχολοῦσαν 742.307 ἄτομα, ὀφείλουμε νὰ ἀντιληφθοῦμε καὶ νὰ παραδεχτοῦμε ὅτι, ἐπειδὴ παίρνουν κι οἱ ἴδιοι μέρος στὴν παραγωγή, στὴν οὐσία παράγουν καὶ αὐτοὶ ὑπεραξία, πὺν τοὺς τὴν κλέβει τὸ πιστωτικὸ κεφάλαιο καὶ εἶναι ἀπλῶς καὶ οἱ μεταβιβαστὲς τῆς κλεμμένης ὑπεραξίας τῶν ἐργαζόμενων στὶς ἐπιχειρήσεις τους πρὸς τὸ κεφάλαιο ἐπίσης.

Τὸ ἐρώτημα πὺν γεννιέται λοιπὸν εἶναι ἂν ἡ ταξικὴ ἀντίθεση ὅλων αὐτῶν τῶν στρωμάτων καὶ τάξεων πρὸς τὸ κεφάλαιο μπορεῖ νὰ γίνῃ πολιτικὴ συνείδηση καὶ νὰ ἐκφραστῇ στὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο ἀπὸ ἕναν κοινὸ πολιτικὸ φορέα.

Όσοι ἰσχυρίζονται ὅτι μόνον ἡ ἐργατικὴ τάξη ἀποκτίνει συνείδηση τῆς ταξικῆς τῆς προέλευσης, γίνεται τάξη καθ' ἑαυτὴν καὶ πρὸς ἑαυτὴν καὶ μπορεῖ κατὰ συνέπεια νὰ ἀναπτύξῃ διεκδικητικὸς καὶ ταξικὸς ἀγῶνες, νὰ ὀργανωθεῖ συνδικαλιστικὰ καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὸ ταξικὸ τῆς κόμμα, ὀφείλουν νὰ ἐξηγήσουν τότε τὸ παρακάτω φαινόμενο: Πῶς τὸ κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης «νοθεύεται» μὲ ἀγρότες, ἐπαγγελματίες, βιοτέχνες, ἐπιστήμονες, διανοούμενους, φοιτητὲς σὲ τόσο βαθμὸ καὶ ἔκταση ὥστε τελικὰ νὰ ἐκφράζῃ πολιτικὰ τὴν κοινωνικὴν συμμαχία ὅλου τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ; Ἀναφέρω ἐνδεικτικὰ ὅτι ὅταν τὸ ΚΚΕ εἶχε μεταπελευθερωτικὰ 450.000 μέλη, ἡ ἐργατικὴ τάξη ἀριθμοῦσε 270.000, χωρὶς νὰ σημαίνει ὅτι κι ὅλοι οἱ ἐργάτες ἦταν μέλη τοῦ κόμματός τους.

Τὸ ἐπόμενο ἐρώτημα πὺν γεννιέται εἶναι: Ἐξαλείφεται ὁ ταξικὸς ἀγῶνας, ὅταν ὅλος ὁ ἐργαζόμενος λαὸς (ἐργάτες,

αγρότες, επαγγελματιοβιοτέχνες, διανοούμενοι, έπιστήμονες, νέοι) που βρίσκονται σε αντίθεση με το κεφάλαιο, αγωνίζονται και διεκδικεί τη λύση των προβλημάτων του; Κατά τη γνώμη μου, όπως γίνεται δεκτό ότι το κόμμα της εργατικής τάξης εκφράζει την τάξη αυτή στο βαθμό, και μόνο τότε, που καταφέρνει να συμβάλει στη συνειδητοποίηση της και να την αντιπαραθέσει στο πολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο στον καπιταλισμό, κατά τον ίδιο τρόπο δεν μπορεί κανένας, με αφορισμούς, να αποκλείσει την ίδια δυνατότητα από ένα κόμμα όλου του εργαζόμενου λαού.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΤΡΩΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

Η σχετική μάλιστα έμπειρία από την πρόσφατη ιστορία του ελληνικού λαϊκού επαναστατικού προοδευτικού κινήματος καταδεικνύει αυτή τη δυνατότητα.

● Προσεκτική μελέτη της ελληνικής κοινωνικής στρωματογραφίας αποκαλύπτει ότι στη σημερινή ελληνική καπιταλιστική κοινωνία ή αντίφαση ανάμεσα στον κοινωνικό χαρακτήρα της παραγωγής και στην καπιταλιστική ιδιοποίηση εκφράζεται στην αντίθεση εργαζόμενου λαού (εργατών, αγροτών, βιοτεχνών, επαγγελματιών, διανοουμένων, έπιστημόνων και της νεολαίας) από τη μια μεριά, και του ιμπεριαλισμού, υπερεθνικού μονοπωλίου κεφάλαιου, ντόπιας και ξένης οικονομικής ολιγαρχίας, από την άλλη.

● Στους έντονους κοινωνικούς αγώνες της τελευταίας τριακονταπενταετίας κανένα απ' τα στρώματα ή τις τάξεις δεν υστέρησε και κανένα δεν μπόρεσε να υπερακοντίσει τα άλλα και να τεθεί στην πρωτοπορία, γιατί δούλευαν κάτω από τις ίδιες συνθήκες εκμετάλλευσης.

● Στους έντονους επίσης πολιτικούς αγώνες, της ίδιας περιόδου, όλα μαζί, και μέσα στους ίδιους κοινωνικούς πολιτικούς φορείς, αγωνίστηκαν για την ύπαρξη και σωτηρία του έθνους, για την ανεξαρτησία και τη λευτεριά της πατρίδας, για κοινωνική δικαιοσύνη στη διάρκεια της κατοχής, για την ειρήνη και τη δημοκρατική δημολότητα στα μεταπελευθερωτικά χρόνια, έναντι της δικτατορίας κατά τη στρατοκρατική τυραννία, και τώρα για τη δημοκρατικοποίηση της χώρας.

Υπάρχει βέβαια ή αντίληψη ότι αν σήμερα ή εργατική τάξη στην Ελλάδα δεν είναι πρωτοπορία, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δεν έχει βιομηχανοποιηθεί ή χώρα και γι' αυτό δεν έχει δημιουργηθεί βιομηχανικό προλεταριάτο, απαραίτητος όρος για να τεθεί στην πρωτοπορία ή εργατική τάξη.

Αλλά και στην περίπτωση της αποδοχής αυτής της άποψης, τα πράγματα τώρα έχουν αλλάξει. Γιατί ή βαθμιαία και σταθερή μετατροπή της χώρας μας σε βιομηχανική, θά επαναστατικοποιήσει αυτόματα τις παραγωγικές δυνάμεις, με την τεχνολογική αυτοματοποίηση της παραγωγής, ώστε να δημιουργείται ένας νέος τύπος εργαζόμενου, ό οποίος, είτε δουλεύει στη βαριά βιομηχανία, είτε στην ελαφριά, είτε στη γη, είτε στις μεταφορές, είτε στα γραφεία, θά πουλάει στο κεφάλαιο το αυτό είδος εργασίας. Αλλά πολύ

διαφορετικό από το γνωστό ως σήμερα.

Η τεχνολογική αυτοματοποίηση της παραγωγής καταργεί τις παραδοσιακές μορφές εργαζόμενων και δημιουργεί τον νέο τύπο του εργαζόμενου, ό οποίος μισθώνει και πάλι την εργασία του στο κεφάλαιο. Με τη διαφορά ότι ό εργαζόμενος αυτός έχει εκπαιδευτεί προηγούμενα από όλο το σύστημα παιδείας, αλλά και σε ειδικές τεχνικές σχολές, και έχει γίνει κάτοχος σειράς έπιστημονικών και τεχνικών γνώσεων απαραίτητων σήμερα για να δημιουργηθεί έργο.

Ο εργαζόμενος, έπειτα από την επανάσταση που πραγματοποιήθηκε με την τεχνολογική αυτοματοποίηση της παραγωγής, απαιτείται να είναι κατ' έξοχήν τεχνικός, έφοδιασμένος με έπιστημονικές γνώσεις και με αντίστοιχο διανοητικό και πολιτιστικό επίπεδο, κι ό εργαζόμενος αυτός στο έργοτάξιο. Κι ό εργαζόμενος αυτός είναι αντιμέτωπος με το κεφάλαιο, που με την υπεραξία του το αναπαράγει.

Η μελέτη επίσης ειδικότερα των πολιτικών φορέων του λαϊκού προοδευτικού επαναστατικού κινήματος στην Ελλάδα, προσφέρει τα παρακάτω θετικά και αρνητικά στοιχεία:

● Όσες φορές, στην τελευταία 35ετία, οι πρωτοπόρες δυνάμεις του εργαζόμενου λαού μπόρεσαν να ταυτιστούν σ' έναν ένιαίο πολιτικό φορέα, προωθήθηκαν καταπληκτικά οι αγώνες και οι κατακτήσεις του λαού. Όπως στην περίοδο της κατοχής με το ΕΑΜ και στην προδικατορική περίοδο με την ΕΔΑ.

● Όσες φορές, όμως, ό ένιαιος αυτός φορέας έχανε τον πολυσυνθετικό του χαρακτήρα και μετατρέπονταν στις ουσιαστικές του δομές σε μονοκατευθυντήριο και μονοκομματικό όργανισμό και στην πολιτική του κυριαρχούνταν από τη μονοδιάστατη πολιτική αυτού του όργανισμού, το αποτέλεσμα ήταν ταυτόσημο με την τραγωδία (Δεκέμβρης - Έμφύλιος πόλεμος - Δικτατορία).

● Όσες πάλι φορές δεν μπόρεσε να δημιουργηθεί ένιαιος πολιτικός φορέας, ή αγωνιστική διάθεση του λαού έμεινε άναξιοποίητη και άναποτελεσματική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ή περίοδος της δικτατορίας, με όλες τις συνέπειες που κανοναρχούν την πολιτική μας ζωή σήμερα και τις κατ' οικονομίαν λύσεις που δημιουργήσαν.

● Όσες φορές ό ένιαιος πολιτικός φορέας εξέφραζε την πολιτική ταυτότητα των κοινωνών επιδιώξων των πρωτοπόρων δυνάμεων του εργαζόμενου λαού, δημιουργούνταν μέσα σ' αυτόν κι ένας νέος τύπος πολιτικού φορέα, άσχημάτιστος βέβαια όργανωτικά, ό οποίος έπερνούσε τα όρια των κομμάτων που συνπαλινδιδούσαν τον ένιαίο πολιτικό φορέα, γιατί αποτελούσε τη συνισταμένη του (Ο έαμίτης π.χ. και ό έδαίτης είναι το χαρακτηριστικό παράδειγμα των αγωνιστών που δεν άνηκαν σε κανένα από τα κόμματα που συγκροτούσαν το ΕΑΜ και την ΕΔΑ και όμως αποτελούσαν την πλειοψηφία αυτών των φορέων, γιατί εξέφραζαν τη συνισταμένη τους).

Τα παραπάνω στοιχεία υποχρεώνουν στη δημιουργία ενός κόμματος το όποιο να εκφράζει πολιτικά την κοινωνική συμμαχία όλων των τάξεων, στρωμάτων και κατηγοριών του εργαζόμενου λαού, που καταπιέζεται από τον ιμπεριαλισμό, το υπερεθνικό μονοπωλιακό κεφάλαιο και την ντόπια οικονομική ολιγαρχία και τα όποια επιδιώκουν Άνεξαρτησία - Δημοκρατία - Σοσιαλισμό. Άλλά δεν είναι μόνο αυτό. Η χρεωκοπία του καπιταλιστικού συστήματος στο σύνολό του, το άγχος που δημιουργεί ή καταναλωτική κοινωνία, και ή συνειδητοποίηση της ανάγκης ότι μόνον ό σοσιαλισμός θά άπελευθερώσει τον άνθρωπο, δημιουργούν κοινωνικές δυνάμεις που πρέπει να βρουν την έκφρασή τους σ' έναν ένιαίο πολιτικό φορέα.

ΕΣΩΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Δεύτερο: Η ΕΔΑ θεωρεί θεμέλιο για την ύπόσταση, τη λειτουργία και τη δράση της την κυρίαρχη θέληση και τη δραστηριότητα των μελών της και τη ζωντανή σύνδεση με τις λαϊκές δυνάμεις που την πλαισιώνουν. Δεν είναι κόμμα μονολιθικό και δεν υίοθετεί για κανόνα έσωτερικής λειτουργίας το δημοκρατικό συγκεντρωτισμό.

Η τοποθέτηση αυτή για έναν λαϊκό προοδευτικό φορέα θεωρήθηκε από πολλούς ως άπαράδεκτη καινοτομία, γιατί, όπως ισχυρίζονται, ή συνοχή και άποτελεσματικότητας στη δράση ενός κόμματος εξασφαλίζεται μόνο με το δημοκρατικό συγκεντρωτισμό.

Ένα όμως κόμμα που επιδιώκει τη λαϊκή κυριαρχία, και άπορεύεται τη συγκεντρωτική έξουσία είναι άπαράδεκτο να μη θεσπίσει στην έσωκομματική του ζωή τους δημοκρατικούς εκείνους κανόνες οι όποιοι θά εξασφαλίσουν τη συμμετοχή των μελών του στη διαμόρφωση και λήψη των αποφάσεων.

Αν για ένα προοδευτικό κόμμα στόχος είναι ή άμεση συμμετοχή του λαού στα κοινά, πώς είναι δυνατόν αυτό το κόμμα να μη στηρίζεται στη συγκρότηση και λειτουργία του άκριβώς στην άμεση συμμετοχή των μελών του στην έπεξεργασία και λήψη των αποφάσεων;

Άποφασιστικός παράγοντας στο κόμμα είναι τα μέλη του και οι όπαδοί του, όπως και ό λαός πρέπει να είναι ό άποφασιστικός παράγοντας γι' α τη διαμόρφωση της εθνικής ζωής.

Η ΕΔΑ επιδιώκει να χτίσει όχι το κόμμα του ένός, ή των όλγων, αλλά το λαϊκό κόμμα που θά ταυνίζεται με τις πρωτοπόρες λαϊκές δυνάμεις.

Τρίτο: Η ΕΔΑ πιστεύει ότι για ένα κόμμα που επιδιώκει ριζικές κοινωνικές αλλαγές, ή μέθοδος του έπιστημονικού σοσιαλισμού είναι πολύτιμο όπλο στη μελέτη και άνάλυση της αντικειμενικής πραγματικότητας.

Παρ' όλο που δε θέτει ως όρο για τη συμμετοχή στις γραμμές της και την άνδειξη στην ήγεςία της την άποδοχή όρισμένης ιδεολογίας, θεωρεί ότι για την άνάλυση των δομών και των αντιθέσεων της ελληνικής κοινωνίας ό έπιστημονικός σοσιαλισμός προσφέρει αυτή τη δυνατό-

τητα, έπειδή είναι ακριβώς ή έπιστήμη που μελετά τους νόμους της κοινωνικής εξέλιξης παράλληλα με τη ζωή και γιατί ως έπιστήμη εξελίσσεται και τελειοποιείται όλοένα. Γιατί δέ σταματάει, ούτε μπορεί νά σταματήσει σ' ένα σημείο, αλλά συνεχώς πλουτίζεται, χωρίς άνάπαυλα, από τὰ καινούρια διδάγματα, την καινούρια πείρα, τις νέες γνώσεις που προσφέρει καθημερινά ή ζωή. Μερικές από τις θέσεις της και τὰ αξιώματά της αλλάζουν αναγκαστικά με την πάροδο του χρόνου και αντικαθίστανται ύποχρεωτικά από συμπεράσματα και νέα πορίσματα σύμφωνα με τις καινούριες ιστορικές εξελίξεις και συνθήκες.

Αντίθετα αποτελεί φαλκίδευση στην ανάπτυξη του έπιστημονικού σοσιαλισμού ή *οριοθέτηση* του σέ τóπους και χρόνους ή σέ «κείμενα ιερά» ή ακόμη και ή *προσωποποίηση* του. Όποιαδήποτε έπιστήμη από τη στιγμή που θά προσωποποιηθεί παύει νά είναι έπιστήμη, γιατί στατικοποιείται και κελυφοποιείται.

ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Τέταρτο: Ο τρόπος πού ή ΕΔΑ αντίλαμβάνεται την πορεία πρòς τò σοσιαλισμό και ó τρόπος έφαρμογής του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού της κοινωνίας.

Κατ' άρχήν ή ΕΔΑ διακηρύσσει ως τελικό της στόχο τò σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της έλληνικής κοινωνίας. Και όταν λέει *σοσιαλισμό*, δέν τόν περικóπτει, δέν τόν μισρώνει, αλλά τόν θεωρεί ως ένα σύστημα πού καταργεί την έκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο *σέ όλα τὰ επίπεδα*.

Αυτό σημαίνει ολοκληρωμένη κοινωνική δημοκρατία, με διευρυμένες ταυτόχρονα τις πολιτικές έλευθερίες και τὰ άτομικά δικαιώματα, με διασφαλισμένη έλευθερία γνώμης, έκφρασης, óργάνωσης και δράσης, με άμεση τη συμμετοχή του λαού στην έπεξεργασία και λήψη των

αποφάσεων για την οίκοδόμηση της σοσιαλιστικής κοινωνίας.

Στη σοσιαλιστική κοινωνία όραματιζόμαστε τόν πολίτη πού δέν θά είναι ó παθητικός δέκτης των κρατικών αποφάσεων, ó ύπνχοος ή ó άπλòς ψηφοφόρος πού προσέρχεται κατὰ τακτά διαστήματα για νά άλλοτριώσει τη βούλησή του σέ κάποιον διορισμένο ύποψήφιο βουλευτή, τού όποιον μάλιστα δέν έχει προτείνει ó ίδιος την ύποψηφιότητα. Άλλά, τόν υπεύθυνο πολίτη, τόν συμμετοχο των κρατικών αποφάσεων, τόν δημιουργό τους.

Έπειτ' άπ' όλ' αυτά είναι φανερό ότι απαιτείται ή *συναίνεση* και ή *συμμετοχή* του λαού για τò σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας συνυφασμένα με τò δικαίωμα της *ανάιρεσης*, και είναι ακόμα πιδό φανερό ότι τὰ παραπάνω στοιχεία δέν μπορούν νά συνυπάρξουν με τη δικτατορία του προλεταριάτου, την όποια ή ΕΔΑ άπορρίπτει.

Τὰ κόμματα τὰ όποια έχουν ως στόχο τους τò σοσιαλισμό δέν άρκει νά εξαγγέλλουν ότι είναι ύπέρ του πολυκομματισμού, της έλευθερης δραστηριότητας των κομμάτων της αντιπολίτευσης και της δυνατότητας έναλλαγής στην έξουσία, όφείλουν ταυτόχρονα νά διακηρύξουν ότι είναι αντίθετα με τη δικτατορία του προλεταριάτου.

Για όσους πάλι ίσχυρίζονται ότι χωρίς τη δικτατορία του προλεταριάτου δέ μπορούν νά αντιμετωπιστούν οι επιθέσεις της ντόπιας και ξένης αντίδρασης, άπαντούμε: Μόνον ένας έλεύθερος λαός μπορεί νά αντιμετωπίσει τις κατακτημένες του θέσεις, χρησιμοποιώντας όλα τὰ πρόσφορα μέσα άπέναντι σέ όποιονδήποτε θέλησει νά παραβεί τη δημοκρατική νομιμότητα.

Τὰ παραπάνω στοιχεία άποτελούν την προσφορά των αγωνιστών πού συναπαρ-

τίζουν την ΕΔΑ στη σημερινή νέα της παρουσία.

Πολιτική και θεωρητική σύλληψη, ως άποτέλεσμα της αναγκαίας αναγωγής πού φέρνει ή έμπειρία μιας τραγωδίας πού εκτείνεται σέ τρισήμισι δεκαετίες. Έμπειρία βασισμένη, σέ κείνα τὰ χρόνια, δυστυχώς στη συγκυριακή μέθοδο της δοκιμής. Οι έπιτυχίες και οι άποτυχίες του άγώνα προσκόμισαν τὰ άπαραίτητα διδάγματα, πού όδήγησαν σ' αυτή την επανάσταση, την ολοκληρωτική επανάσταση εναντίον της καταστημένης σκέψης και αντίληψης των παραδοσιακών φορέων, εναντίον της έπιμονής τους νά άγνοούν την πραγματικότητα, νά μιμούνται ξένα πρότυπα. Η πολιτική έπιλογή και ή θεωρητική σύλληψη ύπηρεξε ή άπαράιτητη συνέπεια αυτών των διδαγμάτων για όποιον πιστεύει στόν έπιστημονικό σοσιαλισμό και τόν έχει ως όδηγό του.

Για την αντιμετώπιση της σημερινής κρίσης στο παγκόσμιο λαϊκό επαναστατικό προοδευτικό κίνημα τὰ ήμίμετρα, οι μεταρρυθμίσεις, οι ανανεώσεις δέν πρόκειται νά όδηγήσουν παρά σέ τελμάτωση. Άπαιτούνται ριζοσπαστικά μέτρα, μια όλόκληρη επανάσταση, για νά προσαρμοστούν οι πολιτικοί φορείς στις νέες συνθήκες. Η ανανέωση, φρεσκάρε το παλιό, δέν τò αντικαθιστά. Η άριστερά αναζητά νέους τρόπους, νέες μέθοδες, νέους έντελως δρόμους, όχι φρεσκαρίσματα.

Η ΕΔΑ άνοίγει έναν δλότελα καινούριο δρόμο, χωρίς νά φοβάται τὰ ταμπού. Μακριά από προκατασκευασμένες λύσεις και έγκεφαλικά κατασκευάσματα, φιλοδοξεί, με όδηγό τόν έπιστημονικό σοσιαλισμό, νά αξιοποιήσει την έμπειρία του έλληνικού λαϊκού προοδευτικού κινήματος, νά δώσει τη δυνατότητα στους Έλληνες αγωνιστές νά κάνουν πράξη όσα διδάχτηκαν από τόν άγώνα με τόσο τραγικό μάλιστα τρόπο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 39 * ΤΗΛ. 324.6633

κυκλοφορούν

PONAANT LAINIK
Διχασμένος Έαυτός

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΜΑΡΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
Σ. ΑΜΙΝ, Α.Α. ΦΑΙΡ, Γ.Κ. ΜΑΣΙΛ, Μ. ΧΟΥΣΕΙΝ

Η κρίση του υπερπληθισμού

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ
PONAANT LAINIK
Η πολιτική της Οικογένειας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - ΕΡΓΑΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
E. MANTEL
εργατικός έλεγχος
εργατικά συμβούλια
εαυτοδιαχείριση (1)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΚ

Ἡ Παγκόσμια Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου δὲν ἀρκοῦσε, προφανῶς, γιὰ νὰ καλύψει τὰ δικαιώματα τῶν γυναικῶν. Ὁ ΟΗΕ ἀναγκάστηκε νὰ ξεκαθαρίσει τὰ πράγματα: ἐπεξεργάστηκε καὶ νιοθέτησε, μόλις τὸ 1967, τὴ Διακήρυξη γιὰ τὴν κατάρτιση τῶν διακρίσεων σὲ βάρος τῶν γυναικῶν. Ἡ μεγαλύτερή της ἀρετὴ εἶναι, ἀναμφισβήτητα, τὸ ὅτι ἐπισημαίνει τὴν ὕπαρξη τῶν διακρίσεων αὐτῶν. Ὁ ἑορτασμός τοῦ Διεθνοῦς Ἑτοῦς τῆς Γυναίκας μοιάζει μὲ μιὰ ἀκόμα πανηγυρικὴ διακήρυξη. Ὅπως κάθε ἐνορχηστρωμένη ἐκδήλωση τέτοιας ἐκτασης, θὰ χρησιμεύει ἐδῶ γιὰ νὰ ἀποκαλύψει, ἐκεῖ γιὰ νὰ συγκαλύψει κι ἄλλοῦ γιὰ νὰ κινητοποιήσει ἢ νὰ ἀδρανοποιήσει. Ὁ ρόλος της θὰ ἐξαστηθεῖ ὄχι μόνο ἀπὸ τίς δυνάμεις ποὺ θὰ ἐκδηλωθοῦν στίς ἀντιπαραθέσεις ποὺ θὰ προκύψουν γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θέμα, οὔτε μόνο ἀπὸ τὸν τρόπο (συνολικὸ ἢ μερικὸ, συγκεκριμένο ἢ ὄχι) μὲ τὸν ὁποῖο θὰ τεθοῦν τὰ προβλήματα, ἀλλὰ ἐπίσης ἀπὸ τὸ πῶς αὐτὰ τὰ προβλήματα θὰ γίνουν ἀντιληπτά.

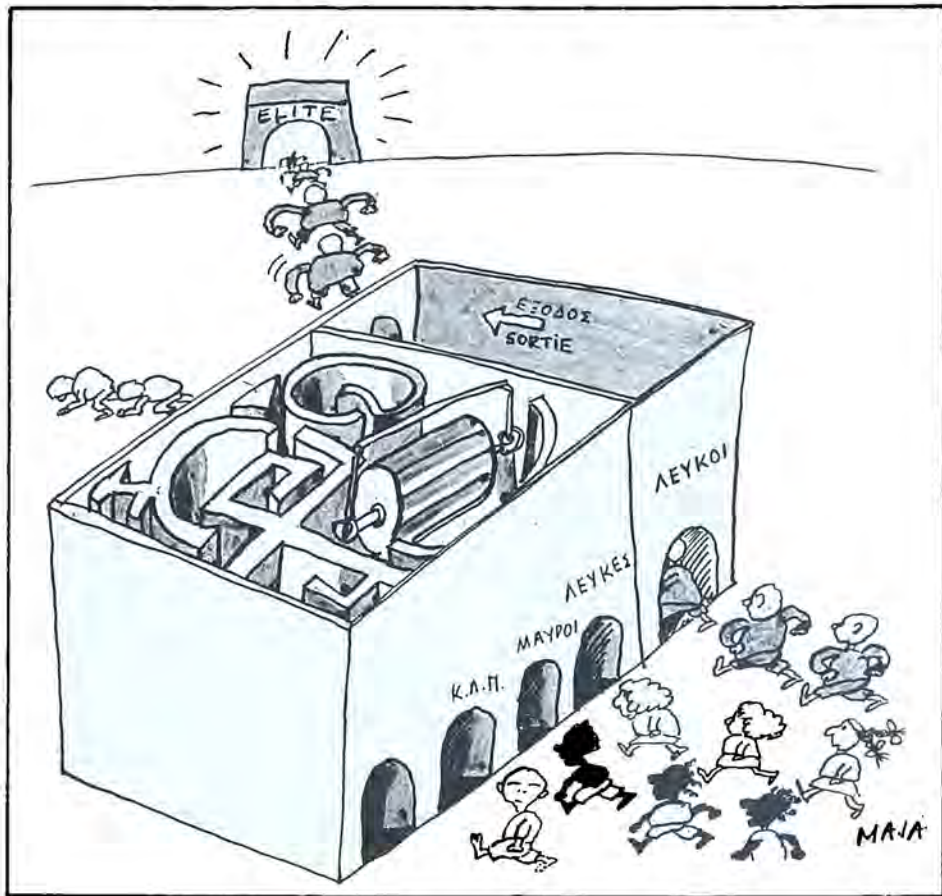
Γιὰτὸ οὔτε οἱ ἐνδείξεις οὔτε οἱ ἐκδηλώσεις ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἐπισύρουν τὴν προσοχὴ στὴ μοίρα ποὺ ἐπιφυλάσσεται στίς γυναῖκες ἔλειψαν ὡς τώρα. Ἐκεῖνο ποὺ ποτὲ δὲν ἔγινε ἀρκετά, εἶναι ἡ ἀποκρυπτογράφηση τους. Τὸ στερεότυπο τῆς μεμφίμοιρης συζύγου ποὺ ἀποδεχόμαστε τόσο εὐθυσίαις καθημερινῆς κουβέντες μας καὶ ποὺ εἶχε ἤδη χρησιμεύσει γιὰ νὰ ἀποτυπώσει γιὰ τὴν αἰωνιότητα τὴν εἰκόνα τῆς γυναίκας τοῦ Σωκράτη, δὲν ἀποτελεῖ μιὰ ἐκφραση τῆς ἄρνησης νὰ καταλάβουμε πῶς οἱ γυναῖκες ἐκδηλώνουν ἔτσι ἐδῶ καὶ χιλιετηρίδες, μὲ τὰ φτωχὰ μέσα ποὺ τοὺς ἀπομένουν, τίς πολλαπλὲς ἀποστερήσεις τους;

Σ' ἓνα ἑλληνικὸ χωριό, στὴ Μονοκκλησιά, ἀκολουθώντας μιὰ παράδοση ποὺ ἀνάγεται στὴν ἀρχαία Θράκη, ἄντρες καὶ γυναῖκες πραγματοποιοῦν μιὰ ἀντιστροφὴ τῶν ρόλων τους γιὰ μιὰ μονάχα μέρα τὸ χρόνο⁽¹⁾, (ἓνα εἶδος Ἑτήσιας Ἡμέρας τῆς Γυναίκας...). Σοφοὶ ἐθνολόγοι ἀπὸ πολλὰς δεκαετίες καὶ χάσκοντες τουρίστες ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια παρακολουθοῦν αὐτὲς τίς ἐκδηλώσεις χωρὶς νὰ ἀκοῦν τὴν ἀπεγνωσμένη ἐκκλήση τῆς ἑλληνίδας ἀγρότισσας ποὺ ἀντηχεῖ ἀπὸ πανάρχαια χρόνια: χρειάζεται νὰ ἀναποδογυρίσει ὁ κόσμος⁽²⁾, μιὰ καὶ δὲ βολεῖ νὰ ἐπαναπροσδιοριστοῦν οἱ ρόλοι τῶν δύο φύλων;

Τὰ δικαιώματα τῶν γυναικῶν σκοντάφτουν συχνὰ σὲ ἓνα εἶδος κουφαμάρας, τύφλωσης, γενικῆς ἀνικανότητας νὰ γίνουν ἀντιληπτά τὰ δεδομένα τοῦ

γυναῖκα καὶ ἐκπαίδευση

(ἡ παραχάραξη ἑνὸς δικαιώματος)

προβλήματος. Ὑπάρχει ἀντίφαση σὲ παγκόσμια κλίμακα — περισσότερο ἢ λιγότερο ἔντονη, βέβαια, κατὰ τίς χώρες καὶ τὰ κοινωνικοοικονομικὰ καὶ πολιτιστικὰ συστήματα — ἀνάμεσα στίς βαρύνουσες διακηρύξεις γιὰ τὴν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ τίς πραγματικὲς διακρίσεις σὲ βάρος τῶν γυναικῶν στοὺς τομεῖς τῆς ἐκπαίδευσης, τοῦ ἐπαγγέλ-

ματος, τῶν ρόλων ποὺ ἔχουν ὀριστεῖ γιὰ τὰ δύο φύλα μέσα στὴν κοινωνία καὶ μέσα στὴν οἰκογένεια. Οἱ διακρίσεις αὐτὲς ἰσχυροποιοῦνται ἀμοιβαῖα καὶ διαιωνίζονται τὴν ἀπόσταση ἀνάμεσα στὴ θέση τῶν ἀνδρῶν καὶ στὴ θέση τῶν γυναικῶν. Ἔτσι, παρὰ τίς ἀναμφισβήτητες προόδους ποὺ σημειώθηκαν λίγο-πολύ σ' ὅλο τὸν κόσμο καὶ ἰδιαίτερα σὲ ὀρισμένες χώρες, εἶναι πασιδῆλο, γιὰ ὅποιον μελετᾷ τὰ γεγονότα καὶ τοὺς ἀριθμούς, ὅτι ἡ κοινωνία, ὀργανωμένη ἀπὸ τοὺς ἄντρες καὶ πρὸς ὄφελός τους, ἐπανακτᾷ μὲ τὸ ἓνα χέρι ὅ,τι παραχωρεῖ μὲ τὸ ἄλλο στίς γυναῖκες.

Ι. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΣΚΟΠΟ;

Ἡ πρόσβαση τῶν γυναικῶν στὴν ἐκπαίδευση κατακτᾷ τίς βαθμίδες τῆ

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ μεταφράστηκε, μὲ μερικὲς περικοπές, ἀπὸ τὸ περιοδικὸ τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ «Perspectives», Revue Trimestrielle de l'éducation, Vol. V, No 3, UNESCO 1975, καὶ ἀναδημοσιεύεται μὲ τὴν ἄδεια τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ.

μια μετά την άλλη. 'Η διάκριση σε βάρος τους μετατοπίζεται αντίστοιχα: στις ανώτερες βαθμίδες, στο είδος της εκπαίδευσης, στο περιεχόμενο των προγραμμάτων, στην αξία των διπλωμάτων. 'Όταν ή ισότητα επιτυγχάνεται πραγματικά, δέ χρησιμεύει πιά πολύ. Παράδειγμα, ή ισότητα φοίτηση των δύο φύλων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση των αναπτυγμένων χωρών.

'Όταν στον τομέα των δικαιωμάτων των γυναικών, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση, πανηγυρίζουμε μια νίκη, έχουμε να κάνουμε, τις περισσότερες φορές, με μια καθυστερημένη κατάκτηση ή με μια έντυπωσιακή εξαίρεση. Περιμένοντας τις ουσιαστικές νίκες, ας δοϋμε ποιά είναι ή σημερινή κατάσταση.

1. 'Η διαύγεια των αριθμών

'Η πρόσβαση των γυναικών στην εκπαίδευση ακολουθεί, σε κάποια πάντοτε απόσταση, την εξάπλωση της φοίτησης των αντρών. Είτε πρόκειται για μαθήματα αλφαριθμητισμού είτε για τη φοίτηση σε κάποια από τις σχολικές βαθμίδες, οι πόρτες δέν ανοίγουν για τις γυναίκες παρά μόνο στο μέτρο που ο ανδρικός πληθυσμός κατόρθωσε να προωθηθεί σε μεγάλο βαθμό στις αντίστοιχες εκπαιδευτικές δομές.

α) αναλφαριθμητισμός

Οι συνηθισμένες αιτίες του αναλφαριθμητισμού επιδεινώνονται από την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι γυναίκες. 'Ετσι, ο αναλφαριθμητισμός, ιδιαίτερα σημαντικός στο γυναικείο πληθυσμό, δξύνει, κατ' αντανάκλαση, την απόσταση ανάμεσα στα δύο φύλα. Σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές, το ποσοστό του γυναικείου αναλφαριθμητισμού είναι ύψηλότερο από το αντίστοιχο ανδρικό ποσοστό, ανεξάρτητα από το επίπεδο αναλφαριθμητισμού της κάθε χώρας.

'Ο ακόλουθος πίνακας παρουσιάζει τὰ ποσοστά των αναλφαριθμητών σε ορισμένες χώρες, ανάλογα με το φύλο, τόσο στις πόλεις όσο και στην ύπαιθρο.

Μας επιτρέπει να διαπιστώσουμε ότι ακόμα και σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες ή απόσταση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές, είναι πολύ σημαντική.

Οι διάφορες εκθέσεις για την πρόσβαση των γυναικών στην εκπαίδευση που συντάσσονται εδώ και μερικά χρόνια από την ΟΥΝΕΣΚΟ περιέχουν πλήθος ενδιαφέροντα στοιχεία. Και είναι συναρπαστικό να διαπιστώνει κανείς, διαβάζοντας ανάμεσα στις γραμμές, τις παραλείψεις και τις αντιφάσεις που υπάρχουν στις απαντήσεις που προέρχονται από τις εκπαιδευτικές υπηρεσίες των κρατών και που αποτελούν, μαζί με τις διεθνείς στατιστικές, τὸ βασικό υλικό γι' αυτές τις μελέτες. 'Ετσι π.χ., ενώ τριαντατρείς χώρες απαντούν σε μια από τις σχετικές έρευνες⁽³⁾ ότι ένας από τους σημαντικότερους λόγους που επιβάλλουν την ὀργάνωση μαθημάτων αλφαριθμητισμού για τις γυναίκες είναι τὰ ὀφέλη που θὰ προκύψουν για τις οικογένειες και τὰ παιδιά τους, μόνο ἑφτά από τις χώρες αυτές καταγράφουν ανάμεσα στα κίνητρα που ὠθοῦν τις γυναίκες πρὸς τὰ μαθήματα αλφαριθμητισμού αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα. Παράλληλα, στις περισσότερες από αυτές τις τριαντατρείς απαντήσεις, σημειώνεται, ότι οι γυναίκες που θέλουν να παρακολουθήσουν τὰ μαθήματα αλφαριθμητισμού παρακινούνται κατὰ κύριο λόγο από την ἐλπίδα να ἐπιτύχουν κάποια επαγγελματική κατάρτιση, μια βελτίωση του μεροκάματου ή καλύτερες προϋποθέσεις για ἐξέυρεση ἐργασίας και για ἐξέλιξη στα πλαίσια του ἀσκούμενου ἐπαγγέλματος. 'Αλλά είναι φανερό, πὼς τὰ προγράμματα αλφαριθμητισμού που προσφέρονται στις γυναίκες μπορούν να διαμορφωθῶν με ἀφετηρία ή τὰ στερεότυπα περί γυναικείας ἀποστολῆς ή τὰ κίνητρα που παρακινῶν τις ἐνδιαφερόμενες. Στήν πραγματικότητα φαίνεται πὼς αὐτό που ἐπικρατεῖ στην ἐπιλογή των μαθημάτων που ἀπευθύνονται ειδικὰ στις αναλφάβητες γυναίκες είναι μια ὀρι-

σμένη ἀντίληψη τοῦ ρόλου τῆς γυναίκας. 'Ετσι, τις γυναίκες τῆς 'Αφρικής, τετραπέρατες στο ἐμπόριο, πολὺ πειρες στις ἀγροτικές ἐργασίες, που ἐπιχειροῦν να προωθηθῶν μαθαίνοντας γράμματα πρὸς μορφές κοινωνικῆς συμμετοχῆς και ἐπικοινωνίας ἀπὸ τις ὁποῖες είναι ἀποκλεισμένες ἐξ αἰτίας, ἀκριβῶς, τοῦ ἀναλφαριθμητισμοῦ τους, τὰ ἐπιμορφωτικά προγράμματα αλφαριθμητισμοῦ προβλέπουν συχνὰ να τις μάθουν να κεντοῦν ἄχρηστα πετσετάκια.

Σε ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ ἀπαντήσεων που δόθηκαν στην πιὸ πάνω ἔρευνα, οἱ εκπαιδευτικές ὑπηρεσίες των χωρῶν βεβαιώνουν κατηγορηματικά και με ἀπόλυτα καλή συνείδηση ὅτι δέν ὑπάρχει διάκριση ανάμεσα στα δύο φύλα στον τομέα τοῦ αλφαριθμητισμοῦ. 'Ωστόσο, οἱ ἀριθμοὶ ἐκφράζουν μια κατάσταση ιδιαίτερα δυσμενῆ για τις γυναίκες. 'Όταν τὸ ποσοστὸ των γυναικῶν, στο σύνολο των ἐγγεγραμμένων στα μαθήματα αλφαριθμητισμοῦ, δέν ἀντιστοιχεῖ στο ποσοστὸ τοῦ γυναικείου ἀναλφαριθμητισμοῦ, ή μορφωτικὴ ἀνισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα διαιωνίζεται, χωρίς να φανερώνεται καμιά ἀνοιχτὴ διάκριση εἰς βάρος των γυναικῶν. 'Η συνειδητοποίηση τοῦ προβλήματος και ή εὐνοϊκὴ γενικὰ στάση των ἀρχῶν ἀπέναντι στα θέματα τοῦ αλφαριθμητισμοῦ των γυναικῶν δέ φαίνεται να ἀκολουθοῦνται ἀκόμα, στις περισσότερες περιπτώσεις, ἀπὸ τὴ λήψη ειδικῶν μέτρων που θὰ ἐπέτρεπαν στις γυναίκες να ξεπεράσουν τὴν καθυστέρησή τους. 'Αντίθετα, συμβαίνει συχνὰ οἱ σκοποὶ τοῦ αλφαριθμητισμοῦ των γυναικῶν και τὰ προγράμματα τῆς ἐκπαίδευσής τους να ἐξακολουθοῦν να εἶναι διαφορετικά ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα προγράμματα που ἀπευθύνονται στους άντρες: προσανατολίζουν τις γυναίκες περισσότερο πρὸς τὸν οἰκογενειακὸ ρόλο τους, ἐνῶ για τους άντρες εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς οἰκονομικῆς και κοινωνικῆς τους προώθησης. 'Ετσι, και ὅταν ἀποφασίζεται να βοηθηθῶν οἱ

Χ Ω Ρ Ε Σ	ΕΤΟΣ	ΗΛΙΚΙΕΣ	ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ		ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	
			ΑΝΤΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΤΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
Γουατεμάλα.....	1964	15 +	26,6	41,7	70,4	84,7
Μεξικό.....	1960	15 +	16,7	25,5	42,9	55,3
Βενεζουέλα.....	1970	10 +	7,5	12,8	32,9	39,2
'Ινδίες.....	1961	15 +	31,5	62,8	65,3	91,8
Βουλγαρία.....	1965	15 +	2,5	7,8	6,8	20,7
'Ελλάδα.....	1971	10 +	4,8	15,5	9,1	33,3

Για τὴν 'Ελλάδα χρησιμοποιήθηκαν οἱ ἀριθμοὶ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς. Στις ἀστικές περιοχές συμπεριλαμβάνονται και οἱ ἡμιαστικές. Τὰ ὑπόλοιπα στοιχεία προέρχονται ἀπὸ τὴν «'Ερευνα για τὴν ἰσότητα πρόσβασης των γυναικῶν» στην ἐκπαίδευση στα πλαίσια τῆς ἀγροτικῆς ἀνάπτυξης» (ΟΗΕ, Οἰκονομικὸ και Κοινωνικὸ Συμβούλιο, E/CN, 6/566/REV. 1, 1973). 'Η ἔρευνα ἔγινε για λογαριασμὸ τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ ἀπὸ τὴ συγγραφέα τοῦ ἄρθρου.

γυναίκες για να ξεφύγουν από την κατάσταση του αναλφάβητου, ή δίψα τους για μάθηση διοχετεύεται έντεχνα προς τον τομέα, που, σύμφωνα με την αντίληψη που εκθέσαμε πιο πριν, οφείλει να μείνει ο δικός τους: το σπίτι και τα παιδιά. Είμαστε μακριά από την πολλαπλότητα των κινήτρων που χρησιμοποιούνται για να τις ελκύσουν στα μαθήματα αλφαριθμητισμού. Για τους υπεύθυνους των προγραμμάτων αυτών, η «άποστολη» των γυναικών έχει καθοριστεί μια για πάντα.

β) Εκπαίδευση

Στις αναπτυγμένες χώρες, ή υποχρεωτική φοίτηση για τα δύο φύλα επέτρεψε στα κορίτσια να βρεθούν τελικά σε κατάσταση ισότητας με τα αγόρια στα θρανία του δημοτικού σχολείου. Άλλα ή πρόσβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, παρ' όλο που εκφράζεται, στις ίδιες αυτές χώρες, με συνολικά μεγέθη φοιτώντων περίπου ίσα για τα δύο φύλα, παρουσιάζει ως προς την κατανομή αγοριών και κοριτσιών μεταξύ των διαφόρων τμημάτων παραμορφωτικά φαινόμενα που έχουν σα συνέπεια να βρίσκονται οι απόφοιτοι με άνισα εφόδια την ώρα της επίλογής του επαγγέλματος. Τα ίδια φαινόμενα εμφανίζονται και στο επίπεδο της ανώτερης εκπαίδευσης, μόνο που εδώ προστίθενται στη σχεδόν γενικευμένη ανισότητα ως προς τα συνολικά ποσοστά φοίτησης κατά φύλο. Καθώς άλλωστε η αγορά εργασίας ευνοεί τους άντρες στις περιπτώσεις ίσου επιπέδου αντρών και γυναικών, οι αλληλεξαρτήσεις ανάμεσα στους τομείς της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής απασχόλησης λειτουργούν πάντα κατά τρόπο δυσμενή προς τις γυναίκες.

Ο προσανατολισμός προς τα «γυναικεία» τμήματα της τεχνικής εκπαίδευσης παγιώνει συχνά τις κοπέλες παρέχοντάς τους μία κατάρτιση χωρίς πραγματικό αντίκρουσμα στην αγορά εργασίας. Έτσι, 39% μόνο των γυναικών που είχαν διπλώμα μόδιστρας στη Γαλλία άσκούσαν στα 1962 το επάγγελμα που είχαν μάθει, ενώ οι άλλες, το 61%, φορτωμένες ένα άλλο επάγγελμα, εξασκούσαν ένα άλλο επάγγελμα, για το οποίο δεν είχαν πιθανότατα στην αρχή καμιά κατάρτιση, πράγμα που βέβαια θα περιόριζε τις δυνατότητες επαγγελματικής εξέλιξής τους⁽⁴⁾.

Στην Άντατχ εκπαίδευση στη Γαλλία, οι γυναίκες υπεραντιπροσωπεύονται στις φιλολογικές και φαρμακευτικές σχολές, ενώ υποαντιπροσωπεύονται στις φυσικομαθηματικές, τις ιατρικές και, φυσικά, τις φημισμένες Μεγάλες Σχολές. Δεν υπάρχει ούτε μια

ευρωπαϊκή χώρα όπου οι γυναίκες να αντιπροσωπεύονται επαρκώς στις σχολές μηχανικών. Και αν στην Ελλάδα, εδώ και χρόνια, οι φοιτήτριες αρχιτεκτονικής είναι περισσότερες από τα αγόρια, στις σχολές μηχανικών το ποσοστό των γυναικών είναι περιορισμένο. Έτσι, στις χώρες όπου η σχολική φοίτηση είναι γενικευμένη, το πρόβλημα δεν έγκειται στη δυνατότητα πρόσβασης των κοριτσιών στην εκπαίδευση, αλλά στο σχολικό προσανατολισμό τους, που προεικονίζει και προκαθορίζει τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό και που λειτουργεί προς την κατεύθυνση του περιορισμού των θεωρητικά κατακτημένων δικαιωμάτων των γυναικών. Πλάγιοι μηχανισμοί διακρίσεων χρησιμοποιούν τις σχολικές δομές για να συγκρατήσουν πρώιμα τις φιλοδοξίες των κοριτσιών. Έτσι π.χ. σε κοριτσιστικά τμήματα σχολείων γενικής εκπαίδευσης στην Ελβετία, οι ώρες των μαθηματικών περιορίζονται σε όφελος της διδασκαλίας των οικιακών και της ραπτικής. Αποτέλεσμα: αγόρια και κορίτσια της Ελβετίας δε βρίσκονται πια ισότιμα ούτε εμπρός στην επιλογή του κλάδου ανώτερων σπουδών που θα μπορούσαν να ακολουθήσουν, ούτε εμπρός στην επιλογή επαγγέλματος.

Ενώ αυτή είναι η κατάσταση στις αναπτυγμένες χώρες, στις χώρες υπό ανάπτυξη οι έμμεσα δυσμενείς διακρίσεις πλήττουν τα κορίτσια από τον πρώτο χρόνο του δημοτικού σχολείου. Καθώς ο αριθμός θέσεων στο σχολείο είναι ακόμα περιορισμένος, τα αγόρια έχουν ένα είδος προτεραιότητας που δεν προβλέπεται από κανένα κανονισμό. Στην Αφρική, οι πιθανότητες πρόσβασης των κοριτσιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συνδέονται, σε πολύ μεγαλύτερη έκταση απ' ό,τι συμβαίνει στα αγόρια, με την ευμάρεια του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος στο οποίο ανήκουν. Όρισμένες έρευνες που πραγματοποιήσαμε μās έδωσαν χαρακτηριστικούς αριθμούς γι' αυτό το θέμα. Στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες της Α.Δ. του Κογκό, μόνο 19% των κοριτσιών έχουν πατέρα αγρότη, έναντι 66% των αγοριών, ενώ 27% των κοριτσιών έχουν πατέρα που ανήκει στην κατηγορία των μεσαίων στελεχών της οικονομίας, έναντι 11% των αγοριών. Στο σύνολο των πρωτοετών γυμνασίου στο Νίγηρα, 60% των αγοριών έχουν πατέρα αγρότη, έναντι 30% των κοριτσιών, και 8% των αγοριών έχουν πατέρα στέλεχος στον εκσυγχρονισμένο οικονομικό τομέα, έναντι 21% των κοριτσιών. Στην ίδια σχολική βαθμίδα στη Σενεγάλη βρίσκουμε ότι τα αγόρια έχουν κατά 38% πατέρα αγρότη και 13% πατέρα στέ-

λεχος στον εκσυγχρονισμένο οικονομικό τομέα, ενώ τα κορίτσια παρουσιάζουν αντίστοιχα ποσοστά 15% και 25%. Έτσι, οι δυσκολίες που πρέπει να ξεπεράσουν οι κοπέλες για να έχουν ελπίδες πρόσβασης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν αντισταθμίζονται, ως ένα σημείο, παρά μόνο από την προνομιακή είσοδο στο σχολείο των ευνοημένων κοινωνικών στρωμάτων.

Τελικά, η άνιση σε σχέση με τα αγόρια πρόσβαση των κοριτσιών στην εκπαίδευση, καθώς και οι τάσεις του σχολικού προσανατολισμού τους βασίζονται στη γενική παραδοχή μιάς κατάστασης, όπου κοινωνικοεπαγγελματικές δομές, σχολικά συστήματα, επιθυμίες των οικογενειών και σχέδια για το μέλλον των ίδιων των κοριτσιών συμπίπτουν. Πώς γίνεται αυτό;

2. Διάσταση ανάμεσα σε ίδιους σκοπούς και σε διαφορετικούς ρόλους

Γεγονός είναι ότι οι στόχοι ενός εκπαιδευτικού συστήματος που προβλέπει την ισότητα των δύο φύλων και οι ρόλοι που κατά κανόνα αναθέτονται στις γυναίκες, δεν συμβιβάζονται. Όρισμένες αντίστασεις ως προς τη σχολική φοίτηση των γυναικών είναι λογικές, στο μέτρο που ο ρόλος της συζύγου και της μητέρας θεωρείται προνομιακός σε σχέση με τις άλλες συμβολές τους. Η γνώμη ότι οι κοπέλες πρέπει να προετοιμάζονται για να ασκήσουν αυτόν κυρίως το ρόλο είναι πολύ διαδομένη. Μέσα σ' αυτή την προοπτική όμως, οι ίδιοι όροι πρόσβασης στην εκπαίδευση δεν φαίνονται καθόλου απαράιτητοι.

Ας σημειωθεί ότι κανείς δεν σκέφτεται να προετοιμάσει τα αγόρια για το μελλοντικό ρόλο του συζύγου και του πατέρα. Είναι τάχα βέβαιο ότι έχουν έμφυτες ικανότητες για να τον ασκήσουν με περισσότερη επιτυχία από τις μελλοντικές γυναίκες τους; Για το θέμα αυτό, μια βουλευτίνα του Καμερούν παρατηρούσε ότι «ο τίτλος του πατέρα είναι κάτι σαν παράσημο», αφού στις παραδοσιακές οικογένειες οι συγκεκριμένες ευθύνες για ό,τι αφορά τα παιδιά πέφτουν στη μητέρα. Ανάλογες καταστάσεις χαρακτηρίζουν, με διαβαθμίσεις, πολυάριθμες κοινωνίες, όπου οι άντρες εγκαταλείπουν όλο και περισσότερο στις γυναίκες τον τομέα της ανατροφής των παιδιών. Η Διακήρυξη για την κατάρτιση των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών σημειώνει αυτό το κενό σε μια διατύπωση που πρέπει να μπορεί κανείς να καταλαβαίνει: «Οι γυναίκες θα έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις για ό,τι αφορά τα παιδιά τους».

Η έρευνα της ΟΥΝΕΣΚΟ για την

«ισότητα πρόσβασης των γυναικών στην εκπαίδευση στα πλαίσια της αγροτικής ανάπτυξης» έδειξε ότι σε πολλές χώρες ή στάση του περιβάλλοντος είναι συχνά δυσμενής στα θέματα της εκπαίδευσης των κοριτσιών. Η στάση αυτή ποικίλλει από την αδιαφορία και την υποτίμηση της ανάγκης εκπαίδευσης των κοριτσιών, ως την αντίθεση ή τις πιέσεις των γονιών, περτώνοντας από την αυτόματη προτεραιότητα που δίνεται στις σπουδές των αγοριών. Διαβλέπει κανείς άλλωστε, σε όρισμένες απαντήσεις, ένα είδος ασυμβίβαστου μεταξύ φοίτησης στο σχολείο και θηλυκότητας. Έτσι, στη Νιγηρία, «η πρόωρη φυσική ανάπτυξη των κοριτσιών» αποτελεί έναν από τους λόγους εγκατάλειψης του σχολείου ή απάντηση της Μαδαγασκάρης αναφέρεται στα «άτυχημα της εφηβείας» και η απάντηση της Ιταλίας στην «κρίση της εφηβικής ηλικίας», που έχουν τις ίδιες συνέπειες.

Στα αρχεία διαφόρων Νομαρχιακών Επιτροπών Λαϊκής Επιμορφώσεως, στην Ελλάδα, επισημάνουμε, ανάμεσα στους κυριότερους λόγους που οδηγούν στη διακοπή της φοίτησης των κοριτσιών στα δημοτικά σχολεία: την ανάγκη της μητέρας να έχει βοήθεια στο σπίτι, τις αγροτικές εργασίες και την αποστολή μικρών κοριτσιών σε θέσεις υπηρέτριας, συχνά πολύ μακριά από τον τόπο κατοικίας των γονιών. Η «πρόωρη φυσική ανάπτυξη των κοριτσιών» είναι επίσης μία αιτία

που αναφέρεται συχνά. Στους φακέλους που αφορούν τον έλεγχο των γονιών που παραβαίνουν το νόμο για την εξαχρονή υποχρεωτική σχολική φοίτηση, υπάρχουν ενδιαφέροντα έγγραφα: ο πατέρας της μικρής Στυλιανής στο χωριό Καλύβια θεωρεί ότι καλύπτεται απέναντι στο νόμο όταν δηλώνει: «αυτή λόγω προαναπτυξιακής της φαίνεται ούχι 14 ετών αλλά 17 και πλέον, σχολιασθέντος τούτου παρά διαφορά». Στη συνοδευτική του αναφορά ο Διευθυντής του σχολείου σημειώνει: «κατά το παρελθόν έτος εφοίτησαν εις το σχολείον μου δύο μαθηταί ηλικίας 15 ετών, εκ των οποίων ο εις ήτο τεραστίων διαστάσεων, χωρίς τούτο να (σχολιασθεί παρά διαφόρων)».

Κι έτσι τιμωρούνται τα κοριτσάκια γιατί έγιναν γυναίκες.

Γι' αυτό όμως εξακολουθούν τις σπουδές τους, ποιά είναι η σχέση ανάμεσα στη ζωή που τα περιμένει και τις σχολικές επιλογές;

Αυτό που καταξιώνει ή υποβιβάζει την παρεχόμενη κατάρτιση και δικαιώνει ή όχι στα μάτια του χρήστη (γονιών και μαθητών) την είσοδο στους διαφόρους τύπους εκπαίδευσης, είναι ο τρόπος με τον οποίο οι απόφοιτοι γίνονται δεκτοί στην αγορά εργασίας. Αλλά αύξηση του αριθμού των γυναικών που εξασκούν ένα επάγγελμα και υποτίμηση αυτού του επαγγέλματος πηγάζουν μαζί. Πριν να πανηγυρίσουμε για την άνοδο του αριθμού των

γυναικών στο τάδε επάγγελμα ή το δείνα τύπο εκπαίδευσης, θα έπρεπε να διερευνούσαμε τη διολίσθηση προς τη μείωση της αξίας των αντίστοιχων διπλωμάτων.

II. Η ΕΡΓΑΣΙΑ, ΑΜΦΙΒΟΛΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Οι γυναίκες δούλευαν πάντα: στα χωράφια ή στις αγορές, στις φάμπρικες, στο σπίτι του αφεντικού ή στο δικό τους σπίτι. Απρόσιτος δεν υπήρξε ποτέ γι' αυτές ο κόσμος της δουλειάς, αλλά τα επάγγελα με κύρος και οι υπεύθυνες θέσεις. Έτσι, δε διεκδικούν μόνο το δικαίωμα στην εκπαίδευση ή στην εργασία, αλλά το δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν τη γνώση για συμμετοχή στην εξουσία, το δικαίωμα στην επαγγελματική εξέλιξη και σταδιοδρομία.

Ο χώρος της εργασίας λειτουργεί σε βάρος των γυναικών. Δεν υπάρχει αντιστοιχία ούτε ανάμεσα στην κατάρτιση και τη συνολική κοινωνική προσφορά των γυναικών ούτε ανάμεσα στη συμβολή τους στην παραγωγή και την επικύρωσή της στο επίπεδο της άμβροβής ή της κοινωνικής θέσης που τους παραχωρείται. Στο βιβλίο της E. Sullerot «Ιστορία και Κοινωνιολογία της γυναικείας εργασίας» υπάρχουν πολύτιμα στοιχεία για τη διάκριση ανάμεσα στα δυο φύλα στους μισθούς και τα μεροκάματα στις Ένωμένες Πολιτείες,

ΕΛΛΑΔΑ: ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤ. ΣΧΟΛΩΝ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΠΤΥΧΙΟΥ ΚΑΙ ΦΥΛΟΥ				
ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΑΝΤΡΕΣ	
	Απόλυτοι αριθμοί	Ποσοστό % στο σύνολο γυναικών πτυχιούχων	Απόλυτοι αριθμοί	Ποσοστό % στο σύνολο αντρών πτυχιούχων
Πανεπιστημιακές Σχολές	58.100	40,55	69.360	45,50
Πολυτεχνικές Σχολές και Ισότητες του Έξωτερικού	23.560	2,10	16.200	10,63
Ανώτατες Σχολές (Πάντειος, Έμπορικé, Βιομηχανική)	1.220	7,02	25.040	16,43
Ανωτάτη Γεωπονική	4.080	0,31	1.460	0,96
Παιδαγωγική Ακαδημία και Ακαδημία Σωματικής Αγωγής	180	42,34	21.300	13,97
Στρατιωτικές Σχολές και Σχολές Σωμάτων Ασφαλείας	24.600	0,14	11.740	7,70
Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών	80	0,34	500	0,33
Δέν δήλωσαν Σχολή	200	7,20	6.820	4,48
Σύνολα	58.100	100 %	152.420	100 %

Ενδιαφέρον θα παρουσίαζε πιο λεπτομερειακή ανάλυση στις σχολές του Πανεπιστημίου : ποσοστό π.χ. γυναικών σε σχολές όπως η Οδοντιατρική ή Φιλοσοφική σε αντίθεση με την Ιατρική, Φυσικομαθηματική κλπ.

στην 'Αγγλία, στη Γαλλία και σε μικρότερο ποσοστό στην 'Ομοσπονδιακή Γερμανία και στη Σουηδία. 'Υπάρχουν χίλιοι τρόποι με τους οποίους η άρχη «ίσο μεροκάματο για ίση εργασία» αλλοιώνεται σε βάρος των γυναικών. "Ετσι, π.χ., οι αριθμοί που παρουσίασε η Γενική Συνομοσπονδία 'Εργατών της Γαλλίας δείχνουν πως στη βιομηχανία «όσο περισσότερες είναι οι γυναίκες σ' έναν κλάδο, τόσο χαμηλότερο είναι το μεροκάματο και γι' αυτούς τους λόγους οι άντρες». Μία συγκριτική έρευνα της κατάστασης που επικρατεί στον τομέα της γυναικείας εργασίας στη Σοβιετική Ένωση, στις Ένωμένες Πολιτείες, στον Καναδά και στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες οδηγεί την E. Sullerot στην ακόλουθη διαπίστωση: «Οι επαγγελματικές επιτυχίες των γυναικών διαφέρουν πολύ από χώρα σε χώρα. Μοιάζει να εξαρτώνται στενά από το πολιτικό και οικονομικό καθεστώς. Οι σοβιετικές γυναίκες δίνουν το παράδειγμα μιάς επαγγελματικής εξέλιξης που όμοιό του δεν υπάρχει ακόμα αλλού. Οι καθαρά καπιταλιστικές χώρες που εξασφαλίζουν στις γυναίκες ικανοποιητικό επίπεδο ζωής και μόρφωσης μοιάζει να τους απαγορεύουν να αναδειχτούν πέρα από μια σχετική μετρίότητα στο χώρο του επαγγέλματος».

1. 'Η αγρότισσα ή η «μητηρ τροφός»

'Η αντίληψη της έννοιας της ζωής στηρίχτηκε στα σύμβολα της μητέρας και της γής. Μόλις σταμάτησαν οι νομαδικές μετακινήσεις, οι γυναίκες, ένσαρκωνοντας τη γονιμότητα, βρέθηκαν φορτισμένες με τη διπλή λειτουργία να παράγουν τρόφιμα και να αναπαράγουν τη ζωή. Από τότε ως σήμερα δεν έπαψε να σκύβει η αγρότισσα στα χωράφια, έχοντας ταυτόχρονα την εύθυνη για τὰ πολυάριθμα παιδιά της. Πώς μεταφράζεται συγκεκριμένα στη ζωή της η καθυστερημένα διακηρυγμένη ισότητα των δικαιωμάτων;

'Η σχετική έρευνα της ΟΥΝΕΣΚΟ που αναφέραμε δείχνει, άλλη μιά φορά, τις αντιφάσεις ανάμεσα στον πραγματικό ρόλο των γυναικών και την εικόνα τους που επιδρά στο είδος κατάρτισης που τους προτείνεται. 'Ενώ αναγνωρίζεται γενικά πως η συμβολή των γυναικών στην αγροτική ανάπτυξη είναι σημαντική και πως μέσα στην προοπτική κοινωνικοοικονομικών μεταρρυθμίσεων που άρχισαν ή σχεδιάζονται είναι μεγάλη η ανάγκη ειδικευμένων αγροτικών στελεχών, είναι παράδοξο να διαπιστώνει κανείς, ότι η μόρφωση που προβλέπεται για τις αγρότισσες αντιστοιχεί κυρίως στην εικόνα τους ως συζύγων και μητέρων

και πολύ λιγότερο στο ρόλο τους στους μηχανισμούς παραγωγής. Και πραγματικά, ο αριθμός των γυναικών που φοιτούν στις αγροτικές και γεωπονικές σχολές είναι στις περισσότερες χώρες ανησυχαστικά μικρός. Το φαινόμενο αυτό μοιάζει να είναι σχετικά ανεξάρτητο από το επίπεδο ανάπτυξης. 'Η χώρα που παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών στις γεωπονικές σχολές είναι η Βουλγαρία με 47%, ακολουθείται από τη Φιλανδία (39%), την Πολωνία (38%), την ΕΣΣΔ και την Τσεχοσλοβακία (27%). 'Ακολουθούν η Κούβα, η Ταϊλάνδη, η Γιουγκοσλαβία, η 'Ομοσπονδιακή Γερμανία, η Ουγγαρία και ο 'Αγιος Δομίνικος, με μία περίπου φοιτήτρια για τέσσερις φοιτητές.

Βλέπουμε έτσι να διαιωνίζεται η επιλεκτική αντίληψη του ρόλου των γυναικών που δε βρίσκεται σε αντίστοιχία με την πραγματική κοινωνική συμβολή τους και που προκαθορίζει τις δυνατότητες κατάρτισής τους σε όλα τα επίπεδα. Θά άρκοῦσε ωστόσο να πλησίαζε κανείς τις αγρότισσες για να τις ακούσει να εκφράζουν τις επιδιώξεις τους. "Ερευνες που έγιναν σε αφρικανικές χώρες έδειξαν ότι η κύρια έγνοια που έχουν οι αγρότισσες είναι η αναζήτηση της οικονομικής τους, ακόμα και της συζυγικής τους ανεξαρτησίας. Νά κάτι που δεν ανταποκρίνεται στη στερεότυπη εικόνα της αφρικάνικης αγρότισσας, που την παρουσιάζει να αναλαμβάνει αλόγιστα την επιβίωση της οικογένειας ζητώντας ίσως καλύτερες συνθήκες ζωής, αλλά χωρίς να θέτει υπό αμφισβήτηση την κατωτερότητα της θέσης της. Οι αγρότισσες, αφρικάνες και μή, ζητούν να τις αναγνωρίσουν γι' αυτό που πραγματικά είναι.

2. 'Η γυναίκα της πόλης ή το ιδανικό της κατανάλωσης

Στην αντίθετη άκρη από τη ζωή της αγρότισσας, η ζωή της γυναίκας της πόλης. 'Εργαζόμενη ή μόνο νοικοκυρά, μερικές φορές χωρίς καμιά απασχόληση, η γυναίκα της πόλης έχει μεγαλύτερη ελευθερία και μέσα άναψυχής, περισσότερο ελεύθερο χρόνο και γενικά δυνατότητα που κατά κανόνα λείπουν στην ύπαιθρο. Μήπως στην πόλη τὰ ίσα δικαιώματα των γυναικών έγιναν πραγματικότητα;

Κάθε άλλο. 'Ο χώρος της επαγγελματικής δραστηριότητας είναι συχνά, όπως είδαμε, ύπουλα αν όχι ανοιχτά δυσμενής για τις γυναίκες. Τὰ οικιακά που συρρικνώνονται όλο και περισσότερο προς τον τομέα καθαρισμού και συντήρησης αποτελούν ένασχόληση άχαρη όταν είναι αποκλειστική, έξαντλητική όταν προστίθενται σε μιά επαγ-

γελματική δραστηριότητα. 'Επιπλέον, στα οικονομικοκοινωνικά συστήματα που στηρίζονται στο κέρδος, οι γυναίκες των πόλεων γίνονται επίλεκτος στόχος μιάς ευρύτατα οργανωμένης επιχείρησης που προκαλεί στην κατανώση. Κι αυτό γιατί είναι πολύ πιο εύάλωτες από τους άντρες μπροστά στην ξέφρενη ένορχήστρωση των μέσων μαζικής επικοινωνίας και διαφήμισης, στο μέτρο που οι άντρες μετατόπισαν προς το χώρο των γυναικών ασχολιών τὰ προβλήματα της οικογενειακής κατανάλωσης. Παράλληλα, όσο οι γυναίκες προσπαθούν να προσεγγίσουν την εικόνα του έαυτού τους που τους προτείνεται, βρίσκονται περιπλεγμένες, από τη βροχή των προϊόντων καλλονής, τις αδιάκοπες αλλαγές της μόδας και την πρόσκληση να μοιάζουν σε απρόσιτα πρότυπα, σε ένα άνεμοστρόβιλο κατανάλωσης. Χρησιμοποιούμενες διά μέσου των δραστηριοτήτων τους, οι γυναίκες χρησιμοποιούνται ακόμα και διά μέσου των όνειρων τους. Θά προσπαθήσουν να μεταβληθούν σε αντικείμενα.

"Αν οι γυναίκες γίνονται έτσι ξένες προς τον έαυτό τους, αυτό οφείλεται στο ότι η κοινωνία, έλεγχόμενη από τους άντρες, δέχεται εύκολα να καταφύγει σε δυο μεθόδους: να υποβιάσει τις γυναίκες, φυλακίζοντάς τις μέσα σε μιά εικόνα του ρόλου τους που δεν αντιπροσωπεύει την πραγματικότητα που ζούν, και να τις τιμωρήσει, υπερφορτώνοντάς τις με καθήκοντα, όταν βρίσκονται στον ίδιο χώρο με τους άντρες.

3. 'Η συσσώρευση των υποχρεώσεων

Οι οικογενειακές υποχρεώσεις και οι οικιακές εργασίες απορροφούν μεγάλο μέρος της ενεργητικότητας και του χρόνου των γυναικών. Αυτές οι τεράστιες ποσότητες μη άμειβόμενης εργασίας, που ποτέ δεν υπολογίστηκαν σε αριθμούς, εισπράττονται με μακαριότητα από την κοινωνία από τη δραστηριότητα των γυναικών και μόνο.

"Ας βρούν οι αγρότισσες τον τρόπο να τὰ βγάλουν πέρα μπροστά στο έξαντλητικό φάσμα των υποχρεώσεών τους εγκαταλείποντας κάθε έλπιδα βελτίωσης της θέσης τους. Στην έρευνα της ΟΥΝΕΣΚΟ που αναφέραμε, μιά άρβικη χώρα απάντησε, πως ένα σημαντικό ποσοστό γυναικών στις αγροτικές περιοχές «προτιμούν να αφιερώσουν τον καιρό τους στο νοικοκυριό παρά να παρακολουθούν μαθήματα αλφαριθμητισμού». Τους δόθηκε άραγε η δυνατότητα έκλογής ανάμεσα στις αγροτικές εργασίες, το νοικοκυριό, τη φροντίδα για τὰ παιδιά και τὰ μαθήματα που τους πρότειναν επί πλέον;

Μιά μελέτη του ΟΟΣΑ⁽⁵⁾ παρέχει

στοιχεία για τη μέση διάρκεια του ημερησίου και εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας των παντρεμένων γυναικών που εργάζονται με πλήρες ωράριο στη Ζυρίχη και στις πόλεις της Γαλλίας. Το εβδομαδιαίο ωράριο εργασίας μιάς μητέρας δύο παιδιών στη Ζυρίχη ανέρχεται σε 46 ώρες και 10' στη δουλειά και 33 ώρες στο σπίτι, συνολικά 79 ώρες και 10'. Η εργάσιμη μέρα των εργαζομένων με πλήρες ωράριο γαλλίδων είναι: χωρίς παιδί, 12 ώρες· με 1 παιδί, 13,30'· με 2 παιδιά 14,45'· με 3 ή περισσότερα παιδιά 15 ώρες.

Τελικά οι γυναίκες αναλαμβάνουν υποχρεώσεις που θα έπρεπε να ανήκουν στην κοινωνία στο σύνολό της. Γιατί η δημογραφική επιβίωση των χωρών πρέπει να μεταφράζεται αναγκαστικά σε πελώριες δυσκολίες στην επαγγελματική ζωή των γυναικών; Πόσοι υπεύθυνοι υπουργείων Παιδείας δεν όρουνται έναντι των αδειών έγκυμοσύνης του γυναικείου διδακτικού προσωπικού. Πρόκειται μήπως για περιπτώσεις παρθενογενέσεων; "Η μήπως οι δασκάλες έχουν περισσότερα παιδιά από τους δασκάλους ή τους μη δασκάλους;

"Όταν οι γυναίκες περιορίζονται σε κατώτερα επαγγέλματα, όταν το μεροκάματό τους θεωρείται δευτερεύον στον οικογενειακό προϋπολογισμό, τότε τις βλέπουμε να εγκαταλείπουν το επάγγελμά τους την ώρα που συνειδητοποιούν ότι αν έμεναν στο σπίτι τους ή οικονομική ζημιά δε θα ήταν τόσο μεγάλη. Αυτό συμβαίνει συνήθως την εποχή που έχουν μικρά παιδιά. "Αν ξαναρχίσουν τη δουλειά τους αργότερα, δεν θα μπορέσουν ποτέ να ξεπεράσουν την καθυστέρηση που θα έχει προκληθεί στη σταδιοδρομία τους από αυτή τη διακοπή. "Η Ε. Sullerot παρατηρεί πως «ή τόσο εκπληκτική εξέλιξη των σοβιετικών γυναικών σε διάστημα μικρότερο από δυο γενεές σε όλους τους επαγγελματικούς τομείς, οφείλεται στο ότι η σταδιοδρομία τους δεν παρουσιάζει διακοπές».

Στις χώρες όπου δεν υπάρχει πρόνοια για την παιδική ηλικία και όπου δεν ευνοείται η επαγγελματική σταδιοδρομία των γυναικών, βρισκόμαστε μπροστά σε μία σιωπηρή πολιτική επιλογή. "Ο αποκλεισμός μεγάλου μέρους γυναικών από τον τομέα επαγγελματικής απασχόλησης επιτρέπει:

- Να ελαττωθούν τα κοινωνικά βάρη.
- Να μειωθούν οι ενστάσεις στην αγορά εργασίας, με τον περιορισμό κυρίως της ζήτησης και κατά συνέπεια της ανεργίας.
- Να προληφθεί ή εκδηλώση δυσανεκσίας του κακοπληρωμένου αρχηγού της οικογένειας με το να του παρέχει ή κοινωνία δωρεάν την εργατική

δύναμη ενός αφοσιωμένου προσώπου και για χρόνο απεριόριστο: 24 ώρες το 24ωρο. Κι έτσι αυτός που υφίσταται την εκμετάλλευση, εκμεταλλεύεται τη γυναίκα του χωρίς καν να το καταλαβαίνει.

- Αναγνωρισμένο σε όλον τον κόσμο, το δικαίωμα των γυναικών στην εκπαίδευση παραχαράσσεται στο μέτρο που:
- δεν οδηγεί στην ισότητα ως προς την πρόσβαση στην εκπαίδευση
- δεν οδηγεί στην ισότητα ως προς την πρόσβαση στο επάγγελμα.

Η θέση των γυναικών δε δείχνει μόνο σε ποιά κατάσταση βρίσκεται ή μιση ανθρώπινη. Στερειώνει εκείνο το τμήμα της που είναι «το άλας της γης», από τους φυσικούς του συμμαχούς στον αγώνα για να οικοδομήσει έναν καλύτερο κόσμο. Η απέραντη εφεδρεία ικανοτήτων, αυταπάρνησης και ενεργητικότητας του γυναικείου πληθυσμού μένει ανεκμετάλλευτη και πηγαίνει έτσι χαμένη, γενιά τη γενιά. Στο μέτρο που οι γυναίκες γίνονται αντικείμενο ειδικής εκμετάλλευσης, που παραμερίζονται, που υποτάσσονται, ενισχύουν όλες τις τάσεις προς την ακινησία και τραβούν την κοινωνία προς τα πίσω. Η οικογένεια, η μητρότητα, το σχολείο, χρησιμεύουν σαν εργαλεία δικαιώσεως αυτής της κατάστασης.

Ωστόσο, οδεύουμε, αν και με αργό ρυθμό, προς μια συνειδητοποίηση αυτών των προβλημάτων. Θα υπάρξουν και άλλα Διεθνή "Ετη Γυναικάς.

Νέες οικογενειακές σχέσεις, νέα σχολικά συστήματα περιμένουν να τα οικοδομήσουμε εντάσσοντάς τα στην προοπτική των κοινωνικών προγραμματικών προβολών που αποβλέπουν στην απελευθέρωση όλων των ανθρώπων. Η δύναμη των καταπιεσμένων επιδιώξεων των γυναικών θα μπορούσε να γίνει μοχλός των κοινωνικών αλλαγών που επέρχονται.

1. "Ο Γ. Μέγας στο άρθρο του "Εθιμα της ημέρας της Λαμπροής», π. Λαογραφία, τ. 25, 1967, σ. 534-556, όπου μελετά την αρχαία καταγωγή του εθίμου σε χωριά της βόρειας Ελλάδας, επισημαίνει αντίστοιχες εκδηλώσεις στη Βουλγαρία, το Βέλγιο, την Ελβετία, τη Γερμανία και τη Δανία.

2. Οι εκδηλώσεις αυτού του είδους πρέπει να συσχετισθούν με το «μύθο του αντεστραμμένου κόσμου», που ανήκει στα χιλιαστικά θέματα, στα όποια, κάτω από ορισμένες συνθήκες, επενδύονται οι καημοί και οι ελπίδες των καταπιεζόμενων ομμάδων.

3. "Ερευνα για την πρόσβαση των γυναικών στον αλφαριθμητικό. Συγκριτική μελέτη UNESCO, Ed. (MD) 14, Παρίσι 31 Απρ. 1970. Η έρευνα έγινε από τη συγγραφέα αυτού του άρθρου.

4. Cl. Vimont και J. Baudot, στον τόμο του I.N.E.D. Population et Enseignement Παρίσι, 1970, σ. 261-282.

5. V. Klein, "Η εργασία των γυναικών. Ωράρια και οικογενειακές ευθύνες, Παρίσι, 1965.

ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΤΟΜΟΣ
Α' ΕΞΑΜΗΝΟ 1975

● Σε πολυτελή πανόδετο τόμο με πλήρη πίνακα περιεχομένων, κυκλοφόρησαν τα τεύχη 10 έως και 22 της Β' περιόδου (Α' εξάμηνο του 1975) Σελίδες 740 Τιμή 300 δραχ.

● Το καλύτερο δώρο για σας και τους φίλους σας:

● "Ένας πανόδετος τόμος του περιοδικού «ΑΝΤΙ»

Ο ANTONIO ΓΚΡΑΜΣΙ μās άφησε 32 πυκνογραμμένα τετράδια (γύρω στις 4.000 δακτυλογραφημένες σελίδες) γεμάτα με σημειώσεις, παρατηρήσεις και άρθρα που αφορούν τις μελέτες του στη φυλακή από το 1929 ως το 1935. Χώρια τὰ άρθρα και οί μελέτες που δημοσίευσε τὰ χρόνια που ήταν ελεύθερος και καθοδηγούσε τούς αγώνες του Ιταλικού λαού.

ΑΥΤΑ τὰ άρθρα και οί μελέτες βγήκανε άργότερα σέ τρεις τόμους από τόν EINAUDI με τίτλο «L'Ordine Nuovo 1919-1920», «Socialismo e Fascismo, L'Ordine Nuovo 1921-1922» και «La Costruzione del Partito Comunista 1923-1926» στη σειρά «Opere di Antonio Gramsci». Επίσης κέτω από τούς τίτλους «Scritti Giornalini» και «Sotto la Mole» ό EINAUDI έβγαλε τὰ νεανικά κείμενα του Gramsci και τις επιφυλλίδες του.

ΟΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ του Γκράμσι στη φυλακή, βγήκανε σέ έξι τόμους κάτω από τόν ένιαίο τίτλο σειράς «Quanderni del Carcere» (Τετράδια της φυλακής). Οί σημειώσεις αυτές έχουν καταταχτεί από τόν Einaudi σύμφωνα με ένα σχέδιο που είχε καταρτίσει ό ίδιος ό Γκράμσι. (Τελευταία αυτό τó ύλικό κυκλοφόρησε και σέ χρονολογική σειρά). Οί τίτλοι αυτών των τόμων είναι οί παρακάτω:

- Il Materialismo storico e la filosofia Benedetto Croce (Ό ιστορικός ύλισμός και ή φιλοσοφία του Μπενεντέτο Κρόσε).

- Gli intellettuali e l'organizzazione della cultura (Οί διανοούμενοι και ή οργάνωση της κοινότητας).

- Il Risorgimento (Η παλιγγενεσία)

- Note sul Machiavelli, sulla politica e sullo stato moderno (Σημειώσεις στο Μακιαβέλλι, στην πολιτι-

Ο ΓΚΡΑΜΣΙ ΚΑΙ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

του Δημήτρη Δημητράκου

Τό «ΑΝΤΙ» δημοσιεύει σήμερα τó δεύτερο μέρος της μελέτης για τόν Γκράμσι του Δημήτρη Δημητράκου, που αναφέρεται στα θέματα: Γκραμισμός και Μαοϊσμός, Έπαναστατική πρωτοβουλία, Έπαναστατική προοπτική. Συγχρόνως, δημοσιεύεται ή βιβλιογραφία του Γκράμσι στα έλληνικά και τὰ ιταλικά, σέ επιμέλεια του Θανάση Χ. Παπαδόπουλου.

III. ΓΚΡΑΜΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΑΟΪΣΜΟΣ

Στή γκραμισανή αντίληψη της διαλεκτικής ήγεμονίας, που προϋποθέτει τη διαλεκτική αλληλουχία βάσης-κορυφής, ή κλασική «πυραμιδοειδής» έννοια της έξουσίας χάνεται, χωρίς νά χάνεται ή δύναμη της έξουσίας — τó αντίθετο, και φυσικά, χωρίς νά χάνεται ή ίδια ή έννοια της έξουσίας. Την ευθύνη και την πρωτοβουλία όμως την έχει ή ήγεσία. Αυτό δέν σημαίνει, ότι όλες τις πρωτοβουλίες για τó «πέραςμα» της κομματικής γραμμής τις έχει ή «καθοδήγηση», διότι θά σημαίνει μιá τελείως παθητική στάση της βάσης, και ή διαλεκτική αλληλουχία βάσης-κορυφής που συνεπάγεται ή ήγεμονική λειτουργία θά προσέκρουε στην αδράνεια της βάσης. Σημαίνει μάλλον, μιá συνεχή, γόνιμη δράση και επικοινωνία προς τις δύο κατευθύνσεις — πού, για νά χρησιμοποιήσουμε μιá έκφραση του Μάο, είναι ή γραμμή των μαζών — μιá συνεχή φροντίδα της κορυφής νά αντιλαμβάνεται τί ζητάει, τί κάνει και από τί έμπνέεται ή βάση, νά τó έπεξεργάζεται δίνοντάς του συνοχή, και νά τó παρουσιάζει, ένδεχομένως, για νά τó ξαναεπεξεργασθεί μετά από τη δοκιμή του στην πράξη. Αυτή ή αρχή «από τις μάζες, και ξανά πίσω στις μάζες» κάνει πολλούς νά νομίζουν ότι ό μαοϊσμός είναι μιá κινέζικη μορφή γκραμισισμού και νά πηγαίνουν πιο πέρα, νομίζοντας ότι ή «διανοητική και ήθική μεταρρύθμιση» που προτείνει ό Γκράμσι είναι περίπου ταυτόσημη με τη «μορφωτική επανάσταση» του Μάο. Αυ-

τό, όπως θά δούμε, είναι σφάλμα, και προέρχεται από μιá επιπόλαιη ανάγνωση των γκραμισανών κειμένων και μιá ροπή προς εύκολους παραλληλισμούς.

Η διαφορά συνίσταται, πάλι, στα κέντρα απόδοσης επαναστατικής πρωτοβουλίας. Ό Γκράμσι δέν άπευθύνεται ποτέ στο «λαό», ούτε καν στο προλεταριάτο γενικά, αλλά στην πρωτοπορία. Δέν βασίζεται στο «αυθόρμητο» ξεσκήμα των μαζών που θά άμφισβητήσει τó κύρος της

έπίσημης ήγεσίας, ή στην πίεση της βάσης⁽¹⁾.

Ό Γκράμσι, όπως και ό Λένιν, βασίζεται στην πρωτοβουλία που παίρνουν τὰ μέλη του κόμματος, τὰ άτομα που συνιστούν τó «συλλογικό στοχαστή» (ή «συλλογικό διανοούμενο», κατά την έκφραση του Τολιάτι) για νά εξασφαλίσουν μιá συνεχή επάρκεια της οργάνωσης στις ανάγκες του πραγματικού κινήματος — στο έπίπεδο της λειτουργίας του κόμματος άλλωστε αυτός είναι ό όρισμός που δίνει στην αρχή του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού.

Στη σφαίρα της ήγεμονικής λειτουργίας του κόμματος μέσα στην εργατική τάξη πάλι την πρωτοβουλία την έχει ή πρωτοπορία, δηλαδή τó ίδιο τó κόμμα. Αντίθετα, στη «μορφωτική επανάσταση», αν πάρουμε τó έπίσημο πρότυπο έτσι όπως τó παρουσίασαν και όχι έτσι όπως πραγματικά έγινε, ή μάζα ξεσηκώνεται αυθόρμητα έναντίον της κρατικής, εκπαιδευτικής και κομματικής ιεραρχίας και ζητεί με τη μέθοδο της συνθηματικής άνατροπής νά καταργήσει ή νά άντικατα-

στήσει θεσμούς και να μεταβάλει πολιτιστικά τον τόπο⁽²⁾

1. 'Η μορφωτική επανάσταση σαν πρότυπο

Το πρόβλημα είναι βεβαίως ευρύτερο. Δεν μās ενδιαφέρει να μπορούμε στην ιστορία της κινέζικης μορφωτικής επανάστασης, μās ενδιαφέρει να την εξετάσουμε σαν πρότυπο λειτουργίας της επαναστατικής πρωτοβουλίας. Έφ' όσον τόσο συχνά προτάσσεται σαν πρότυπο, ως εξετάσουμε συνοπτικά τί ακριβώς προτάσσεται από πλευράς ανάληψης επαναστατικής πρωτοβουλίας.

Κατ' αρχήν προτάσσεται σαν πρότυπο αναστροφής της πρωτοκαθεδρίας κέντρου-περιφέρειας: μόλις το «κέντρο» αστικοποιηθεί ή αποικιοκρατηθεί σε κατεστημένο, κινείται ο κατάλληλος μηχανισμός της «περιφέρειας» που το ανατρέπει, το ανασχηματίζει και επιβεβαιώνει έτσι τον κυριαρχικό της ρόλο. Κατά δεύτερο λόγο, προτάσσεται σαν πρότυπο μεταρρύθμισης της οίκοδομης σαν συνθήκη μετασχηματισμού της βάσης: οι παραγωγικές σχέσεις δεν μπορούν να μεταβληθούν αν προηγουμένως δεν επιτευχθεί μετασχηματισμός στις νοοτροπίες, στις συνήθειες, στις μεθόδους, που έχουν μορφωτικές και πολιτιστικές ρίζες. Πρέπει λοιπόν να αρχίσει ή επανάσταση ανατρέποντας την εξουσία των μορφωτικών φρουρών.

Και στις δύο περιπτώσεις έχουμε ένα πρόβλημα διαλεκτικής συσχέτισης και αναστροφής της προτεραιότητας κορυφής-βάσης ή οίκοδομης-υποδομής. Και στις δύο περιπτώσεις έχουμε πρόβλημα πρωτοβουλίας και ευθύνης: Ποιος θα αναλάβει και κατά ποιόν τρόπο.

Ας αρχίσουμε από την πρώτη πτυχή του ζητήματος: ή αυτοκίνηση της περιφέρειας που επαναφέρει την κορυφή στην επαναστατική όδο από την οποία είχε παρεκκλίνει πρέπει να υπακούει σε κάποια κοινωνιολογική και ιστορική νομοτέλεια και επομένως θα πρέπει να επαναληφθεί πολλές φορές στην ιστορία, όπως να έδραιωθεί ο σοσιαλισμός. Αλλά τότε γεννάται το εύλογο ερώτημα, με ποια κριτήρια γίνεται ή διάγνωση της ανάγκης ανανέωσης, από ποιόν, και ποιός παίρνει την πρωτοβουλία της ανανέωσης; Αν ή πρωτοπορία της εργατικής τάξης και της «νέας δημοκρατίας», με την κινεζική έννοια, που είναι το κομμ. κόμμα, έχει γραφειοκρατικοποιηθεί ή διαφθαρεί, μέσα από ποιο μηχανισμό, ή ποια ιστορική δυναμική, θα λειτουργήσει ή διαδικασία ανανέωσής του, αν δεν είναι συνεχής αυτή ή διαδικασία και μέσα στις ιδιες του τις τάξεις, αν δεν έχει περιλάβει μέσα στην οργάνωσή του και στις αρχές της δράσης και ανάπτυξής του, την ίδια την αρχή του ξεπερασμάτος του, της ανανέωσης και της κριτικής επαγρύπνησης κατά του δογματικού, γραφειοκρατικού ή όπορουνοιστικού τέλματος;

Σαν πρότυπο λειτουργίας, ή μορφωτική επανάσταση είναι άσχετη με την γκραμσισκή έννοια της ήγεμονικής λειτουργίας, που είναι έσωτερική και προϋποθέτει δυνατότητες ήθικης και διανοητικής δραστηριοποίησης χωρίς τις όποιες

το τέλμα ούτε προλαμβάνεται από μέσα, ούτε ξεπερνιέται απ' έξω.

Όσο για τη δεύτερη πτυχή, δηλαδή τον παραλληλισμό της «μορφωτικής επανάστασης» του Μάο με τη «διανοητική και ήθικη μεταρρύθμιση» του Γκράμσι, νομίζω ότι δεν υπάρχουν έννοιες τόσο διαμετρικά αντίθετες, που ωστόσο να παρουσιάζουν χαρακτηριστικά εκ πρώτης όψεως τόσο άπατηλα παρόμοια.

Για τον Γκράμσι, είναι αναγκαίο να επιτευχθεί μια ιδεολογική και διανοητική υπεροχή στη σφαίρα της κοινωνίας πολιτών σαν πρόσβαση της ήγεμονίας της ανερχόμενης εργατικής τάξης. Αναγνωρίζει τα μέχρι σήμερα πολιτιστικά επιτεύγματα μιας αστικής κουλτούρας, που έχει αναλάβει το πολιτιστικό κληροδότημα και προκαπιταλιστικών σχηματισμών. Δεν τίθεται θέμα ανατροπής ή κατάργησης αυτής της κουλτούρας, για τον Γκράμσι, όπως δεν τίθεται και για τον Λένιν, ο οποίος μάλιστα έλεγε ότι «ο σοσιαλισμός δεν μπορεί να οίκοδομηθεί αν δεν χρησιμοποιήσουμε την κληρονομία της καπιταλιστικής κουλτούρας, και το μόνο υλικό που έχουμε στη διάθεσή μας είναι αυτό που μās άφησε ο καπιταλισμός»⁽³⁾.

Μόνο όταν ή εργατική τάξη, με τα ιδεολογικά όργανά της, κατορθώσει να συμπεριλάβει, να κραταιώσει και να επεκτείνει την κουλτούρα που κληρονομεί, αλλά και κατακτή, ιδίως σε χώρες με κουλτούρες όπου το έθνικό και το λαϊκό στοιχείο⁽⁴⁾ δεν συνέπιπταν πάντοτε, όπως ή Ιταλία και ή Ελλάδα, θα μπορέσει να κατακτήσει ήθικα και διανοητικά την «κοινωνία πολιτών» της αστικής κοινωνίας, που είναι ή συνθήκη sine qua non της κατάκτησης της εξουσίας.

2. 'Η κατάκτηση της κοινωνίας πολιτών

Η κατάκτηση όχι μόνο της «κουλτούρας» αλλά όλης της σφαίρας ιδεολογικής και ήθικης επιρροής από την εργατική τάξη, μέσα από τους οργανικούς εκπροσώπους της, σημαίνει μια επάλληλη πολιτιστική διαπότιση: οι ήγεμονικές ιδέες της εργατικής τάξης παλεύουν με την κατεστημένη ιδεολογία της αστικής τάξης και τα προπύργιά της γίνονται πιά εύαλτα. Παράλληλα, όμως, τα ιδεολογικά όργανα της εργατικής τάξης εμπλουτίζονται με θεωρητικές και μορφωτικές προσθήκες που δημιουργεί ή αγωνιστική έπαφή με τα αστικά ιδεολογικά όργανα. Η όλη επιχείρηση, μέσα στη γκραμσισκή προοπτική, εγγράφεται σε μια τελείως διαφορετική φιλοσοφία δράσης και στρατηγικής από την κινέζικη. Ο Γκράμσι προτάσσει στρατηγική πολέμου θέσεων, και όχι κινήσεων. Δεν νομίζει ότι ή εξουσία κατακτάται με γρήγορη έφοδο, όπως το νόμιζε νεαρός στα συμβούλια του Τουρίνου το 1919. Αλλά ποιός επαναστάτης στην 3η Διεθνή δεν ήταν πεπεισμένος ότι ή επικράτηση της 'Επαναστάσεως ήταν θέμα επιτυχημένων πολιτικοστρατιωτικών επαναστατικών εφόδων μέσα σε μερικές χώρες, ενός παγκόσμιου, παρατεταμένου, επαναστατικού Blitzkrieg;

Βιβλιογραφία

κή και στο σύγχρονο κράτος).

- Letteratura e vita nazionale (Λογοτεχνία και έθνικη ζωή).
- Passato e Presente (Παρελθόν και παρόν).

ΕΠΙΣΗΣ κυκλοφόρησαν σε έκδοση Einaudi τα «Γράμματα από τη φυλακή». (Lettere del carcere).

Τόν Ιούνιο 1975 κυκλοφόρησε από τον εκδότη Giulio Einaudi μια νέα και ολοκληρωμένη κριτική έκδοση των «Τετραδίων της φυλακής», που είναι πιστή αναπαραγωγή, κατά χρονολογική σειρά, του έργου του Α. Γκράμσι που συνέγραψε κατά την παραμονή του στις φυλακές του Μουσολίνι με τίτλο: ANTONIO GRAMSCI, Quaderni del carcere, Edizione critica dell' istituto Gramsci, a cura di Valentino Gerratana.

ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΕΡΓΑ του Γκράμσι που μεταφράστηκαν στα ελληνικά:

- Οί Διανοούμενοι, «ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ» (1972)
- Γράμματα από τη φυλακή, «ΗΡΙΑΔΑΝΟΣ» (1972)
- Η Οργάνωση της Κουλτούρας, «ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ» (1973)
- Ιστορικός Ύλισμός, «ΟΔΥΣΣΕΑΣ» (1973)
- Για τον Μακιαβέλι, «ΗΡΙΑΔΑΝΟΣ» (1974)
- Παρελθόν και παρόν, «ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ» (1974)
- Η Άλληλογραφία Γκράμσι-Τολιάτι για την κατάσταση στο κόμμα των Μπολσεβίκων, «ΤΟ ΦΩΣ ΠΟΥ ΚΑΙΕΙ» (1975)
- Τα Έργοστασιακά Συμβούλια και το κράτος της Εργατικής τάξης, «ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ» (1976).
- Αντόνιο Γκράμσι, Τα πολιτικά κείμενα, «ΟΔΥΣΣΕΑΣ» (1976).

Κείμενα του Γκράμσι μεμονωμένα δημοσιεύτηκαν και σε διάφορα περιοδικά. Αναφέρονται όσα έχουμε ύψ' όψη μας.

- «Επιθεώρηση Τέχνης», «Οί Διανοούμενοι» (μετ.: Φουρτούνης) φθινόπωρο 1966
- «Νέοι Στόχοι», Αθήνα 4/ Οκτώβρης 1971, «Το Κομμουνιστικό Κόμμα», σελ. 79.
- «Δύο», Αθήνα φ. 2/Ιούλιος 1973, «Τρία κείμενα για την Ανωτάτη Εκπαίδευση», σελ. 99
- «Πρωτοπορία», Θεσσαλονίκη 1/ Γενάρης 1975, «Η φιλοσοφία της Πράξης και ή Σύγχρονη Κουλτούρα», σελ. 22
- «Θούριος», Αθήνα φ. 5/10 Οκτωβρ. 1975, «Παρέμβαση στο Συνέδριο της Όμοσπονδίας των Νεολαίων», σελ. 4

Θ. Χ. Παπαδόπουλος

Ο Γκράμσι της ώριμότητας, όμως, αναγνωρίζει ότι τα ευάλωτα τάχα προπύργια της άστικής εξουσίας, κρύβουν πίσω τους δυνάμεις που οι πολιορκητές ούτε τις φαντάζονται. Η κατάκτηση της κοινωνίας των πολιτών, ή έπιβολή της εργατικής τάξης στη σφαίρα αυτή, με την υπεροχή της, είναι έργο ύπομνητικής ήθικης και διανοητικής κατάκτησης, και όχι όρμητικής εφόδου.

Η κινέζικη αντίληψη της μορφωτικής επανάστασης αντιμετωπίζει διαφορετικά και την υπέρβαση της παλιάς κουλτούρας, αλλά και την κατάκτηση της εξουσίας. Βεβαίως, θά ήταν γελοίο να κατακρίνει κανείς τους κινέζους επαναστάτες για τις μεθόδους που χρησιμοποιήσαν είτε στη μορφωτική επανάσταση, είτε όπουδήποτε. Όμως εδώ κρίνουμε ένα «μοντέλο». Στο κινέζικο αυτό μοντέλο, ή κοινωνία πολιτών είναι σχεδόν άνυπαρκτη, όπως και σε όλες τις κοινωνίες όπου ή άστική τάξη δεν πρόλαβε να οικόδομήσει ιδεολογικά και πολιτιστικά την ήγεμονία της. Σ' αυτό μοιάζει με τη ρωσική προεπαναστατική κοινωνία, που είχε, όπως λέει ο Γκράμσι, μια κοινωνία πολιτών «πρωτόγονη και έπιφανειακή»⁽⁵⁾. Φυσικό ήταν να ανατραπεί με τη βία. Όμως στη Δύση, εξακολουθεί ή κοινωνία πολιτών να είναι πολύ δυνατή, και να μην είναι δυνατή ή κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας, αν δεν κατακτηθεί ουσιαστικά αυτή ή κοινωνία πολιτών, δηλαδή όχι με «γιουρούσι», αλλά με ήθική και διανοητική απορρόφηση, που γίνεται με την ιδεολογική δράση, ή αυτό που ονομάζει ο Γκράμσι «διανοητική ήθική μεταρρύθμιση»⁽⁶⁾.

Και εδώ έχουμε μια άλλη μεγάλη διαφορά ανάμεσα στο ένα και το άλλο πρότυπο για να έπιτευχθεί ή μορφωτική επανάσταση, ή ή διανοητική και ήθική μεταρρύθμιση, πρέπει να αναστραφεί ή σχέση εκπαιδευτών-εκπαιδευόμενων. Αλλά ή διαδικασία νοείται τελείως διαφορετική στον Γκράμσι και στον Μάο. Για τον Γκράμσι, ή αναστροφή πετυχαίνεται με τη μετατροπή του διανοούμενου από «παραδοσιακό» σε «όργανικό», δηλαδή από αποκομμένο σε όργανικά δεμένο με την ανερχόμενη εργατική τάξη, έφ' όσον τεθεί στην ύπηρεσία της· ο εργάτης είναι διανοούμενος έφ' όσον έχει ορισμέ-

νες τεχνικές γνώσεις μέσα από τις οποίες συνδέεται κοινωνικά και τεχνικά με τους άλλους ανθρώπους μέσα από την εργασία του. Η έξωση του «παραδοσιακού» διανοούμενου γίνεται ή με την έκούσια αντίκατάσταση της διανόησής του, αφού πεισθεί να γίνει από παραδοσιακό οργανικός, ή με την αντίκατάσταση του διανοούμενου: όχι με την έκπαραθώρωση, αλλά με τη γενικότερη προσωπική επένδυση μιας ανερχομένης τάξης, που ένσωματώνει όργανικά τις κατακτήσεις της στην κοινωνία πολιτών, και αφήνει όλο και λιγότερες θέσεις στους διανοούμενους που είναι δεμένοι με παλαιότερα κοινωνικοοικονομικά σχήματα. Με δυο λόγια, ή εργατική τάξη, με προσεκτικά αλλά αποφασιστικά και ένεπιόστρεπτα βήματα, αντιστρέφει την εκπαιδευτική σχέση, και μετατρέπεται από εκπαιδευόμενη σε εκπαιδευτή, ενώ παράλληλα μετατρέπεται από κυριαρχούμενη σε κυρίαρχη.

3. Η ένότητα διανόησης-εργασίας

Αντίθετα, ή αντιστροφή αυτή στο κινέζικο πρότυπο δεν θεωρήθηκε ποτέ ανεπίστροπτη. Ο Μάο έχει επαναλάβει ότι ο κίνδυνος άντεπανάστασης υπάρχει πάντοτε, ότι οι κατακτήσεις της μορφωτικής επανάστασης δεν έχουν έγγυησει κατά της πισωστροφής, κι ότι πιθανώς να χρειασθεί να γίνουν πολλές ακόμη μορφωτικές επαναστάσεις — όμολογία που πάντα έπιφέρει ρήξη στη γραμμική ένότητα και συνοχή της επαναστατικής διαδικασίας. Επίσης, ή αντιστροφή της εκπαιδευτικής σχέσης δεν γίνεται καθόλου με την γραμμιστική έννοια: ο εκπαιδευτής ανατρέπεται έξ εφόδου και μετεκπαιδευείται σε στρατόπεδα ιδεολογικής αναμόρφωσης και αναδιαπαιδαγώγησης. Παράλληλα, ο μαθημένος να είναι εκπαιδευόμενος χωρικός, μαθαίνει να γίνεται «φιλόσοφος». Αυτό σημαίνει ότι ή αντιστροφή δεν γίνεται στο έπίπεδο της κοινωνίας πολιτών. Η, για να το θέσουμε διαφορετικά, στο κινέζικο πρότυπο, μετατρέπονται και οι δύο σε μαθητευόμενους, αφού ο μανδαρίνος πρέπει να συνηθίσει και τη χειρωνακτική εργασία, κι ο αγρότης ή εργάτης πρέπει να μάθει να είναι και στοχαστής. Η όργανική ένότητα διανοούμενου-εργάτη έδραιώνεται διαφορετικά στα δύο συστήματα: ενώ στο κινέζικο

πρότυπο, ή ένότητα αυτή είναι άποτέλεσμα μιας διττής μαθητείας, που κάνει τα κομματικά στελέχη εργάτες-διανοούμενους σαν άτομα, στο γραμμιστικό σύστημα, είναι στο έπίπεδο της όργανωσης που πραγματοποιείται ή ένωση, και πάλι δεν νοείται σαν συγχωνευτική ένότητα (fusion) αλλά σαν όργανική ένότητα μέσα από συγκεκριμένες άρθρώσεις.

Ο «συλλογικός διανοούμενος», που είναι το κόμμα του προλεταριάτου, καλεί τον διανοούμενο να γίνει «όργανικός» συμμετέχοντας έσωτερικά σε μια όργανωμένη έξωτερική επέμβαση του ύποκειμένου της ιστορίας που θέλει να είναι, μέσα στην κοινωνία. Η όργανικοποίηση του, τον ένώνει με τα εργατικά μέλη, που είναι όπωσδήποτε διανοούμενοι με τη γραμμιστική έννοια και, βεβαίως, όργανικοί διανοούμενοι. Η ένότητα εξασφαλίζεται από τη συλλογική και όργανωμένη δράση μέσα στο συλλογικό όργανο, χωρίς να ζητείται μια άτομική ανάπλαση.

Το άποτέλεσμα μοιάζει να είναι το ίδιο χωρίς να είναι. Και τα δυο συστήματα άποσκοπούν στη δημιουργία ενός άποτελεσματικού μοχλού άλλαγής της κοινωνικής πραγματικότητας, εξασφαλίζοντας την ένότητα μεταξύ βάσης-κορυφής και εργατών-διανοούμενων. Με τη διαφορά ότι ή συγκεκριμένη επέμβαση στην όποία άποσκοπούν, ή συγκεκριμένη επαναστατική πρωτοβουλία που πρέπει να αναπτύξουν άμοιβαία, είναι σε δύο τόσο διαφορετικές σφαίρες, όπως είναι ή πολιτική κοινωνία και ή κοινωνία πολιτών, ώστε αυτή ή διαφορά να παρουσιάζεται σαν μια άγεφύρωτη αντίθεση ανάμεσα στα αντίστοιχα πρότυπα της μορφωτικής επανάστασης και της διανοητικής και ήθικής μεταρρύθμισης.

Η μεγάλη συμβολή της κινέζικης μορφωτικής επανάστασης στην παγκόσμια επαναστατική έμπειρία, είναι ή ανάδειξη μιας δυνατότητας κινητοποίησης μιας τεράστιας μάζας, σε μια τεχνικά ύποανεπτυγμένη χώρα, αλλά με ένα τεράστιο άπόθεμα πολιτιστικής παράδοσης, με σκοπό τη ματαίωση της έπιρροής αυτής της παράδοσης, στο μέτρο που λειτουργεί άνασταλτικά προς τις άνάγκες άνάπτυξης της χώρας, και συγχρόνως την κατάργηση όρισμένων ταξικών σχέσεων. Η διαδικασία αυτή ήταν κατά κύριο λόγο πολιτικο-στρατιωτική, και αυτό είναι

στις επάλξεις της Δημοκρατίας
ή ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
ή απογευματινή σου έφημερίδα

που περιορίζει την αρμοδιότητά της στο Δυτικό κόσμο.

IV. Ήπαναστατική πρωτοβουλία και ήπαναστατική προοπτική

Μέσα στην παγκόσμια κρίση του άριστερου κινήματος, ίσως να διαφαίνεται μια έλπιδα διεύρυνσης των ήπαναστατικών προοπτικών, τουλάχιστον όταν μιλάμε για την Εύρώπη, εφόσον εκβάλουμε τη νοστορπία του ήπαναστατικού πολέμου κινήσεων. Η περίοδος κρίσης, δεν σημαίνει ότι είναι κατ' ανάγκη άγονη — είναι και περίοδος στοχασμού, περισυλλογής, κριτικής ανάλυσης.

Στη φάση αυτή, πολλοί άριστεροι διανοούμενοι συλλαμβάνουν παραδοσιακά το ρόλο τους.

Αυτό περιορίζει το πεδίο ήπαναστατικής πρωτοβουλίας που θέλουν ώστόσο να αναπτύξουν. Ο σημερινός διανοούμενος που θέλει να έχει δράση, θέλει να ξεφύγει από την άστική τάξη που άνηκει ως παραδοσιακός διανοούμενος, έχει έναν ιδεολογικό δισταγμό που τον περιγράφει πολύ καλά ο Σάρτρ⁽⁷⁾.

Θέλει να μπορεί να κατακρίνει και να καταγγέλλει το καπιταλιστικό σύστημα, αλλά βρίσκεται σε μια άντινομία με τον έαυτό του όσον αφορά τις σχέσεις του με τις γνώσεις του: διότι οι ίδιες οι γνώσεις έχουν την παγκοσμιότητα που ο ίδιος γυρεύει, ή χρήση τους όμως πρὸς όρισμέ-

νους σκοπούς τους όποιους δεν συμμερίζεται ο διανοούμενος, την καταλύουν.

Κινείται μέσα σε μια παγκόσμια κουλτούρα, αλλά, είτε σαν χειριστής αυτής της κουλτούρας, είτε σαν καταναλωτής της, ξέρει ότι ή κουλτούρα αυτή είναι μέρος μιας καταδυνάστευσης, στην όποία είναι συμμετοχος. Παραμένει έπομένως μια «δυστυχιμένη συνείδηση» κατά την έκφραση του Χέγγελ που θέλει να είναι, σαν φορέας της παγκόσμιας κουλτούρας, κριτική συνείδηση της άνθρωπότητας. Να άρνηθεί την ιδιότητα αυτή της δυστυχιμένης συνείδησης, είναι γι' αυτόν να άρνηθεί και την ιδιότητα της κριτικής συνείδησης. Η άντινομία αυτή, τον κρατάει, συνεπώς, έξω από την όργανική πολιτικοποίησή του.

Όμως ή άντινομία μέσα στην όποία βρίσκεται, είναι εκεί που δεν τὸ φαντάζεται και καθόλου εκεί που νομίζει. Η κουλτούρα του, δηλαδή τὸ σύνολο των γνώσεων του, δεν είναι παγκόσμια, άπλως φαντάζεται ότι είναι. Και αυτό όχι μόνο διότι είναι μια άστική κουλτούρα, που τὸν δόθηκε από την άστική τάξη, αλλά κυρίως διότι μέσα από τη συμμετοχή του σ' αυτήν έδραιώνει την ιδεολογική και διανοητική ήγεμονία της άστικής τάξης. Και ή δύναμή του, δεν τὸν παρέχεται από τις γνώσεις του, αλλά από τη σχέση που έχουν οι γνώσεις του με ένα σύνολο γνώσεων που στερεώνει τη δομή της άστικής κυριαρχίας.

Η άντινομία του έπομένως βρίσκεται άνάμεσα στην ψεύτικη παγκοσμιότητα της σκέψης και της κουλτούρας του, στην άπατηλή αντίληψη της μορφωτικής του αυτόνομίας, από τη μια μεριά, και, από την άλλη, στην πραγματική λειτουργία που ή άστική τάξη άποδίδει στους διανοούμενους της.

Τὸ ξεπέρασμα αυτής της άντινομίας σημαίνει ότι ο διανοούμενος περνάει μια «κάθαρση», όπως λέει ο Γκραμσι για κάθε άλλα της συνείδησης. Ο διανοούμενος που θέλει να είναι αυθεντική κριτική συνείδηση τὸν κόσμου, πρέπει να δεχθεί ότι ο σκοπός είναι να τὸν μεταβάλει μάλλον παρά να τὸν έρμηνεύσει κριτικά. Άλλά για να τὸν μεταβάλει πρέπει να συμμετάσχει στην οίκοδόμηση και τη δράση τὸν όργάνου μέσα στο όποιο σχηματίζεται ή πραγματική συλλογική κοινωνική κριτική συνείδηση, και αυτό τὸ όργανο, είναι ο «συλλογικός στοχαστής», είναι τὸ κόμμα της έργατικής τάξης. Άλλιώς είναι καταδικασμένος να καθηλωθεί στο πεδίο της καταγγελίας και της διαμαρτυρίας, χωρίς να περάσει ποτέ στη δράση.

Τὸ πεδίο άτομικής πρωτοβουλίας για τὸν διανοούμενο παραμένει μικρό και έφ' όσον παραμένει όργανικά άποκομμένος από την έργατική τάξη, παραμένει παραδοσιακός διανοούμενος, και έπομένως οι άτομικές του πρωτοβουλίες θα τὸν φράνουνται ήπαναστατικές χωρίς να είναι.

Ή προσωπογραφία τὸν Μουσολίνι

Ή απόσπασμα από άρθρο στο περιοδικό *ORDINE NUOVO*, Μάρτης 1924.

Στην Ήταλία έχουμε τὸν φασιστικό καθεστώς, έχουμε επικεφαλής τὸν φασισμό τὸν Μπενίτο Μουσολίνι, έχουμε μιάν επίσημη ιδεολογία στην όποία ο «άρχηγός» έχει θεοποιηθεί, έχει διακηρυχθεί αλάθητος, έχει άνακηρυχθεί σε όργανική και έμπνευστή της ξαναγεννημένης ίερης ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Βλέπουμε τυπωμένα στις έφημερίδες καθημερινά δεκάδες και εκατοντάδες τηλεγραφήματα σεβασμού των πλατιών τοπικών φυλών στον «άρχηγό». "Ας δούμε τις φωτογραφίες: τὸ πιό σκληρυμένο προσώπειο ενός προσώπου που έχουμε ήδη δει στις σοσιαλιστικές συγκεντρώσεις. Γνωρίζουμε αυτό τὸ πρόσωπο: γνωρίζουμε εκείνο τὸ στριφογύρισμα των ματιών στις κόχες που στο παρελθόν είχαν χρέος, τὸν άγριο μηχανισμό τους, να βάζουν σε άνησυχία την άστική τάξη και σήμερα τὸ προλεταριάτο. Γνωρίζουμε εκείνη την πάντα κλειστή, σαν άπειλή, γροθιά. Γνωρίζουμε δλο αυτό τὸν μηχανισμό, δλο αυτό τὸν έξοπλισμό και καταλαβαίνουμε πώς μπορεί να έντυπωσιάσει και να προκαλέσει χτυποκάρδια στη νεολαία των άστικών σχολείων· είναι άληθινά εκπληκτικός άκόμη κι όταν τὸν δει κανείς από κοντά και προκαλεί κατάπληξη. Άλλά «άρχηγός»; Είδαμε την κόκκινη έβδομάδα τὸν Ιούνιο 1914. Περισσότεροι από τρία εκατομμύρια εργαζόμενοι βγήκαν στους δρόμους μετά από πρόσκληση τὸν Μπενίτο Μουσολίνι, που από ένα χρόνο πρίν, από τη σφαγή της Ροκαγκόργκα, τὸν είχε προετοιμάσει για τὴ μεγάλη μέρα, με λόγους και όλα τα δημοσιογραφικά μέσα που ύπρχαν στη διάθεση τὸν τότε «άρχηγού» τὸν Σοσιαλιστικὸν Κόμματος, τὸν Μπενίτο Μουσολίνι: από τη βινιέτα τὸν Σκαλαρίνι ως τη μεγάλη δίκη στο κακουργιοδικείο τὸν Μιλάνου. Τρία εκατομμύρια εργαζόμενοι είχαν κατέβει στην πλατεία: έλεγε ο «άρχηγός», που ήταν ο Μπενίτο Μουσολίνι. "Ελεγε σαν «άρχηγός», όχι σαν άτομο,

γιατί διηγούνται ότι σαν άτομο ήταν θαρραλέος και στο Μιλάνο άψηφοῦσε τις ζώνες άσφαλείας και τὰ ντουφέκια των καραμπινιέρων. "Ελεγε σαν «άρχηγός», γιατί δεν ήταν τέτοιος, γιατί, σύμφωνα με τη δική του έξομολόγηση, στους κόλπους της καθοδήγησης τὸν Σοσιαλιστικὸν Κόμματος, δεν κατόρθωνε να νικήσει ούτε τις άξιολύπτες συνωμοσίες τὸν "Αρτουρο Βέλα και "Αντζέλικα Μπαλαμπάνοφ.

Ήταν τότε, όπως και σήμερα, ο συγκεντρωτικός τύπος τὸν μικροαστὸν Ήταλόν, μανιώδης, άγριο μίγμα όλων των ύπολειμμάτων που είχαν αφήσει στο έθνικό έδαφος οι διάφοροι αιώνες κυριαρχίας των ξένων και των παπάδων: δεν μπορούσε να είναι ο άρχηγός τὸν προλεταριάτου· έγινε ο δικτάτορας της άστικής τάξης, που αγαπά τις άγριες μορφές όταν ξαναγίνεται βουρβονική, που έλπίζει να δει στην έργατική τάξη τὸν ίδιο τρόπο που αισθανόταν αυτή για κείνο τὸ στριφογύρισμα των ματιών και κείνη την κλειστή γροθιά τεντωμένη άπειλητικά.

Ο Μπενίτο Μουσολίνι κατάκτησε την κυβέρνηση και τη διατήρησε με την πιό βίαιη και αυθαίρετη καταπίεση. Δεν είχε καθήκον να όργανώσει μια τάξη, αλλά μόνο τὸν προσωπικό μίος διοίκησης. Διέλυσε μερικούς μηχανισμούς τὸν Κράτους, περισσότερο για να δει πώς ήταν φτιαγμένοι και να πάρει την πρακτική τὸν έπαγγέλματος, παρά από πρωτογενή ανάγκη. Η θεωρία τὸν βρίσκεται δλη στη φυσική μάσκα, στο στριφογύρισμα των ματιών μέσα στις κόχες, στην κλειστή γροθιά τεντωμένη πάντοτε άπειλητικά.

Η Ρώμη δεν είναι καινούργια σε τέτοια σκονισμένα σκηνικά. Έχει δει τὸ Ρωμύλο, έχει δει τὸν Αὔγουστο Καίσαρα κι έχει δει, στη δύση του, τὸ Ρωμύλο Αὔγουστο.

Τὸ απόσπασμα που δημοσιεύουμε είναι παρμένο από τὸν τόμο που κυκλοφορεί σε λίγες μέρες: ANTONIO ΓΚΡΑΜΣΙ: Πολιτικά Κείμενα, εκδόσεις «Όδυσσεάς», μετάφραση Μυρσίνης Ζορμπά.

Ἀντιθέτως, τοῦ ἀνοίγεται ἓνα μεγάλο πεδίο ἐπαναστατικῆς πρωτοβουλίας ὅταν δεθεῖ ὀργανικά μὲ τὴν ἐργατικὴ τάξη, διότι ὁ συλλογικὸς διανοούμενος τοῦ τὸ παρέχει στὸ ὄργανο μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἡ κριτικὴ του δράση συμπυκνώνεται καὶ προστίθεται στὴ συνολικὴ μετασχηματιστικὴ δράση τοῦ κόμματος.

(1) Στὴν κινεζικὴ θεωρία, ἡ γραμμὴ τῶν μαζῶν δὲν ἔχει ἀφετηρία τὴ «βάση», ἀλλὰ στὴ «σκέψη Μαρξιστοῦνγκ». Jean Dru: *L'Etat, le Plan et la Republique des Conseils* IN «L' HOMME ET LA SOCIÉTÉ», No 21, Aύγ. 1971, pp. 21-57.

(2) Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ «αὐθόρμητη» ἐπανάσταση αὐτὴ, ἦταν προετοιμασμένη καὶ κατευθυνόμενη. Οἱ ὀλιγότερο ἀγιογραφικὲς ἀπὸ τὶς ἐπίσημες βιογραφίες τοῦ Μάο, ὅπως τοῦ Stuart Schramm, οἱ περιγραφές

τῆς ἐξέλιξης τῆς «μορφωτικῆς ἐπανάστασης» τοῦ Simon Leys («Les habits neufs du Président Mao»), ποὺ γνωρίζει καλὰ τὴν Κίνα, τὴ γλῶσσα της, τοὺς θεσμούς της καὶ τὴν πολιτιστικὴ τῆς ζωὴ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σοβαρὴ θεωρητικὴ ἀρθρογραφία, ὅπως τοῦ Jean Dru (στὸν ὁποῖο ἀναφερόμαστε πρὸς πάντοτε), παρουσιάζουν μιὰ ἀμεση ἀρμοδιότητα μὲ τὸ πρόβλημά μας. Ἄν ἡ μορφωτικὴ ἐπανάσταση ἔχει κάποια πολιτικὴ δύναμη ποὺ τὴν κατευθύνει ἢ τὴν ἐμψυχώνει, ποιά εἶναι αὕτὴ ἡ πολιτικὴ δύναμη, ἂν δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα;

(3) Λένιν: Λόγος μπρὸς στὸ 8ο Συνέδριο τοῦ Ρωσικοῦ Κ.Κ. ΑΠΑΝΤΑ (ἀγγλ. ἐκδ. τόμος 29, σελ. 156).

(4) Ἡ ἐννοια τῆς ἐθνικῆς-λαϊκῆς κουλτούρας στὸν Γκράμσι δὲν σημαίνει «ποπουλίστικη» κουλτούρα, ἀλλὰ μιὰ μορφωτικὴ δράση στὴν ὁποία νὰ συμμετέχει πραγματικὰ ὁ λαός. Τὸ γεγονός π.χ. ὅτι ὁ ποιητὴς

Κρουστάλλης ἔχει λαϊκὲς ρίζες δὲν σημαίνει ὅτι ἡ μεγάλη μάζα τοῦ λαοῦ διαβάξει Κρουστάλλη. Ἀντιθέτως στὴ Γαλλία, μιὰ χώρα ποὺ τὴν ἐθνικὴ-λαϊκὴ ἐνότητα στὴν κουλτούρα της κατὰ τὸν Γκράμσι, ἔχει ἐθνικοῦ κύρους λογοτεχνία ποὺ διαβάζεται ἀπὸ τὸ λαό: ὅλη ἡ παράδοση τοῦ ROMAN-FEUILLETON, Μπαλζάκ, Οὐγκώ, Ἀλ. Δουμάς, Εὐγ. Σοῦ, ἐνῶ στὴν Ἰταλία, οἱ «ἐθνικοὶ» συγγραφεῖς γράφουν γιὰ μιὰ μικρὴ κάστα, καὶ ὁ λαός διαβάσει τὰ φεγετὸν μεταφρασμένα ἀπὸ τὰ γαλλικά. Σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸ ἴδιο ἔχει γίνει καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅχι ὁμως στὴν Ἀγγλία οὔτε στὴ Ρωσία.

(5) «Primordiale e Gelatinosa Gramsci. Op. Sit. P.68

(6) Gramsci: pp. 86-87 «Il Materialismo storico e la filosofia di Benedetto Croce». Einaudi 1966.

(7) «Plaidoyer pour les intellectuels», Gallimard. Idées Paris 1971.

Ἑκδοτικὸ Γεγονός...

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις ΚΟΡΑΗΣ καὶ μὲ τὴ συνεργασία τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου ΠΑΠΑΖΗΣΗ ἀρχίζει τὸ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ ἡ ἔκδοση τῆς

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ

(Μαρξισμός, Κομμουνισμός καὶ Δυτικὴ Κοινωνία)

Μαρξιστὲς καὶ μὴ Μαρξιστὲς ἀντιπαραθέτουν τὶς ἀπόψεις τους, γιὰ τὰ σημερινὰ καίρια προβλήματα ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ καὶ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ.

Γιὰ τὸν κοινὸ πολίτη, τὸν ἐπιστήμονα καὶ τὸ φοιτητὴ ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχει μιὰ ὑπεύθυνη ἀποψη στὸ διάλογο καὶ τὶς ἀναζητήσεις ΑΝΑΤΟΛΗΣ καὶ ΔΥΣΗΣ.

Γεράτη ἀπὸ πολυτίμες γνώσεις... ἓνα βοήθημα ἀπαραίτητο γιὰ κάθε σύγχρονο σκεπτόμενο ἄνθρωπο.

Times Literary Supplement

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΣΕ 10 ΤΟΜΟΥΣ

Κεντρικὴ διάθεση: Ἑκδόσεις Παπαζήση, Νικηταρὰ 2, τηλ. 622.496 καὶ 609.150

Ἡ συνδιάσκεψη τῆς «Σοσιαλιστικῆς Πορείας»

Τοῦ Σπύρου Καβουνίδου

Στὸ προτελευταῖο φύλλο τοῦ «ANTI» δημοσιεύτηκε ἓνα ρεπορτάζ - κριτικὴ ἀπὸ τῆς Συνδιάσκεψης τῆς Σοσιαλιστικῆς Πορείας, τοῦ Γρηγόρη Μποσοβοῦ (προφανῶς ψευδώνυμο). Ἐπειδὴ τὸ ἄρθρο περιεῖχε πολλὰ ἐσφαλμένα, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἐντυπώσεις, καθὼς καὶ ὁρισμένες ἀνακρίβειες, διαστρεβλώνοντας ἐτσι τὴν εἰκόνα τῆς Συνδιάσκεψης, στὰ πλαίσια τοῦ ἀνοικτοῦ διαλόγου ποὺ ἐπιδιώκει τὸ «ANTI», ἐλπίζω μὲ αὐτὸ τὸ κείμενο νὰ δοθεῖ μιὰ ἄλλη — ἢ σωστὴ — ὅψη τῆς Συνδιάσκεψης καὶ τῆς «Σοσιαλιστικῆς Πορείας».

Καὶ γιὰ νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ μιὰ ἀνακρίβεια, γράφηκε ὅτι ἓνα κύριο θέμα τῆς Συνδιάσκεψης ἦταν «ἡ κριτικὴ ἐκτίμηση τῆς ἐξάμηνης περίπου δράσης» καί, προφανῶς στὴ συζήτηση αὐτοῦ τοῦ θέματος, ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου διαπίστωσε πὼς «ἡ ἀπαισιοδοξία ἦταν ἐντονὴ», διαπίστωσε ἐπίσης «προϊούσα ὀργανωτικὴ χαλαρότητα» καὶ ἄλλα. Τὸ περίεργο εἶναι ὅτι «ἡ κριτικὴ ἐκτίμηση τῆς ἐξάμηνης περίπου δράσης» δὲν ὑπῆρχε σὰ θέμα καὶ κατὰ συνέπεια οὔτε καὶ ἀπολογισμὸς ἔγινε, οὔτε βέβαια συζήτηση καὶ κριτικὴ πάνω στὸν ἀπολογισμὸ. Καὶ δὲν ἔγινε γιὰτὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ ἀπολογισμὸς μιᾶς κίνησης ποὺ μόλις μορφοποιότανε καὶ ἀποκοτοῦσε ἰδεολογικὸ, πολιτικὸ καὶ ὀργανωτικὸ ὑπόβαθρο, καὶ ποὺ ὡς τότε εἶχε ἓνα ἀπλὸ συντονισμὸ ὥστε τὰ μέλη τῆς ἀπ' ὅλους τοὺς χώρους καὶ ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ νὰ μπορέσουν νὰ συζητήσουν πάνω στὶς εἰσηγήσεις καὶ νὰ ἀντιπροσωπευτοῦν στὴν πρώτη καὶ Καταστατικὴ Συνδιάσκεψη. Ἄρα, ἐκεῖνο ποὺ εὐκόλα χαρακτηρίζεται σὰν «ὀργανωτικὴ χαλαρότητα» ἦταν ἐκεῖνος ὁ βαθμὸς συντονισμοῦ ποὺ ἀντιστοιχοῦσε στὶς ἀνάγκες τῆς πρὶν τὴ Συνδιάσκεψή φάσης, δηλαδὴ στὴν ἀνάγκη τῆς συζήτησης καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς προβληματικῆς, ὥστε νὰ διαμορφωθοῦν συγκροτημένες ἀπόψεις πάνω στὶς εἰσηγήσεις καὶ νὰ ὀδηγηθεῖ τὸ σύνολο τῆς κίνησης σὲ ἀποφάσεις. Ἦδη μὲ τὰ νέα δεδομένα τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνδιάσκεψης δημιουργεῖται ἡ ὀργανωτικὴ ἐκείνη δομὴ ποὺ ἐπιτρέπει τόσο τὸν ἐσωτερικὸ δημοκρατικὸ διάλογο ὅσο καὶ τὴν ἀποτελεσματικὴ πρὸς τὰ ἔξω ἐμφάνιση.

Εἶναι ἐντυπωσιακὴ ἡ διαστρέβλωση ἀπὸ τὸν Γ. Μποσοβὸ τῆς ἀντίληψης γιὰ ἀποφυγὴ σχέσεων ἀνταγωνιστικότητας ἀπέναντι ὅλων τῶν ἄλλων φορέων τῆς ἀριστερᾶς σὰν καλυμμένη τάση, δῆθεν ἀναχωρητισμοῦ ἀπὸ τὴν ἐνέργο πολιτικὴ. Θὰ περίμενε κανεὶς ἀπὸ κάποιον ποὺ πονάει τὸ πρόβλημα τῆς

ἐνότητας ἀλλὰ καὶ ποὺ στοιχειώδη κοινὸ νοῦ διαθέτει, νὰ χαρεῖ καὶ νὰ συγχαρεῖ γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ καὶ ἐποικοδομητικὴ αὐτὴ τοποθέτηση τῆς Σοσιαλιστικῆς Πορείας. Γιὰτὶ ἐνότητα δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιδιώξῃς ὅταν καλλιεργεῖς ἀνταγωνιστικὲς σχέσεις μέσα στὸ χωρὶ ἀκριβῶς στὸν ὁποῖο κάνεις τὴν πρότασή σου γιὰ ἐνότητα. Οἱ δὲ ὑπάρχοντες πολιτικοὶ φορεῖς εἶναι σήμερα μιὰ πραγματικότητα καὶ ἐκφράζουν σὲ μεγάλο βαθμὸ τμήματα τοῦ ἀριστεροῦ χώρου, καὶ αὐτὸ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἂν καὶ σὲ ποῖο βαθμὸ ἡ Σοσιαλ. Πορεία συμφωνεῖ μὲ τὶς ἀπόψεις τους. Ἡ Σοσιαλιστικὴ Πορεία δὲν ἐμφανίστηκε γιὰ νὰ προστεθεῖ ἀθροιστικὰ σὰ μιὰ ἀκόμα κίνηση στὶς τόσες τῆς ἀριστερᾶς καὶ ἀνταγωνιστικὰ ὡς πρὸς τὴν ὑπόλοιπες, δογματικὴ ὡς πρὸς τὶς θέσεις τῆς καὶ σχεταριστικὴ ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴ τῆς πρακτικὴ, ἀλλὰ φιλοδοξεῖ νὰ παίξει καταλυτικὸ ρόλο, νὰ συμβάλει καὶ αὐτὴ μὲ τὴν ὀργανωμένη τῆς παρέμβαση καὶ μὲ πνεῦμα ἀνανέωσης σὲ ἐνωτικὲς διαδικασίες.

Ἴσως ὅμως ἐδῶ θὰ 'ταν σκόπιμο νὰ δοῦμε τί πραγματικὰ βγήκε ἀπὸ αὐτὴ τὴ Συνδιάσκεψη, πράγμα ποὺ θὰ ἐπιτρέψει νὰ δοθεῖ ἀπάντηση καὶ σὰ περισσότερο ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους σημεῖα τῆς κριτικῆς τοῦ Γ. Μποσοβοῦ.

Ἡ πρώτη Συνδιάσκεψη τῆς Σοσιαλιστικῆς Πορείας ὑπῆρξε μιὰ ἄφορη δημοκρατικὴ Συνδιάσκεψη, ὅπου, ὅ,τι διαφορὲς ἀπόψεων ὑπῆρχαν, ἤλθαν στὴν ἐπιφάνεια, ἀναπτύχθηκαν ἐλεύθερα καὶ λύθηκαν δημοκρατικὰ. Ἴσως ἡ σημαντικότερη ἀντίθεση ἦταν ἐκείνη ποὺ περυστράφηκε γύρω ἀπὸ τὴν πολιτικὴ πλατφόρμα τῆς Κίνησης. Στὴν ἀποψη τῆς εἰσηγητικῆς ομάδας γιὰ Δημοκρατικὴ Ἀντιϊμπεριαλιστικὴ Ἐνότητα ἀντιπαράτεθηκε, ἀπὸ τὴ μειοψηφία τῆς βᾶσης τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀντιδικτατορικῆς Ἐνότητας. Αὐτὴ ἡ τελευταία, ὑποστηρίχθηκε, ἀποτελεῖ ἓνα πρῶτο στάδιο ποὺ μπορεῖ νὰ πετύχει τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ συμπα-

ράταξη καὶ ποὺ θὰ ριζοσπαστικοποιήσει πολλὰς δυνάμεις ὥστε νὰ 'ναι ἐτοιμὲς γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς δεύτερης φάσης, τὸν ἀντιϊμπεριαλιστικὸ, καὶ τελικὰ τῆς τρίτης γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ.

Ἡ πρόταση τῆς Δημοκρατικῆς Ἀντιϊμπεριαλιστικῆς Ἐνότητας (ΔΑΕ), ποὺ ἐγκρίθηκε μὲ μεγάλη πλειοψηφία, ὑποστηρίζει μετὰξὺ ἄλλων ὅτι :

«Δύο βασικὰ αἰτήματα, προὶόν ἀγωνιστικῶν διαδικασιῶν συνειδητοποίησης, κυριαρχοῦν στὴ σημερινὴ μας πραγματικότητα καὶ ἀναζητοῦν τὴν ἐνιαία ἐκφράσή τους :

α) Τὸ αἶτημα νὰ μὴν ὑπάρξῃ πιὰ δικτατορία, νὰ βαθύνῃ καὶ νὰ κατοχυρωθεῖ ἡ δημοκρατία.

β) Τὸ αἶτημα γιὰ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία, «νὰ γίνῃ ὁ λαὸς νοικοκύρης στὸν τόπο του», νὰ σπάσῃ τὰ δεσμὰ τῆς ἐξάρτησης, νὰ ἀνατρέψῃ τὸ καθεστῶς τῆς ὑποτελείας καὶ νὰ προχωρήσῃ στὶς βαθιές, οὐσιαστικὲς, δομικὰς ἀλλαγὰς στὴν ἐλληνικὴ κοινωνία, ποὺ θὰ στεριώσουν καὶ τὴ δημοκρατία καὶ θὰ δώσουν περιεχόμενο στὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία.

Σήμερα εἶνα ξεκάθαρη ἡ κύρια ἀντίθεση στὸν ἐλληνικὸ χωρὶ : τὸ καθεστῶς τῆς ὑποτελείας καὶ τῆς ἐξάρτησης, ὁ ἱμπεριαλισμὸς καὶ τὰ ξένα μονοπώλια ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, οἱ ἐργαζόμενες τάξεις καὶ στρώματα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, οἱ ἐργάτες, μεσαῖοι καὶ μικροὶ ἀγρότες, μικρομεσαῖα στρώματα τῆς πόλης, ἡ προοδευτικὴ διάνοηση, τεχνικοὶ καὶ ἐπιστήμονες, φοιτητὲς καὶ νεολαία γενικά, ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Κάθε πρόταση λαϊκῆς συσπείρωσης, πολιτικῆς συμπαράταξης καὶ ἀγῶνα γιὰ τὴν προάσπιση, κατοχύρωση καὶ βάραιμα τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν κατάρτησιν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, πρέπει νὰ στηρίζεται στὴ διαπίστωση, ὅτι κάθε ἀπειλὴ ὑποτροπῆς τῆς δικτατορίας καὶ ἡ φαλκίδευση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας προέρχονται ἀπὸ τὴν ἱμπεριαλιστικὴ ἐξάρτηση τοῦ τόπου.

Γι' αὐτὸ, ἡ ἀπάντηση στὰ δύο καίρια αὐτὰ προβλήματα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἐνιαία, ἀφοῦ ἡ γένεσή τους ἀνάγεται σ' ἓνα κοινὸ παρανομαστή. Ἀγῶνας γιὰ τὴν προάσπιση τῆς δημοκρατίας, καταντᾷ μεταφυσικὸς, ὅταν δὲν στοχεύει ἐνάντια στὶς ρίζες τῆς δικτατορίας· ἀγῶνας γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία δὲν ἔχει νόημα, ἂν δὲν ἀποσκοπεῖ νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς μηχανισμοὺς καὶ τὶς δομὲς ποὺ τὴν ὑπονομεύουν.

Ἡ ἐνιαία ἀπάντηση, ἡ πλατφόρμα ποὺ ἡ Κίνησή μας προτείνει γιὰ τὴ συσπείρωση ὅλων τῶν λαϊκῶν δυνάμεων καὶ τὴν ἀποτελεσματικὴ συμπαράταξη τῶν κομμάτων καὶ δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς, εἶναι ἡ Δημοκρατικὴ Ἀντιϊμπεριαλιστικὴ Ἐνότητα.

Ἄν ἡ πολιτικὴ γραμμὴ τῆς Σοσια-

λιστικής Πορείας καθορίζεται από τη ΔΑΕ, ο γενικός σκοπός της είναι «να συμβάλει στη διαμόρφωση των ιδεολογικών, πολιτικών και οργανωτικών προϋποθέσεων που είναι απαραίτητες για το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της ελληνικής κοινωνίας», και πιο συγκεκριμένα :

«*Η Κίνηση θα συμβάλει στη διαμόρφωση αυτή με την οργανωμένη συμμετοχή της στους διεκδικητικούς και πολιτικούς αγώνες του λαού και με την προώθηση της ενότητας των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων. Ο συνδυασμός των δύο μορφών αγώνα (προώθηση της ενότητας και συμμετοχή στους λαϊκούς αγώνες), δεν πρέπει να νοηθεί σαν μιὰ απλή αθροισή τους, αλλά σαν ενιαία διαδικασία που συμβάλλει στη διαμόρφωση των όρων που είναι απαραίτητοι για τη μετάβαση στο σοσιαλισμό.*»

Έτσι, ίσως για πρώτη φορά τουλάχιστον στην πρόσφατη πολιτική ιστορία, μορφοποιήθηκε και εμφανίστηκε πολιτική κίνηση με το δημοκρατικό και συλλογικό τρόπο που δημιουργήθηκε η Σοσιαλιστική Πορεία, δηλαδή με ανοικτές διαδικασίες βάσης και όχι με πρωτοβουλία κάποιου ηγέτη ή κάποιας στενής ήγετικής ομάδας. Η κίνηση αυτή με το ξεκίνημά της έδειξε τη σοβαρότητα και μεθοδικότητά της, βασίζοντας τις ιδεολογικές της προτάσεις πάνω σε μιὰ πρωτότυπη και συστηματική — αν και φυσικά όχι πλήρη και τελειωτική — ανάλυση της ελληνικής

κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής πραγματικότητας (που θα κυκλοφορήσει σύντομα σε βιβλίο μαζί με όλες τις αποφάσεις της Συνδιάσκεψης). Διαθέτει δὲ ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ στελεχῶν που διαμορφώθηκαν, ὅχι μέσα ἀπὸ «ἀστικο-διανοησιακές» ἢ πολιτικάντικες διαδικασίες, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὴν ἀγωνιστική τους παρουσία σὲ σκληρές συνθήκες τῆς δικτατορίας.

Ἡ Σοσιαλιστική Πορεία ἔρχεται νὰ συμβάλει ἀγωνιστικά καὶ ὁργανωμένα γιὰ τὴν πραγμάτωση τοῦ μεγάλου πόθου τῶν προοδευτικῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου μας : τὴν ἐνότητα τοῦ λαϊκοῦ κινήματος. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ της καθὼς καὶ οἱ διαδικασίες γιὰ τὴν ὑλοποίησή του θὰ ἐπηρεαστοῦν ἀναμφίβολα καὶ ἀπὸ τὶς γενικὲς ἀντικειμενικὲς συνθήκες καὶ ἀπὸ τὴ στάση τῶν ἄλλων φορέων τῆς Ἀριστερᾶς. Σὲ πρώτη φάση δέ, σημαντικὸ ρόλο θὰ παίξει καὶ ἡ ἀπήχηση ποὺ θὰ ἔχει στὸ ὅριο τῆς καλούμενης ἀδέσμευτης ἀριστερᾶς. Γι' αὐτὸ ἡ Σοσιαλιστική Πορεία βάζει σὰν ἓνα ἀπὸ τοὺς ἄμεσους στόχους της «τὴ συσπείρωση τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων, ποὺ σήμερα, καὶ γιὰ ἱστοριοπολιτικούς λόγους, τοποθετοῦνται συνειδητὰ ἔξω ἀπὸ τοὺς ὑπάρχοντες πολιτικούς φορεῖς». Στὸ βαθμὸ ποὺ ὁμάδες καὶ ἄτομα τῆς ἀδέσμευτης Ἀριστερᾶς, ποὺ ἔχουν κοινότητα ἀπόψεων με αὐτὲς τῆς Σοσιαλιστικῆς Πορείας, ἐνώσουν τὶς προσπάθειές τους μ' αὐτή, μπορεῖ τὸ μήνυμα τῆς Πορείας γρηγορότερα καὶ ἀποτελεσματικότερα νὰ βρεῖ τὸ δρόμο γιὰ τὴν πραγμάτωσή του.

Βία, «Έστία» καί... ἀστεῖα!

Ἡ μισαλλοδοξία καὶ ἡ κινδυνολογία τοῦ φιλοχουντικού τύπου ἔχουν ἀπὸ καιρὸ ξεπεράσει τὰ ὅρια τῆς ἀνοχής ὧλων — καὶ τῆς κυβέρνησης ἀκόμα!

Τὸ κύριο ἄρθρο, ὅμως, τῆς «Έστίας» (Τρίτη 27 Ἰανουαρίου) με τίτλο: «Τὸ μέγα σῆμα κινδύνου». Ὁ «Έθnikός κομμουνισμός καὶ ἡ ... ἀπελευθερωτική βία» ξεπερνάει καὶ τὰ ὅρια τοῦ πιὸ σκαμπρόζικου σενάριου τοῦ θεάτρου τοῦ παραλόγου. Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ὁ ἀρθρογράφος τῆς «Έστίας» κατηγορεῖ τὴν κυβέρνηση, ὅτι «ἐξέλαβεν ὡς ἐν ἐπὶ πλεόν ἐθνικὸν κόμμα (...) τὸν ἐθνικὸν κομμουνισμὸν τῶν συντρ. Ἡλιοῦ, Κύρκου, Δρακόπουλου»!

Κόμμα «ἐπικίνδυνον» ποὺ παραπλανεῖ «τὴν κατάθεσιν τῆς οἰκείας δηλώσεως εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον» ἐνῶ κατεργάζεται «τὴν μπολσεβικικὴν θεωρίαν περὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου» κλπ.

Καὶ ὅλα αὐτὰ, τὰ συμπεραίνει ὁ ἐνορατικὸς ἀρθρογράφος, ἀπὸ ... ἓνα ἄρθρο τοῦ Γ. Βέλτσου στὸ «ΑΝΤΙ», με θέμα τὴν προβληματικὴ τῆς βίας, καὶ ἓνα δημοσίευμα τοῦ «Ριζοσπάστη».

Ἀπὸ λόγους δημοσιογραφικῆς δεοντολογίας, (ποὺ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ καὶ σὰν ἄσκοπη ὑπερευαισθησία) θέσαμε τὸ «ἄρθρο» τῆς «Έστίας» ὑπόψη τοῦ Γ. Βέλτσου, ποὺ μὰς ἔστειλε τὴν ἀκόλουθη ἀπάντηση:

«Μὲ διασκέδασαν τὰ «συμπεράσματα» τῆς «Έστίας» (27 Ἰανουαρίου 1976), ποὺ διέερξε κυριολεκτικὰ τὰ γραφικὰ ἱμάτιά της, γιὰτὶ ἀνακάλυψε — ἐπὶ τέλους — ἓνα εἶδος διανοούμενου δρος Τζέκυλ, θεωρητικοῦ τῆς βίας ... ἐμένα.

Δὲν κατάλαβε ὅμως — δὲν θέλησε δηλαδὴ νὰ καταλάβει — ὅτι ἡ «βία ὡς ἀπάντηση» ποὺ δὲν θεωρῶ βία, εἶναι ἡ βία τοῦ ἀρθρου 120 §4 τοῦ Συντάγματός μας. Τὸ Σύνταγμα, ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἕλληνες δικαιοῦνται καὶ ὑποχρεοῦνται «εἰς τὴν διὰ παντὸς μέσον ἀντίστασιν...» Αὐτὸ τό: «πᾶν μέσον» εἶναι ἡ «βία ὡς ἀπάντηση», ποὺ ὄντως δὲν εἶναι βία ἀλλὰ «συστατικὸ τῆς ἐλευθερίας».

Ὅσο γιὰ τὴν «κατεστημένη βία ποὺ ὑπάρχει ἔτσι ἢ ἄλλιως», ἐννοῶ τὴ βία ἐκείνη ποὺ ἐλλοχεύει πάνω ἀπὸ 35 χρόνια — ἄρα κατεστημένο — σὲ πρὸ ἢ παρὰ — κρατικὲς «περιοχές»... Καὶ ὑπάρχουν ἀποδείξεις γιὰ τὴν ὑπαρξὴ αὐτῆς τῆς κατεστημένης καὶ παράνομης συγχρόνως βίας. Δὲν τίς γνωρίζει ἡ ὀψιμη δημοκρατίσσο «Έστία;»

Γιώργος Βέλτσος

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

ΤΟ ΠΙΟ ΝΕΟ ΤΟ ΠΙΟ ΜΑΧΗΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΟΛΟ ΤΟ ΜΗΝΑ ΣΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑ

Ἡ καθιέρωση τῆς δημοτικῆς στὴν ἐκπαίδευση εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, ἓνα μεγάλο βῆμα. Τὸ πρόβλημα εἶχε ὀρι-
μάσει πρὶν ἀπὸ δεκαετίες καὶ εἶχε λυθεῖ στὴν πράξη καὶ
στὴν κοινὴ συνείδηση. Ἐμπόδιο ἦταν ἡ Πολιτεία ποὺ κρα-
τοῦσε κλειστὲς τὶς πόρτες τῆς Παιδείας στὴ ζωντανὴ γλῶσ-
σα τοῦ ἔθνους. Ἐτσι ἡ Παιδεία κατέρρεε μέσα στὴ scho-
λαστικὴ τῆς στειρότητα καὶ ἦταν ἀνίκανη νὰ ἐκφραστεῖ,
νὰ συλλογιστεῖ καὶ νὰ δράσει. Ἄν τὸ πρόβλημα εἶχε λυθεῖ
τότε ποῦ ἡ γονιμοποιὸς θερμὴ του βρισκόταν σὲ δημιουργι-
κὴ ἔξαρση, θὰ εἶχε ἀποδώσει σημαντικούς καρπούς σὲ ὅλη
τὴ μορφωτικὴ κλίμακα. Ὅλα πρέπει νὰ σαπίσουν σ' αὐτὸν
τόπο γιὰ νὰ γίνεῖ ἀποδεκτὴ κάποια ἀλλαγὴ. Στὴ δι-
γλωσσία καὶ στὴν ἀγλωσσία ὑπολόγιζε σταθερὰ ἡ σκοτα-
δικὴ ἀντίδραση. Οἱ γλωσσικὲς ἀλλαγὲς ἦταν οἱ ἐθνικὸφρο-
νιστὸν χωρὶς τῆς Παιδείας καὶ ὅλη ἡ ἐθνικοφροσύνη πολεμοῦ-
σε μανιασμένα τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα. Πόσες γενιὲς τυραν-
νίστηκαν καὶ βγῆκαν οὐσιαστικὰ ἀγράμματα ἐξ αἰτίας τῆς
περίφηρης τριγλωσσίας; Ἡ καθαρευουσιάνικη κενολογία
μας ἔφερε στὴν ἀποσύνθεση τῆς σκέψης καὶ τῆς ἐκφρα-
σης μὲ μεγαλειώδεις κορυφώματα τὶς ἀπερίγραπτες ἀρλοῦμπες
τοῦ Παπαδόπουλου καὶ τὶς ἡμερήσιες διαταγὲς τοῦ Ἀγγελ-
λῆ γιὰ τὴ γλῶσσα. Τώρα, ὅμως, ἀρχίζει τὸ πραγματικὸ πρό-
βλημα. Μὲ τὴ δημοτικὴ, ποὺ εἶναι οὐσιαστικὴ γλῶσσα,
δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διδάσκονται ἀσήμαντα ἢ σχολαστικὰ
πράγματα, νὰ ξαναζῆσει «μεταγλωττισμένο» τὸ σκοταδικὸ
πνεῦμα, ἡ κενολογία τῶν περιττῶν τύπων καὶ νὰ χάνονται
ἐκατομμύρια χρόνια σὲ ἀχρηστες διδασκαλίες.

ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

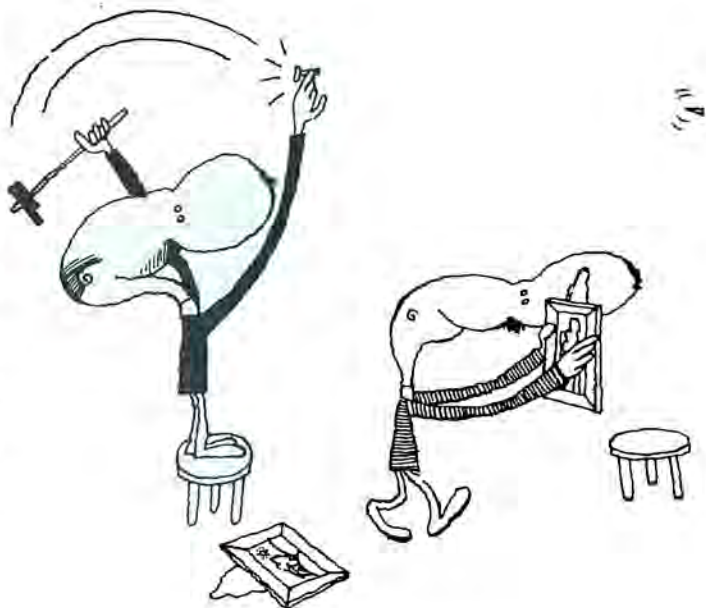
Ἡ πανοραμικὴ ἐκθεσὶς τῆς
γαλλικῆς ζωγραφικῆς, ἀνεξάρ-
τητα ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν τῆς ἀξία,
νομιζώ πὺς μᾶς προσφέρει κυ-
ρίως ἓνα σύνολο ποὺ θὰ τὸ ὀνό-
μαζα ἐκπαιδευτικὸ. Πρῶτη καὶ
συγκεκριμένη βοήθεια ὁ ἀπλὸς
συνοπτικὸς πίνακας τῆς γαλλι-
κῆς τέχνης, ὅπως τὸν ὀνομάζει
ὁ κ. Ἀνρὺ Γκαλὺ-Κέρλ, ποὺ, ἀντί-
θετα ἀπὸ πολλοὺς Γάλλους συν-
ἀδελφούς του, ποὺ παραβγαίνου-
νε σὲ ὕψος, γραφὴ καὶ σηματο-
δοτήσεις ὅσο γίνονται πὺς ἐγκε-
φαλικὲς —κοινῶς κουλτουριάρι-
κες— γιὰ νὰ καταπλῆξουν ἓναν

ὀρισμένο κύκλο θαυμαστῶν τους
καὶ νὰ μπερδέψουν ὅσο πὺς πολλὴ
μποροῦν τὸ κοινόν, ὁ κ. Κέρλ,
λέω, μὲ τὸν πρόλογόν του μετα-
φράζει τὰ ἀγνωστά σὲ γνωστά
καὶ μὲ τὸν πίνακά του δὲν κατα-
τοπίζει μονάχα ἀλλὰ καὶ δασκα-
λεύει αὐτοὺς ποὺ ἐνδιαφέρονται
νὰ μάθουν καὶ νὰ καταλάβουν
ὅχι μόνον τὴ σημαίνει π.χ. ἐν-
νοιακὴ τέχνη ἢ μινιμαλισμός,
ἀλλὰ καὶ νὰ τὴ δοῦν πραγματο-
ποιημένη σὲ μιὰ —μικρὴ βέβαια—
σειρά ἀπὸ πίνακες.

Ἐξω ἀπὸ τοὺς μεμνημένους,
τὰ περισσότερα ὀνόματα —ποὺ
κατὰ ὁμάδες ἀντιπροσωπεύουν
καὶ μιὰ ζωγραφικὴ γραφὴ— δὲν
εἶναι γνωστά στὸ μεγάλο κοινόν,
πράγμα φυσικὸ ἄλλωστε, γιὰτὶ
πολλοπλασιάζονται οἱ γραφεῖς σὲ
τόσο σύντομα χρονικὰ διαστή-
ματα, ποὺ δὲν προλαβαίνει κανεὶς
νὰ μάθει οὔτε τὰ ὀνόματα αὐτῶν
ποὺ τὶς ἀντιπροσωπεύουν καὶ
ἀκόμα λιγότερο νὰ δεῖ τὰ ἔργα
τους ἔστω καὶ σὲ ἀντιγραφές.

Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη ἡ ἐκθε-
σις τῆς γαλλικῆς ζωγραφικῆς,
ποὺ παραθέτει ἔργα καὶ γραφεῖς
κατὰ ὁμάδες, βοηθεῖ τὸ ἐλλη-
νικὸ κοινόν νὰ μεταφράσει τὸ
ἀφηρημένο σὲ συγκεκριμένο —
καὶ, γιὰ νὰ πάω ἀκόμα πὺς πέρα,
βοηθεῖ τὸν Ἕλληνα θεατὴ νὰ
βάλεῖ πὰ ὁ ἴδιος τὴν ἀνάλογη
ταμπέλιτσα του στὸν α ἢ β καλ-
λιτέχνη ποὺ δὲν ἤξερε ποῦ τὸν
κατατάζει.

Τ. γ. μ.

ΓΥΡΙΣΤΕ ΣΕΛΙΔΑ ΠΑΡΑΚΑΛΩ...

...καὶ θὰ βρεῖτε τὴ λύση στὸ
παιχνίδι τοῦ σκιτσογράφου, ἀλλὰ
καὶ κατὰ παραπάνω, Ν. Μαρου-
λάκη. Θὰ ἀνακαλύψετε μὲ πὺς
τρόπο οἱ σελίδες ἑνὸς βιβλίου
ἀποκοτῶν ὅποιο μέγεθος θέλουμε
κάθε φορὰ: ἀποκοτῶν τρίτη διά-

σταση, καὶ γυρνώντας μιὰ σελίδα,
ὅπως ἀνοίγουμε μιὰ πόρτα, μπο-
ροῦμε νὰ γλιτώσουμε ἀπ' τὸ πονε-
μένο μας δόντι...

Γυρίστε σελίδα παρακαλῶ, γι-
ατὶ τὸ σκίτσο τοῦ Μαρουλάκη ἔχει
καὶ μπρὸς ἀλλὰ καὶ πίσω διηγι καὶ
εἶναι τόσο εὐρηματικὸς ὁ σκιτσο-
γράφος μας, ποὺ, σκεφτεῖτε, δταν
καρφώνει ἓνα καρφί στὸν τοῖχο
του, μπορεῖ ὁ γείτονας νὰ κρεμά-
σει τὸ κῆδρό του.

ΜΝΗΜΩΝ

Ἡ ἀγνωστὴ στὸ εὐρύτερο
κοινόν «Ἑλληνικὴ Παλαιογρα-
φικὴ Ἐταιρεία» κυκλοφόρησε
πρόσφατα τὸν 4ο τόμο (1974)
τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ τῆς
«ΜΝΗΜΩΝ», ποὺ ἀσχολεῖται
μὲ τὴν ἐρευνα τῶν προβλημάτων
τῆς νεώτερης ἐλληνικῆς ἱστορίας.

Κατὰ τὴν ἀξίει νὰ σημειω-
θεῖ ἰδιαίτερα, εἶναι ὅτι οἱ νέοι
ἐπιστήμονες ποὺ ἐκδίδουν τὸν

ΜΝΗΜΩΝΑ, τολμήσανε ν' ἀγγί-
ξουν, πρῶτοι αὐτοί, καὶ μερικὰ
προβλήματα τῆς σύγχρονης ἱ-
στορίας, ἓναν τομέα δηλαδὴ ποὺ
στὴ χώρα μας εἶναι ἀκόμα ἀπα-
γορευμένος. Τὰ μελετήματα αὐ-
τά, μὲ σωστὴ διερεύνηση καὶ
τεκμηρίωση, ἀφοροῦνε τὸ «Βουλ-
γαρικὸ σχίσμα» τοῦ 1921, τὸ
ἓνα, καὶ τὰ ζήτηματα ποὺ δη-
μιούργησε ἡ «Στρατιωτικὴ Ἐπε-
τηρίδα» τοῦ 1927, τὸ ἄλλο.

→ ΑΚΟΜΑ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ...

Στὶς ἐρχόμενες ἐκλογές θὰ
ψηφίσουν καὶ οἱ Ἕλληνες θὰ
ἐξωτερικοῦ — τουλάχιστον
τῆς Δυτ. Γερμανίας!... Ἦ
Κυβέρνηση μελετᾷ τὸ θέμα...
Ἀπόδειξη: ἀρκετὰ πρὶν ἀπὸ
τὶς προηγούμενες ἐκλογές,
ὁ κ. Ἀντώνης Ρίζος, κατοι-
κὸς Βόννης, ἔστειλε σχετικὴ
ἐπιστολὴ στὴν ἐκεῖ Πρεσβεία
μας. Στὶς 26 Σεπτεμβρίου,
1974 πῆρε τὴν παρακάτω
ἀπάντησιν:

«Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐπιστο-
λῆς σας, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ
γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι προωθή-
σαμεν ταύτην ἀρμοδίως εἰς
Ἀθήνας καὶ θέλομεν γνωρίσει
ὑμῖν σχετικῶς.

Μετὰ τιμῆς,
Π. Ἀγγελᾶκης
Γραμματεὺς Πρεσβείας Β'

Ὁ καιρὸς πέρασε καὶ ὁ κ.
Ρίζος ἔστειλε στὶς 20-12-75
τὸ παρακάτω γράμμα στὴν
Πρεσβεία:

Ἀξιότιμε κύριε Ἀγγελᾶκη,
Πέρασε πολλὸς καιρὸς ἀπὸ
τότε ποὺ πῆρα τὴν ἐπιστολὴν
σας τῆς 26ης Σεπτεμβρίου
1974, ὅμως τὸ ἀρμόδιο ὑπουρ-
γεῖο ἀκόμα δὲν ἀπάντησε στὸ
ζήτημα ποὺ εἶχα οἱεῖ μετὰ
τοῦ γράμματός μου.

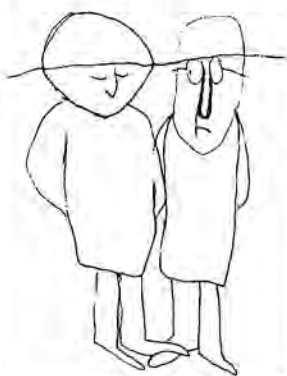
Ζητοῦσα, ὅπως θυμάστε,
τὴν συμμετοχὴ καὶ τῶν Ἑλ-
λήνων ποὺ κατοικοῦν στὸ ἐξω-
τερικόν στὶς ἐκάστοτε βουλευ-
τικὲς ἐκλογές.

Φιλικά
Ἀ. Ρίζος.

Καὶ περιμένει...
Ἵπομονή, φίλε...

ΣΧΟΛΙΟ

Τοῦ Ἀλέξη Κυρτσόπουλου

•ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ•

Τὸ θάρος τοῦ αὐριο

Η ΚΑΙΝΟΥΡΙΑ ΔΟΥΛΕΙΑ
ΤΟΥ Π. ΜΟΣΧΙΔΗ

Τοῦ Κωνσταντίνου Σιδερίδη

Ὁ Παῦλος Μοσχίδης γεννήθηκε στὴν Καβάλα τὸ 1927.

Ἀσχισε τὰ ζωγραφίζει στὸ ἐργαστήριό τοῦ Πολύκλειτου Ρέγκου στὴ Θεσσαλονίκη καὶ δού-

λεψε ὡς βοηθὸς του σὲ πολλὲς τοιχογραφίες. Συνέχισε τὶς σπουδὲς του στὸ Παρίσι στὴν Ecole Nationale Supérieure des Beaux Arts (Atelier Brianchon), στὴν Ecole Nationale Supérieure des Arts Décoratifs (Atelier Gischia Labisse) καὶ στὴ σχολὴ Μουσική de Ravenne (Παρισινὸ τρίμηνο — Atelier Gino Severini).

Ἀπὸ τὸ 1960 ὡς τὸ 1971 ἐδίδασκε στὴ Σχολὴ Διακοσμητικῶν τεχνῶν «Β.Α.Κ.Α.Ο».

Ἔχει κάνει 14 ἀτομικὲς ἐκθέσεις καὶ πῆρε μέρος σὲ πολλὲς ἀμειβιζέες.

Συνεργάστηκε μὲ τὴν Galerie Boisseree am Museum τῆς Κολωνίας καὶ τὸ Club Français de la Gravure Contemporaine, Παρίσι.

Ποιά εἶναι ἡ δικαίωση στὴν Τέχνη; Ἡ ἀποκατάσταση τοῦ καλλιτέχνη στὴ «λογικὴ» κοινωνία, πού ζεῖ μὲ τὰ ταμειυτήριά της, τοὺς κανόνες ὀδικῆς κυκλοφορίας καὶ τὶς κορνίζες στὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα ἢ κάτι ἄλλο; Καὶ τί εἶναι αὐτὸ τὸ ἄλλο; Πρέπει, ὑποθέτουμε, νὰ εἶναι ἐκείνη ἡ συνεχὴς διακίνηση πού οἱ λιγότερο ποιητὲς ἀνάμεσά μας ὀνομάζουν ἀπλὰ ζωὴ κι ἐμεῖς οἱ ρομαντικοὶ ἐπιμένουμε νὰ ὀνομάζουμε μὲ μιὰ λέξη: δημιουργία. Χωρὶς αὐτὴ τὴ διακίνηση, πού χωρὶς «δημιουργία» παύει νὰ δίνει στὸν ἄνθρωπο τὸ κέφι νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ εἰσπνέει καὶ νὰ ἐκπνέει, θά 'λεγε καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς Τέχνης. Κι ἐπειδὴ ἡ εἰσπνοὴ καὶ ἡ ἐκπνοή, τὰ στοιχεῖα τὰ τόσο «δημιουργικά» γιὰ τὴν ὑπαρξή, τὰ τόσο βασικά - θεμελιακά — ὑπάρχεις ἢ δὲν ὑπάρχεις — εἶναι ἀπλά, γι' αὐτὸ καὶ ἡ Τέχνη μόνο ὅταν εἶναι «ἀπλή», πλὴν ὅχι ἀφελῆς ἢ μὲ σπουδαιοφάνεια, ὑπάρχει. Καὶ ὀνομάζουμε «ὑπάρχει» ὅχι μόνο τὴ δημιουργία τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἐργου, ἀλλὰ πρῶτιστα τὴ δύναμη πού περικλείει, δύναμη ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου, μοτέρ γιὰ τὴν ἐξέλιξή του καὶ τὴν πάλη του.

Τὰ σκεφτόμασταν αὐτὰ βλέποντας τὴν καινούργια δουλειά τοῦ ζωγράφου — ἕνας ἀκόμα ὅρος πού χρειάζεται ἀπομυθοποίηση — Παύλου Μοσχίδη πού θά ἐκτεθεῖ τὸ Φλεβάρη στὴν γκαλερί «Νέες Μορφές».

Ὁ Μοσχίδης ἐδῶ καὶ πολὺ καιρὸ σπαταλεῖ - ἀντιστέκεται, δὲν πέφτει στὴν παγίδα τῆς κατανάλωσης. Ἐξηγοῦμαστε : Ἡ

ἐλληνικὴ κοινωνία εἶναι ἐδῶ καὶ πάρα πολλὰ χρόνια παγιδευμένη. Ὑπάρχει μιὰ σειρὰ ἀπὸ Ἑλληνες πού ἀρνιούνται ἀκόμα ἢ δὲν θέλουνε νὰ καταλάβουνε πράγματα βασικά. Γιατί, παραδείγματός χάρη, ὁ πάμφτωχος ἐλληνικὸς χῶρος γέμισε ἀπὸ τὸ 1952 καὶ δῶ αὐτοκίνητα. Ἡ τὴ συμβολὴ τῆς μανιασμένης διαφήμισης, πού συχνὰ μιλάει γιὰ φαινομενικὰ ἄκακα πράγματα, στὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς δικτατορίας.

Στὸν τομέα τῆς κοულτούρας αὐτὲς οἱ μέθοδοι περνοῦν μὲ τὶς μιμήσεις, πού δὲν εἶναι ἄκακες ὅσο κι ἂν ἔχουν τὴν ἄθωα ἐξωτερικὰ μορφή τους. Δηλαδή: ἡ περίπτωση τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ πού κατὰ κόρο μαστίζει καὶ τὸν ἐλληνικὸ εἰκαστικὸ χῶρο. Εἶναι τὸ στοιχεῖο αὐτὸ ἢ δὲν εἶναι μέσο πάλης στὸν ἐλληνικὸ — ὑποανάπτυκτο γιὰ τὸν γράφοντα — χῶρο;

Πρὶν δοῦμε ἂν ναι ἢ ὄχι,

θὰ θυμίσουμε πὼς τὰ περισσότερα πράγματα στὴν Ἑλλάδα γίνονται στὴν τύχη, ἐπειδὴ ἔτσι μᾶς ἤρθε συχνά, πολὺ συχνά ἐπειδὴ «τὸ κάνουν κι οἱ ἄλλοι». Καὶ πὼς νὰ μὴ λειτουργεῖ κι αὐτὴ ἡ παγίδα καὶ στὸ καλλιτεχνικὸ ἐργو, ἀφοῦ τόσο ὥραϊα λειτουργεῖ στὸ φουστάνι καὶ στὸ παπούτσι. Ἐδῶ καὶ πάρα πολλὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι στεροῦνται γιὰ νὰ μπορέσουν ν' ἀλλάξουν παλτό, χωρὶς ἡ δυνατότητα ἀκόμα χρήσης τοῦ προηγούμενου, νὰ παίξει τὸ ρόλο πού θά 'πρεπε στὴν ἀπόφασή τους γιὰ ἀγορὰ νέου.

Ἐξάισια ἡ παγίδα, λειτουργεῖ καὶ στὸ χῶρο τῆς δημιουργικότητος τοῦ καλλιτέχνη. Ὑπερρεα-

λισμός στὶς βιομηχανικὰ ἀναπτυγμένες χῶρες; Ὑπερρεαλισμός δουλικός καὶ δῶ. Μὰ ἐδῶ τὸ τοπιὸ τὸ κοινωνικὸ εἶναι διαφορετικὸ... ἐδῶ αὐτὸ πού λέγεται προλεταριακὴ μάζα εἶναι ἀνύπαρκτη... ἐδῶ αὐτὸ πού λέμε κοινωνία - μαμούθ, καταναλωτικὸς χῶρος - μαμούθ, εἶναι ἀγνωστή... ἐδῶ ἡ μορφὴ καταπίεσης εἶναι διάφορη, τελείως ἄλλης σύνθεσης σὰν ἰδέα... Κανένα ἐνδιαφέρον καὶ συγγνώμη, καμιά ἐπιστημονικότητα στὴ μεθοδολογία, πλὴν τυχαία, δηλαδὴ ὅχι δυναμική.

Ὁ Μοσχίδης, κρατημένος ἴσως ἀπὸ ἀσκητικὴ ἐσωστρέφεια μακριὰ ἀπὸ κανάλια καὶ κυκλώματα, δὲν ἔπεσε στὴν παγίδα. Δὲν ἔχασε τὴ συναίσθηση τῆς πραγματικότητος. Ἀφῆσε τὸν ἑαυτὸ του νὰ λειτουργήσῃ. Ἀφέθηκε νὰ νιώσει τὴν ἀνάγκη τῆς ἐκφράσεως σὲ συνεχὴ διαλεκτικὴ ἐγρήγορη μὲ τὸν χῶρο. Καὶ δεῖτε τί ἐκθέτει, δεῖτε τὸ ζωγράφο πού γράφει τὴν ἱστορία του γιὰ νὰ συνεννοηθοῦμε.

Πρῶτο, δὲν ἔπεσε στὴν παγίδα τῆς ἐπικαιρότητας. Δεύτερο δὲν ἄφησε νὰ τὸν καταλάβει τὸ ντελίριο τῆς ὑπερικανότητας καὶ τῆς ἀπέραντης σιγουρίας. Δὲν κατανίκησε τὸ δισταγμὸ του, τὸν ἔκανε τέχνη, δηλαδή μέσο πάλης ἐξέλιξης. Αἰτία συζήτησης. Μαζὶ κέρδισε καὶ τὸ χρόνο : ἀναγνώρισε πὼς ὑπερρεαλισμός σημαίνει ἀντιστροφή. Πορεία πρὸς τὰ πίσω, ἀντιδιαλεκτισμός. Ἀσυνέπεια πρὸς τὸ μέλλον. Καὶ τώρα ἐπιχειρεῖ τὴ δικαίωσή του μ' αὐτὴ τὴν ἐκθεση. Πὼς ὅμως; Μὰ πάλι ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς θυσίας καὶ τῆς συνέπειας.

Ἡ δουλειά πού παρουσιάζει εἶναι σὰ φορέας κοινῆ, ὅμως ἔχει πραγματοποιηθεῖ μὲ δυὸ δρόμους. Μὲ τὸ θρίαμβο τῆς ἀπεικόνισης τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ τὴν ἀντιστροφή τοῦ «κίτς». Δὲ δίστασε νὰ ἐμπλακεῖ μὲ τὰ θέματα πού μαστίζουν τὸν ἐλληνικὸ διακοσμητικὸ χῶρο. Φροῦτα, πανέρια, ὑφάσματα. Καὶ κατάφερε αὐτὸ πού χρόνια οἱ ἀγωνιστὲς ἄλλων στίβων δὲν κατάφεραν. Χρόνια ἡ ἐλληνικὴ προοδευτικὴ πολιτικὴ δὲ βρῆκε τὴ μεθοδολογία τῆς ἀποφασιστικῆς ἀλλαγῆς,

παρακαίει. 'Ο Μοσχίδης με μία, μεταμόρφωσε το άχρηστο και βλαβερό σε όρατο, το έκανε από μάστιγα, Τέχνη. Πώς; Μά είπαμε: έκανε, ό,τι ή «πολιτική» και οι «προοδευτικές» ιδεολογίες — οι εξαιρέσεις δε μετρώνε — δε βρήκανε το θάρρος να επιχειρήσουν. Μεταμόρφωσε το καταπιεστικό σε ωφέλιμο, του μπόλιασε την άναγκαϊότητα. 'Ας το πούμε τίμια, σκέφτηκε και εργάστηκε έπαναστατικά, σαν κάθε πινελιά του να 'ναι επιθανάτια κραυγή και μαζί κλάμα νεογέννητου.

Εικαστικό χρονικό

του Γ. Πετρή

ΜΑΡΚΟΣ ΒΕΝΙΟΣ. (Ζωγραφική, "Αστωρ, 9 με 25 Γενάρη 1976).

Πολλαπλή πρόταση για κάποιαν αντιμετώπιση του τοπίου, μέσα στη νεοελληνική ζωγραφική, άποτελεί το έργο που εκθέτει ο νέος τουτός ζωγράφος. Είναι φανερό πως αντιμετωπίζει το θέμα από πολλά σημεία έρασης, και το αποτέλεσμα συνιστά μία πλατιά κλίμακα θέασης, από τη μεταφυσική ως τη νατουραλιστική, χωρίς ωστόσο να χωρεί καμιά από τα πρώτα «ρεαλιστική» προκατάληψη. 'Ο Βενίος, παρουσιάζεται κάπως σαν ποιητής - τοπιόγράφος, που στηρίζει τις όποιες προτάσεις του πάνω σ' ατομικές εκτιμήσεις, κι όταν καταφεύγει σε κάποιο ήδη αποτιμημένο μέσο, σαν το χρυσό φόντο, αυτό δεν το προσπορίζει καμιάν ιδιαίτερη «πολυτιμότητα», προς κάποιαν υπερβατική μεταγραφή του πραγματικού, όπως θα μπορούσε να υποθέσει κανείς. Το πολύ-πολύ οδηγεί το έργο του σ' ένα όραμα πιο σουρεαλιστικό, ενώ χωρίς αυτό, κερδίζει μια πιο στέρεη διηγηματική επάρκεια. Σ' αυτή την έρευνα χρωστά κι ένα στοιχείο, που θα μπορούσε να περάσει και για πρωτογονικό, γιατί δεν το στηρίζει σε προκαθορισμένες λύσεις, αλλά το αφήνει να προκύψει απ' τη δική του άσκηση, που όπωσδήποτε δεν σημειώνει καμιάν επαφή μ' όποιαδήποτε παραδοσιακή τέχνη.

Α. ΠΙΠΙΚΙΟΣ

(Ζωγραφική, αίθουσα Διογένης, Πλάκας, 14 με 31 του Γενάρη 1976).

Σε μιαν εύρεση, κάποτε και εύρηματική κλίμακα έρασης, και με ανάλογη ποιικιλία ύλης, άρθρώνεται το ζωγραφικό έργο της 'Ελληνοαμερικάνας ζωγράφου "Αντζέλα Πιπικίος. 'Η καλλιτέχνης δοκιμάζεται σαν άρκετά έξασκημένη, για να διατυπώνει με κάποιο από τα πριν καθορισμένο εκφραστικό διάμεσο το όραμά της, κι απαλλαγμένη από μια παρεξήγηση, που τη συναντούμε συχνά σε παρόμοιες περιπτώσεις, δη-

λαδή να γυρεύει να στηρίξει κάποιο σύγχρονο ύφος έκφρασης, με μια άκαδημαϊκή ζωγραφική τεχνολογία. Σε μερικές μάλιστα περιπτώσεις ή διατύπωση της γίνεται σχεδόν αυτόνομη, λέγει τα πράγματα πλαστικά με τ' όνομά τους, και πετυχαίνει μιαν ισοδύναμη σχέση ανάμεσα σ' αυτό που έχει να πει και τον τρόπο της διατύπωσής του. Παράμεινε, γενικά, σε κάποιο γενικό σουρεαλιστικό ύφος, μα δεν δεσμεύεται από καμιάν άποκλειστικότητα στην ανάζηση των μορφών της. 'Όσοι, στοιχεία τυπικότερα σουρεαλιστικά συνυπάρχουν μ' εύρηματικά πόν, αμερικάνικης καταγωγής. 'Η έρευνά της φτάνει ως τη ντόπια παραδοσιακή άγιογραφία, μα το αποτέλεσμα του πειραματισμού άνήκει στη ζωγραφία, είναι δηλαδή πρωτότυπο. Το πιο άναφομοίωτο στοιχείο που διακρίνει κανείς που και που στο έργο της, είναι κάποιο σχέδιο γραμμένο χειρουργαλιστικά, που διασπά την ενότητα της έρασής της.

Ν. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

(Ζωγραφική, Αίθουσα "Άλφα, Πλάκας, 8 του Γεν. με 1η του Φλεβ. 1976).

Μία ζωγραφική σε ελάχιστο κλίμακα, μετρημένη και διαρθρωμένη με πάγια γνωστές χρωματικές σχέσεις. 'Ο ζωγράφος δεν φαίνεται να έχει καταλήξει σε μόνιμα πλαστικά συμπέρασματα, παρουσιάζει γι' αυτό μια κινητικότητα προς πολλές κατευθύνσεις. Τ' ά επίπεδα, συνήθως δραστηκά διατυπωμένα, πλανούνται κάποτε στα όρια κάποιου, θά 'λεγες, σκηνογραφικού παιχνιδιού, κι ή χρωματική τους παράθεση σπάνια διασπά το ζωγραφικό λόγο. Δεν υπάρχει καμιά υπερβολή, καμιά άπατηναιότητα. Σε μερικές στιγμές, ή προσπάθεια για κάποια άποσαφήνιση των όγκων του, σαν λειτούργειών στοιχείων μιας σύνθεσης που οδηγεί σε κάποια κυβιστική επεξεργασία τους. 'Αποζητά την ισορροπία με τη γραμμή του, με το ζωγραφικό σχέδιο, δηλαδή τα όρια των πλατιών χρωματικών του επιφανειών, χωρίς να ξεφύγουν απ' τον έλεγό του, παρά σε λιγιστές στιγμές, οι τονικές σχέσεις τους. 'Η ζωγραφική αυτή έχει για μεγάλο χάρισμα, την εντιμότητα ν' άναγνωρίζει τον έαυτό της, να όμολογεί τα πραγματικά της όρια. 'Όλοένα και λιγότερο βρισκουμε τέτοια πράγματα μέσα στην καλλιτεχνική μας κίνηση.

•μουσική•

Έλληνική μουσική και "Έλληνες μουσικοί

Του Γιώργου Λεωτσάκου

'Ανάμεσα στο προηγούμενο σημείωμά μας (βλ. «ΑΝΤΙ», περ. Β', άρ. 34, της 13.12.75) και στο σημερινό, στην άθηναϊκή μουσική ζωή δεν έγινε τίποτε που να δικαιώνει (πέρα από τέτοιες χρονογραφικές και «σφαιρικές» επισκοπήσεις) ειδικότερη κριτική άναφορά. Οι επισκοπήσεις αυτές προσπαθούν να τοποθετούν κριτικά τη μουσική επικαιρότητα μέσα σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικών και μορφωτικών προβλημάτων. 'Όπως είχαμε και άλλοτε επισημάνει (βλ. «ΑΝΤΙ», περ. Β', άρ. 32, της 15.11.75) ή δραστηριότητα των ξένων μορφωτικών όργανισμών, με τις όποιες θετικές ή άρνητικές της επιπτώσεις, έχει σημειώσει αίσθητη κάμψη. Μερικές εκδηλώσεις (συμπωματικά: σκόπιμα; φρόνιμα;) έγιναν σε ώρες που οι κριτικοί ήταν άπασχολημένοι σε ελληνικές εκδηλώσεις ευρύτερου ενδιαφέροντος.

'Ετσι λοιπόν, όπως κι άλλου επισημάναμε, θεωρητικά τουλάχιστον, το πεδίο έμεινε άνοιχτό στους "Έλληνες. Δεν έγινε όμως τίποτε το αξιόλογο. Για ν' άποδειχτεί όμως για μιαν άκόμη φορά πόσο ή μουσική ζωή και παιδεία μας έχουν διαβρωθεί ως το μεδούλι από τα κατεστημένα της μετριότητας και της κακοτεχνίας που τόσες φορές μεταλλαπαδεύουν στους νεότερους τεχνική, ήθη και αισθητικά κριτήρια «τοπικά», άναγκάζοντας τους να διαλέξουν ανάμεσα στη μετανάστευση και στο συμβιβασμό, στην ύποταξη.

'Η Κρατική 'Ορχήστρα 'Αθηνών, ως ότου παραδοθεί σ' άλλα χέρια, όδηγημένη πάντα από την τριμελή καλλιτεχνική επιτροπή μουσικών, προσπαθεί κάπως να σηλώσει το κεφάλι πάνω από την επιφάνεια του βάλτου όπου ή 7ετία την έχωσε άκόμη βαθύτερα, με μία σειρά «κεκλημένων» μαέστρων: οι περισσότεροι είναι γνωστά μεγέθη. 'Η δίκαιη γκρίνια της κριτικής για την άπουσία ελληνικών έργων από τα προγράμματα έφερε κάποια μικρά άποτελέσματα. 'Όχι σπουδαία. Κάθε "Έλληνας «κεκλημένος» περιλαμβάνει στο πρόγραμμα του ένα μικρό ελληνικό έργο — όχι πάντα πολυπαιγμένο, είναι ή αλήθεια. 'Επιφανειακά θά μπορούσε να πιστέψει κανένας ότι ή Κ.Ο.Α. ταχτοποιεί έτσι τη συνειδήσή της. Κι έτσι θά πρέπει να έχουν τα πράγματα ως ένα σημείο. Στην πραγματικότητα όμως οι περισσότεροι

μουσικοί μας είναι τραγικά άπληροφόρητοι για το τί έχει γραφτεί στην "Εντεχνη Νεοελληνική Μουσική: ό,τι έχουν ακούσει κατά καιρούς απ' αυτήν δεν τους προβληματίζει καν για να ψάξουν μήπως υπάρχει και τίποτε άλλο. Φαντάζεστε, μα την αλήθεια, φιλολόγους που να άγνοούν το μεγαλύτερο μέρος της δημιουργίας του Σολωμού, του Κάλβου, του Παλαμά, του Μαβίλη, του Σικελιανού, του Καζαντζάκη, του Σεφέρη ή του Καβάφη; Γιατί σ' αυτό άκριβώς το σημείο βρισκόμαστε. Από την άλλη μεριά οι νέοι μαέστροι, έκείνοι που φυσιολογικά θά έπρεπε να έχουμε γνωρίσει πρώτα όχι από την Κ.Ο.Α. αλλά από τις (άνυπαρχτες ως γνωστόν) όρχήστρες των 'Ωδείων, θέλουν να κιάμουν το κομμάτι τους ή να έξασκηθούν αναλόγιστοι μιάς μονάκριβης όρχήστρας. Μιάς όρχήστρας που δεν είναι ή μόνη που πληρώνει τις άμφορές της ώδεικής μας παιδείας. 'Ετσι, άκόμη και με τα σύντομα έργακια που παίζονται συνήθως στην αρχή της συναυλίας, άπλως τηρούνται μερικά προγράμματα και ή ελληνική μουσική έξακολουθεί ουσιαστικά να άγνοείται.

'Η κατάσταση αυτή εύνοείται και από μιαν άλλη στάση μας: αντί να καθαρίσουμε τον πετρωμένο βόρβορο δεκαετιών με μπουλντόζες, άπλυνουμε πάνω της την (έλαφρώς ξινισμένη) σαντιγύ του αισιόδοξου κι αυτοϊκανοποιούμενου μεταχουντικού ιδεολογικού μας. Οι περισσότεροι λοιπόν μοιάζουν να κρυφοπιστεύουν ότι τα πράγματα θά φτιάξουν από μόνο τους από τη στιγμή που έφυγε ο βραχνάς. 'Ενα τέτοιο πνεύμα διαγράφεται άμυδρά (ας το ξαναπούμε) στη Λυρική που με τις τρείς πρώτες προτιμήσεις της (έπιτυχίες χάρη σε μετακλήσεις όμως ή έκτακτες συνεργασίες που δεν επηρέεσαν φθοροποιά κατεστημένα) είχαμε άσγοληθεί (βλ. «ΑΝΤΙ», περ. Β', άρ. 34, της 13.12.75). Παράδειγμα το «Ξανακύλισμα» της χορωδίας στο «Μάκβεθ» (άκούστηκε και πάλι στεντόρεια και άμυση) μόλις ή "Ελλη Νικολαΐδη διέκοψε τη συνεργασία της με το ίδρυμα. Παράδειγμα τα αξιοδάκρυτες κακογουστιές φανταχτερά και κάθε άλλο παρά ελληνικά κοστουμάκια στο ύψιμα (άκόμη και για την "Ελλάδα) μεταρομαντικό «Ανοϊζάντικο Παράμυθο» του Τίτου Ξηρέλλη.

Και στη Λυρική Σκηνή ή έλ-

ληνική μουσική μοιάζει να αντιμετωπίζεται σαν μια υποχρέωση και άσφαλώς δίχως προγραμματισμό. Τό έγκριμένο από... 25ετίας «Ανοιχτάτικο Παραμύθιο» του Τίτου Ξηρέλλη αποτέλεσε ανέλιξημένη υποχρέωση της προηγούμενης διοίκησης. Τόσο σ' αυτό τό έργο όσο και στην ξαναπαλιμένη «Κασσιανή» του Γ. Σιλιάβου, δόθηκαν ελάχιστες παραστάσεις. Διαβάσαμε στίς εφημερίδες για κάποια (σωστή) άνωθεν επέμβαση και σύσταση να περιληφθεί ένα ελληνικό έργο στο Φεστιβάλ 'Αθηνών. Προσωπικά θά βλέπαμε ένα ξαναζωντάνεμα της έντελως άγωνιστης «Αδελφής Βεατρίκης» του Δημήτρη Μητρόπουλου ή τό τελευταίο έργο του αείμνηστου Διονύσιου Ακυράγκα, τή «Φρόσω» πού δέν έχει παιχτεί ποτέ, κι άς έχουν περάσει 35 όλόκληρα χρόνια από τό θάνατο του συνθέτη. 'Αντί για ελληνικό

έργο, κυκλοφορούν φήμες για τό ανέβασμα ξένων έργων. 'Υπάρχει ακόμη καιρός. Κρούμε τον κώδωνα του κινδύνου και προειδοποιούμε για νά μή βρεθούμε για νιοστή φορά στον άχαρο ρόλο του κατήγορου.

Δέν ξέρομε την ελληνική μουσική. "Όπως και τόσα άλλα πράματα από τή μουσική — αρχίζοντας από τον 'Ιωάννη Σεβαστιανό Μπάχ, τή μουσική «μπαρόκ» κ.τ.λ. "Όμως δέν θά πρέπει νά θυμόμαστε ότι είμαστε μουσικοί μόνο σαν πρόκειται νά κατοχυρώσουμε επαγγελματικά και συνδικαλιστικά δικαιώματα: καθ' όλα σεβαστά και συμπαθή όταν οι φορείς τους προσπαθούν νά παρέχουν και τήν προσδοκώμενη προσφορά μέ τά κριτήρια πού ισχύουν σ' όλο τό μουσικά πολιτισμένο κόσμος. Κριτήρια πού αλλάζουν ταχύτατα και, φυσικά, όχι επί τά χείρω.

ερέθισμα στους άλλους, κυρίως στους υπεύθυνους και αρμόδιους για τό τηλεοπτικά μας — άν μās διαβάζουν — για τήν εξαγωγή συμπερασμάτων. Κυρίως για τίς αούθρητες σκέψεις — σαν τίς προηγούμενες δικές μας — πού ξεπηδούν από τέτοιου είδους θεάματα.

Σε συνεργασία μέ τον επιθεωρησιογράφο, πού γράφει τά κείμενα της έκπομπής, κ. Κώστα Νικολαΐδη, ό κ. Μουζάκης Ιεροσυλεί διαρκώς, προσβάλλοντας κυρίως τίς μνημες των άθαντων της ελληνικής γραμματολογίας. 'Εμφανίζει τους παρουσιαστές της έκπομπής κ.κ. Τώνια Καζάνη και Γιώργο Τζώρτζη μέ σοβαρό και περισπούδαστο ύφος νά προλογίζουν τήν έκπομπή μέ στίχους του Ούρανη και ακολουθως άποσπάσματα από τό έργο του Σεφέρη μās εισάγουν στο τραγούδι «Iovers» (έραστές) πού απέδωσε ή κ. Ζωζώ Κυριαζοπούλου. Μεσολαβεί πάλι ένα ξενογλωσσο παρακμιακό τραγούδι μέ τον πολύ καλό κ. Στέλιο Καλαθόπουλο και ακολουθεί όλιγος Δροσίνης, προκειμένου νά προετοιμάσει τό κλίμα πού θ' άκουστεί τό τραγούδι του κ. Σώτου Παναγόπουλου.

'Η κ. Τζένη Βάνου έρμήνευσε πολύ ώραία ένα παθητικό τραγούδι, και ό παρουσιαστής συνδέει τή μοναξιά του Καρυωτάκη μέ τό... σλόου-ροκ c'est si bon, ενώ χιλιάδες όργανα (άληθεια γιατί τόσα όργανα για τέτοια τραγούδια; Όύτε ή Συμφωνική του Βερολίνου δέν διαθέτει

τόσα) μέ προεξέχοντα τά πνευστά (καρραμούζες) τά χαρακτηρίσε ή άνιψία μου) δημιούργησαν τό άπόρητο κλίμα πού μέσα του πελάγωσε ή έκπομπή. Ντροπή. Ντροπή και άισχος.

Δέν είναι μόνο άσεβή τά κείμενα του κ. Νικολαΐδη, είναι και βαρετά. Μιά διαρκής άναφορά στη λέξη «παππούς», ό,τι τά διακρίνει. "Όμως για έγγονό... κουβέντα.

'Αλήθεια γιατί άπ' τον παππού στον έγγονό; 'Απ' τον παππού για τον παππού έφτανε και περίσσειε.

Οι άτέλειωτοι τίτλοι στην άρχή και στο τέλος της έκπομπής, μίλησαν για σκηνογραφία του κ. Σουλήρη. "Όμως, σκηνικά δέν είδαμε. 'Εκτός άν σκηνογραφία, ένταυθα, νοείται τό ΓΜ (άρχικά του όνόματος του κ. Μουζάκη) στά αναλόγια της όρχήστρας.

Παρ' όλα αυτά, βρήκαμε πολύ καλή τήν κίνηση του φακού, στήν προσπάθεια του τηλεσκηνοθέτη κ. Μεγακλή Βιντιάδη νά δώσει υπόσταση σε μία έκπομπή χωρίς στόχους.

Νομίζουμε ότι τό πρόβλημα δέν βρίσκεται ούτε στον κ. Μουζάκη, ούτε στην YENED. Τό πρόβλημα βρίσκεται στο... ΙΚΑ και στην άστοργία του. 'Αν είχε φροντίσει νά περιλάβει στους συνταξιοδοτικούς κόλπους του τό πλήθος των άντιπαραγωγικών, πιά, καλλιτεχνών, σήμερα δέν θ' άσχολούμασταν μέ τήν έκπομπή άάπ' τον παππού στον έγγονό.

• τηλεόραση •

Αϊδώς 'Αργεΐοι!

του Γιάννη Κακουλίδη

«Πάσα εξέλιξι είναι έν πρώτοις συνέπεια φυσικής τινός πνευματικής ιδιοφυΐας, ιδιοσυγκρασίας των έθνών».

Τό λεγόμενο έλαφρό ελληνικό τραγούδι «έδρασε» κατά περίεργα χρονικά διαστήματα, όχι πολλά χρόνια μετά τήν άπελευθέρωση από τους Τούρκους, έμφανιζόμενο σαν κομήτης, πού έφευγε αφήνοντας τήν έντύπωση πώς χάθηκε, και πού όμως ξαναζωντάνευε για λίγο, ξαναχανόταν και ούτω καθ' εξής.

Είναι γεγονός πώς τοῦτο τό τραγούδι τό χαρακτήριζε τό πνεύμα ενός λαού στα πρώτα του βήματα μέσα στον άστισμό. Για τον πνευματικό χαρακτήρα της εποχής λέει ό Μ. Αυγέρης:

«...Κι ύπῆρχαν βέβαια πολλές αΐτιες για νά άπογοητεύονται οι εύαίσθητοι άνθρωποι άπ' τή ζωή του τόπου. 'Υστερα άπ' τή θρυλική άτύοσφαιρα της επανάστασης (σ.σ.: έννοείται τό '21) και μέσα στους αντίλαλους της θαυμαστής άνάστασης ενός λαού πού τά ίχνη του είχαν χαθεί από τήν Ιστορία κάπου τετρακόσια χρόνια, παρουσιάζεται ένας κόσμος πού τρικλίζει από τά πρώτα βήματά του κι αρχίζει μία άθλια και ντροπιασμένη ζωή: Φαύλος δημόσιος βίος, σαν ένας πρόωρος πολιτικός εκφυλισμός, μαρasmus οικονομικός, φτώχεια και έγκατάλειψη του λαού, ξένες πολιτικές έπιρροές και έπεμβάσεις πού εκτροχιάζουν τήν πολιτική ζωή, όλα αυτά ήταν άρκετά σκοτεινά κι άπογοητευτικά σημάδια για τήν ένδική πορεία μας».

Τό τραγούδι αυτό, μέισηση και πολλές φορές μεταφορά σά καθ' ήμās του τραγουδιού της παρακμιακής Εύρώπης, άποτελεί μία πραγματική κατάσταση στή μουσική ζωή του τόπου μας. Είναι πολλοί αυτοί πού άσχολήθηκαν μαζί του. Λίγοι όμως του 'μειναν ως τό τέλος πιστοί.

'Ο τελευταίος, ίσως, των πιστών ό κ. Γιώργος Μουζάκης, πού κάθε Πέμπτη στίς 10 τή νύχτα παρουσιάζει από τό τηλεοπτικό δίκτυο της YENED τήν έκπομπή της εταιρίας La Belle Musique ΕΠΕ 'Απ' τον παππού στον έγγονό.

Και μόνο ή επωνυμία της παραγωγού εταιρίας (σε μετάφραση θά πεί «ή ώραία μουσική») μās κάνει νά φανταζόμαστε Εύρώπη της παρακμής. Φανταζόμαστε μεσοπόλεμο, καμπαρέ, τροτουάρ στο Strassbourg Saint Denis και τίς γάμπες της Μάρλεν Ντήτριχ.

'Από καιρό ύποψιαζόμαστε ότι ήμαστε, ξανά, κοντά στην παρακμή. "Όμως, παρακολουθώντας τήν έκπομπή του κ. Γ. Μουζάκη, δέν μπορούμε άλλο τι νά κάνουμε από του νά φωνάξουμε: «'Επιτέλους! 'Η εξαθλίωση ήρθε». Κι ή κραυγή μας αυτή έχει και τίς άποχρώσεις της χαράς μέσα της, γιατί μās συνέχει ή έλπίδα αυτού πού ακολουθεί τήν εξαθλίωση. Τόν ξεσηκωμό πού φέρνει τήν άνάταση στο φώς και στον άγώνα. "Όμως για ν' άποφύγουμε έφεξης έκφραστικές υπερβολές σαν τίς παραπάνω, στεκόμαστε σ' αυτό καθ' έαυτό τό... θέαμα κι αφήνουμε άπλως τό

για σοβαρές επενδύσεις

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Σοφοκλέους 7-8 32.10577

•θέατρο•

Θεσσαλικό Θέατρο «Γιαξεμπόρε» και θεατρική ἀποκέντρωση

Της Άννης Θ. Κολτσιδοπούλου

Η «Θεσσαλική Πνευματική Πορεία» ιδρύθηκε την περασμένη χρονιά μ' ένα καταστατικό γεμάτο υπογραφές - έγγραφοι, στόχους, δραματισμούς και προοπτικές.

Τὰ ὑπομνήματα, οἱ αἰτήσεις καὶ οἱ ἐκκλήσεις γιὰ ὑλικὴ ἐνίσχυση πρὸς ἀρμόδια ὑπουργεῖα, τράπεζες καὶ μεγάλους ὁργανισμούς δὲν φέραν στὸ σῆμα καὶ παρὰ μιὰν ἀκόμη ἐπιβεβαίωση γιὰ τὴν κρατικὴ ἀνευθυνο-ὑπευθυνότητα, τὴν ἀφελή προσχηματολογία, ταυτόχρονα ὅμως καὶ τὴ σκανδαλώδη εὐνοιοκρατία.

Ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ μαχητικότη-
τα μᾶς μικρὰς ομάδας θεάτρου
μέσα ἀπὸ τὸν σύλλογο καὶ τὸ
γεγονὸς τῆς θεσσαλικῆς καταγω-
γῆς ὁρισμένων μελῶν τῆς, κίνησε
κάποια στιγμή, ὅχι βέβαια τὸν
μηχανισμό τῆς τοπικῆς διοίκησης
— πού ὀφείλει νὰ κινήσει — ἀλλὰ
τὸ προσωπικὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὸν
συναίσθηματισμὸ ὁρισμένων το-
πικῶν παραγόντων. Αὐτὴ ἡ
ὀψωσδήποτε πολὺτιμη συμπαρά-
σταση μαζί μὲ κάποιο περιορισμέ-
νο χρηματικὸ ποσὸ πού συγκεν-
τρώθηκε ἀπὸ συνδρομὲς μελῶν,
δωρεῖς καὶ ἄλλες συγκινητικὲς
ιδιωτικὲς προσφορὲς, ἐνθάρρυνε
τὴ Θ.Π.Π. νὰ προχωρήσει σὲ μιὰ
πρώτη βασικὴ ὑλοποίηση τῶν
στόχων τῆς: Στὴν ἰδρυση τοῦ
ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ. Ἐ-
δρα τοῦ θεάτρου αὐτοῦ, ὁρίστηκε
ἡ Λάρισα, μὲ ἀκτίνα παραστάσε-
ων θεσσαλικῆς πόλεως, κεφαλοχώ-
ρια καὶ χωριά. Ὁ δῆμαρχος τῆς
Λαρίσας παραχώρησε τὸ Δημοτι-
κὸ Ὡδεῖο γιὰ καθημερινὲς παρα-
στάσεις μέχρι τῆς 11 Ἰανουαρίου
καὶ ἀπὸ καὶ ἡ ἔπειτα γιὰ τὰ Σαββα-
τοκύριακα. Οἱ χίλιες δυσκολίες,
ὅπως π.χ. νὰ βρεθοῦν οἱ ἡθοποιοὶ
ἢ νὰ ἐπιλεγῇ τὸ ρεπερτόριο, ξεπε-
ράστηκαν μέσα σὲ μῆνες δόλοκλη-
ρους ἔντασης, πυρετοῦ καὶ δημι-
ουργικῆς ἀπαισιο-αἰσιοδοξίας.

Ἐτοὶ σκίστηκαν κάποτε τὰ
ἄχρηστα ὑπομνήματα καὶ οἱ ἀδιά-
θετες αἰτήσεις γιὰ ἐπιχορηγήσεις
καὶ βοηθήματα («εὐελπιστοῦντες
ὅτι... κ.λ.π. διατελοῦμε μεθ' ὑπο-
λήψεως...»), διπλώθηκαν οἱ ἐλπί-
δες καὶ τὰ ὄνειρα στὰ μπαούλα
μαζί μὲ τὰ κοστοῦμα καὶ τὰ φτια-
σίδια τοῦ φρέσκου θιάσου, φορ-
τώθηκαν μὲ τὰ σκηνικά καὶ τοὺς
ἀνδρικούς στοὺς τραῖνο «Ἀθη-
νῶν-Λαρίσης» καὶ ἡ πορεία τοῦ
θεσσαλικοῦ θεάτρου ἄρχισε στὶς
26 Δεκεμβρίου, μπρὸς τὸ κατώ-
φλι ἐνὸς δισεκτοῦ χρόνου, 354
χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν θε-
ατρικὴν πιάτσα.

Τελειόφοιτοι δραματικῶν
σχολῶν, ὅπως τοῦ Ἑθνικοῦ, τοῦ
Θεάτρου Τέχνης κ.ἄ. οἱ ἀπόγονοι
αὐτοῦ τῶν μίμων, τῶν μεσαιωνι-
κῶν ζογκλέρ καὶ τῶν ἀναγεννησι-
ακῶν θιάσων, ἔβαλαν μπρὸς νὰ
φτιάξουν ἓνα γνήσιο, ποιητικὸ
λαϊκὸ θέατρο, μέσα ἀπὸ τὴν
ἐφαρμογὴ τῆς θεατρικῆς ἀποκέν-
τρωσης. Ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτούς, εἴ-

ναι ἡθοποιοὶ μὲ πείρα, καθιερω-
μένοι στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς θε-
ατρικῆς ποιότητας, ἄλλοι μὲ κα-
ριέρα στὸν ποιητικὸ κινηματο-
γράφο μὲ βραβεῖα καὶ διακρίσεις.
Ἀναφέρομαι σ' αὐτά, γιατί ἔχου-
με συνθίσει νὰ συνδύουμε τὴν
ἐπαρχία μὲ καλλιτεχνικὸ δυναμι-
κὸ δεύτερης καὶ τρίτης ποιότητας.
Ἐδῶ, ὑπάρχει πρώτης τάξεως
ὕλικος, μὲ βαθιὰ ἐπίγνωση τῆς
ἀποστολῆς του καὶ τῶν δυσκολι-
ῶν πού ἔχει ν' ἀντιμετωπίζει. Δὲν
βρῆκε ἀπελπισμένη καταφυγὴ
στὴν ἐπαρχία καὶ στὰ χωριά, ἁλ-
λά, ἀντίθετα, ἔνωσε ἀρετὰ δύ-
νατὸ γιὰ μιὰ τέτοια προσπάθεια.
Καὶ χρειάζεται πραγματικὰ αὐτὴ
ἡ δύναμη στὸν ἡθοποιὸ τῆς ἐπαρ-
χίας, πού δὲν φτάνει νὰ παίξει
μόνο τὸν ρόλο του μαεστρικά ἁλ-
λά πρέπει μ' αὐτὸ τὸν τοῦ παιζιμο
νὰ δικαιώνει κάθε στιγμὴ τὴν
ὑπαρξὴ τοῦ θεάτρου καὶ ν' ἀπο-
δεικνύει ταυτόχρονα τὴν ἀνα-
γκασιότητα τῆς τέχνης του.

Τὸ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ἀντιμετωπίζει πρόσθετες δυσκο-
λίες ἔχοντας νὰ παλέψει μὲ μιὰ
περιοχὴ πού δέχτηκε ἀλλεπάλλη-
λες «ἐπιθέσεις» ἀπὸ γυρολόγους
μπουλουντζήδες καὶ κυρίως ἀπὸ
μπουζουκοτσήδες, πού δὲν περιο-
δεύουν δυστυχῶς, ἀλλὰ στεριώ-
νουν καὶ πολλαπλασιάζονται.
Μόνον ἡ Λάρισα «διαθέτει» 40
«σκυλάδικα» (μπουζουκοτσήδικα
μὲ ἀρτίστες 3ης καὶ 4ης κατηγορί-
ας). Τὰ παιδιὰ λοιπὸν τῆς δύσκο-
λης αὐτῆς ἀποκέντρωσης ἔχουν νὰ
ἀνταγωνιστοῦν ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πορ-
νὸ, τὸ ποδόσφαιρο καὶ τὴν τηλεό-
ραση, μιὰ μπουζουκοπλημμύρα,
μὲ λαϊκὲς ντίβες. Ἐχουν ἀκόμα νὰ
παλέψουν γιὰ νὰ καταρρίψουν
τὴν τρέχουσα θεατρικὴ ἀντίληψη
καὶ τῆς θεατρικῆς μνήμης πού
ἔχουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τυχαία
περσάματα γραφικῶν ἀλλὰ καὶ
«φρονιμῶν» μπουλουκιῶν καὶ
τσούρμων. (Δὲν μιλῶ βέβαια γιὰ
λαϊκοὺς θεατρίνους, γιατί αὐτοὶ
δὲν ὑπάρχουν). Ἐχουν νὰ πλησι-
άσουν καὶ νὰ πληροφορηθοῦν
τοὺς ἀπληροφόρητους, νὰ κεντρί-
σουν τοὺς ἀδιάφορους, νὰ πεί-
σουν τοὺς καχύποπτους, νὰ ἱκα-
νοποιήσουν τοὺς ἀπαιτητικούς
τῆς συχνὰ ἀξιόλογης ἐπαρχιακῆς
διανοήσεως.

Ἡ πρώτη ἐμφάνιση τοῦ Θεσ-
σαλικοῦ Θεάτρου μὲ τὴν «Αὐλὴ

«Αὐλὴ τῶν θαυμάτων». Τοῦ Ι. Καμπανέλλη

τῶν θαυμάτων» τοῦ Ἰάκωβου
Καμπανέλλη, ἔδειξε πὼς ὅλες αὐ-
τὲς οἱ δυσκολίες ἔχουν γίνει συν-
εἰδηση στοὺς ἀνθρώπους του καὶ
πὼς βάσεις τῆς προσπάθειας εἶναι
ἡ καλλιτεχνικὴ συνέπεια, τὸ αἰ-
σθητήριον καὶ ὁ ὥριμος ἐπαγγελ-
ματισμός. Τὸ Θεσσαλικὸ Θέατρο
προσφέρει στὸ κοινὸ του μιὰ
παράσταση ἄρτια, πού θὰ τὴ ζή-
λευσαν πολλὰ ἀθηναϊκὰ θέατρα.
Ἡ σκηνοθεσία τοῦ Διαγόρα Χρο-
νόπουλου, μελετημένη, μετρημένη
καὶ λογικὴ, δίχως νὰ τῆς λείπουν
καὶ στιγμὲς ἀνύποπτης εὐαισθη-
σίας γιὰ τὸν χώρο, τὴν κίνηση καὶ
τὴν εἰκόνα. Εἶναι ἄθλος νὰ κινή-
σει κανεὶς τόσο ἀβάστα ἓνα σωρὸ
ἡθοποιῶν σὲ μιὰ λουρίδα σκηνῆς
(ὅση τοὺς ἀφήνουν τὰ πιάνο τοῦ
Ὡδεῖου πού... πιάνουν τὸν τόπο
πίσω ἀπ' τὰ σκηνικά) καὶ σ' ἄλλη
μιὰ λουρίδα προσκηνίου πού
προστέθηκε εἰδικὰ γιὰ τὴν παρὰ-
σταση. Τὰ σκηνικά καὶ τὰ κοστοῦ-
μα τοῦ Γ. Ζιάκα, ἔχουν ὅλη ἐκεί-
νη τὴ γνωστὴ εὐαισθησία του γιὰ
τὰ σχήματα, τὰ χρώματα καὶ τὴν
«ἀνδία» τῶν πραγμάτων. Ἐκμε-
ταλλεύτηκε θαυμαστὰ τὸν χώρο
πού εἶχε — μᾶλλον πού δὲν εἶχε —
στὴ διάθεσή του καὶ ἔστησε μιὰν
«Αὐλὴ» αἰσιόδοξη, μὲ «διέξοδο»
καὶ «ὀρίζοντα». Ἡ ἐρμηνεία τῶν
ἡθοποιῶν, πού ἦταν ἀξιόλογη καὶ
φορὲς-φορὲς μοναδική, ἔδειξε τὴν
ποιότητα τοῦ ὕλικου πού ἀπαρτί-
ζει τὸν θίασο καὶ τὴ δουλειὰ πού
προηγήθηκε πάνω στὸ ἔργο.

Τὸ Δημοτικὸ Ὡδεῖο τῆς Λαρί-
σας ἔχει μιὰ ἰσοπέδη αἴθουσα μὲ
250 καθίσματα, μιὰ συμπαιθητικὴ
σκηνὴ μὲ τὸ κλασικὸ χρυσὸ «φιλέ-
το» γύρω στὴ μπουκά, καὶ τὴ λύρα
τοῦ Ὁρφέα στὴν κορφή, ἔχει ἐξώ-
στη καὶ τρία δωμάτια πού χρησι-
μεύουν γιὰ γραφεῖο καὶ ἀποδυτή-
ρια. Τὰ παιδιὰ ἀγάπησαν αὐτὸ
τὸν χώρο σὰν μόνιμο στέκι τους καὶ
ἄς γυρίζουν μὲ γάντια στὰ πολλὰ
κρύα καὶ ἄς δουλεύουν τὰ πρωῒνα
μὲ συνοδεία κλειδοκυμβάλου
ὅπου συναγωνίζονται στὴ μονο-
τονία τῶν πρώτων ἑξερσῶν ἢ στὴ
δυστονία τῶν πρώτων τους «κοι-
ματιῶν» οἱ μικροὶ μαθητὲς τοῦ
Ὡδεῖου.

Τὰ ἀπογεύματα καὶ τὰ βράδια
ἡ αἴθουσα γεμίζει. Ὑπάρχουν μέ-
ρες πού διώχνουν κόσμο. Τὸ κοι-
νὸ τῆς Λαρίσας δέχθηκε τὸ «θέα-
τρό του» μ' ἐνθουσιασμὸ καὶ φι-

λόδοξες προσδοκίες. Οἱ ἀντιδρά-
σεις του εἶναι κόσμιες, συχνὰ συγ-
κρατημένες, στὸ δεύτερο μέρος
ὅμως πιὸ ἔντονες, πιὸ λυμένες,
κάποτε ἐνθουσιαστικές. Ὑπάρχει
βέβαια ἡ μοιραία «συστολὴ» ἀπὸ
τὴν ἑλλειψη τῆς ἐξοικείωσης μὲ
τὴν κοντινὴ καὶ ἀμεση ἐπαφὴ θεα-
τῆ-ἡθοποιῶν. Ὁ κινηματογράφος
τοὺς «δουρώνει» μὲ τὸ πανί, ἡ
τηλεόραση μὲ τὸ γυαλί, τὸ θέατρο
τοὺς ἀφήνει ἐκτεθειμένους. Ἐτσι,
ὁ θεατὴς «ἀναλαμβάνει» ὡς θεώ-
μενος, καὶ αὐτὸς ἔνανι ρόλο. Μένει
στὸ ὕψος καὶ στὸ εἶδος τῆς σκηνη-
κῆς δράσεως, νὰ τὸν κάνει νὰ ξεχά-
σει αὐτὸν τὸν ρόλο τοῦ καθω-
σπερισμοῦ.

Ὁ ντόπιος τύπος, ὑποστηρίζει
καὶ ὑποστηρίζει ὅσο γίνεται τὴν
προσπάθεια τοῦ Θ.Θ. Ὁ δῆμος
τῆς Λαρίσας προσπαθεῖ. Φαίνε-
ται ὅμως ὅτι δὲν ἀρκεῖ ἡ φωνὴ
τους. Τὸ θέατρο ἔχει μείνει αἰῶνες
μακριὰ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους.
Ἐτσι, τὸ Θ.Θ., χρησιμοποιοῖ καὶ
πιὸ δραστικὰ μέσα: Γυρίζει μὲ τὸ
χωνὶ ὅλη τὴν πόλη, καλεῖ τοὺς
Λαρισαίους στὸ θέατρό τους, δια-
φημίζει τὰ ἐργατικά, τὰ φοιτητικά
εἰσιτήρια. Καὶ δόθηκαν ὡς τώρα
κάπου 1000 ἐργατικά καὶ ἄλλα τό-
σα φοιτητικά εἰσιτήρια...

Μεσημεράκια στὴν κεντρικὴ
πλατεία, στήνεται τὸ κιόσκι γιὰ
προπώληση εἰσιτηρίων: «Κύριε,
κυρία, νεαρέ, εἰδότε τὸ θεατρί-
ο;» «Τί παίζει, πὼς τὸ λέν, τί
νοῦμερα δείχνει;» Κι ἡ ὁμορφού-
λα ἀπ' τὸ θίασο στὴ γωνιά τῆς
κεντρικῆς πλατείας, ἐξηγεῖ τὰ
«νοῦμερα» καὶ τὰ «θαύματα», καὶ
πουλάει εἰσιτήρια, καὶ ἀναλύει
ἀπλὰ τὴν οὐσία τοῦ θεάτρου, καὶ
δίνει ρέστα καὶ παίρνει μπράβο
ἀπ' τὸν ἐργάτη, τὸν γιαντρά, τὶς
μαθήτριες ἢ τὸν περιπτερὰ ἀπέ-
ναντι.

Ἦστερ' ἀπὸ τῆς 12 Ἰανουαρί-
ου οἱ παραστάσεις στὴ Λάρισα
περιορίστηκαν μόνον στὰ Σαββα-
τοκύριακα. Δευτέρα καὶ Τρίτη μέ-
νουν κενὲς γιὰ διάφορες ἐκδηλώ-
σεις τῆς Θ.Π.Π. καὶ Τετάρτη -
Πέμπτη - Παρασκευὴ, ὁ θίασος
γυρίζει κεφαλοχώρια καὶ χωριά
μὲ τὸ ἴδιο ἔργο.

Ὡς τώρα τοὺς φιλοξενεῖ ὁ
κινηματογράφος τοῦ κάθε χωρι-
οῦ. Πρόχειρα «στεγάσματα», πού
μπάζουν κρῦο, νερά καὶ χιόνια.
μαντριά γιὰ τὴν «ψυχαγωγία»

των ανθρώπων της υπαίθρου. Το Θεσσαλικό Θέατρο, στήνει τα σκηνικά του και ζωντανεύει την «Αυλή του», που έχει χώρο για όλη τη μιζέρια και την όμορφιά του Έλληνα, όπου κι αν βρίσκεται αυτός. Μέχρι τώρα έπαιζαν στα Φάρσαλα, στην Έλασσόνα, στο Σικούριο. Θά πάνε ακόμη στον Τύρναβο, αργότερα στο Βόλο, στα περίχωρά του, και μέσα στον Φλεβάρη, σε μικρά χωριά όπως στον Σταυρό, στη Βαμβάκου, στο Ευνύδριο, κ.ά. Εκεί, θα στεγαστούν σε άποπτες γεωργικών συνεταιρισμών που έχουν χωρητικότητα 500-600 ανθρώπων, ώστε να συγκεντρωθεί όλο το χωριό.

Προσκλησεις, έχουν αρχίσει και καταφθάνουν απ' τον νομό της Έδεσσας, απ' τον δήμαρχο του Βελεστίνου κ.ά. Το κοινό του χωριού, φυλάει τις μεγαλύτερες εκπλήξεις για τα παιδιά του Θ.Θ. Φτάνει στην παράσταση στολιμένο, με τα καλά του, να χαιρετίσει καθώς πρέπει το γεγονός. Ταυτίζεται συγκινητικά με τους

ήρωες, αντιδρά κάποτε περιέργα, μα όταν αφηθεί, ξαφνιάζει μ' ένα αλάθητο, πηγαίο ένστικτο κι ένα αισθητήριο που φτάνει ίσα στις ρίζες του θεάτρου. «Όσο πιο απόμαχα τα χωριά, τόσο πιο άγνους οι εκδηλώσεις».

Ανάμεσα στις προθέσεις της Θ.Π.Π. είναι η διοργάνωση πανηγυριών με λαϊκούς χορούς, λαϊκών συναυλιών, καθώς κι η πρόσκληση άλλων αθηναϊκών θιάσων για παραστάσεις. Δευτέρα και Τρίτη 26-27/1 θα παρουσιάζεται στη Λάρισα το παιδικό Θέατρο της Ξένης Καλογεροπούλου. Ακολούθι έπίσκεψη του χορογράφου Ντε-Πιάν με κλιμάκιο Παιδικού μπαλέτου.

Η Θεσσαλική Πνευματική Πορεία αγωνίζεται, κινείται, οργανώνει. Το Θεσσαλικό Θέατρο, οργανώνει τη Θεσσαλία μέχρι τ' άκροτόπια της.

Και τ' αρμόδια ύπουργεία με τους ειδικούς προϋπολογισμούς, οι τράπεζες κι οι οργανισμοί με τις μεγάλες υποσχέσεις, «άγρον αγοράζουν»...

Η «ΑΠΕΡΓΙΑ»

Από τον συγγραφέα κ. Γ. Σκούρτη λάβαμε και δημοσιεύσαμε την παρακάτω επιστολή:

Αγαπητή διέθουσα,

Απαιτώντας τον διάλογο σ'ς στέλνω μια επιστολή-σχόλιο, στην «κριτική» της κ. Κολτσιδούλου στο έργο μου ΑΠΕΡΓΙΑ.

Δεν περίμενα, βέβαια, η «διανόηση» της κριτικής σας να δούσαν το πρώτο λαϊκό θεατρικό έργο που έχει γραφτεί στην Ελλάδα. Ούτε, φυσικά, να δεχτεί την πύλο λαϊκή παράσταση από όλες τις λαϊκοπειραματικοκαλλιτεχνικές παραστάσεις που έχει δει ή έχει μελετήσει. Έπίσης, δεν περίμενα από τους Έλληνες κριτικούς (!) να κάνουν κριτική σ' ένα έργο που δεν έχει παιχτεί πρώτα στο εξωτερικό κι επομένως δεν έχουν να διαβάσουν τις κριτικές των ξένων και μετά να μάς τις σερβίζουν για δικές τους.

Αλλά, βέβαια, περίμενα τον σεβασμό και τη σοβαρότητα. Η κριτική θεάτρου δεν είναι ούτε επιφυλλίδα, ούτε στήλη κουτσμπολιού. Ο κριτικός, ο άξιός του επαγγέλματός του — γιατί περί επαγγελματιών πρόκειται — οφείλει να κρίνει με αγάπη για το θέατρο και με καλή θέληση γι' αυτούς που μοχθούν για να το προχωρήσουν. (Ποτέ η κριτική δεν προχώρησε το θέατρο...) Αντί, λοιπόν, του σεβασμού και της σοβαρότητας, η κ. Κολτσιδούλου, ξέσπασε σε μια ύβριστική παρουσίαση — πολύ απέχει από την κριτική — της δικής της έντυπωσης από την παράσταση. Έμεισε δυο στήλες με ΥΒΡΕΙΣ έναντιον μου που δεν έχουν καμιά θέση στ θεατρική κριτική, όπως: «έκμεταλλευση του μόχθου των ήθοποιων», «από λένω με πέννα και όδύνη για τον μάτινα κόπο των ήθοποιων»,

«κατασκευαστή» κλπ. Παραγέμισε το χώρο με κούφια διανοουμενιστικά σχήματα, «τυφλές θεατρικές σήραγγες», «θεατροειδές», «μυαντρώου με τον μύθο», «θεατρική απεργία», «όδυνηρή εκπληξη για το κοινό» κλπ. Κι ούτε μια στιγμή δεν αναφέρεται στο έργο, στην έρμηνεία και στην παράσταση σ υ γ κ ρ ι μ έ ν α, παρά μονάχα για να μάς πει: τη μια πώς ξέρεi (!) «την τραγική μοίρα του μετανάστη» — που την έμαθε, άραγε; Κι αυτό από τα βιβλία; — και την άλλη, πάλι, πώς ξέρεi το «1789». («Οι το «1789» πήρε πολλά — και κυρίως το στοιχείο που εγώ χρησιμοποιώ — από τον «Ορλάνδο Φουριόζο» δεν το ξέρεi, αλλά και να τόξερε, πάλι δεν θάλεγε τίποτα, γιατί αυτή η παράσταση —σάν έργο είναι λειψή— καταξιώθηκε από τους ξένους κριτικούς —της Άριστερās κι όχι των... Άριστερό... χειρών — που οι περισσότεροι ήταν καθημερινά διέπληστον θλασο, τη στιγμή που η κ. Κολτσιδούλου μελετούσε τη θ ε ω ρ ί α του θεάτρου. Κι ακόμη να μάθει πώς το θέατρο είναι πριν απ' όλα π ρ ά ξ η και π ε ί ρ α μ α).

Δεν τ'ά γράφω αυτά, επειδή μ' ενδιαφέρει για τη δουλειά μου η κριτική —ή οποιαδήποτε— της κ. κριτικού σας. Η στεριότητα στο μυαλό, ποτέ δεν προσφέρει, πόσο μάλλον στο θέατρο, που θέλει φαντασία, πάθος και τόλμη. (Κυρίως αυτή, μιά κι ο φασισμός δεν είναι μόνο μαύρος, αλλά παρουσιάζεται με όλες τις δυνατές απογνώσεις...).

Τ'ά γράφω, γιατί το κείμενό της δεν είναι κριτική, αλλά ανόητη ύστερική επίθεση. Κι είναι κρίμα. Γιατί στο ύφος που είναι γραμμένη κι αυτά που λέει, δεν μ'ό δίνουν κανένα σοβαρό έρεθισμα, για να κάνουμε έναν ανάλογο διάλογο πάνω στο θέατρο.

Απλώς, της άπαντώ στο ίδιο ύφος. Κι είμαι πρόθυμος για τον όποιο εποικοδομητικό διάλογο θελήσει... αλλά χωρίς ύστεριες.

Ελπίζω, η επιστολή μου, να περάσει τις συμπληγάδες της ΔΟΓΟΚΡΙΣΙΑΣ και να δημοσιευτεί, χωρίς περικοπές, στο επόμενο τεύχος του «ΑΝΤΙ».

Εύχαριστώ

Γ. ΣΚΟΥΡΤΗΣ

•βιβλίο•

Εμπμέλεια βιβλιοπαρουσίασης

Αντεια Φραντζή

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΛΤΣΟΣ

Κείμενα Πολιτικής (και)

Κοινωνιολογίας

Έκδόσεις : Παπαζήση, Αθήνα 1976

Στο βιβλίο αυτό, αναδημοσιεύονται κείμενα που γράφτηκαν από το συγγραφέα το 1975. Δημοσιεύεται ακόμη, για πρώτη φορά, το κείμενο - διάλεξη που έδωσε ο Γιώργος Βέλτσος στο Γαλλικό Ίνστιτούτο Αθηνών με θέμα : Συμβολισμός και «γενικά ισοδύναμα». Πρόκειται για μια σειρά κειμένων με έσωτερική ένότητα που αναφέρονται στο πρόβλημα της ιδεολογίας και των «πρακτικών» της, όπως η γλώσσα και η τέχνη για ένα εκτενές σχόλιο στη δυσερμηνευτική φράση του Κ. Μαρξ στο Κεφάλαιο : «από που λοιπόν προέρχεται ο αινιγματικός χαρακτήρας του προϊόντος της εργασίας, όταν αυτό παίρνει τη φόρμα (μορφή) ενός εμπορεύματος; Προφανώς από αυτή την ίδια τη φόρμα (μορφή)».

Η συλλογιστική του συγγραφέα είναι η ακόλουθη : η διάκριση ουσίας και μορφής είναι πλαστή. Τέτοιες διακρίσεις κάνει ο ιδεολισμός για να υποτιμήσει τη μορφή και να εξυψώσει την ουσία και τα παρεπόμενά της : τον άνθρωπο, την ιδέα, το κράτος, ό,τι αφαιρεί και παραγκυλώνει την κοινωνική σχέση και την τελική διαφορά, στο όνομα του Απολύτου (άνυπαρκτου) προϋπάρχοντος Όλου.

Το δεύτερο μεγάλο κείμενο του βιβλίου με τίτλο «Ιδεολογία και Σημαινόμενες Πρακτικές» επιχειρεί να βάλε τα σημάδια για μια ξεχωριστή Θεωρία της Ιδεολογίας».

Επισημαίνουμε τον ενιαίο χαρακτήρα αυτών των κειμένων καθώς και τη συμβολή του για μια έπιστημονική «γραφή».

Ειδικότερα αναφέρεται στην περίοδο της Δημοκρατίας, της δικτατορίας της 4ης Αυγούστου, και τελειώνει με την 27η του Απριλίου 1941, την ημέρα που ο άγκυλωτός σταυρός υψώθηκε στην Ακρόπολη.

ΣΑΡΑ ΜΠΕΤΕΛΕΜ

Οι ταξικοί αγώνες στην Ε.Σ.Σ.Δ. 1η περίοδος 1917-1923

Έκδόσεις : Ράππα, Αθήνα 1975
Μετ. : Κώστας Μαλεβός
Σειρά : Προβλήματα του καιρού μας

Ο Σαρλ Μπετελέμ επιχειρεί σ' αυτό το βιβλίο να προσδιορίσει τη φύση των μετασχηματισμών που επιτελέστηκαν από το 1917 στη Σοβιετική Ένωση, και τη φύση των κοινωνικών δυναμικών που τους «υποκίνησαν». Μια τέτοια προσπάθεια ανάλυσης είναι απαραίτητη για την ουσιαστική κατανόηση του τί έχει γίνει σήμερα ή Σοβιετική Ένωση και του πραγματικού ρόλου που παίζει στην παγκόσμια σκηνή. Προσπαθεί να φωτίσει τη σημασία, τα όρια και τις ιστορικές συνθήκες των κοινωνικών μετασχηματισμών από το 1917 ως το 1923, απαραίτητη προϋπόθεση για τη σωστή ανάλυση των μεταγενέστερων μετασχηματισμών. Ουσιαστική συμβολή του έργου αυτού είναι η θέληση του συγγραφέα να ξεκόψει από τις υποκειμενιστικές έρμηνείες που παρουσιάζουν την ιστορία της Ε.Σ.Σ.Δ. σαν το αποτέλεσμα των αποφάσεων ενός κόμματος ή των ιδεών και των προθέσεων ενός μόνο ανθρώπου και να αναλύσει τους λόγους των αντιφάσεων που πρόκυψαν στη σοβιετική κοινωνία από το 1917 ως σήμερα.

ΑΝΤΟΝΙΟ ΓΚΡΑΜΣΙ

Ιστορικός υλισμός

Τετράδια της φυλακής Ι

Έκδόσεις : Όδυσσεάς, Αθήνα 1975

Μετ. : Τίτος Μυλωνόπουλος

Β' Έκδοση

Ο Αντόνιο Γκράμσι υπήρξε ένας επαναστάτης που είχε συνδέσει την τύχη του με την τύχη της Ιταλικής εργατικής τάξης, όπως αυτή εκφραζότανε ιδιαίτερα στις ανεπτυγμένες συνθήκες βιομηχανικής επέκτασης της βόρειας Ιταλίας. Συγχρόνως όμως ήταν και ένας λαϊκός ηγέτης, αν περιλαμβάναμε στην έννοια του λαού όλες τις καταπιεζόμενες και εκμεταλλευόμενες τάξεις. Έπεξεργάστηκε θεωρητικά τα ζητήματα που έθετε πρακτικά ο αγώνας και συνέδεσε τη θεωρία με την πράξη έτσι ώστε να αποτελούν μια οργανική ένότητα που κανένα από τα δύο μέλη να μην είναι υποχρεωμένο σ' έναν υποδεέστερο ρόλο.

Το βιβλίο περιέχει τα ακόλουθα μέρη :

I. Ξεκίνημα για τη μελέτη της φιλοσοφίας και του ιστορικού υλισμού.

II. Μερικά προβλήματα για τη μελέτη της φιλοσοφίας της πράξης (ιστορικός υλισμός - μαρξισμός).

III. Κριτικές σημειώσεις πάνω σε μια προσπάθεια «Λαϊκού δοκιμίου κοινωνιολογίας» (Ν. Μπουχαρίν, «Θεωρία του ιστορικού υλισμού - Λαϊκό έγχειρίδιο μαρξιστικής κοινωνιολογίας»).

ANTONIO ΓΚΡΑΜΣΙ

Τὰ ἐργαστασιακά συμβούλια και
τὸ κράτος τῆς ἐργατικῆς τάξης
Ἐκδόσεις: Στοχαστής, Ἀθήνα
1975

Εἰσαγωγή-Μετάφραση-Σχόλια:

Θ. Χ. Παπαδόπουλος

Τόμος Δ'

Τὸ βιβλίο αὐτὸ περιέχει ὅλα τὰ
γνωστά ἄρθρα καὶ κείμενα τοῦ
Γκράμσι γύρω ἀπὸ τὸ ζήτημα
τῶν ἐργαστασιακῶν συμβουλίων.
Τὰ κείμενα αὐτὰ δημοσιεύτηκαν
γὰρ πρώτη φορά στὰ 1919-1920,
δηλαδή στὴ φάση τῆς ἐπαναστα-
τικῆς ἐξέγερσης τῶν Τουρινέζων
ἐργατῶν.

«Στὸ Συμβούλιο ἐνσαρκώνεται
ἡ τωρινὴ μορφή τῆς ταξικῆς πά-
λης πού τείνει στὴν ἐξουσία...
Τὸ Συμβούλιο εἶναι ὁ ἱστορικὸς
σηματισμὸς τῆς κοινωνίας, πού
προορίζεται ἀπὸ τὴν ἀναγκαιό-
τητα γιὰ νὰ κυριαρχήσει στὸ μη-
χανισμό τῆς παραγωγῆς...»
Γκράμσι.

Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν οὐσία τῆς
μαρξιστικῆς σκέψης ὅτι «ἡ ἀπε-
λευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης
εἶναι ἔργο τῆς ἰδίας τῆς ἐργατι-
κῆς τάξης», μᾶς δείχνει τὴν ἀναγ-
καιότητα νὰ στηριχθεῖ τὸ ἐργα-
τικὸ κίνημα στοὺς θεσμοὺς πού
ἀντικειμενικὰ καθορίζει ἡ παρα-
γωγικὴ διαδικασία καὶ ἡ θέση
τῆς ἐργατικῆς τάξης μέσα στὴν
παραγωγή.

Ο ΓΚΟΓΚΟΛ

Στὶς ἀναμνήσεις τῶν συγχρόνων
του

Ἐκδόσεις: Κέδρος, Ἀθήνα 1975

Μετ.: Ζωή Α. Νάσιουτζικ

Ἡ ἐπιλογή τῶν κειμένων ἔγινε
ἀπὸ τὴ σοβιετικὴ ἔκδοση. Ὁ
Γκόγκολ στὶς ἀναμνήσεις τῶν
συγχρόνων του, μὲ βάση τὰ κείμε-
να πού περιέχουν τὰ περισσότερα
βιογραφικὰ στοιχεῖα καὶ πού συν-
θέτουν καλύτερα τὴ μορφή τοῦ
συγγραφέα. Γνωρίζουμε ἔτσι τὴ
ζωὴ τοῦ Γκόγκολ ἀπ' τὰ πρῶτα
γυμνασιακά του χρόνια, ὅταν ἐκ-
δηλώνεται τὸ θεατρικὸ του τα-
λέντο, κατόπιν στὴν Πेत्रοῦπολι,
ὅπου ἀλλάζει συνεχῶς ἐπαγγέλ-
ματα. Στὴ συνέχεια, στὶς πρῶτες
του λογοτεχνικὲς ἐπιτυχίες, στὸ
ἀνέβασμα τοῦ «Ἐπιθεωρητῆ».
Τέλος περιπλανιόμαστε μαζί του
στὶς διάφορες εὐρωπαϊκὲς πόλεις
ὅπου γράφει τὶς «Νεκρὲς ψυχές».
Φτάνουμε ὡς τὴν ἔσχατη ὥρα του
ὅταν μὲ τὴ θέλησή του πεθαίνει,
αὐτὸς πού ἀποκάλυψε τὶς ταπει-
νὲς πλευρὲς τῆς ἀνθρώπινης φύ-
σης καὶ τὰ σκοτεινὰ ἔγκατα τῆς
ταρκακῆς Ρωσίας, ἡ πιο αἰνιγμα-
τικὴ μορφή τῆς ρωσικῆς λογο-
τεχνίας.

ΚΑΡΛ ΚΟΡΣ

Κὰρλ Μάρξ

Ἐκδόσεις: Ὀδυσσεύς, Ἀθήνα
1975

Μετ.: Τίτος Μυλωνόπουλος

Ὁ Κὰρλ Κόρς, φυσιογνωμία
σημαντικὴ τοῦ θεωρητικοῦ μαρ-
ξισμοῦ, γράφει τὸ ἔργο του Κὰρλ
Μάρξ καὶ τὸ ἐκδίδει σὲ μιὰ πρῶτη

μορφή τὸ 1938. Τὸ κείμενό του
δὲν εἶναι ἀπλὰ μιὰ μονογραφία·
ἀλλὰ μιὰ διεισδυτικὴ προσπάθεια
παρουσίσεως τῆς σκέψης τοῦ
Μάρξ καὶ μέσα ἀπὸ αὐτὴν μιὰ
θεωρητικὴ ἀπάντηση στὰ προβλή-
ματα πού ἔθεσαν τὰ τριάντα χρό-
νια τοῦ ἐργατικοῦ καὶ κομμουνι-
στικοῦ κινήματος. Τὸ κείμενο
μᾶς παραδίδεται σὲ ἑξὶ παραλ-
λαγές· ἡ ἔκδοσή αὐτὴ βασίστηκε
στὴν πέμπτη παραλλαγή, αὐτὴν
δηλαδή πού χρησιμοποίησε ὁ
GÖTZ LANGKAU. Στὸ τέλος
τοῦ βιβλίου ὑπάρχει εἰδικὸ κεφάλ-
αιο ὅπου μᾶς δίνονται οἱ διαφο-
ρὲς πού προκύπτουν, σὲ σύγκριση
μὲ τὶς ἄλλες παραλλαγές.

JEAN GENET

Τὸ ἡμερολόγιο ἐνὸς κλέφτη

Ἐκδόσεις: Ἐξάντας, Ἀθήνα
1975

Μετ.: Δημήτρης Δημητριάδης

«Προειδοποιῶ τὸν ἀναγνώστη
πὼς ὅσα ἀναφέρω γιὰ τὴν ἰδιω-
τικὴ μου ζωὴ ἢ ὅσα ὑπονοοῦνται,
δὲν θὰ εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἓνα ἐρωτικὸ
τραγούδι. Μάλιστα, ἡ ζωὴ μου
ἦταν ἡ προετοιμασία ἐρωτικῶν
περιπετειῶν πού τώρα θέλω ν' ἀ-
νακαλύψω τὸ νόημά τους. Ὁ ἥρω-
ισμός, δυστυχῶς, μοῦ φαίνεται
πὼς εἶναι περισσότερο ἀπὸ κάθε
τι ἄλλο φορτισμένος μὲ τὴν ἀρετὴ
τοῦ ἔρωτα, καὶ ἀφοῦ ἥρωες μόνο
στὸ μυαλό μας ὑπάρχουν, θὰ χρει-
αστεῖ νὰ τοὺς πλάσουμε. Τὸ τρα-
γούδι θὰ τὸ ποῦν οἱ ἥρωες πού
χρησιμοποιοῦ ἑγώ, ἔστω καὶ ἂν
μ' αὐτοὺς προσπαθῶ νὰ δώσω
ἐξήγηση σὲ κάτι. Ἔγιναν σ' ἀλή-
θεια ὅσα γράφω; Ἔγιναν στὰ ψέ-
ματα; Μόνο τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ
ἔρωτα θὰ εἶναι ἀλήθεια. Καὶ τὰ
γεγονότα πού ἔγιναν ἀφορμὴ γιὰ
νὰ γραφεῖ; Αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ
κρατῶ κλειδωμένα, γιατί δὲν εἶναι
τὸ βιβλίο μου ἡ ἀναπαραστάση
τους».

KARL KORSCH

Ἀπὸ τὴ Διαλεκτικὴ τοῦ Χέγκελ

Ἀπὸ τὴ Διαλεκτικὴ τοῦ Μάρξ

Ἐκδόσεις: Ἐρασμος, Ἀθήνα

1976

Μετ.: Μανόλη Λαμποῦδη

Σειρά: IΔΕΕΣ, ἀρ. 3

Τὸ βιβλίο περιέχει δύο ἐκτετα-
μένες μελέτες: Ἡ ὕλιστικὴ ἀντί-
ληψὴ τῆς ἱστορίας, ἡ διαλεκτικὴ
τοῦ Μάρξ, καθὼς καὶ τρία πιὸ
 σύντομα κείμενα: ἡ ὕλιστικὴ δια-
λεκτικὴ, θέσεις γιὰ τὸν Χέγκελ
καὶ τὴν ἐπανάσταση, Δέκα θέσεις
γιὰ τὸ μαρξισμό σήμερα.

Ὁ Κὰρλ Κόρς δὲν ἀποπειρά-
ται τὴν ἐκλαίκευση τοῦ μαρξ-
ιστικῆς σκέψης· ἀναζητᾷ τὸ φιλο-
σοφικὸ της βάθος καὶ τὴν πρα-
κτικὴ της σὲ σχέση μὲ ὅ,τι προ-
ὑπῆρξε ἢ συνυπῆρξε στὸ χῶρο
τῆς ἐπαναστατικῆς σκέψης.

Οἱ μελέτες πού περιλαμβάν-
ονται σ' αὐτὴν τὴν ἔκδοσή εἶναι
παρμένες ἀπὸ τὸ βιβλίο: Κὰρλ
Κόρς, Μαρξισμός καὶ φιλοσοφία,
παρουσιασμένο ἀπὸ τὸν Κώστα
Ἀξελὸ σὲ ἔκδοσή τοῦ 1964.

ΜΑΡΞ ΕΝΤΚΕΛΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΛΟΓΗ-ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ CARLO SALINARI

ΕΞΑΝΤΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

«ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΚΑΙΡΟΙ»

Ἀσκληπιοῦ 1 — Τηλ. 607.382

«Οἱ δίκες τῆς Χούντας»

Στὴ σειρὰ πού περιλαμβάνει τὰ πλήρη πρακτι-
κὰ ἀπὸ τὶς συνταρακτικὲς δίκες τῆς Χούντας ἐκυ-
κλοφόρησαν :

α) Οἱ 4 τόμοι πού περιλαμβάνουν τὰ πλήρη πρακτι-
κὰ ἀπὸ τὴ μεγάλη δίκη τῶν ΠΡΩΤΑΙΤΙΩΝ τῆς
21ης Ἀπριλίου, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Περικλῆ Ρο-
δάκη καὶ σχόλια τοῦ Γιάννη Βούλτεψη.

β) Ὁ Α' τόμος τῆς δίκης τοῦ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ.

γ) Στὸ τέλος τοῦ Φλεβάρη κυκλοφοροῦν :
Γιάννη Βούλτεψη : «Ἡ καταγωγὴ καὶ ὁ θάνατος
τῆς συνωμοσίας» καὶ ὁ Β' τόμος τῆς Δίκης τοῦ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ.
(Ἡ ἔκδοσή συνεχίζεται).

Γιὰ παραγγελίες καὶ πληροφορίες:

Τηλ. 607.382 ἢ 638.343

•ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ•

ΔΥΟ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Λάβαμε και δημοσιεύουμε με ιδιαίτερη ευχαρίστηση δυο επιστολές από την Κύπρο.

Η πρώτη αναφέρεται στη γενική κατάσταση και έχει ως εξής:

Αγαπητό «Αντί»

Θα σ'α παρακαλούσα να μου παραχωρήσετε λίγο από τον πολύτιμο χώρο σας.

Να ξεπουλιέται άραγε η πατρίδα μας; Αυτό το ερώτημα βασανίζει τον προδομένο κυπριακό λαό. Καμιά άγ-τιδα φωτός δεν φαίνεται στον ορίζοντα. Τα σύννεφα που μαζεύτηκαν στον ουρανό της Κύπρου στις δεκαπέντε και είκοσι Ιουλίου 1974 κρέμονται σαν κατάρες πάνω από τα κεφάλια του καταπροδομένου λαού μας.

Γι' αυτή την παγοποίηση της καταστάσεως υπεύθυνη είναι η εξουσία. Στην Ελλάδα, η κεφαλαιοκρατική και μονοπωλιακή Νέα Δημοκρατία του κ. Κ. Καραμανλή είναι άδύνατο να αποφύγει την επιρροή που εξασκούν πάνω της ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός και η λεγόμενη ΕΟΚ (το προσωπείο που φόρεσε ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός για να καταφέρει να μείνει άφοτος στην Εύρώπη). Η αντιπολίτευση φαίνεται ανίκανη ν' αλλάξει τον ρουτό των πραγμάτων, μιάς και η δύναμή της είναι περιορισμένη. Άρα η Ελλάδα βρίσκεται άρκετα μακριά από την πραγματική ανεξαρτησία.

Στην Κύπρο η εξουσία μονοπωλείται πάντοτε από την κεφαλαιοκρατία και την εκκλησία. Μια άναδρομή στο παρελθόν μπορεί να μ'ε αποκαλύψει με αδιάσειστα στοιχεία και γεγονότα ότι ο ρόλος που έπαιζαν στο παρελθόν ήταν σκοτεινός και σε άρκετες περιπτώσεις προδοτικός. Γι' αθάραση ακόμα να γίνει. Άλλωστε ποιοι να την κάνουν; Το αίτημα του λαού για πολιτική κυβέρνηση έγινε ούτοπία. Το ΑΚΕΛ παραμένει πάντα παθητικός φορέας της επαναστατικής ιδεολογίας του Μάρξ και του Λένιν. Διακινδυνεύει μάλιστα και υποστηρίζει ως ένα βαθμό το Ένωτο και τον κ. Κληρίδη. Το μόνο αντίστασιακό κίνημα παρέμεινε η ΕΔΕΚ, αλλά είναι πολύ νωρίς για να μπορέσει ν' αλλάξει το κατεστημένο.

Τι και από πού περιμένουμε κάτι λοιπόν; Για ό,τι συμβεί, οι ασκούντες την εξουσία θα είναι υπεύθυνοι.

Ευχαριστώ
Με εκτίμηση
Γεώργιος Πολυκάρπου

Η δεύτερη αναφέρεται στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου

και έχει ως εξής:

Αγαπητή Σύνταξη,

Πριν από 35 μέρες έστειλα στην εκπομπή της τηλεόρασης του ΡΙΚ (Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου) «Γραμματοκιβώτιο» επιστολή με την οποία επέκρινα μια είδηση του Δελτίου Ειδήσεων της Τηλεόρασης/ΡΙΚ της 23.11.75. Η είδηση, ήταν μιά εκτενής αναφορά στον Χουάν Κάρλος της Ισπανίας. Σ' αυτήν, όμως, το ΡΙΚ ανέφερε και τη σύζυγό του Σοφία με τον χαρακτηρισμό «πριγκίπισσα Σοφία της Ελλάδος». Η είδηση με ξένισε γι' αυτό κι έστειλα παρατήρηση στο «Γραμματοκιβώτιο» καλώντας το ΡΙΚ ν' ανακαλέσει. Όμως το ΡΙΚ δεν καταδέχτηκε ν' απαντήσει.

Πληροφορούσα και ξαναπληροφορώ το ΡΙΚ πως η πλειοψηφία του ελληνικού λαού ψήφισε «Όχι» στη μοναρχία. Κι όπως δήλωσε κι ο Πρωθυπουργός κ. Καραμανλής, το «βασιλικό» τέλειωσε για πάντα. Όμως, το κατά τα άλλα δημοκρατικό (;) ΡΙΚ επιμένει να βλέπει πριγκίπες και πριγκίπισσες στην Ελλάδα!... Απ' ό,τι ξέρω, δεν νομίζω (και σ' αυτό είμαι βέβαιος) πως θα συμφωνείτε κι εσείς) να υπάρχει καμιά πριγκίπισσα Σοφία στην Ελλάδα. Ίσως το ΡΙΚ θά έννοε την αδελφή του άλλοτε «βασιλιά» (sic) Κώστα Γκλύξμπουργκ. Όμως ο Γκλύξμπουργκ έπαψε πιά να υπάρχει για την Ελλάδα (ουδέποτε υπήρξε), μαζί δέ μ' αυτόν κι η οίκονομιά του. Γι' αυτό το ΡΙΚ δημιουργεί εύλογες απορίες, είτε για τη νομιμότητά του, είτε για το σεβασμό του στις δημοκρατικές διαδικασίες και στις αποφάσεις του λαού. Βέβαια μπορεί μερικά πρόσωπα κι έδω στην Κύπρο και στην Ελλάδα να είναι και να παραμένουν «βασιλόφρονες» κόντρα στη θέληση του λαού. Όμως ένα Ραδιοφωνικό Ίδρυμα που πρέπει να 'ναι δημοκρατικό, είναι απαράδεκτο να μη σέβεται τον ελληνικό λαό και να κατασκευάζει πρίγκιπες σε μιά χώρα που το πολίτευμά της είναι δημοκρατία.

Αν το ΡΙΚ ήθελε να αναφέρει τη Σοφία, μπορούσε να μεταδώσει σκέτο «πριγκίπισσα Σοφία» ή τουλάχιστον «πρώην πριγκίπισσα της Ελλάδος Σοφία».

Πολύ θά 'θελα να διαβάσω την απάντηση του ΡΙΚ μέσω των στηλών σας μιά κι αποφάσισε να καταργήσει την εκπομπή «Γραμματοκιβώτιο».

Βέβαια δεν θέλω να ισχυριστώ πως η κατάργηση της εκπομπής έχει σχέση με τις επιστολές που παίρνει το ΡΙΚ, όμως

πιστεύω πως το θέμα που έθιξε στη δική μου επιστολή ήταν λιγάκι πιο ενδιαφέρον από μιά επιστολή που σχολίασε στην τελευταία του εκπομπή, που ζητούσε να ξαναπροβάλει ή τηλεόραση ένα πρόγραμμα μόδας. Σας ευχαριστώ και περιμένω να διαβάσω την απάντηση του ΡΙΚ.

Μετά τιμής
Μιχαήλ Αφαντίτης
Φοιτητής

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

Φίλε κύριε Διευθυντή,

Το πρωτοχρονιάτικό σου αφιέρωμα για τον Καραγκιόζη (που συνεχίζει αυτή τη στιγμή τη δράση του στη Θεσσαλονίκη...) καλαισθητό και ενδιαφέρον. Το άρθρο του Γιάννη Κιουρτσάκη, που θά 'θελα να τον γνωρίσω, είναι

μιά πολύ σοβαρή προσπάθεια ν' αναλυθεί, με πολιτικά-κοινωνικά κριτήρια, μιά εποχή άκμης του νεοελληνικού Θεάτρου Σκίων.

Συγκεκριμένα πρόκειται για τον μεσοπόλεμο, απ' όπου αρχίζουν και τα πρώτα τυπωμένα έργα του Καραγκιόζη. Άλλά, γράφω σύντομα, ο άρθρογράφος, παίρνει σαν γνήσια κι αυτός, όπως τόσκι άλλοι, σαν δεδομένα δημιουργήματα των λαϊκών καλλιτεχνών της σκιάς τα φυλλάδια που τυπώνονται από το 1925 και μετά. Ένώ είναι έργα πέννας τυπογράφων, δημοσιογράφων κ.λπ. που με βάση την αφήγηση ή τις σημειώσεις από την παράσταση έγραφαν, κατά τις πεποιθήσεις τους. Έχουν μόνον αυτή την αξία μαρτυρίας. Όχι, φυσικά, εύκαταφρόνητη, αλλά ούτε δηλωτική του Θ.Σ. της εποχής εκείνης.

Θανάσης Φωτιάδης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΘΗΝΑ»

Άσκληπιού 1 — Τηλ. 638.343

Σειρά «σύνορο»

1. Για να ζήση ο Κόσμος
Alexander Schmemmann
(μετάφραση Ζήσιμος Λορετζάτος)
2. Η Έλευθερία του ήθους
Χρήστου Γιανναρά
3. Περί Ύλης και Τέχνης
P. Sherrard, A. M. Allchin, T. Ware, C. Putnam,
Jean Onimus, Olivier Clément, P. Evdokimov
4. Δοκίμια για τον Νέο Έλληνισμό
Philip Sherrard
5. Όρθοδοξία και Δύση, ή Θεολογία στην Ελλάδα σήμερα
Χρήστου Γιανναρά
6. Έρως και Γάμος
Χ. Γιανναράς, Τ. Ζαννής, Δ. Κουρτέσης, Κ. Χιωτέλλη, Τ. Παπατσώνης, P. Sherrard, Δ. Χριστοδούλου, Δ. Χίος, Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος
7. Η θεολογία μετά τον θάνατο του Θεού
Olivier Clément

Τη σειρά διευθύνει ο Χρήστος Γιανναράς

Κάθε Σάββατο κυκλοφορεί ή

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

όργανο Σοσιαλιστικού αγώνα και προβληματισμού

Βιβλιοπωλεῖο «δωδώνη»

Εὐάγγελος Κ. Λάζος

Ἀσκληπιοῦ 3 • Ἱπποκράτους 17
Τηλέφωνα: 613.029 – 637.973 – 630.312

Ἐκδόσεις μας

Πρώτη Φιλοσοφική σειρά

- 1) ΒΑΛ ΖΑΝ: Εἰσαγωγή στὸν Ὑπαρξισμό
- 2) ΓΙΑΝΝΑΡΑ ΧΡ.: Ἡ Μεταφυσική τοῦ Σώματος
- 3) ΓΙΑΣΠΕΡΣ ΚΑΡΛ: Εἰσαγωγή στὴ Φιλοσοφία
- 4) ΔΗΜΑΡΑ Δ.: Στοιχεῖα φιλοσοφίας ἀπὸ τὴν Μαθημ.
- 5) ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΙΑΣ.: Ἐλευθερία τῆς Βουλῆσεως
- 6) ΚΑΤΣΑΡΟΥ Μ.: Πᾶς - Λακίς - Michelet
- 7) ΚΑΜΥ ΑΛΜΠΕΡ: Ἡ Πτώση
- 8) ΚΑΜΥ ΑΛΜΠΕΡ: Τὸ Καλοκαίρι - Γάμοι
- 9) ΚΙΡΚΕΓΚΩΡ: Ἡ ἔννοια τῆς Ἀγωνίας
- 10) ΚΑΝΤ ΙΜΜΑΝ.: Δοκίμια
- 11) ΜΑΛΕΒΙΤΣΗ ΧΡ.: Τραγῳδία τῆς ἱστορίας
- 12) ΜΑΛΕΒΙΤΣΗ ΧΡ.: Προοπτικές
- 13) ΜΑΛΕΒΙΤΣΗ ΧΡ.: Ἐσωτερικὴ Διάσταση
- 14) ΜΑΛΕΒΙΤΣΗ ΧΡ.: Πολιτεία καὶ Ἐρημιά
- 15) ΜΠΕΡΝΤΙΑΓΙΕΦ Ν.: Ἀλήθεια καὶ Ἀποκάλυψη
- 16) ΜΠΟΧΕΝΣΚΙ Ι.: Ἱστορία τῆς Σύγχρονης Εὐρωπαϊκῆς φιλοσοφίας
- 17) ΜΠΡΕΤΟΝ ΑΝΤΡΕ: Μανιφέστα τοῦ Σουρρεαλισμοῦ
- 18) ΞΑΝΘΑΚΟΥ Γ.: Χωρὸ - κίνηση
- 19) ΟΡΤΕΓΚΑ Υ ΓΚΑΣΣΕΤ: Ἐξέγερση τῶν μαζῶν
- 20) ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ Ε.: Ψυχολογία
- 21) ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ Ε.: Λογική
- 22) ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ Ε.: Τὸ Ὀρθοκ. Βίωμα στὸν Πλάτωνα
- 23) ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ Ε.: Πρακτικὴ Φιλοσοφία
- 24) ΠΑΒΛΩΦ Φ.: Θεωρία τῆς Ἀντανακλάσεως
- 25) ΣΕΣΤΩΒ ΛΕΩΝ: Ἡ νύχτα τῆς Γεθσημανῆ
- 26) ΧΑΪΝΤΕΓΚΕΡ Μ.: Εἰσαγωγή στὴ μεταφυσική

Δεύτερη Φιλοσοφική σειρά

- 1) ΑΞΕΛΟΥ ΚΩΣΤΑ: Οἱ ὀρίζοντες τοῦ Κόσμου
- 2) ΜΠΙΤΣΑΚΗ ΕΥΤΥΧΗ: Τὸ εἶναι καὶ τὸ γίγνεσθαι
- 3) ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ: Τὸ Δίκαιο τῆς Πυγμῆς
- 4) ΤΟΜΣΟΝ ΤΖΩΡΤΖ: Ἀπὸ τὸν Μάρξ στὸν Μάο τσέ Τούνγκ

Τρίτη Φιλοσοφική σειρά

- 1) ΒΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ: Ἱστορία τῆς ἰνδικῆς φιλοσοφίας
- 2) ΓΑΛΑΝΟΥ ΝΙΚ.: Μπαγκαβάτ Γκίτᾶ (Θεῖο τραγούδι)
- 3) ΖΩΓΡΑΦΑΚΗ ΓΕΩΡ.: Ὁ Βούδας εἶπε...
- 4) ΖΩΓΡΑΦΑΚΗ ΓΕΩΡ.: Οἱ Βέδες

ΣΠΑΝΟΣ

ΣΠΑΝΙΑ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 23, ΤΗΛ. 614.332
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7, ΤΗΛ. 638.929

1. Ἱστορικοὶ Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς. 19 ΤΟΜΟΙ.
2. Πράξεις καὶ Διπλώματα Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων.
3. Ἑρμηνεῖα Ζωγραφικῆς τέχνης Διον. ἐκ. Φουρνᾶ.
4. Ἑβραία Λαϊκὸς πολιτισμός. Δημ. Χρ. Σέττα. 2 ΤΟΜΟΙ.
5. Ἑλληνικὰ Λαϊκὰ θέματα - διακοσμητικά. Ὀλυμπίας Φύκα.
6. Ὀδοιπορικὰ σημειώματα. Πτυχές Εὐρώπης. Νίκου Ξένου.
7. Γραμματικὴ Κ. Λάσκαρη. Πιστὴ ἀνατύπωση 1476. Μιλάνου.

ΚΑΙ ΤΡΙΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΠΑΛΑΙΩΝ ΧΑΡΑΚΤΙΚΩΝ
(GRAVUR), ΞΥΛΟΓΡΑΦΙΕΣ - ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΕΣ -
ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΕΣ, ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΣΠΑΝΙΕΣ

ΕΙΣ ΕΚΘΕΤΗΡΙΟΝ «ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΑ»
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7 - ΤΗΛ. 638.929

ΘΕΜΑ ΕΚΘΕΣΕΩΣ:
«ΜΙΣΗ ΧΙΛΙΕΤΗΡΙΔΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ»

Γιαννη Γ. Χατζηγιανναγιωτου
(καπεταν Θωμά)

**Η
ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΔΙΑΘΗΚΗ
ΤΟΥ ΑΡΗ
ΒΕΛΩΧΙΩΤΗ**

εισαγωγή & επιμέλεια
απο τον αδερφο του
ΜΠΑΜΠΗ Δ. ΚΛΑΡΑ

«ΔΗΡΙΚΟΣ»,
Ζ. ΠΗΓΗΣ 2-4
τηλ. 629.675

καὶ σὲ
ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα

ΠΟΛΥΠΛΑΝΟ

δημοκρίτου 20 αντικρυ στον αγ. διονυση

αίδουσα τέχνης

εφαρμογές

πλαστικών τεχνών

κοσμηματα

παιχνίδια επιπλα

βιβλιοπωλείο

κεραμικά

αλλά διαλεγμένα
αντικείμενα

δισκοί